

**TÜRKİYE’DE SOSYAL MEDYA VE
YENİ POLİTİKA YAPMA BİÇİMLERİ**

Doktora Tezi

Gülcan ERGÜN

Eskişehir 2018

TÜRKİYE’DE SOSYAL MEDYA VE YENİ POLİTİKA YAPMA BİÇİMLERİ

Gülcan ERGÜN

DOKTOA TEZİ

Sosyoloji Programı

Danışman: Prof. Dr. Serap SUĞUR

Eskişehir

Anadolu Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Haziran 2018

Bu tez çalışması BAP Komisyonunca kabul edilen 1410E403 no.lu proje kapsamında desteklenmiştir.

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI

Gülcan ERGÜN'ün "Türkiye'de Sosyal Medya ve Yeni Politika Yapma Biçimleri" başlıklı tezi 22 Haziran 2018 tarihinde, aşağıdaki jüri tarafından Lisansüstü Eğitim Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca Sosyoloji Anabilim Dalında, Doktora tezi olarak değerlendirilerek kabul edilmiştir.

İmza

Üye (Tez Danışmanı) : Prof.Dr.Serap SUĞUR
Üye : Prof.Dr.Nilay ÇABUK
Üye : Doç.Dr.Emre GÖKALP
Üye : Doç.Dr.Erkan SAKA
Üye : Dr.Öğr.Üyesi F.Ayşın K.TURHANOĞLU

Prof.Dr.Emel SIKLAR
Anadolu Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

ÖZET

TÜRKİYE'DE SOSYAL MEDYA VE YENİ POLİTİKA YAPMA BİÇİMLERİ

Gülcan ERGÜN

Sosyoloji Anabilim Dalı

Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mayıs 2018

Danışman: Prof. Dr. Serap SUĞUR

Günümüzde sosyal medya kullanımının yaygınlaşması ile birlikte politika yapma biçiminde ciddi bir değişim ortaya çıkmıştır. Kurumsallaşmış politika yapma biçimleri ve örgütlenme tarzlarının (temsili demokrasi, ekonomi ve/veya ideoloji temelli örgütlenmiş siyasal partiler) artık ihtiyaçlara cevap verememesi bu değişimin nedenlerinden biridir. Bir diğer neden ise gelişen iletişim teknolojilerinin insanlara sunduğu oldukça geniş kendini ifade etme olanaklarıdır. Bu teknolojilerin zaman ve özellikle de mekan algısında yarattığı değişim, fiziksel olarak yan yana olmayan insanların çeşitli konular etrafında kısa sürede bir araya gelip fikir alışverişinde bulunmalarına imkan vermektedir. Kullanıcı katılımını mümkün kılan çeşitli medya ortamlarında hedefe yönelik olarak bir araya gelip gruplar oluşturan insanlar, ideoloji veya ekonomi temelli olmayan yeni bir örgütlenme pratiği ortaya koymaktadırlar. Bu gruplar kurumsal politikadan farklı yeni bir politika yapma tarzı ortaya koyarken, bu yeni politikanın aktörleri de olmaktadır.

Kurumsal örgütlenme tarzları genellikle dikey, hiyerarşik, yüz yüze ilişkilerle tanımlanır. Yeni örgütlenme biçimlerinde ise vurgu yatay, hiyerarşik olmayan ağ biçimindeki ilişkilere düşmektedir. Bu anlamda sosyal medyayı temel alan bu yeni örgütlenme biçimlerinin genellikle daha demokratik oluşu vurgulanır. Fakat bu çalışma sosyal medya temelli bu örgütlenme biçimlerinin hem demokratik hem de otoriter eğilimleri/ilişkileri bir arada bünyesinde barındırdığını iddia etmektedir. Ayrıca yeni politika yapma biçiminin bireysel eylemi ön plana çıkardığı varsayılmaktadır. Ancak çeşitli toplumsal olayların gösterdiği gibi bireysel eylemler her an toplumsal eyleme dönüşebilmektedir. Sanal ve fizik gerçeklikte olduğu gibi burada da iki yönlü, diyalektik bir ilişki söz konusudur.

Bu çalışmada çeşitli siyasal grupların sosyal medya üzerinden politika yapma biçimleri incelenerek, yeni politika yapma biçiminin özellikleri ve kurumsallaşmış politika yapma biçiminden ayrıldığı noktalar belirtilecektir. Twitter kullanımını üzerinden ve çeşitli

temalar çerçevesinde incelenecek siyasal grupların birbirinden farklı gruplar olması, farklı kesimlerdeki benzerlikleri ve farklılıkları ortaya koymak açısından önemsenmektedir.

Anahtar Sözcükler: Sosyal medya, Yeni medya, Politika yapma biçimleri, Twitter, Kurumsal siyaset, Alternatif siyaset

ABSTRACT

SOCIAL MEDIA AND FORMS OF NEW POLICY MAKING IN TURKEY

Gülcan ERGÜN

Sociology Department

Anadolu University, Institute of Social Sciences, June 2018

Advisor: Prof. Dr. Serap SUĞUR

Today, with the becoming widespread of social media usage, there is a significant change about the forms of policy making. One of the reasons of this change is the crisis about the institutional politics that forms of institutional policy making and forms of its organizing itself (representative democracy and political parties based on economy or ideology) today cannot answer the needs of people. Another reason is the wide opportunities of self-expression which developing communication technologies provide people. These technologies allow people, who are not physically together or close to each other, come together about different agendas and exchange opinions easily. People coming together ad hoc and create groups on various media that make user's participation possible, produce a new form of organization practice which is not based on economy or ideology. These groups become the actors of new politics while they put forward a new form of policy making that differs from institutional politics.

Institutional organization forms are usually defined with the relations as vertical, hierarchical, face-to-face. But the emphasis of new organization forms is on horizontal, non-hierarchical and network style relations. In this sense, these new forms of organization based on social media are defined as more democratic. But in this study this approach is also questioned. In addition it is assumed that forms of new policy making highlight the individual act. But as different social movements showed us, individual acts can turn into social acts at any moments. There is a dialectical relation in here as in the relation of physical and virtual realities.

In this study, policy making forms of different political groups by using social media will be examined. Features and the differentiation points from institutional politics of new policy making forms will be indicated. Political groups that will be examined via Twitter usage and in the frame of different themes are various because it is aimed to put forward the similarities and differences between different groups.

Keywords: Social media, new media, forms of policymaking, Twitter, institutional politics, alternative politics

TEŞEKKÜR

Bu çalışmaya başladığım zamandan bitirdiğim güne kadar hem kendi kişisel hayatımda hem de ülke gündeminde çok şey olup bitti. Ülkemde OHAL ilan edildi ve ben Barış Bildirisine imza attığım gerekçesiyle artık kimliğimin bir parçası haline gelen 686 nolu Kanun Hükmünde Kararnameyle Öğretim Görevlisi olarak çalıştığım Anadolu Üniversitesinden atıldım. Hayır ihraç edilmedim, basbayağı atıldım. Bir gecede en temel haklarım elimden alındı; çalışmam yasaklandı ve pasaportuma el konuldu. Bu süreçte hep yanımda olan, beni hiç yalnız bırakmayanlar oldu. Bu tez onlara ithaf edilmiştir. Ama bazıları özellikle anılmayı hak ediyorlar.

Her şeyden önce bu zorlu süreçte benden hiç umudunu kesmeyen tez danışmanım Prof. Dr. Serap SUĞUR'a ne kadar teşekkür etsem azdır. Düştüğüm, vazgeçtiğim her noktada bana umut verdi. Bana sadece tez danışmanlığı yapmadı. Her türlü sıkıntımı paylaştı ve her seferinde bana güç verdi, her konuda yol gösterdi. Onu iyi ki tanımışım ve iyi ki onunla çalışmışım. İyi ki, iyi ki....

Ve tabii ki ailem, yaşadığım bu olağanüstü dönemde tercihlerimi ve hayata bakışımı hiç sorgulamadan hep yanımda oldukları için sonsuz bir teşekkürü hak ediyorlar. Beni hiç yalnız bırakmadılar, hiç şikayet etmediler. Bu tezi bitireceğime hep inandılar ve beni her konuda maddi ve manevi olarak desteklediler. En çok da sevgili ablam Bircan ERGÜN BAŞAK ve eniştem Erkan BAŞAK'a bu süreçte beni hiç yalnız bırakmadıkları ve hep yanımda oldukları için çok teşekkür ederim. İyi ki varlar...

Diren APAYDIN ŞAHİN, uzaktan bana maddi ve manevi olarak sonsuz kredi açan ve benden en kötü durumlarda bile umudunu kesmeyen kadim dostum, sana ne kadar teşekkür etsem azdır. İyi ki varsın!

Benim için oldukça zorlu bir süreçti, vazgeçtiğim oldu. Bu çalışmayı bırakmaya karar verdiğim zamanlar oldu. Tam da öyle bir zamanda jürimdeki sevgili Yasemin ÖZGÜN'ün de benimle aynı gerekçeyle atılması sonrasında jürime dahil olan ve beni yeniden başlayabileceğime inandıran Doç. Dr. Erkan SAKA'ya da sonsuz teşekkürler. Bu tez biraz da onun teşvikiyle tamamlanmıştır.

Ve Yasemin ÖZGÜN jürimde olmadığı halde ve artık aynı şehirde yaşamıyor olmamıza rağmen her bir araya gelişimizde beni bu çalışmayı bitirmeye teşvik ettiği ve yanımda olduğu için -teşekkürün az kalacağını bildiğim halde- sonsuz teşekkürler.

İktidarın çizdiği sınırlar dışında da bir akademinin mümkün olduğunu her türlü pratikleriyle kanıtlayan Eskişehir Okulunun şimdi adlarını tek tek sayamayacağım bütün üyeleri, hep yanımda oldukları ve sürekli tezimden bahsetmeme katlandıkları için teşekkürden daha fazlasını hak ediyorlar. Ama özellikle veri analizi sırasında yanımda olan, işin önemli bir kısmını üstlenen Pelin Yalçınoğlu ve Ozan Devrim Yay'ı anmadan geçemeyeceğim. Sonsuz teşekkürler ve iyi ki varsınız.

Ayrıca bu süreçte selam vermeye bile korkan yakın arkadaşlarım varken, hep yanımda olan ve her türlü derdirmi ve sıkıntımı paylaşanlar da var. Doktora sürecimin en başından beri bütün süreci birlikte yaşadığımız Meryem MEMİŞ DOĞAN'a ne kadar teşekkür etsem azdır. O beni sadece bu çalışmayı bitirmeye teşvik etmedi, her konuda güç verdi. İyi ki tanımışım, iyi ki... Ayrıca Sultan ZENGİN hep yanımda olduğu, beni hiç bırakmadığı ve bana her zaman inandığı için sonsuz teşekkürler...

19.07.2018

ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ

Bu tezin bana ait, özgün bir çalışma olduğunu; çalışmamın hazırlık, veri toplama, analiz ve bilgilerin sunumu olmak üzere tüm aşamalarında bilimsel etik ilke ve kurallara uygun davrandığımı; bu çalışma kapsamında elde edilen tüm veri ve bilgiler için kaynak gösterdiğimi ve bu kaynaklara kaynakçada yer verdiğimi; bu çalışmanın Anadolu Üniversitesi tarafından kullanılan “bilimsel intihal tespit programı”yla tarandığını ve hiçbir şekilde “intihal içermediğini” beyan ederim. Herhangi bir zamanda, çalışmamla ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması durumunda, ortaya çıkacak tüm ahlaki ve hukuki sonuçları kabul ettiğimi bildiririm.

.....
Gülcan ERGÜN

İÇİNDEKİLER

BAŞLIK SAYFASI.....	i
JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAY SAYFASI	ii
ÖZET.....	iii
ABSTRACT.....	v
TEŞEKKÜR.....	vii
ETİK İLKE VE UYGUNLUK BEYANNAMESİ.....	ix
İÇİNDEKİLER.....	x
TABLolar DİZİNİ.....	xiii
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	xiv
GÖRSELLER DİZİNİ.....	xv
SİMGE VE KISALTMALAR DİZİNİ.....	xvi
1. GİRİŞ.....	1
1.1. Sorun.....	1
1.2. Amaç.....	3
1.3. Önem.....	4
1.4. Varsayımlar.....	5
1.5. Sınırlılıklar.....	5
1.5.1. Araştırmada incelenen siyasal gruplar.....	5
1.5.2. Araştırmada temel alınan sosyal medya ortamı.....	7
1.5.3. Araştırma boyunca analize tabi tutulan temalar.....	8
2. KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE.....	9
2.1. Temel Kavramlar	9
2.1.1. Fizik gerçeklik-sanal gerçeklik.....	9
2.1.2. Fizik uzam-siber uzam.....	11
2.1.3. Kurumsallaşmış politika-yeni politika	14
2.2. İletişim Teknolojileri ve Toplum.....	16
2.2.1. Yeni medya ve İnternetin gelişimi.....	18
2.2.2. İnternet ve toplumsal hareketler	22
2.2.3. Sosyal medya.....	25

2.2.3.1.	Facebook.....	28
2.2.3.2.	Sözlükler ve forumlar.....	29
2.2.3.3.	Twitter.....	30
2.3.	Sosyal Medya Üzerinden Örgütlenen Toplumsal Hareketlerin Özellikleri.....	32
3.	YENİ MEDYADA RİSK VE OLANAKLAR.....	34
3.1.	Gözetim ve Özgürleşim Alanı Olarak Yeni Medya	38
3.2.	İnternet Üzerinden Örgütlenme Pratikleri	43
3.3.	Alternatif Kamusalılık	48
4.	YENİ MEDYA VE YENİ POLİTİKA YAPMA BİÇİMLERİ.....	57
4.1.	Kurumsal Politikanın Krizi/Tek Meşru Politika Yapma Biçimi Olarak Sandık.....	59
4.2.	Yeni Medya ve Demokrasi.....	63
4.3.	Türkiye’de Basın Özgürlüğü ve Sosyal Medya.....	67
4.4.	Devrim Twitlenecek mi?.....	71
5.	ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ.....	76
5.1.	Yeni Medya Çalışmalarında Yöntem Sorunu.....	76
5.2.	Araştırmanın Modeli.....	76
5.3.	Verilerin Toplanması.....	77
5.4.	Çalışma Grubu ve Örneklem Seçimi.....	78
5.5.	Verilerin Analizi.....	83
6.	BULGULAR VE YORUM.....	86
6.1.	Araştırmada Kullanılan Temalar.....	89
6.1.1.	Toplumsal cinsiyet.....	90
6.1.1.1.	Anahtar sözcükler ve sıklık analizi.....	92
6.1.1.2.	Sözcük haritaları.....	97
6.1.2.	Emek süreçleri.....	112
6.1.2.1.	Anahtar sözcükler ve sıklık analizi.....	113
6.1.2.2.	Sözcük haritaları.....	121
6.1.3.	Çevre ve kent.....	138
6.1.3.1.	Anahtar Sözcükler ve sıklık analizi.....	140

6.1.3.2. <i>Sözcük haritaları</i>	146
6.2. Çalışmada Ulaşılan Kategoriler.....	159
6.2.1. Seçim kampanyası.....	159
6.2.2. Politik ifşa ve çevrimiçi kampanyalar.....	163
6.2.3. Kamusalılık ve alternatif kamusalılık.....	168
6.2.4. Yeni politika.....	171
7. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER.....	174
7.1. Sonuç ve Tartışma	174
7.2. Öneriler.....	182
KAYNAKÇA.....	184
ÖZGEÇMİŞ	

TABLolar DİZİNİ

Tablo 5.1. İş Cinayetlerine Dikkat Çekmek İçin Kurulan ve Takipçi Sayısı En Fazla Olan 3 Siyasal Grup.....	76
Tablo 5.2. Din Referansı ile Kurulan ve Takipçi Sayısı En Fazla Olan 3 Siyasal Grup.....	77
Tablo 5.3. Çevre Referansı ile Kurulan ve En Çok Takipçi Sayısına Sahip 3 Siyasal Grup.....	78
Tablo 5.4. Kent Sorunları Referansı ile Kurulan ve En Çok Takipçi Sayısına Sahip 3 Siyasal Grup.....	79
Tablo 6.1. Çalışmaya Dahil Edilen Siyasal Grupların Aylara Göre Attıkları Tweet Sayıları.....	83
Tablo 6.2. Toplumsal Cinsiyet Teması Anahtar Sözcüklerinin Kullanım Sıklığı.....	88
Tablo 6.3. Emek Süreçleri Teması Anahtar Sözcüklerinin Kullanım Sıklığı.....	110
Tablo 6.4. Çevre ve Kent Teması Anahtar Sözcüklerinin Kullanım Sıklıkları.....	137

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 6.1. Alternatif Siyasal Grupların Toplam Tweetleri İçinde “Kadın” Sözcüğünün En Çok Yan Yana Geldiği (Eşdizimsellik Oluşturduğu) Sözcükler.....	93
Şekil 6.2 Siyasal Partilerin Toplam Tweetleri İçinde “Kadın” Sözcüğünün En Çok Yan Yana Geldiği (Eşdizimsellik Oluşturduğu) Sözcükler.....	98
Şekil 6.3. Alternatif Siyasal Grupların Toplam Tweetleri İçinde “ LGBT, LGBTI, Onur Haftası ve Pride” Sözcüklerinin En Çok Yan Yana Geldiği (Eşdizimsellik Oluşturduğu) Sözcükler.....	104
Şekil 6.4. Siyasal Partilerin Toplam Tweetleri İçinde “LGBT, LGBTI, Onur Haftası ve Pride” Sözcüklerinin En Çok Yan Yana Geldiği (Eşdizimsellik Oluşturduğu) Sözcükler.....	106
Şekil 6.5. Alternatif Siyasal Grupların Toplam Tweetleri İçinde “İşçi” Sözcüğünün En Çok Yan Yana Geldiği (Eşdizimsellik Oluşturduğu) Sözcükler.....	117
Şekil 6.6. Siyasal Partilerin Toplam Tweetleri İçinde “İşçi” Sözcüğünün En Çok Yan Yana Geldiği (Eşdizimsellik Oluşturduğu) Sözcükler	125
Şekil 6.7. Alternatif Siyasal Grupların Toplam Tweetleri İçinde “İşsizlik” Sözcüğünün En Çok Yan Yana Geldiği (Eşdizimsellik Oluşturduğu) Sözcükler	129
Şekil 6.8. Siyasal Partilerin Toplam Tweetleri İçinde “İşsizlik” Sözcüğünün En Çok Yan Yana Geldiği (Eşdizimsellik Oluşturduğu) Sözcükler	131
Şekil 6.9. Alternatif Siyasal Grupların Toplam Tweetleri İçinde “Nükleer” Sözcüğünün En Çok Yan Yana Geldiği (Eşdizimsellik Oluşturduğu) Sözcükler	143
Şekil 6.10. Siyasal Partilerin Toplam Tweetleri İçinde “Nükleer” Sözcüğünün En Çok Yan Yana Geldiği (Eşdizimsellik Oluşturduğu) Sözcükler	147
Şekil 6.11. Alternatif Siyasal Grupların Toplam Tweetleri İçinde “Orman” Sözcüğünün En Çok Yan Yana Geldiği (Eşdizimsellik Oluşturduğu) Sözcükler	149
Şekil 6.12. Siyasal Partilerin Toplam Tweetleri İçinde “Orman” Sözcüğünün En Çok Yan Yana Geldiği (Eşdizimsellik Oluşturduğu) Sözcükler	159

GÖRSELLER DİZİNİ

Görsel 6.1. 03 Nisan 2015 HDP Tweeti.....	156
Görse	
1 6.2. 21 Nisan 2015 HDP Tweeti.....	156
Görsel 6.3. 26 Haziran 2015 CHP Tweeti.....	157
Görsel 6.4. 21 Nisan 2015 Mülksüzleştirme Tweeti.....	157
Görsel 6.5. 21 Nisan 2015 Mülksüzleştirme Tweeti.....	158
Görsel 6.6. 19 Mayıs 2015 Antikapitalist Müslümanlar Tweeti.....	158
Görsel 6.7. 07 Nisan 2015 Antikapitalist Müslümanlar Tweeti.....	158
Görsel 6.8. 19 Mayıs 2015 Mülksüzleştirme Tweeti.....	159
Görsel 6.9. 14 Nisan 2015 Mülksüzleştirme Tweeti.....	160
Görsel 6.10. 06 Mayıs 2015 Yeşil İsyân Tweeti.....	161
Görsel 6.11. 08 Nisan 2015 Antikapitalist Müslümanlar Tweeti.....	162
Görsel 6.12. 22 Nisan 2015 Antikapitalist Müslümanlar Tweeti.....	163
Görsel 6.13. 02 Mayıs 2015 İş Cinayetleri Tweeti.....	163
Görsel 6.14. 28 Haziran 2015 Antikapitalist Müslümanlar Tweeti.....	165
Görsel 6.15. 28 Haziran 2015 Mülksüzleştirme Tweeti.....	165
Görsel 6.16. 28 Haziran 2015 CHP Tweeti.....	165
Görsel 6.17. 04 Nisan 2015 Antikapitalist Müslümanlar Tweeti.....	166
Görsel 6.18. 14 Nisan 2015 Mülksüzleştirme Tweeti.....	166
Görsel 6.19. 28 Nisan 2015 İş Cinayetleri Tweeti.....	167
Görsel 6.20. 28 Nisan 2015 İş Cinayetleri Tweeti.....	167
Görsel 6.21. 24 Nisan 2015 AKP Tweeti.....	168
Görsel 6.22. 02 Mayıs 2015 MHP Tweeti.....	168
Görsel 6.23. 14 Mayıs 2015 CHP Tweeti.....	169
Görsel 6.24. 06 Mayıs 2015 HDP Tweeti.....	169

SİMGE VE KISALTMALAR DİZİNİ

AKP: Adalet ve Kalkınma Partisi

CHP: Cumhuriyet Halk Partisi

MHP: Milliyetçi Hareket Partisi

HDP: Halkların Demokratik Partisi

ÇED: Çevresel Etki Değerlendirme

1. GİRİŞ

Bu bölümde çalışmanın temel sorunu, amacı, önemi, varsayımları ve sınırlılıklarına yer verilmiştir.

1.1. Sorun

Yeni medya çalışmaları, Sosyal Bilimler alanında görece yeni bir çalışma alanıdır. İnternet ve yeni medya teknolojilerinin gelişiminin yarattığı toplumsal dönüşüm sosyal medyanın yeni bir olgu olarak Sosyal Bilimler alanında bir çalışma nesnesi haline gelmesine yol açmıştır. Son yıllarda hem İletişim Bilimleri alanında hem de Sosyoloji alanında sosyal medya ve yeni iletişim teknolojileri farklı boyutlarıyla ele alınmaktadır.

Yeni iletişim teknolojilerinin gelişimi, toplumsal hayatta ve bireysel düzlemde insanların yaşamında bir dizi değişimi de beraberinde getirmiştir. Bu değişimlerden biri de bu teknolojilerin politik olana etkisi ile ilgilidir. Siyasal iletişimden seçim kampanyalarına, oy verme davranışlarından demokratik katılıma kadar yeni iletişim teknolojileri politik olanın farklı yönleri ile birlikte tartışılmaktadır. Yeni iletişim teknolojilerinin özellikle etkileşimsellik özelliği, bu teknolojilerin ve sosyal medyanın yeni politika yapma biçimlerini gündeme getirmesine yol açmıştır. Bu teknolojiler kullanılarak yurttaşların demokratik sistemlerde katılımının artırılıp artırılamayacağı ya da bu teknolojilerin kurumsal siyasetin tıkanıklarına cevap üretme kapasitesi literatürdeki tartışmaların önemli bir boyutunu oluşturmaktadır. Bu çalışmada da sosyal medya ve yeni politika yapma biçimleri arasındaki ilişki, 7 Haziran 2015 seçim döneminde Twitter kullanımı çerçevesinde değerlendirilmiştir.

Liberal demokrasilerin uzun zamandır bir kriz yaşadığı farklı düşünürler tarafından değerlendirilmektedir. Bu çalışmada da sosyal medya üzerinden gelişen toplumsal hareketlerin, bu krize bir cevap niteliğinde olup olmadığı tartışılmaktadır. Dünyanın farklı yerlerinde oy verme davranışlarındaki düşüşler, politikacıların güven kaybına uğraması, demokratik katılımın sadece oy kullanımına indirgenmesi ve iki seçim arası dönemde katılım mekanizmalarının olmaması gibi nedenler yurttaşları farklı katılım arayışlarına yöneltmektedir. Bu arayışların bir yanı da sosyal medya kullanım alışkanlıklarında ortaya çıkmaktadır. Yurttaşlar sosyal medyayı toplumsal hareketlerde bir örgütlenme aracı olarak kullanmakta, yetkililere seslerini duyurmak için çevrimiçi imza kampanyaları örgütlemekte ya da sosyal medya üzerinden çevrimiçi politik

kampanyalar yapmaktadır. Bütün bunların daha katılımcı bir demokratik sistem yaratma olanağı taşıyıp taşımadığı ya da sistemi daha demokratik bir hale getirip getirmeyeceği önemli bir tartışma konusu olmayı sürdürmektedir. Öte yandan sosyal medyanın politik iktidarlarla ve sermayeyle ilişkisi de bir başka tartışma konusudur. Politik iktidarlar sosyal medyayı genellikle daha demokratik bir sistem yaratmak için değil, gözetim ve denetimi artırmanın bir aracı olarak kullanmaktadır. Yurttaşlara baskı ve sansür olarak yansıyan iktidar tavrı sosyal medyanın demokratik işlevleri önünde bir engel olarak durmaktadır. Sosyal medya araçlarının büyük şirketlerin kontrolünde olması ve ticari boyutu ise bu araçların ne kadar demokratik olduğunun sorgulanmasına yol açan bir diğer konudur. Toplumsal olaylar sırasında sıkça deneyimlendiği gibi sermaye ve iktidar çoğu durumda işbirliği yapmaktadır. Kullanıcı bilgilerinin politik iktidarlarla paylaşımı ya da üçüncü kişilere satılması demokratik katılımı baltalayan ve gözetimin yeni boyutlarına yol açan bir durumdur.

Öte yandan başlangıçta bireylerin günlük edimleri hakkında bilgi alışverişinde bulunmaları için tasarlanmış bir araç olan Twitter, zaman içerisinde ortak deneyimlerin paylaşıldığı bir medya haline gelmiştir. Toplumsal olaylarda yoğun bir şekilde kullanılması ile birlikte dikkatleri üzerine çeken Twitter, pek çok toplumsal hareket tarafından bir alternatif medya ve alternatif kamusal alan işlevi görmeye başlamıştır. Bu durum yeni politika yapma ve örgütlenme biçimlerinin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bir yanda ana akım medyada ve kurumsal politika yapma biçimleri içinde kendisine yer bulamayan sosyal medyayı yeni politika yapma biçimlerinin bir aracı olarak kullanan toplumsal kesimler, diğer yanda ise sosyal medyayı ana akım politikaya eklemlenmeye çalışan kurumsal politikanın aktörleri yer almaktadır. Farklı toplumsal kesimlerin sosyal medyayı yaratıcı biçimde kullanmaları, liberal demokrasilerin yaşadığı krize de bir cevap niteliği taşımaktadır. Twitter'ın farklı siyasal gruplar tarafından kullanılmalarını temel alan bu çalışmanın temel problemini de sosyal medya ile yeni politika yapma biçimleri arasındaki ilişki oluşturmaktadır. Çalışmanın örneklemini oluşturan siyasal gruplar iki başlık altında incelenmiş ve sosyal medya üzerinden örgütlenen siyasal gruplar ile kurumsal politikanın aktörleri olan siyasal partilerin sosyal medyayı kullanım biçimleri arasındaki benzerlikler ve farklılıklar tartışılmıştır. Bu kullanım biçimlerinin yeni politika yapma biçimleri ile ilişkisi de yine hem sosyal medya üzerinden örgütlenen hareketlerin ve siyasal partilerin kendi içlerinde hem de karşılaştırmalı olarak değerlendirilmiştir.

1.2. Amaç

İletişim teknolojilerindeki gelişmeler ve sosyal medya kullanımının yaygınlaşması kurumsallaşmış politika yapma biçimlerinde önemli değişiklikler meydana getirmiştir. Medya ortamlarının etkileşimli hale gelmesi, medya kullanıcılarını pasif medya tüketicileri olmaktan çıkarmış, medya içeriklerinin üretilmesine katkıda bulunan aktif üreticiler haline getirmiştir. Sosyal medya bu etkileşimli medyanın en önemlileri arasında yer almaktadır. Sosyal medya üzerinden çeşitli gruplar ya da bireyler rahatlıkla fikirlerini beyan etmekte ve politika süreçlerine katılmaktadırlar. Böylelikle hem ana akım gündeme dair fikirlerini ortaya koyarken hem de kendi gündemlerini yaratmaktadırlar.

Son yıllarda sosyal medya kullanımı ile çeşitli toplumsal hareketler arasında önemli bir ilişki ortaya çıkmıştır. Bu durum politika yapma biçimlerini de etkilemiştir. Kurumsal politika; genellikle fizik uzam merkezli, hiyerarşik örgütlenen yapılar içinde gerçekleştirilmektedir. Sosyal medyanın yaygınlık kazanmasıyla birlikte ise politika yapma biçimlerinde siber uzam ile fizik uzam arasında bir akışın söz konusu olduğu görülmektedir. Hiyerarşik örgütlenmeler ise yerlerini daha çok yatay örgütlenme tarzlarına bırakmaktadır. Bu anlamda yeni politika yapma biçimlerinin daha demokratik bir görünüm arz ettiği belirtilmektedir. Ancak yeni politika yapma biçimlerinin de kendi içinde yeni hiyerarşiler yaratma potansiyeli taşıdığı da literatürde tartışılmaktadır.

Yurttaşların ve dünyanın farklı yerlerindeki toplumsal hareketlerin sosyal medyayı kullanım biçimleri sosyal medyanın katılımcı demokrasi, alternatif kamusalılık gibi kavramlarla birlikte tartışılmasına yol açmıştır. Öte yandan politik iktidarlar ve sermaye çevrelerinin sosyal medyayla ilişkisi de önemli bir tartışma konusudur. Bu çevrelerin sosyal medyayı daha çok gözetim ve denetim aracı olarak kullanması ise sosyal medyanın demokratik kullanımına gölge düşürmektedir.

Bu araştırmanın genel amacı “sosyal medya kullanımı ile yeni politika yapma biçimleri arasındaki ilişkiyi incelemek”tir. Bu genel amaç çerçevesinde araştırmanın alt amaçları şöyle sıralanabilir:

- Kurumsallaşmış politika yapma biçimleri ile yeni politika yapma biçimleri arasındaki farklılıkları ve benzerlikleri tartışmak
- Yeni politika yapma biçimlerinde fizik uzam ile siber uzam, fizik gerçeklik ile sanal gerçeklik arasındaki ilişkiyi ortaya koymak

- Farklı siyasal grupların sosyal medyayı kullanarak politika yapma biçimleri arasındaki farklılıkları ve benzerlikleri tartışmak
- Sosyal medya kullanımıyla ortaya çıkan politika yapma biçimlerinin barındırdığı otoriter ve demokratik eğilimleri ortaya koymak
- Sosyal medya kullanımları incelenen siyasal grupların sosyal medyadaki toplumsal cinsiyet, emek süreçleri, çevre ve kent konularındaki söylemlerini analiz etmek; aralarındaki farklılıkları ve benzerlikleri ortaya koymak

1.3. Önem

Yeni medya çalışmaları görece yeni bir çalışma alanıdır. Yeni medya ile farklı toplumsal alanlar arasındaki ilişkiler de son yıllarda sıkça tartışılan ve akademik olarak çalışılan konular arasındadır. Bu bağlamda yeni medya ile toplumsal hareketler arasındaki ilişkiler de son yıllarda kendisine akademik hayatta yer bulan konulardandır. Yeni medyanın politik olana etkisi ise görece olarak daha az çalışılan ve yeni bir alandır.

Bu çalışmanın temel konusu olan yeni medya ve özellikle de sosyal medyanın meydana getirdiği yeni politika yapma biçimleri yeni medya tartışmalarındaki önemli konu başlıklarından biridir. Özellikle demokratik sistemlerin geliştirilmesi, yurttaşların sisteme katılımının farklı araçlarını sunması açısından sosyal medya demokrasiler için oldukça geniş imkanlar sunmaktadır. Demokratik sistemlerin yaşadığı tıkanıklık dünyanın her yerinde hem yeni tarzda örgütlenen hareketlerin doğmasına yol açmış hem de yeni politika yapma biçimlerine yol açmıştır. Bu yeni politika yapma biçimleri hem toplumsal hareketler tarafından, hem tek tek yurttaşlar tarafından hem de kurumsal politikanın aktörleri tarafından kullanılmaktadır. Bu bağlamda yeni politika yapma biçimleri incelenmeyi hak etmektedir. Bu yeni politik tarzlar liberal demokrasileri daha katılımcı hale getirmek ve sistemin yaşadığı tıkanıklığa cevap üretmek noktasında anlamlıdır.

Giderek daha fazla bir şekilde alternatif kamusal alan ve ortak deneyimler medyası olarak kullanılan Twitter ise bu anlamda ayrıcalıklı bir yere sahiptir. Seçim kampanyalarının artık önemli bir ayağını oluşturan Twitter, aynı zamanda sistemin dışında bırakılan veya dışında kalmayı tercih eden aktörlere önemli olanaklar sağlamaktadır.

Bu çalışmanın önemi literatürde çokça yer almayan Türkiye’de seçim döneminde Twitter kullanımına odaklanmış olması, hem alternatif siyasal grupların hem de siyasal partilerin Twitter kullanımlarını farklı temalar çerçevesinde karşılaştırmalı olarak incelemesi, sosyal medyanın hem demokratik hem de otoriter eğilimlerini birlikte ele alması yönündedir. Bu anlamda bu çalışmanın literatüre önemli bir katkı sunması beklenmektedir.

1.4. Varsayımlar

Bu çalışma aşağıdaki varsayımlara dayanmaktadır:

- Kurumsal liberal demokrasi bir kriz yaşamaktadır.
- Sosyal medya kullanımları yeni politika yapma biçimlerinin ortaya çıkmasına yol açmıştır.
- Sosyal medya kullanımıyla ortaya çıkan yeni politika yapma biçimleri otoriter ve demokratik eğilimleri birlikte bünyesinde barındırmaktadır.
- Sosyal medya kullanımıyla ortaya çıkan yeni politika yapma biçimleri liberal demokrasinin yaşadığı krize bir cevap niteliğinde olabilir.
- Sosyal medya kullanımıyla ortaya çıkan yeni politika yapma biçimleri katılımcı demokrasiyi güçlendirme potansiyeli taşımaktadır.
- Sosyal medya alternatif bir kamusalık olma özelliğine sahiptir.

1.5. Sınırlılıklar

Bu çalışma; araştırmada incelenen siyasal gruplar, araştırmada temel alınan sosyal medya ortamı ve araştırma boyunca analize tabi tutulan temalar açısından sınırlandırılmıştır.

1.5.1. Araştırmada incelenen siyasal gruplar

Bu araştırmanın konusunu sosyal medya kullanımının yaygınlaşması ve yeni politika yapma biçimleri arasındaki ilişkinin oluşturduğu daha önce belirtilmişti. Araştırma boyunca bu ilişki belirli örnek gruplar ve temalar üzerinden ortaya konulmaya çalışılmıştır. Araştırmada sosyal medya kullanımları incelenen siyasal gruplar; kurumsallaşmış politikanın aktörleri olan siyasal gruplar ve yeni politikanın

aktörleri olan siyasal gruplar olarak iki kategoride ele alınmıştır. Kurumsallaşmış politika, ideoloji veya ekonomi temelli örgütlenen siyasal partilerin temel ve meşru aktörler olduğu temsili demokrasiye dayanmaktadır. Sosyal medya kullanımının yaygınlaşması ile birlikte, kurumsal politikanın aktörleri bu alanı politika yapmada kullanmaya başlamışlardır. Fakat bunu yaparken asıl örgütlenme ve politika yapma biçimlerini terk etmemişler, sosyal medyayı sadece örgütlenilmesi gereken yeni bir alan, yeni bir politik çalışma alanı/aracı olarak görmüşlerdir. Kurumsallaşmış politika ile sosyal medya arasındaki ilişki ele alınırken ya da yeni politika yapma biçimleri ile kurumsallaşmış politika yapma biçimleri karşılaştırılırken kurumsal politikayı temsil eden siyasal gruplar Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP), Cumhuriyet Halk Partisi (CHP), Milliyetçi Hareket Partisi (MHP) ve Halkların Demokratik Partisi (HDP) ile sınırlandırılmıştır. Bu siyasal grupların seçilme nedeni söz konusu grupların hem Türk siyasal yaşamının temel siyasal akımlarını temsil etmeleri, hem de kurumsallaşmış politikanın yani temsili demokrasinin aktörleri olmalarıdır. Ayrıca bu siyasal partiler, Türkiye’de son yıllarda en çok oyu alan siyasal partiler olmaları ve TBMM’de temsil yetkisine sahip olmaları açısından da önemlidir.

Araştırmanın ikinci kısmında ise doğrudan sosyal medya üzerinden örgütlenen, bir araya gelen, kampanyalar yürüten ve çeşitli konularda sosyal medya üzerinden fikir beyan eden, yani yeni politikanın aktörleri olan siyasal gruplar ele alınmıştır. Yeni politikanın aktörleri ekonomi ve/veya ideoloji temelli örgütlenen kurumsal politikanın aktörlerinin aksine, belli hedefler çerçevesinde bir araya gelen siyasal gruplardır. Dolayısıyla bu bölümde ele alınan siyasal gruplar farklı amaçlarla örgütlenmiş, kendilerine özgü gündemleri olan aktörlerdir. Fakat bu hareketler de yine kendi dışlarındaki gündeme dair fikir ve politika üretmektedir. Bu siyasal gruplar hem kendi gündemleri çerçevesinde hem de genel gündeme dair yaptıkları politika çerçevesinde birbirleriyle ve kurumsal politikanın aktörleriyle karşılaştırılmıştır. Bu bölümde incelenen siyasal gruplar ise Antikapitalist Müslümanlar, İş Cinayetleri, Mülksüzleştirme ve Yeşil İsyen ile sınırlandırılmıştır. Bu siyasal gruplar yeni politika yapan diğer siyasal gruplar arasından hem farklı temalarda örgütlenmiş olmaları, hem de en çok takipçiye sahip olan siyasal gruplardan olmaları sebebiyle seçilmişlerdir. Bu gruplar seçilirken de benzer temayla örgütlenen diğer siyasal gruplar arasından en çok takipçi sayısı olan siyasal gruplar çalışmaya dahil edilmiştir.

1.5.2. Araştırmada temel alınan sosyal medya ortamı

Bu araştırma, söz konusu siyasal grupların bir sosyal medya ortamı olan Twitter kullanımlarının incelenmesiyle sınırlandırılmıştır. Araştırmada Facebook, vb. diğer sosyal medya ortamlarındaki paylaşımlar incelenmemiştir. Bunun en önemli nedeni Twitter ortamının karakter sınırlaması olmakla birlikte, hızlı bir paylaşıma olanak sağlayan yapısıdır. Özellikle önemli toplumsal gündemlerle ilgili ve çeşitli toplumsal hareketlerin yükseldiği dönemlerde Twitter ortamı Facebook ortamına kıyasla daha hızlı bilgi paylaşımına olanak sağlamak ve örgütlenmeyi kolaylaştırmaktadır. Özellikle hashtag adı verilen etiketleme sistemi ile birbirini takip etmeyen insanlar, birbirlerinin paylaşımlarına ulaşabilmektedir. Bu özellik çeşitli gündemlerle ilgili farkındalık yaratmak, kampanya yürütmek, vb. amaçlarla sıklıkla kullanılmaktadır. Twitter kullanımının Türkiye’deki toplumsal olaylardaki etkisi ve rolü, 2013 Mayıs ayında İstanbul Gezi Parkı’ni korumak için başlatılan ve daha sonra diğer illere de yayılan gösteriler sırasında açıkça görülmüştür. New York Üniversitesi tarafından yapılan bir araştırma kapsamında Gezi Parkı eylemlerinin yoğunlaştığı günlerde Türkiye’nin Twitter kullanım haritası çıkarılmıştır. Araştırmaya göre Türkiye’nin sosyal medya kullanımı benzer olaylarda diğer ülke yurttaşlarının kullanımından daha yüksektir. Araştırmada Türkiye’nin olaylar sırasındaki Twitter kullanımı “olağanüstü” ve “benzersiz” olarak tanımlanmaktadır. Örneğin Gezi Parkı eylemlerinin diğer illere yayıldığı 31 Mayıs (2013) günü saat 16.00 ile 00.00 arasında gösterilerle ilgili 2 milyon tweet atılmıştır. Ayrıca bu süreçte atılan tweet’lerin %90’ının Türkiye kaynaklı olduğu da belirtilmektedir ([http-1](#)).

20 Mart–03 Nisan 2014 tarihleri arasında Twitter’a getirilen erişim yasağının arkasında yatan neden de, söz konusu tarihlerde Türkiye gündeminde büyük yankı uyandıran yolsuzluk iddiaları ile ilgili Twitter üzerinden bilgi paylaşımının hızlı bir şekilde gerçekleşmesi ve hükümetin bu konudaki paylaşımları engelleyememesidir. Dönemin başbakanı Tayyip Erdoğan’ın “Twitter’ın kökünü kazıyacağız” şeklindeki açıklamasından birkaç saat sonra, Twitter’a erişim yasağı getirilmiştir ([http-2](#)). Twitter’a getirilen bu yasak bile iktidar açısından Twitter kullanımının nasıl tehdit olarak algılandığını ortaya koymaktadır.

Bu araştırmada sadece Twitter paylaşımlarının incelenmesinin bir diğer nedeni ise incelenecek siyasal grupların daha çok Twitter hesaplarını kullanmaları ve çeşitli gündemlerle ilgili Twitter üzerinden fikir ve tavır ortaya koymalarıdır. Yeni politikanın

aktörleri başlığı altında incelenen siyasal gruplardan Yeşil İsyen ve Mülksüzleştirme'nin Facebook hesaplarının olmaması, İş Cinayetleri grubunun ise Twitter'ı daha yoğun kullanması araştırmanın amaçları açısından Facebook kullanımının çalışmaya dahil edilmesini anlamsız kılmaktadır. Antikapalist Müslümanlar'ın ise Facebook paylaşımları ile Twitter paylaşımları yoğun bir şekilde paralellik göstermektedir. Dolayısıyla sadece Twitter hesaplarının takip edilmesi araştırmanın amacı açısından yeterli olmuştur.

1.5.3. Araştırma boyunca analize tabi tutulan temalar

Araştırmanın bir diğer sınırlılığı ise incelenen temalar ile ilgilidir. Söz konusu siyasal grupların bütün Twitter paylaşımları çalışmaya dahil edilmemiş, sadece belli temalar çerçevesindeki paylaşımları incelenmiştir. Bu temalar; toplumsal cinsiyet, emek süreçleri, çevre ve kenttir. Bu temalar hem Türk siyasal yaşamının ve son yıllardaki Türkiye gündeminin önemli temaları olmaları, hem de sosyolojik açıdan taşıdıkları önem nedeniyle seçilmiştir. Ayrıca incelenen siyasal grupların örgütlenmelerinin temelindeki fikirler bu temalarla ilişkilidir. Araştırmada incelenen siyasal grupların birbirleriyle söylemsel açıdan benzerlikleri ve farklılıkları ve sosyal medya kullanımları bu temalar çerçevesinde tartışılmıştır.

2. KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Temel Kavramlar

İnternet, kullanımının yaygınlaşması ile gündelik hayatın bir parçası haline gelmiş ve hayatın pek çok alanında dönüşüm ve değişimleri de beraberinde getirmiştir. İnternet, bu dönüştürme eylemini gerçekleştirirken, gündelik hayatın kavramlarını dönüştürmenin yanı sıra kendi kavramlarını da yaratmıştır. Bu bölümde, çalışmada kullanılacak olan, İnternetle birlikte literatüre girmiş temel kavramlara ilişkin bilgilere yer verilecektir. Özellikle çalışma boyunca kullanılacak olan ve yaygın olarak birbirinin karşıtıymış gibi algılanan ‘fizik gerçeklik’ ve ‘sanal gerçeklik’, ‘fizik uzam’ ve ‘siber uzam’ ile ‘kurumsallaşmış politika’ ve ‘yeni politika yapma biçimleri’ kavramlarının tartışılacağı bu bölümde, bu kavramlar arasındaki ilişki ortaya konulmaya çalışılacaktır.

2.1.1. Fizik gerçeklik-sanal gerçeklik

İnternet ile ilgili çalışmalarda en çok tartışılan konulardan biri gerçeklik meselesidir. İnternet ortamında yaşanan deneyimlerin gerçeklikle ilişkisi pek çok çalışmada konu edilmiştir. İnternet ortamı ve bu ortamdaki pratikler bilgisayar dolayımı olmalarına gönderme yapılarak genellikle “sanal” kavramı ile tanımlanmaktadır. *Virtualis* kökeninden gelen sanal (virtual), “varolmayan ama algının yönlendirilmesiyle varolduğu yanılması yaratılması durumu” ifade etmektedir (Kuruüzümcü, 2007, s. 94). Bu tanımdan da anlaşıldığı gibi sanal sözcüğü gerçek olmayan ya da bir tür yapaylığa atıf yapmaktadır. Oysa sözcüğün İngilizce karşılığı olan *virtual*, “neredeyse” ve “etki olarak gerçeğe yakın” anlamına gelmektedir (Kara, 2014, s. 134). Bir şeyin gerçekliği deneyimlerle ve o şeyle kurulan *ilişkiyle* yakından ilgilidir. Bu anlamda sanal olarak tarif edilen, dolayımı deneyimlerin veya ilişkilerin gerçek olmadığını söylemek oldukça zordur. Çünkü bireylerin İnternet ortamında yaşadıkları bütün deneyimler aslında gündelik hayatın bir parçası durumundadır ve duyuşsal olarak da gerçektirler. Ancak İnternet veya bilgisayar dolayımı olmaksızın yaşanan fiziksel gerçeklikle de aralarında elbette bir fark vardır. Her şeyden önce özneler ve nesnelere kurulan ilişkideki dolayım ortadan kalkmaktadır.¹ Fiziksel olarak

---

¹ Bu noktada aslında TV, radyo, vs. gibi medyalarla kurulan ilişkinin de veya bu medyalar aracılığıyla deneyimlenen gerçekliğin de dolayımlanmış bir gerçeklik olduğunu fakat bu deneyimlerin sanal olarak adlandırılmadığını belirtmek gerekir. Sadece bilgisayar ve daha çok da İnternet dolayımı deneyimler sanal olarak adlandırılmaktadır.

kurulan yüz yüze ilişki ve topluluklar ile sosyal medya veya diğer internet ortamlarında kurulan ilişkiler arasında etkileşim açısından da farklılıklar olduğu söylenebilir. Daha doğrusu etkileşimin deneyimlenmesi farklıdır. Dolayımlanmış olarak kurulan ilişkilerin daha korunaklı olduğunu söylemek mümkündür. Dolayısıyla politika yapma biçimi bağlamında bakacak olursak sanal gerçeklikte kaldığı sürece daha steril bir alan ve gerçeklik deneyimi yaratıldığı söylenebilir.

Literatürde sanal gerçekliğe dair pek çok farklı tanım bulunmaktadır. Elizabeth Reid sanal gerçekliği “ ... bir fiziksel obje ya da yerleşimden ziyade bir bilgisayar sistemindeki veriler aracılığıyla kullanıcıya görsel, işitsel ve dokunma duygusu veren enformasyon ortamı...” olarak tanımlamaktadır (Reid’den aktaran Timisi, 2003, s. 151). Nilüfer Timisi ise sanalın ‘zihinde tasarlanan’ olarak tanımlanmasından yola çıkarak, aslında bir deneyim olarak gerçekliğin her zaman sanal ya da zihinde tasarlanan bir yanı olduğuna dikkat çekmektedir. Bunun nedeni gerçekliğin her zaman, onu çevreleyen semboller aracılığıyla algılanmasıdır. Timisi’ye göre “yeni iletişim teknolojilerine özgü olan şey bütün iletişim tarzlarını elektronik olarak bir araya getirerek, sanal gerçekliğin yaratıcısı olmak değil, ancak gerçek bir sanallığın kuruculuğunu yapmasıdır” (Timisi, 2003, s. 152).

Dijital oyunlar ile kimlik ilişkisini tartıştığı çalışmasında Kara (2014) sanal ve gerçek ayrımını şu şekilde ortaya koymaktadır:

(...) Ancak bu, dijital oyunların dünyasının gerçek olmadığı anlamına gelmez; onlar gerçektir ama bunun nedeni onların gerçekliği temsil veya simüle etmeleri veya Baudrillard’ın savunduğu gibi gerçekliğin yerine geçmeleri değildir. Bunu görmek için aşırı maddi indirgemeci tutum benimseyip, dijital oyunlardaki kendiliklerin fiziksel devrelerin, transistörlerin ve elektrik akımlarının sonucu olduklarını iddia etmeye de gerek yoktur. Tek yapmamız gereken deneyim alanımıza bakmaktır; bizim için etki ve etkilenme ilişkisine girdiğimiz herşey gerçektir. Aksi takdirde gerçek olmayan bir şeyi nasıl görüp, duyup, onunla etkileşime girebilirdik? Doğrusu çoğu ayırım gibi gerçek-gerçek dışı ayırımı da temelde pragmatik bir ayırımdır, kuramsal değil. Bir karakter bir filmde silahla vurulduğunda üzülebiliriz hatta ağlayabiliriz ama katili oynayan aktörün gerçek hayatta tutuklanması gerektiğini de düşünmeyiz. İnsanlar bu türden sağduyusal ve pratik ayrımlar yapmasalardı, medyalarla doyunlaşmış kültürlerde yaşamlarını düzenlemeleri olanaksız hale gelirdi. Ancak gözden kaçırılmaması gereken nokta bu ayrımların gerçek ontolojik ayrımlara tekabül etmedikleridir; onlar pratik nedenlerle yapılmıştır ve bu yüzden neredeyse istisnasız biçimde ayrıntılı kuramsal incelemelere dayanamazlar (s. 144-145).

Bu çalışmada da, Kara'nın belirttiği gibi pratik nedenlerle bireylerin gerçeklik deneyimleri bilgisayar veya internet dolayımı olup olmadıkları göz önünde bulundurularak sanal gerçeklik ve fizik gerçeklik olarak ayrılmıştır. Fakat bu ayrım ilkinin gerçek olmadığı anlamına gelmemektedir. Sadece gerçekliğin farklı deneyimlerine atıf yapmaktadır. Sanal gerçeklik, daha çok yeni medya dolayımıyla deneyimlenen gerçekliğe işaret ederken, fizik gerçeklik yüz yüze ve herhangi bir medya dolayımı olmadan deneyimlenen gerçekliğe atıf yapmaktadır. Güçdemir'in de belirttiği gibi "sanal iletişim, kişilerarası iletişimin yüz yüze iletişim tarzının yerini alan bir iletişim biçimi değil, yeniden şekillenmeye başlayan kişilerarası aracılı iletişim türlerine eklenen yeni bir formudur" (Güçdemir, 2012, s. 68-69).

2.1.2. Fizik uzam-siber uzam

TDK Büyük Türkçe Sözlük'te uzam sözcüğü şu şekilde tanımlanmaktadır: "1. Algılanan nesnelere temel niteliği. 2. Bir nesnenin uzayda kapladığı yer, vüsat" ([http-3](http://3)). Hançerlioğlu ise uzamı, "cisimlerin uzayda kapladıkları yerle ilgili durumları" veya "ölçülebilen uzay" olarak tanımlamaktadır (Hançerlioğlu, 2002, s. 433). Tanımlardan da anlaşılacağı üzere uzam sadece mekan anlamında kullanılsa da mekânsal bir alana gönderme yapmakta ve aynı zamanda nesnelere hacim ve boyut özelliklerini de kapsamaktadır. Uzam sözcüğünün İngilizce'de aynı zamanda uzay anlamına gelen *space* sözcüğüne karşılık gelmesi de sözcüğün mekânsal boyutuna işaret etmektedir.

Siber ön eki ise sibernetik kavramından gelmektedir. Sözcük, bugün çeşitli sözcüklere ön ek olarak, eklendiği sözcüğün internet ve/ya bilgisayar dolayımı haline gönderme yapmaktadır. Sibernetik sözcüğü, Yunanca *kybernetes* sözcüğünden gelir ve "dümenci" anlamına gelmektedir. Diğer bir anlamı ise "yönetim bilimi"dir. Sibernetik Norbert Wiener tarafından kurulmuştur ve onun tarafından "hayvanlarda ve insanlarda kontrol ve iletişimin bilimi" olarak tanımlanmıştır (Kara, 2014, s. 146). Kavrama kaynaklık eden dümenci sözcüğünden yola çıkılacak olursa, dümencinin varması gereken, gemiyi götürmesi gereken bir hedef noktası vardır. Fakat bu hedefe varabilmesi için enformasyona ihtiyaç duymaktadır. Enformasyon doğrultusunda gemiyi yönetmektedir. Enformasyon ile dümenci arasındaki ilişki döngüsel bir nedenselliğe dayanmaktadır (Kara, 2014, s. 146-147). Eylemin enformasyonu,

enformasyonun ise eylemi meydana getirdiği bu modele sibernetik model denilmektedir.

Sibernetik kavramının ön eki olan siber sözcüğünün sıfat olarak kullanılması ile oluşan, internet mekanlarını fizik mekanlardan ayırmak için kullanılan siber uzam terimi ilk kez William Gibson tarafından Neuromancer adlı kitabında kullanılmıştır. Gibson siber uzamı şöyle tanımlar:

Her ülkedeki milyarlarca yasal operatör tarafından deneyimlenen rızai bir halüsinasyondur... Beşer sistemi içerisindeki her bilgisayarın veritabanından soyutlanan dataların grafik bir temsilidir. Tasavvur edilemez bir karmaşadır. Zihnin yok alanında (non-space) gezinen ışık demetleridir, veri kümeleri ve burçlarıdır. Şehir ışıkları gibi, azalan (Kollock ve Smith'den aktaran Soyseçkin, 2007, s. 252).²

Nilüfer Timisi'nin işaret ettiği gibi “fiziksel, zihinsel ve toplumsal mekan arasındaki bağlantıların birleştirilmesi, mekanın dinamiğini anlamada anahtardır.” Maddi süreçlerden bağımsız olmayan ve “toplumsal ilişkilerin yaşanmasındaki öznellik” ile anlamlı kılınan zaman ve mekan, toplumsal eylemden bağımsız değildir (Timisi, 2003: 144). Yeni iletişim teknolojileri, iletişimin gerçekleştiği yeni mekanları ortaya çıkarmıştır. Bu yeni mekanlar toplumsal eylem ve toplumsal ilişkilerin yaşanmasında da dönüşümlere yol açmıştır. Bu yeni mekanlarda yeni toplumsal ilişkiler deneyimlenmektedir. Gibson'un ilk tanımlamasında “rıza bir halüsinasyon” olarak tarif edilse de bugün siber uzamın gerçekliği ve ancak farklı bir mekânsal deneyim olduğu kabul edilmektedir. İnternet ortamlarının “aynı zamanda bir deneyimler alanı” (Harasim'den aktaran Timisi, 2003, s. 147), ya da İnternet'in, katılımcıları arasındaki yeni iktidar ilişkileri sorgulanması gereken, bir toplumsal mekan olduğuna işaret edilmektedir (Poster, 1997, s. 205-206).

İnternet ortamlarında bireyler, artık neredeyse günlük hayatlarındaki bütün edimleri gerçekleştirebilmektedir. Alışveriş yapmak, kitap okumak, her türlü görüntülü, yazılı ve işitsel iletişim kurmak, müzik dinlemek, flört etmek, kimlikler oluşturmak, vs. artık internet ortamlarında mümkün olan edimlerdir. Belki sadece fiziksel bir temas

---

² Kitabın tek Türkçe çevirisi Gonca Gülbey tarafından yapılmış ve 2012 yılında Altıkırkbeş Yayın tarafından basılmıştır. Fakat bu Türkçe çeviri sıkıntılı olduğu için, orijinal metne daha yakın olan Soyseçkin'in alıntısına başvurulmuştur. Gülbey çevirisi: “Siberuzay. Her ulustan milyarlarca yasal kullanıcının, matematiksel kavramları öğrenen çocukların her gün yaşadığı bilinç ve duyguyla ilerleyen istem dışı halüsinasyon... İnsan sistemindeki her bilgisayarın kayıtlarından yansıyan verilerin grafiksel sunumu. Kavranamayacak bir karmaşa. Zihnin uzaysızlığında, ışık çizgileri, öbekler ve takım yıldızlar şeklinde düzenlenen veriler. Şehrin ışıkları gibi, git gide uzaklaşan...” (Gibson, 2012: 80). Örneğin Gülbey çevirisinde ‘istem dışı halüsinasyon’ diye çevrilen kısım, orijinal metinde tam tersi ‘rıza (consensual) halüsinasyon’ olarak geçmektedir.

kurmak mümkün değildir. Fakat duygusal olarak internet ortamlarında da her türlü duygu yaşanmaktadır. Bu ortamlardaki ilişkilerde aşık olmak, öfkelenmek, sevinmek gibi somut duygular mümkündür. Sadece aracılanmış bir ilişki söz konusudur. Bu noktada Rheingold'un tanımladığı haliyle siber uzamı, “kelimelerin, insan ilişkilerinin, verilerin, zenginliğin ve gücün insanlar tarafından bilgisayar dolayımı teknolojiler aracılığıyla ortaya konulduğu kavramsal uzam (Rheingold, 2000, s. xx)” olarak tanımlamak akla yatkındır. Siber uzam, fizik uzamın simüle edilmiş bir hali değildir, bizatihi gerçek deneyimlerin yaşandığı ve sosyal ilişkilerin kurulduğu ya da sürdürüldüğü internet dolayımı ‘kavramsal uzam’dır.

Politika yapma biçimleri bağlamında bakıldığında geleneksel politika yapma biçimlerinin fizik uzam merkezli, yeni politika yapma biçimlerinin ise daha çok siber uzam merkezli olduğu düşüncesi yaygın kabul görmektedir. Fakat günümüzde siber uzam ile fizik uzam birbirinden keskin sınırlar ile ayrılmamaktadır. Günümüz toplumsal hareketlerinin sergilediği iletişim biçimlerini fizik uzam karşısında siber uzama yerleştiren bu genel yaklaşıma karşı çıkan Gerbaudo, “genel olarak medyayı ve özel olarak sosyal medyayı, fiziksel coğrafyadan yoksun başka bir ‘sanal’ alanın kuruluşuna katılmaktan ziyade, ‘toplumsal hayatın uzamsal ve zamansal sahnelerinin örgütlenmesini yeniden şekillendirmek’ten sorumlu süreçler olarak anlamaya çalışmamızı” önermektedir (Gerbaudo, 2014, s. 20). Gerbaudo’ya göre, sosyal medya veya siber uzam; yüz yüze toplanma biçimlerinin yerini ikame etmekten ziyade, onları *tamamlayan* ve yaratılmalarını kolaylaştıran bir *araç* rolü oynamaktadır (Gerbaudo, 2014, s. 22). Gündelik hayatta fizik uzamdaki edimlerimiz çoğunlukla siber uzamda da devam etmektedir. Politika yapma bağlamında da fizik uzamda tepki gösterdiğimiz şeylere genellikle siber uzamda da tepki verdiğimizizi ve ikisini birbirinden pek de ayırmadığımızı belirtmek gerekmektedir. Siber uzamda örgütlenmeler bile, pek çok siyasal grup fizik uzamda bir kazanım elde etmeyi hedeflemektedir.

Öte yandan fizik uzamda olduğu gibi siber uzamda da çeşitli güçler arasında hegemonya mücadelesi sürmektedir. İnternetin nasıl bir uzam olarak inşa edileceğine dair bir mücadele yürütülmektedir. Bir yandan iktidarlar tarafından denetim ve gözetim uzamı olarak inşa edilmeye çalışılsa da, diğer yandan farklı muhalif söylemlerin ve toplumsal hareketlerin iktidar hegemonyasını kırmaya çalıştıkları bir uzam olarak kurulmaktadır.

2.1.3. Kurumsallaşmış politika-yeni politika

18. ve 19. yüzyıllarda yükselen demokrasi hareketleriyle şekillenen ve bugünkü modern halini alan kurumsal politika, temelde yurttaşların yönetim süreçlerine katılımına ve eşit temsiliyetine dayanmaktadır. Özellikle Amerikan Bağımsızlık Bildirgesi ve Fransız Devrimi'nin etkisi ile gelişen demokrasi düşüncesi ve siyasal partiler sistemi kurumsal politikanın temelini oluşturmaktadır. Pek çok farklı kavramsallaştırması olsa da günümüzde ideal tip olarak gösterilen ve dünyada yaygın siyasal sistem olan liberal demokrasi anlayışı bu çalışmada kurumsallaşmış politika olarak tanımlanmakta ve geleneksel politika yapma biçimlerini kapsamaktadır.³

Çalışmanın merkezi kavramlarından olan kurumsallaşmış politikayı ifade eden liberal demokrasi anlayışı, öncelikle demokrasi kavramına ve demokrasinin gelişimine ilişkin bilgi vermeyi gerektirmektedir. Demokrasi sözcüğü Yunanca'da halk anlamındaki 'demos' ile yönetim anlamındaki 'kratos' kelimelerinin birleşiminden oluşmuştur ve 'halkın yönetimi' anlamında kullanılmaktadır. Demokrasi kavramı M.Ö. 5. yüzyılda Yunanistan şehir devletlerine kadar uzanmaktadır. Antik Yunan demokrasisi yurttaşların çeşitli toplantılarda bir araya geldiği ve şehir devletlerinin yönetimine 'doğrudan' katılarak, kendilerini ilgilendiren konularda söz sahibi oldukları bir sistemi ifade etmekteydi:

Antik Yunan demokrasisi konusunda üç şeyi akılda tutmak önemlidir: Birincisi, bu sistem kadınlar ve geniş bir kesimi oluşturan köleleri dışlıyordu; ikincisi, *demos*, birbirinden ayrı duran bireylerden ziyade kolektif ya da toplumsal bir organ işlevi görüyordu; üçüncüsü, bu türdeki bir karar alma mekanizması ancak yurttaş topluluğu görece küçük ve homojen bir bütün olarak kaldığı sürece işleyebilirdi (Marshall, 2009, s. 140).

Aslına bakılırsa Antik Yunan demokrasisi, bugün modern zihinlerimizin alışık olduğu anlamda 'demokratik' değildi. Marshall'ın da belirttiği gibi aslında toplumun önemli bir kısmını dışlamaktaydı. Fakat tarihsel süreç içerisinde insan hak ve özgürlüklerinin gelişmesiyle birlikte demokrasi kavramı ve pratiği de gelişmiş ve daha kapsayıcı, geniş bir hale gelmiştir. En erken örneği İngiltere parlamenter sistemi sayılabilecek olan modern demokrasinin gelişiminde pek çok etkenden bahsedilebilir.

---

³ Liberal demokrasi ve geleneksel politika yapma biçimleri günümüzde ciddi bir kriz yaşamaktadır. Zaten krizlerin içkin olduğu bir sistem olan liberal demokrasi, tarihi boyunca bu krizleri aşmanın çeşitli yollarını bulmuştur. Bu çalışmada; tariflenen yeni politika yapma biçimlerinin bu krize bir tür cevap niteliğinde olduğu tartışılmaktadır. Bu bölümde sadece kurumsallaşmış politika ile yeni politika yapma biçimleri kavramsal olarak ortaya konulacak, kurumsallaşmış politikanın yaşadığı krize ilerleyen bölümlerde yer verilecektir.

Avrupa'yı derinden etkileyen Reform hareketleri; İngiliz kralı ile feodal beyler arasında imzalanan ve kralın yetkilerini sınırlandıran 1215 tarihli Magna Carta; 1776 tarihli Amerikan Bağımsızlık Bildirgesi ve 1789 tarihli Fransız Devrimi özellikle günümüz demokrasi anlayışını ve politika yapma biçimini şekillendiren tarihsel olgular ve süreçlerdir. Bu arada aslında bugünkü kurumsal demokrasinin temel taşlarından biri olan parlamenter sistemin köklerinin Avrupa siyasal sisteminde Orta Çağ boyunca var olduğunu da belirtmek gerekmektedir.⁴

Modern demokrasi ya da liberal demokrasinin Antik Yunan demokrasısından en büyük farkı; yurttaşların doğrudan katılımı yerine 'temsili' demokrasi modeline dayanmasıdır. Liberal demokratik sistemde yurttaşlar siyasal partiler aracılığıyla seçimlere giren politikacılar arasından seçtikleri 'temsilciler' tarafından yönetilmektedir. Ayrıca 'evrensel yetişkin oy hakkı' sayesinde hiçbir ayırım gözetilmeksizin bütün yetişkin yurttaşlar yarışmacı seçimlerde oy kullanma ve temsilcilerini seçme hakkına sahiptir.

Modern demokrasiyi Antik dönemin Atina demokrasısından sadece siyasal süreçlerin kurumsal olarak birbirine bağlı olması ayırmaz, bundan daha çok, siyasal sürecin ağırlık merkezi, kurumsal form ve katılım imkanları ayırır. Modern demokraside kurumsal olarak birbirine bağlılığın ağırlık merkezi, halk egemenliğini ve halk iradesini, örneğin kuvvetler ayrımı, nitelikli çoğunluk, diğer sınırlamalar ve güvenliklerle sınırlamakta karşımıza çıkmaktadır. Buna karşın *Atinalılar Devleti*'nde geniş ölçüde sınırsız halk egemenliği ve yurttaşların görevlileri doğrudan kontrolü öne çıkıyordu (Schmidt, 2002, s. 32-33).

Kurumsal demokrasinin halk egemenliğini ve iradesini çeşitli gerekçelerle ve çeşitli biçimlerde sınırlandırması, temsiliyet esasına dayanması ve bir kere seçilen temsilcilerin bir dahaki seçimlere kadar geri çağrılmaması ya da denetim mekanizmalarının çok güçlü olmaması sistemin yurttaşlar nezdinde güvenilirliğini yitirmesine yol açmıştır. Dünyanın pek çok yerinde seçimlere katılım oranlarının düşük olması da bunu destekler niteliktedir. Sistemin temsil edemediği yurttaşlar kendilerini ifade edecek yeni kanallar ve yöntemlere ihtiyaç duymaktadır. Sosyal medya ve yeni iletişim teknolojilerinin bu konuda bir olanak sağlayıp sağlayamayacağı, diğer bir deyişle sosyal medya üzerinden örgütlenen hareketlerin kurumsal politikanın yaşadığı krize bir cevap olup olamayacağı bu çalışmanın temel sorularından biridir.

---

⁴ Orta Çağ boyunca Avrupa'da soyluların, ruhban sınıfı ve kentli kimi sınıfların temsil edildiği çeşitli meclislerin varlığı; daha sonra gelişecek parlamenter sistemin temelini de oluşturmuştur.

Sosyal medya üzerinden örgütlenen hareketler yeni bir politika yapma biçimi ortaya koymaktadır. Kurumsal demokrasi içerisinde kendilerine yeterince yer bulamayan kesimler sosyal medya ve yeni iletişim teknolojilerinin olanaklarından yararlanarak seslerini duyurmaya çalışmaktadır. Bu anlamda çevrimiçi birtakım kampanyalar örgütlemekte, çeşitli temalarla bir araya gelmekte, imza kampanyaları yapmakta ve bazen siber uzamda örgütlenerek fizik uzamda toplanmakta ve böylelikle kamuoyu oluşturmaya çalışmaktadır. Öte yandan kurumsal demokrasi de yurttaşların bu taleplerini her zaman görmezden gelememektedir. Örneğin Amerika Birleşik Devletleri'nin yurttaşların çevrimiçi imza kampanyaları başlatabileceği bir platform hazırlayarak, belli bir imza sayısına ulaşan her kampanyaya resmi olarak cevap verilmesi yükümlülüğü getirmesi (Paktin, 2015, s. 336) sistemin nasıl daha katılımcı hale getirilebileceği yönünde atılmış bir adım olarak okunabilir.

Bu çalışmada sosyal medya mecralarından biri olan Twitter kullanımıyla yurttaşların kendilerini ifade olanakları arayışları yeni politika yapma biçimleri bağlamında tartışılacaktır. Bu noktada kurumsal politikanın aktörlerinin de benzer mecraları nasıl kullandıkları -özellikle seçim kampanyaları esnasında- da karşılaştırmalı olarak tartışılacaktır.

2.2. İletişim Teknolojileri ve Toplum

İletişim teknolojileri ile toplum arasındaki ilişki yeni bir tartışma değildir aslında. Harold Adam Innis ve Marshal McLuhan gibi düşünürler değişen iletişim teknolojilerinin insanın düşünce ve örgütlenme biçimleri üzerindeki etkisine vurgu yapmıştır (Yaylagül, 2013, s. 69). Innis'e göre insanların kullandığı iletişim teknolojileri toplumsal ve ekonomik yapının temel belirleyicisidir. Innis çeşitli dönemlerde yaygın olan iletişim teknolojilerinin, o dönemde toplumun örgütlenmesini de doğrudan etkilediğini iddia eder (Yaylagül, 2013, s. 70). Innis toplumsal ilerlemeyi kültür, teknoloji ve iktidar bağlamında tartışırken, iktidarın tekelleşmesi ve çoğaltılması noktasında teknolojinin önemine vurgu yapmaktadır. Mesajın içeriği kadar, "taşınma biçimi"nin de toplumsal yaşamda önemli bir etkisi olduğunu vurgulayan Innis'e göre; "bilginin bir iktidar tekeli olarak kullanılması ya da bilginin geniş kesimlere yayılması iletişim teknolojilerinin yapısıyla yakından ilişkilidir" (Timisi, 2003, s. 13). Innis, iktidarın biçimlenmesinde hafif araçlar ile ağır araçlar arasında bir ayrım yapmaktadır.

Buna göre taşınabilir hafif araçlar bilginin geniş kesimlere yayılmasına olanak sağlarken, taşınamayan ağır araçlar erişimin zorluğu nedeniyle bilginin yayılmasını güçleştirmekte ve bilgiye sahip olma üzerinden iktidarın yoğunlaşmasını kolaylaştırmaktadır. Fakat Innis taşınabilir, mekanda hareket edebilen, hafif araçların yaygınlaşmasının direkt olarak demokrasiye yol açmayacağını da belirtmektedir. Bu anlamda gazete ve çeşitli kitle iletişim araçlarının ortaya çıktığı ve geniş kitlelere yayıldığı dönemlerin demokrasiye yol açmadığını da vurgulamaktadır. Innis'e göre demokratik katılım ancak "sözün aracılanmadığı bir iletişim ortamıyla" olanaklıdır (Timisi, 2003, s. 14).

Innis'in çalışmalarından oldukça etkilenmiş olan McLuhan ise Innis'in hafif-ağır araçları gibi sıcak-soğuk araçlar ayrımını yapmıştır. Buna göre, sıcak araçlar yoğun enformasyonel içeriği sahip olan ve aslında buna bağlı olarak da katılıma imkan tanımayan araçlardır. Soğuk araçlar ise enformasyon yoğunluğu düşük olan ve seyircinin katılımına daha çok imkan tanıyan araçlardır. Örneğin telefon en az iki kişinin diyalogunu gereksindiği için katılıma olanak tanıyan soğuk bir araçtır. Matbaa ise enformasyon-yoğun bir metni üreten sıcak bir araçtır. Çünkü yazılı metin, okuyucunun katılımını sınırlandırmaktadır (Stevenson, 2008, s. 204). Innis'e benzer biçimde, iletişim araçlarını katılıma olanak sağlaması ya da ne derece demokratik olduğu üzerinden sınıflandıran McLuhan; teknoloji-iktidar ilişkisi konusunda Innis'ten daha iyimserdir ve gelişen teknolojinin iktidarı yoğunlaştırmak yerine, yayılmasını sağlayacağını öne sürmektedir (Timisi, 2003, s. 14). McLuhan, Innis'in iletişim teknolojilerine yaptığı vurguyu bir adım daha ileri götürür ve "araç iletidir" der (Stevenson, 2008, s. 200). Innis ve McLuhan'ın toplumsal süreçlere ilişkin iletişim teknolojilerine atfettikleri bu temel rol, genellikle bu düşünürlerin teknolojik belirlemecilikle eleştirmelerine yol açmıştır. McLuhan'ın diğer bir önemli kavramsallaştırması ise 'küresel köy'dür. Gelişen kitle iletişim araçlarının dünyayı küresel bir köye çevirdiğinden bahsetmektedir. İletişim teknolojileri sayesinde insanlar dünyanın farklı yerlerinde olup bitenler hakkında anında bilgi sahibi olmaktadır. Bu durum insanları sanki aynı köyde yaşıyor gibi bir duyguya sürüklerken, bir yandan da zaman ve mekan farklarını ortadan kaldırmaktadır (Yaylagül, 2013, s. 70). McLuhan enformasyonun zamanda ve mekanda sürekli yer değiştirmesinin modernitenin en önemli özelliği olduğunu ifade etmektedir (Stevenson, 2008, s. 207).

McLuhan gibi Carey, Meyrowitz ve J. B. Thompson da “iletişim araçlarının zaman ve mekanı yeniden yapılandırıldığını ve böylece öznelerarası toplumsal ilişkilerin şekillenmesine katkıda bulunduğunu” öne sürmüşlerdir (Stevenson, 2008, s. 215). Bu isimlerden Carey, toplum ile iletişim araçları arasında diyalektik bir ilişki olduğuna dikkat çekmiş ve “iletişim araçları toplumsal yapıyı dönüştürebileceği gibi toplumsal yapının da iletişim araçlarının kullanılma biçimini belirlediğini” belirtmiştir. Ayrıca Carey, bir toplumsal yapının siyasal eğilimleri ile iletişim araçları arasındaki ilişkiyi açıklarken, iletişim araçlarının toplumsal siyasal eğilimlere hizmet ettiğini de ortaya koymuştur (Timisi, 2003, s. 14). Diğer bir deyişle iletişim araçlarını kimin elinde tuttuğu ve ne amaçla kullandığı, iktidarın yoğunlaşmasını mı yayılmasını mı sağladığını da etkilemektedir. Aynı şekilde iletişim araçları genellikle toplumdaki hakim siyasal eğilimleri desteklemekte ve onların yayılıp, pekişmesine hizmet etmektedir.

2.2.1. Yeni medya ve İnternetin gelişimi

Yeni medya olarak adlandırılan yeni iletişim teknolojileri, gündelik hayatımızın vazgeçilmez birer parçası haline gelmiş ve gündelik pratiklerimizden, içinde yaşadığımız kültürel ortama kadar bütün hayatımızı dönüştürmeye başlamıştır. Yeni medyanın ortaya çıkışı tüm dünyada 1960’lardan bu yana yaşanan birtakım ekonomik, siyasal, teknolojik dönüşümle yakından ilgilidir. Bu dönüşümleri genel olarak şöyle sıralayabiliriz: Moderniteden post-moderniteye geçiş, küreselleşme sürecinin yoğunlaşması, üretime dayalı sanayi toplumundan sanayi-sonrası bilgi çağına geçiş, kurumsal ve merkezileşmiş jeopolitik düzenlemelerin merkezsizleşmesi (bu merkezsizleşmeden kasıt; Batı kolonyal merkezlerinde kontrol ve iktidar mekanizmalarının zayıflaması, sınırların aşılabilir hale gelmesi, yeni iletişim ortamları ağlarıdır) (Lister, Dovey, Giddings, Grant ve Kelly, 2002, s. 10).

Yeni medyanın özellikleri konusunda çeşitli uzlaşımlar mevcuttur. Binark, “bilgisayar, İnternet ortamı, cep telefonları, oyun konsolları, *İpod* veya avuçiçi veri bankası kayıtlayıcıları ve iletişimcileri, diğer bir deyişle tüm bu dijital teknolojiler”in yeni medya başlığı altında toplanabileceğini belirtmektedir (Binark, 2007, s. 21). Jan van Dijk’a göre ise,

Yeni medya İnternet, kişisel bilgisayarlar, tabletler, akıllı telefonlar ve elektronik kitap okuyucular gibi hem çevrimiçi hem de çevrimdışı iletişim araçlarından oluşmaktadır. Yeni

medya iletim bağlantıları ve ayrı ayrı cihazlara da yüklenebilen (metin, veri, görüntü ve/veya sesle dolu) yapay hafızaların bir bileşimidir (van Dijk, 2016, s.17).

Fakat burada vurgulanması gereken önemli bir nokta yeni medyanın sadece birtakım teknolojileri içermediği, bunun yanında bu teknolojilerin ortaya çıkardığı farklı iletişim mecralarını ve olanaklarını da içerdiğidir. Buna göre sosyal medya, çeşitli paylaşım siteleri, vs. de yeni medya başlığı altında değerlendirilmektedir. Yeni medyayı geleneksel medyadan ayıran temel özellikler şöyle sıralanabilir: Etkileşimli olması, multimedya biçimine sahip olması ve hipermetinsellik (Binark, 2007, s. 21). Lister vd. ise yeni medyanın temel özelliklerinin dijitallik, etkileşimsellik, hipermetinsellik, yayılım ve sanallık olduğunu belirtmişlerdir (Lister vd., 2002, s. 13). Yeni medyanın etkileşimlilik özelliği, kullanıcı katılımını mümkün kılması ve iletişimin çok katmanlı hale gelmesini sağlaması açısından oldukça önemlidir. Bu özellik ile kullanıcılar aynı zamanda içerik üreticisi de olabilmektedir. Ayrıca yeni medyanın sunduğu olanaklar ile iletişim eşzamanlı hale gelmiştir. Multimedya biçimine sahip olması ise “telekomünikasyon, veri iletimi, kitle iletişimi gibi iletişimin farklı boyutları ile imge, ses, metin ve sayısal veri gibi farklı veri türlerinin bir arada bulunmasıdır”. Yeni medya hipermetinsellik özelliği ile ağ üzerinde farklı metinlere, mecralara eşzamanlı ve kolayca geçişi mümkün kılmaktadır (Binark, 2007, s. 22). Güçdemir ise iletişimde etkileşimi “karşılıklı etkileşimde bulunan kişilerin tepkilerini birbirine gönderme süreleri ve kapasiteleri” olarak tanımlarken, bilgisayar temelli yeni iletişim teknolojilerinin “etkileşim hızını en yüksek noktaya çıkaran iletişim araçları” olduğunu belirtmektedir. Buna göre bir uygulama veya web sitesinin bu tanıma uyması için; yayıncıdan bağımsız kullanıcılara, kullanıcı kaynaklı içeriğe, kullanıcılar arasında etkileşime ve zaman-mekan sınırlamasının olmamasına gerek duyulmaktadır (Güçdemir, 2012, s. 26-27). Yeni medyanın sahip olduğu özellikleri bütünleşme ve yondeşme, interaktiflik, dijital kod ve hipermetin olarak sıralayan van Dijk (van Dijk, 2016, s. 20-25), yeni medyanın özellikleriyle geleneksel medyayı şöyle karşılaştırmaktadır:

Son olarak yeni medyanın aynı anda dört özellikle tanımlanabildiğini söyleyebiliriz: Yeni medya; 20’inci yüzyılın 21’inci yüzyıla dönüştüğü zamanda ortaya çıkan hem bütünleşik hem de interaktif ve teknik araç olarak dijital kod ve hiper metin kullanan iletişim araçlarıdır. Yeni medyaya verilen en genel isimler multimedya, interaktif medya ve dijital medyadır. Bu tanımları kullanarak medyayı eski veya yeni olarak tanımlamak kolaydır. Örneğin klasik televizyonlar görüntü, ses ve metni içerdiği için bütünleşiktir ancak

interaktiflik özelliğine sahip değildirler ve dijital koda dayanmamaktadırlar. Klasik telefonlar interaktiftir ancak sadece konuşma ve sesleri ilettikleri ve dijital kodla çalışmadıkları için bütünlük sayılamazlar. Oysa yeni interaktif televizyon yeni bir iletişim aracı olarak hem interaktiflik özelliği hem de dijital kod kullanma özelliğine sahiptir. İlaveten, yeni mobil veya sabit telefon cihazları da metin, fotoğraf ve video ekleyebildikleri ve İnternet'e bağlanabildikleri için tamamen dijital ve bütünlüklerdir (van Dijk, 2016, s. 24-25).

Günümüzde yeni medya teknolojilerinin en önemlisi kuşkusuz İnternet'tir. İnternet'in tarihi Soğuk Savaş koşullarında ABD ile SSCB arasındaki teknolojik yarışla başlamıştır. SSCB'nin ilk yapay uydu olan Sputnik'i fırlatmasıyla, bu yarışta geriye düşmek istemeyen ABD, Savunma Departmanı içerisinde özel bir birim olarak İleri Araştırma Projeleri Ajansı'nı (ARPA) kurmuştur. Amaç herhangi bir nükleer saldırı durumunda Amerikan Hava Kuvvetleri'nin komuta ve kontrol iletişiminin sürdürülmesini sağlamaktır. Merkezless bir askeri araştırma şebekesi kurulması hedeflenmiştir (İnceoğlu ve Çoban, 2015, s. 36). Bu doğrultuda 1960'ların sonunda ABD Savunma Departmanı tarafından bir savunma projesi olarak geliştirilen "savunma kaynaklarını geliştirmek amacıyla askeri verilere ulaşabilme teknolojisinin yaratılması" ve bir saldırı karşısında Amerikan ordusunun iletişim sistemlerinin korunmasını amaçlayan ARPANET, bugünkü İnternetin atası olarak ortaya çıkmıştır. 1972 yılında 40 bilgisayarın iletişim için birbirine bağlandığı bir ağ olan ARPANET, zamanla daha yaygın hale gelmiştir (Timisi, 2003, s. 122-123). 70'li yıllar boyunca önemli gelişmeler yaşanmış, elektronik posta ortaya çıkmış ve "İngiltere Kraliçesi'nin 1976 yılında ilk e-mailini göndermesiyle İnternet fikri popüler hale gelmeye" başlamıştır (İnceoğlu ve Çoban, 2015, s. 36). 1980'lerle birlikte "önce akademik çevrelerin yararlanacağı bir iletişim ağı, daha sonra ilkesel olarak kişisel bilgisayarı ve telefon hattı olan herkesin ulaşabileceği bir elektronik kitle iletişim aracı olarak geliştirilmiştir" (Marshall, 2009, s. 346). 1990 yılında ise ARPANET İnternete dönüşmüş, zaman içerisinde de ticari ve bireysel kullanıma açılmıştır. İnternet ile ilgili çalışmalarda İnternetin ortaya çıkışının savunma amaçlı olduğuna dair bir uzlaşma mevcut olsa da Jon Marshall, İnternetin beş kültürün kesişmesiyle ortaya çıktığını belirtmektedir: Askeri, finansal, akademik, devlet bürokrasisi, programcı ya da hacker kültürleri (Marshall'dan aktaran Kılıçbay, 2005, s. 16). 1972'de sadece 40 bilgisayarı birbirine bağlayan ağ, hızla geliştirilerek; internete bağlı ağ sayısı 1983'te 1.000'e, 1987'de 10.000'e, 1989'da 100.000'e, 1992'de ise 1.000.000'a ulaşmıştır. 1 Kasım 1988'de ilk bilgisayar virüsü ağdaki 60.000

bilgisayarın 6.000'ini etkilemiş ve DARPA (ABD Savunma Departmanı İleri Araştırma Projeleri Ajansı) tarafından buna yanıt üretilmiştir. 1994'e gelindiğinde ise Pizza Hut'tan internet üzerinden pizza sipariş etmek mümkün hale gelmiştir (Çağiltay, 1997, s. 6-10).

Türkiye'de ise ilk geniş alan bilgisayar ağları 1980'li yılların ortasında üniversitelerin öncülüğünde kurulmuştur. *European Academic and Research Network*'ün (EARN) Türkiye'deki uzantısı olarak kurulan Türkiye Üniversiteler ve Araştırma Kurumları Ağı (TÜVAKA) başlangıçta sadece üniversiteler, araştırma kurumları ve akademik çevreler tarafından kullanılmış ve finanse edilmiştir. Fakat bu ağın 1990'lı yılların başında yetersiz hale gelmesiyle Orta Doğu Teknik Üniversitesi (ODTÜ) ve Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumu'nun (TÜBİTAK) ortak çalışmalarıyla yeni ağ teknolojilerinin kullanımı gerçekleşmiştir. ODTÜ'nün TÜBİTAK'a sunduğu bir proje sonucunda (TR-NET Projesi) 12 Nisan 1993'te internet servisi ODTÜ-Washington kiralık hattı ile ABD üzerinden kullanıma açılmıştır. Ayrıca Ege Üniversitesi de 1993 yılında TÜVAKA kapsamında Bonn üzerinden internet servisi sunmaya başlamıştır (Çağiltay, 1997, s. 24-25).⁵ Bugün ise, İnternet ile neredeyse, fizik uzamda gerçekleştirilen her türden edim gerçekleştirilebilmektedir.

Rheingold, İnternet'in hızlı yükselişinin ve kullanımının yaygınlaşmasının kaçınılmaz bir şekilde değer sistemlerini de etkilediğini belirtmektedir. Rheingold'a göre, İnternet insanlar arasında yeni ilişkiler ağı ve değerler sistemi yaratmaktadır (Rheingold, 1993, s. 110). Ortak çıkarlar ve değerler etrafında on-line şekilde bir araya gelen insanlar ise yeni bir tür cemaat, sanal cemaat, oluşturmaktadır. Bu sanal cemaatin üyeleri arasındaki ilişki farklı zamanlarda fiziksel bir yan yana gelme durumuna da dönüşebilmektedir (Rheingold, 1993).

Manuel Castells ise ağ toplumu fikri ile hem yeni medyanın gelişmesinin önemini hem de enformasyon toplumunu tartışarak, çok boyutlu ve bütünlüklü bir sosyal teori ortaya koymaya çalışmıştır. Eski standartlaşmış kitle iletişim araçları ile her sosyal grup ya da farklı kültürün özelleşmiş bir ilişki kurduğu yeni medya arasındaki farka değinen Castells, yeni medyanın yarattığı değişimi şöyle tanımlamaktadır: "İletişim araçlarının

---

⁵ Yakın zamanda iktidar partisi AKP ile ODTÜ arasında yaşanan tartışmalarda hükümet ODTÜ bünyesindeki Teknokent'i alarak İnternet servis sağlayıcı birimini TİB'e aktarmak istemiştir. Hükümet tarafından önemli bir gelir kaynağı (üniversitenin tr uzantılı domainlerden yılda yaklaşık 500 milyonluk gelir elde ettiği ileri sürülmektedir) olarak değerlendirilebilecek bu girişimin; aynı zamanda son yıllarda hükümetin başını sıkça ağrıtan sosyal medyanın muhalif kullanımına karşı denetimin sıkılaştırılması amaçlı olduğu da değerlendirilebilir. Bkz. <http://4>

küresel çapta birbirleriyle bağlantılı hale geldiği, programlar ve mesajların küresel bir ağ içinde dolandığı şu günlerde, *küresel bir köyde değil, küresel çapta üretilip yerel olarak dağıtılan ısmarlama kulübelerde oturuyoruz*” (Castells, 2005, s. 457). Yeni iletişim sisteminin zamanı ve mekanı köklü bir dönüşüme uğrattığını belirten Castells “gerçek sanallık kültürü” adını verdiği yeni bir kültürün oluşumundan bahsetmektedir:

Geçmiş, şimdi ve gelecek, aynı mesaj içinde birbirleriyle etkileşim içinde olabilecek şekilde programlandığında zaman silinir. *Akışların uzamı ve zamansız zaman* tarihsel olarak aktarılmış temsil sistemlerinin çeşitliliğini kapsayan ve aşan yeni bir kültürün maddi temellerini oluşturur: Kurgunun, kurmaya duyulan inanç olduğu gerçek sanallık kültürü (Castells, 2005, s. 501).

Son yıllarda gelişen toplumsal hareketler internet kullanımının yaygınlaşması ve yeni medya ortamlarının etkileşimli bir hale gelerek, kullanıcıların içerik üretimine katılımına izin vermesi ile çok farklı boyutlar kazanmaya başlamıştır. Sosyal medya bir tür kamusal alana dönüşmüştür; İnternet ortamı, Underwood’un belirttiği gibi bireylerin veya çeşitli grupların fikirlerini ifade edebilecekleri bir kanal açmış, bir tür forum olmuştur (Underwood, 2002, s. 130).

2.2.2. İnternet ve toplumsal hareketler

Bütün toplumsal hareketler; içine doğdukları dönemin iletişim araçlarını ve iletişim biçimlerini, örgütlenme süreçlerinde ve mücadele pratiklerinde kullanmıştır. Değişen iletişim teknolojileri toplumsal hareketlerin mücadele pratiklerini de etkilemektedir. Yeni medya teknolojilerinin ve değişen iletişim araçları ve ortamlarının özellikleri yukarıda kısaca belirtilmiştir. İletişim araçlarında yaşanan bu dönüşüm toplumdaki iktidar ilişkilerini de derinden etkilemiştir. İktidar ve ona karşı mücadele yürüten kesimlerin (yani direniş ya da karşı-iktidar) kendilerini örgütlenme biçimleri, mücadele stratejileri de yeniden biçimlenmek zorunda kalmıştır. Bu durumu zihinsel süreçlerin iletişim ortamı tarafından koşullanmasıyla açıklayan Castells “iletişim ortamının dönüşümünün doğrudan anlam üretim biçimlerini, dolayısıyla da iktidar ilişkilerini” etkilediğini belirtmektedir (Castells, 2013, s. 21). İletişim araçları iktidar oluşturmada ve yine bu iktidara karşı-iktidar oluşturmada temel önemdedir. Tarih boyunca da toplumsal hareketlerin örgütlenmesinde, karşı-iktidar mücadelesinde iletişimin ve iletişim araçlarının önemi büyük olmuştur:

Tarihsel olarak toplumsal hareketler özgül iletişim mekanizmalarının varlığına dayalı olmuşlardır: Elden ele, kulaktan kulağa yayılan, kürsüden, basından ya da mevcut herhangi bir iletişim kanalından çıkan söylentiler, vaazlar, broşürler ve manifestolar. Zamanımızda çok biçimli dijital yatay iletişim ağları tarihteki en hızlı ve en özerk, etkileşime dayalı, yeniden programlanabilir ve kendi kendini genişleten iletişim araçlarıdır. Toplumsal harekette yer alan bireyler arasındaki iletişim süreçlerinin nitelikleri toplumsal hareketin örgütsel niteliklerini belirler: İletişim ne kadar etkileşime açık ve kendi kendini yapılandırır olursa örgüt o kadar az hiyerarşik, hareket katılıma o kadar açık olur. Dijital çağda ağlar oluşturan hareketlerin yeni bir tür toplumsal hareketi temsil etmesinin nedeni budur (Castells, 2013, s. 28).

İnternetin ortaya çıkması da toplumsal hareketlerin iletişim ve örgütlenme süreçlerine yansımıştır. İnternet'in toplumsal hareketler tarafından etkin bir şekilde kullanılmasının ilk örnekleri Zapatistalar ile küreselleşme karşıtı harekette görülmektedir.

Meksika'da toprak ağalığına karşı komünal toprak sahipliğini hayata geçirmek üzere topraklarını kaybeden köylüler için mücadele eden EZLN'nin ayırt edici yanı; geleneksel gerilla savaşının yanında yeni iletişim teknolojilerini ve özellikle de İnterneti kullanmasıdır. İsmi hareketin liderlerinden olan Emiliano Zapata'dan alan ve Zapatistalar olarak anılan hareketin mücadelesini tüm dünyaya duyurmasında İnternet oldukça önemli bir rol oynamıştır. Zapatistalar ve destekçileri yeni iletişim teknolojilerini kullanmak yerine eskilerde ısrar eder ve SSCB döneminin Samizdat⁶ anlayışını İnternet üzerinden hayata geçiremezlerse, çok da etkili olamayacaklarını ifade ederek İnternetin önemini vurgulamıştır (Uyanık, 2015, s. 230). 1994 yılında hükümetle EZLN arasında başlayan çatışmalar; Zapatistaların bir gerilla hareketi olmasının yanında bir enformasyon hareketi formunu da kullanarak, İnternet aracılığıyla tüm dünyaya ulaşmayı başarması ve dünya çapında Meksika Hükümetine karşı başlayan protesto gösterileri ile hükümeti ateşkese zorlamasıyla sonuçlanmıştır (Martinez-Torres, 2001, s. 347). Medyanın ulaşamadığı çatışma alanlarına ve mücadelenin liderlerine İnternet aracılığıyla ulaşılmasının sağlanması, STK'larla yapılan işbirliği, İnternet aracılığıyla tüm dünyaya yayılan raporlar, özgür ve eşitlikçi bir tartışma ortamı, forumlar, mail listeleri, vs. gibi İnternet araçlarının kullanılmasına dayanan EZLN'nin müthiş medya kampanyası tüm dünyada ses getirmiştir. EZLN'nin medya stratejisinin

---

⁶ Samizdat, 1960'lar ve 1970'ler boyunca Sovyet Bloğu ülkelerinde rejime muhalif olanların, rejim tarafından yasaklanan ya da sansürlenmiş yayınları ve bu yayınların el altından çoğaltıp yayılmasını tanımlamak için kullanılan kavramdır.

önemi bir gerilla savaşında o güne kadar görülmemiş, istisnai bir medya stratejisi izlemiş olmasıdır. Oldukça çeşitli medya araçlarını (gazeteler, dergiler, videolar, ses kayıtları, CD-ROM'lar ve gerek yasal gerek korsan radyo yayınları) bir arada kullanmış olan hareket, sivil toplumla güçlü bağlar kurmayı da ihmal etmemiştir (Martinez-Torres, 2001, s. 352). EZLN büyük bir başarıyla savaşı siber uzama taşımış ve fakat bunu yaparken de fizik uzam bağlantılarını güçlendirmeyi ihmal etmemiştir. Daha doğrusu siber uzamda yürüttüğü enformasyon savaşı ve iletişim tekniklerini fizik uzamda gösterilerin ve destek kampanyalarının örgütlenmesini sağlamak üzerine kurmuştur. Zapatistaların İnterneti böyle etkin bir şekilde kullanmaları ise hem diğer toplumsal hareketlere örnek oluşturmuş, hem de devletler açısından İnternet denetiminin öneminin kavranmasını sağlamıştır (İnceoğlu ve Çoban, 2015, s. 30).

Günümüz sosyal medya temelli toplumsal hareketlerine gelmeden önce bir başka İnternet temelli öncül hareket olan küreselleşme karşıtı hareketin 1999'da Seattle'da Dünya Ticaret Örgütü toplantısını protesto gösterilerinde yeni iletişim teknolojilerini kullanma biçimlerini de incelemek gerekmektedir. Bu hareketin içinden doğan "toplumsal hareket medyası" (Çevikel, 2015, s. 294) Indymedia kendisini "radikal, yanlışsız ve tutkulu bir şekilde gerçeği anlatan medya kuruluşlarının kolektif işletilmesi ağı" olarak tanımlamaktadır (http-5). Kar amacı gütmeyen, bağımsız ve politik olayları doğru bir şekilde aktarma iddiasında olan Indymedia deneyiminin ayırt edici yanı "onun farklı coğrafyalardan farklı muhalif sesleri birleştirebilmiş, 'küresel' nitelikte ilk alternatif medya deneyimi olmasıdır". Indymedia'nın ağ yapısı; her biri aynı zamanda etkileşimli haber siteleri olan farklı coğrafyalardaki yerel IMC'lerin (Independent Media Center) birleşiminden oluşmasından kaynaklanmaktadır (Çevikel, 2015, s. 294). İlk IMC 1999'da Seattle'da Dünya Ticaret Örgütü toplantısını protesto eden göstericilerin hem kendi aralarında koordinasyonu sağlama ve iletişim kurma, hem de seslerini duyurma ihtiyacından kurulmuştur. Active adlı bir özgür kaynak kodlu yazılımın yardımıyla oluşturulan Indymedia, dünyanın herhangi bir yerinden içerik yüklemeyi mümkün kılacak bir site olarak ortaya çıkmıştır. Küreselleşme karşıtı hareketin yakaladığı ivmeye bağlı olarak, hızla sayıları artmış ve 2006 yılında 200'den fazla IMC ortaya çıkmıştır. Fakat 2010 yılı itibariyle hem küreselleşme karşıtı hareketin güç kaybetmesi, hem de Indymedia'nın diğer toplumsal hareketlerle yeterince bağ kuramaması aktif IMC'lerin sayısında bir düşüşe yol açmıştır (Çevikel, 2015, s. 296-298). Aslında IMC'lerin güç kaybetmesinde günümüz toplumsal hareketleriyle bağ

kuramamasının yanı sıra Web 2.0'in ortaya çıkması ve buna bağlı olarak sosyal medyanın hızlı gelişiminin de etkisi büyüktür. Çünkü bu sayede etkileşimli iletişim çok kolay ve pratik hale gelmiş, kullanıcılar zaten aynı zamanda içerik üreticisi de oldukları için toplumsal hareketlerde doğrudan sosyal medya ortamlarını kullanmaya başlamışlardır. Günümüz sosyal medya temelli hareketleri de yaşadıkları deneyimlerden dersler çıkararak, kendi aktivist, özgür sosyal medya ortamlarını yaratabilirler. Böylece şirketlerin ve devletlerin gözetim ve denetim alanının dışında bir alan açmak da mümkün olabilir.

2.2.3. Sosyal medya

İnternet üzerinden bugünkü edimlerimizi nasıl gerçekleştirdiğimizin yanıtı Web 1.0'dan Web 2.0'a geçiş sürecinde yatmaktadır. Web 1.0 sürecinde bir içerik yayıncısı ile içerik okuyucuları bulunmaktaydı. Yani internet kullanıcıları sadece kendilerine sunulan içeriğe erişebilmekte, onu okuyabilmekte; fakat kendileri içerik üretmemekteydi. Bugün sosyal medya araçları olarak tanımladığımız uygulamalar yani kullanıcıların hem içerik tüketicisi hem de üreticisi (prosumer)⁷ konumuna gelmesi Web 2.0 süreci ile mümkün kılınmıştır (Güçdemir, 2012, s. 29). Web 2.0 terimini 2004 yılında O'Reilly Media Şirketi ortaya atmış ve bu konuda çeşitli konferanslar düzenleyerek kavramın yaygınlaşması sağlanmıştır. Teknolojik gelişmenin geldiği noktada, "semantik web" ile özdeşleştirilen Web 3.0 tartışılmaktadır: "Semantik web kısaca makinelerin artık okuyup, anlayıp, yorumlayabileceği bir sistemdir. Bu sistem uyarınca web'deki tüm içerik tek bir veritabanı gibi olacak, bu devasa veritabanı sayesinde kullanıcılar bir konuyla ilgili tüm detaylara ulaşabilecektir" (Güçdemir, 2012, s. 33-34). Yapay zekalı robotların kullanıcılara en uygun içerikleri sunabilmek için internetteki bütün içerik ve bilgileri kontrol edebileceği öne sürülen Web 3.0 bir yanı sıra daha fazla denetim ve gözetim mekanizması anlamına da gelmektedir. Çünkü her bir kullanıcının internet üzerindeki davranışları, eylemleri takip edilerek ona 'özel', onun ihtiyaçlarına cevap verebilecek içeriklerin ve bilgilerin otomatik olarak önüne çıkarılması demek, kullanıcının gezindiği bütün alanların bilgisinin kaydedilmesi demektir. Bu noktada ortaya çıkan sorun aslında internetle ilgili tartışmamızın temel

---

⁷'Prosumer' sözcüğü İngilizcedeki producer (üretici) ve consumer (tüketici) sözcüklerinin birleşiminden türetilmiş olup üretirken tüketme anlamında kullanılmaktadır. Türkçede 'üreten tüketici' şeklinde kullanılmaktadır.

sorunlarından biri olan daha fazla özgürleşim mi yoksa daha fazla gözetim mi sorusudur ve bir sonraki bölümde detaylı olarak tartışılacaktır.

İnternet altyapısının Web 1.0 uygulamalarından Web 2.0 uygulamalarına geçişi hayatımıza sosyal medya kavramının da girmesine yol açmıştır. Buradaki ‘sosyal’ sıfatıyla imlenen ve Web 2.0 uygulamalarının yarattığı heyecanın temel sebebi olan özellik, elbette ki yeni teknolojinin etkileşimsellik özelliğidir. Web 2.0 ve sosyal medya, kendisinden önceki uygulamaların aksine sadece servis sağlayıcıların değil sıradan kullanıcıların da içerik üretmesine olanak sağlamıştır. Web 2.0 ile sosyal medya birbirleriyle oldukça ilişkili olmalarına rağmen, aslında Web 2.0 sosyal medyanın teknolojik altyapısıdır denebilir. Sosyal medya ise “Web 2.0’ın teknolojik ve ideolojik temelleri üzerinde inşa edilen ve Kullanıcı Merkezli İçerik üretimi ve değişimine izin veren İnternet tabanlı birtakım uygulamaları ifade etmektedir” (Kaplan ve Haenlein, 2010, s. 61). van Dijk sosyal medyayı, “bir şeylerin paylaşılmasını sağlayan İnternet uygulamaları” olarak tanımlarken, paylaşılan şeylerin “mesaj, fotoğraf, video, müzik, grafik, bilgi veya enformasyon parçaları (bilgi ağı) ve hatta oyunlar (çevrimiçi oyun)” olabileceğini belirtmektedir (van Dijk, 2016, s. 251).

Bir diğer birbiri yerine kullanılan kavram çifti de ‘sosyal medya’ ile ‘toplumsal paylaşım ağları’ kavramlarıdır. Aslında sosyal medya toplumsal paylaşım ağlarını da içine alan bir üst küme gibidir. Sosyal medya uygulamaları toplumsal paylaşım ağları, bloglar, mikro-bloglar, Wiki’ler gibi pek çok uygulamayı içermektedir. Toplumsal paylaşım ağları ise “hem fiziksel yaşamdaki toplumsal bağların sanal ortamlarda da sürdürülmesi hem de yeni bağların kurulması temelinde işleyen uygulamalardır” (Kasap, 2014, s. 126). Güçdemir, toplumsal paylaşım ağlarını “tek bir ortak kaynak üzerinden birbirine bağlanan insan grupları” olarak tanımlamaktadır. Bu ağlar üzerinden kendilerine bir profil hesabı oluşturan kullanıcılar, diğer kullanıcıları kendi arkadaş listelerine ekleyebilmekte ve onların profillerini görebilmektedir (Güçdemir, 2012, s. 40). Gündelik yaşamda sosyal medya ile toplumsal paylaşım ağlarının neredeyse aynı anlamda kullanılmasının sebebi ise İnternet kullanıcıları arasındaki en popüler sosyal medya uygulamalarının toplumsal paylaşım ağları olmasıdır.

1997 yılında kurulan Six Degrees adlı site ilk çevrimiçi sosyal ağ sitesi olarak gösterilebilir. Bu sosyal ağın getirdiği yenilik, arkadaşlık sitelerinin hali hazırda bulunan üye profili özelliğini bir adım ileriye taşıyarak anlık mesajlaşma sistemlerinde yer alan arkadaş listesi özelliği ile birleştirmesidir. Arkadaş listesi aracılığıyla ilk topluluk haritaları oluşmaya

başlamış ve bireyler arasındaki bağlantılar ortaya çıkmıştır. 2002 yılında kurulan ve sosyal ağların biraz daha yaygınlaşmasını sağlayan Friendster blog yazarları, eşcinseller ve Burning Man sanat festivali katılımcılarından oluşan üç ana grubun dikkatini çekerek hızla büyümüştür. Kuruluşundan bir yıl sonra 300 bin kullanıcısı ile basının ilgisini çekmeye başlamış ve yatırımcılar da sosyal ağlarla ilgilenmeye başlamıştır. Friendster'in ardından kurulan sosyal ağlar farklı ilgili alanları ve kategorilere odaklanarak hızlı bir büyüme elde etmiştir (Güçdemir, 2012, s. 35).

Dijital pazarlama ajansı We Are Social'ın Ocak 2016'da yayımladığı Digital in 2016 raporuna göre Türkiye'de 79.14 milyonluk nüfusun 46.3 milyonu (%58) internete bağlanmaktadır. İnternet kullanıcılarının 42 milyonu (%53) ise aktif olarak sosyal medyayı kullanmakta ve bu kullanıcıların 36 milyonu sosyal medyaya mobil cihazlardan erişmektedir. Türkiye'de en çok kullanılan sosyal medya platformu %32'lik bir oranla Facebook. Facebook'u %24 ile WhatsApp ve %20 ile Facebook Messenger takip ederken; Twitter kullanım oranı %17 ve Instagram kullanım oranı %16 olarak kaydedilmiştir (http-6). WhatsApp ve Facebook Messenger'ın altyapı itibariyle birer mesajlaşma sistemi olduğu ve toplumsal olaylardaki rolünün kısıtlı olduğu göz önünde bulundurulursa; Türkiyeli İnternet kullanıcılarının en çok Facebook ve Twitter'a ilgi gösterdiği söylenebilir. Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) 2015 yılı Hanehalkı Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması'na göre ise 2015 yılı Nisan ayı itibariyle Türkiye'de internete erişim imkanına sahip hanelerin oranı %69.5. İnternet kullanım amaçlarına bakıldığında ise 2015 yılı ilk üç ayında internet kullanan bireylerin %80.9'unun sosyal medya üzerinden profil oluşturma, mesaj gönderme veya fotoğraf vb. içerik paylaşma gibi amaçlara yöneldiği görülmektedir. Bunu %70.2 ile online haber, gazete ya da dergi okuma takip etmektedir. Daha sonraki kullanım amaçları ise %66.3 ile sağlıkla ilgili bilgi arama, %62.1 ile kendi oluşturduğu metin, görüntü, fotoğraf, video, müzik vb. içerikleri herhangi bir web sitesine paylaşmak üzere yükleme, %59.4 ile ise mal ve hizmetler hakkında bilgi arama olarak belirtilmiştir. 2015 yılına ait olduğu halde TÜİK verilerinin ortaya koyduğu oranların We Are Social'ın verilerinin ortaya koyduğu oranlardan hayli yüksek olduğu görülmektedir. Fakat her iki verinin de ortaya koyduğu gerçek Türkiye'deki İnternet kullanıcıların büyük oranda sosyal medya platformlarını kullanmakta olduğudur.

2.2.3.1. Facebook

Artık herkesin bütün detaylarını bildiği gibi Facebook; Harvard’lı öğrenci Mark Zuckerberg’in 2004 yılında Andrew McCollum ve Eduardo Saver’in yardımıyla siber uzamda bir tür okul yıllığı mantığıyla tasarladığı; fakat oldukça güçlü bir fikir olması sebebiyle kısa zamanda tüm dünyaya yayılan ve halen dünyadaki en yaygın sosyal medya mecrasıdır. İlk etapta Facebook Harvard dışında MIT, Boston College ve Boston Üniversitesi gibi diğer üniversitelerden de üye kabul etmeye başlamış ve sitenin kullanıcı sayısı hızla artarak 2004 Aralık sonunda 1 milyonu bulmuştur. 2005 Ağustos’unda sitenin adı ‘The Facebook’ iken ‘Facebook.com’ olarak değiştirilmiş; 2005 sonunda ise İngiltere ve Kanada’daki üniversiteleri de üyeliğe kabul etmiştir. Bu dönemde ABD, Kanada, Meksika, İngiltere, Avustralya, Yeni Zelanda ve İrlanda’daki 25.000’den fazla üniversite Facebook’a katılmıştır. 2006’da ise site, kullanıcılarının lise arkadaşlarını da arkadaş listelerine ekleyerek üye olmalarının önünü açmış ve kullanıcı ağını genişletmiştir. 2006 Eylül’ünde ise Facebook, e-posta adresi olan bütün İnternet kullanıcılarına açık hale gelirken, bir yandan da ticari değeri hızla artarak Google’dan sonraki en değerli şirket olmuştur (Toprak, vd., 2009, s. 37-38). Facebook’u kendinden önceki mecralardan ayıran oldukça etkili özellikleri vardır. Her şeyden önce Facebook’ta gerçek profiller oluşturularak, görsel ve işitsel pek çok bilgi paylaşılabilir. Ayrıca kullanıcılar beğendikleri herhangi bir internet içeriğini kolaylıkla Facebook’ta paylaşabilirler. Profillerin gerçek olması ve bu sayede uzun zaman önce kaybettiğiniz arkadaşlarınıza ulaşabilme fikri kısa zamanda popüler hale gelmiştir. Irak ve Yazıcıoğlu’na göre;

Facebook’un gücü şuradan geliyordu; sitenin sunduğu her şey sanaldı ama gerçektir de. Karşınızdaki hakkında pek çok şey öğrenebileceğiniz kadar gerçek, ama iletişimin dozunu ayarlayabileceğiniz kadar sanal olması bu siteyi vazgeçilmez yaptı. (...) Artık kişilerin ve şirketlerin sanal dünyadaki varlığı için Facebook’ta olmak da Google’da olmak kadar önemliydi. Facebook, gerçek anlamda ‘sosyal medya’yı yaratmıştı (Irak ve Yazıcıoğlu, 2012, s. 16).

Facebook Türkiye’de de en çok kullanılan sosyal medya aracıdır. Kullanıcılar pek çok farklı amaçla Facebook kullanmaktadır. Facebook kullanıcılarına hem bir tür temsiliyet, kimlik oluşturma ve sunma olanağı sağlarken hem de çeşitli kültürel, sosyal ve siyasal örgütlenmelere zemin sağlamaktadır (Toprak, vd., 2009, s. 41). Facebook’un “gerçek anlamda sosyal medyayı yaratma” nosyonu da aslında tam da burada yatmaktadır. Çünkü kullanıcıların kendilerini ifade etme, hem fizik uzamdaki ilişkilerini sürdürme hem de yeni ilişkiler kurabilmesini sağlayan Facebook; aynı zamanda

kullanıcılarına çeşitli konular etrafında örgütlenme alanı yaratmaktadır. Diğer bir deyişle, hem bir sosyalleşme mecrası olarak işlev görürken, hem de politik olarak sistemin dışında kalmış kesimlerin sözünü söylemesinin bir zemini haline gelmektedir. Bu çalışmanın konusunu oluşturan yeni politika yapma biçimleri bağlamında Facebook'un özel bir yere sahip olduğu söylenebilir. Pek çok sosyal ve siyasal durumda kullanıcılar Facebook üzerinden çevrimiçi eylemler ve kampanyalar örgütlemektedir. Bazen de çevrimiçi örgütlenen kullanıcılar çevrimdışı olarak bir araya gelebilmektedir. Türkiye'de son yıllarda yaşanan siyasal gelişmeler (Facebook'un kişisel verileri iktidarlarla görece daha kolay paylaşması, paylaşımları yüzünden kullanıcılara açılan davalar, vs.) ve bu gelişmeler neticesinde oluşan baskı ortamı ise yurttaşların Facebook üzerinden paylaşımlarını kısıtlamalarına neden olmaktadır.

2.2.3.2. Sözlükler ve forumlar

Türkiye'de İnternet kullanıcılarının en eski sosyal medya araçlarının sözlükler ve forumlar olduğu söylenebilir: “Dial-up döneminde 1990’ların BBS’lerinin ileri bir versiyonu sayılabilecek forumlar, müzik ve video paylaşımının kolaylaşmasıyla çok büyük kullanıcı kitlelerine seslenmeye başladılar” (Irak ve Yazıcıoğlu, 2012, s. 35). Özellikle müzik ve erotik içerik paylaşımlarının yoğunlaştığı forumlarda spor, müzik, teknoloji gibi pek çok başlığa rastlamak mümkün. Siyaset ise forumlarda diğer başlıklara göre biraz daha geride kalmıştır.⁸ Zamanla özellikle erotik içerik konusundaki devlet baskısının artmasıyla, belli bir kullanıcı potansiyeline ulaşmış olan forumlar yollarına devam etmiştir.

Sözlüklerin ortaya çıkışı ise 1999 yılında Sedat Kaplıanoğlu ve arkadaşları tarafından tasarlanan Ekşi Sözlüğe dayanmaktadır. Kendi dönemindeki diğer İnternet siteleriyle karşılaştırıldığında hem orijinalliği hem de etkileşimsellik özelliği ile kısa zamanda popüler hale gelmiştir. Uzun süre yazar alımı kısıtlı olan site belli bir sosyo-ekonomik arka plana sahip yazarlarla yoluna devam etmiş, fakat son yıllarda yapılan toplu yazar alımları ile yazar profili daha heterojen hale gelmiştir. Özellikle 2000’lerde büyük popülerlik yakalayan sitenin kaynak kodlarının dışarıya sızması ile “klon” tabir edilen farklı taklit sözlükler de siber uzamdaki yerlerini almıştır. Bunlar arasında ilk

---

⁸ Bu noktada birtakım istisnalar olduğunu belirtmekte fayda var. Örneğin ‘memurlar.net’ Türkiye’deki diğer forumlara göre daha politize olmuş bir ortamdır. Kamuya ait iş ilanlarının ve bilgi paylaşımının yoğunlaştığı site zaman zaman çevrimiçi politik kampanyalar da yürütmektedir.

akla gelenler; Uludağ Sözlük, İTÜ Sözlük, vs. olmakla birlikte, Ekşi Sözlük hala sözlükler arasında ilk sıradaki yerini korumaktadır. Bunun en önemli sebebi ise, diğer sözlüklerle kıyaslandığında Ekşi Sözlüğün (kalabalık ve heterojen kullanıcı profili sayesinde) konu bakımından çeşitlilik ve anındalığı yakalayabilmesidir (Irak ve Yazıcıoğlu, 2012, s. 35-36). Türkiye gündemindeki herhangi bir olayın anında karşılık bulduğu Ekşi Sözlük zaman zaman çeşitli kampanyalarla da gündeme gelmektedir.⁹ Genellikle çevrimiçi ve boykot şeklinde olan bu kampanyaların çevrimdışı ayağı (toplanıp bir kişi, kurum, vs.'yi protesto etme) çok fazla olmamakla birlikte, ciddi bir genç nüfusa hitap etmesi ve bu nüfus tarafından herhangi bir konuya ilişkin bilgi edinirken ilk bakılan mecralardan biri olması adına yürüttüğü kampanyaların önemli olduğu söylenebilir. Ekşi Sözlüğün genç nüfus açısından önemini gösteren bir diğer örnek ise, Türkiye'de 7 Haziran 2015'te yapılan genel seçimler öncesinde, ana muhalefet partisi CHP'nin genel başkanı Kemal Kılıçdaroğlu'nun Sözlük yazarlarıyla çevrimiçi olarak bir araya gelmesi ve soruları yanıtlamasıdır. Ayrıca aynı dönemde Cumhuriyet Halk Partisi sözlük yazarlığı edinerek, bu mecrada da seçim kampanyasını yürütmüştür.

2.2.3.3. Twitter

Twitter ve yurttaş gazeteciliği arasındaki ilişkiyi incelediği çalışmasında Dhiraj Murthy, Twitter'ın 2008 yılında Mumbai'de yaşanan patlamalar ve Ocak 2009'daki ABD havayollarına ait 1549 sefer sayılı uçak kazası sırasında bilgi yayma amaçlı olarak sıradan insanlar tarafından kullanılması ile kayda değer bir medya ilgisi çektiğini belirtmektedir (Murthy, 2011, s. 782). Aslında 2006 yılında Jack Dorsey tarafından arkadaş takip ve mesajlaşma uygulaması olarak tasarlanan Twitter, yukarıdaki örneklerden de anlaşılacağı üzere kısa zamanda olay takibi gereğine dönüşmüştür. Bu dönüşümden sonra da oldukça hızlı bir şekilde araştırma nesnesi ve veri kanalı haline gelmiştir. Öyle ki ABD Kongre Kütüphanesi tarafından arşivlenen bir veri seti durumundadır (Rogers, 2016, s. 9). Aslında ilk tasarlanan haliyle arkadaşlara durum bildirimini yapılabilen bir tür kısa mesaj uygulaması şeklinde olan Twitter, üyelerinin farklı amaçlarla kullanması ile geliştirilmiş ve bugün Facebook'tan sonra en çok kullanılan sosyal medya mecralarından biri haline gelmiştir:

---

⁹ Özellikle çeşitli şirket veya kurumların boykot edilmesi çağrısı Ekşi Sözlükte sıkça karşılaşılan bir kampanya biçimidir.

İnsanlar arkadaşlarının durum güncellemelerini takip edeceklerinden konuların organizasyonuna ilişkin herhangi bir yerleşik düzenleme yoktu; kullanıcılar, hashtag gibi sonradan tutulan semboller ürettiler. @mention (bahsetmek) etiketi, kullanıcıların yeniliklerine ikinci bir örnektir (Rogers, 2016, s. 12).

Aslına bakılırsa kullanıcıların ürettiği, kullanım pratikliği sağlayan bu her iki yeniliğin kökeninde de ‘Canlı Sohbet Kültürü’nün olduğu düşünülmektedir (Akcora ve Demirbaş, 2010, s. 1)

Bir kullanıcının tweet’lerinin birinin Twitter sayfasında toplanması, uzun mesajlar yerine kısa mesajlardan oluşan, bir tür mikroblog faaliyeti olarak tanımlanmaktadır. Mikrobloglar içeriğin düzenliliğine bağlıdır. Murthy’nin aktardığı gibi mikroblog faaliyeti, kullanıcılarının süregelen bir tikel varlığı hissetmelerinden dolayı sanal cemaatlere olanak sağlamaktadır (Murthy, 2011, s. 782). Gönderilen mesajların 140 karakter ile sınırlandırıldığı Twitter, çeşitli toplumsal hareketlerde alternatif bilgi yayma ya da bilgi edinme kanalı olarak kullanılmaktadır. Bir takip etme ve takipçi edinme sistemine dayanan Twitter aracılığı ile kişiler takip ettikleri kişilerin anlık mesajlarını kendi sayfalarında “timeline” adı verilen tweet akışının gerçekleştiği alanda görebilmektedirler. Aynı şekilde kendi tweet’leri de hem kendi timeline’larında hem de takipçilerinin timeline’ında görülebilmektedir. Tweet’ler “hashtag” adı verilen etiketleme sistemi ile gruplandırılabilir. Bunun için, kullanılan etiketin başına # işaretinin getirilmesi yeterlidir. Böylece kişiler takip etmedikleri kişilerin de belli bir etiketle attığı tweet’leri görüntüleyebilmektedir. Özellikle birtakım kampanya ya da gündemlerle ilgili farkındalık yaratmak için bu etiketleme sistemi sıklıkla kullanılmaktadır. Bu etiketleme sisteminin bir uzantısı olarak belli bir kelimenin paylaşımlarda geçiş yoğunluğuna göre listelendiği bir sistem de bulunmaktadır. Bu sisteme ‘Trend Topic’ denmektedir. En çok Trend Topic olan gündemler sayfanın sol tarafında listelenmekte ve o gündemle ilgili paylaşımlara, paylaşımı yapan kişi takip edilmese bile kolaylıkla erişilmektedir. Yine çeşitli toplumsal olaylar sırasında bilgi paylaşımı amacıyla bu etiketler kullanılabilir. Stefania Vicari 15 Ekim 2011’de İtalya’da başlayan toplumsal hareketlerde Twitter kullanımını incelediği çalışmasında Twitter’ın, bütün sosyal medya ortamları arasında, son yıllardaki toplumsal hareketler, protesto olayları ve diğer toplumsal tartışmalarla en çok ilişkili sosyal medya ortamı olduğuna dikkat çekmektedir (Vicari, 2012, s. 280).

İlk tasarlandığı haliyle Twitter'ın etiket satırında kullanıcılara sorulan soru “Ne yapıyorsun?” sorusu iken, Kasım 2009'da bu soru “Neler olup bitiyor?” ile değiştirilmiştir (Rogers, 2016, s. 17). Bu değişim aslında yukarıda da belirtilen Twitter'ın bir haber-olay medyasına dönüşümünün de göstergesidir. Başka bir deyişle Twitter artık kişiselden kamusal olana ya da “kitlesele olarak paylaşılan deneyimler” (Rogers, 2016, s. 18) medyasına doğru evrilmiştir.

2.3. Sosyal Medya Üzerinden Örgütlenen Toplumsal Hareketlerin Özellikleri

Sosyal medyanın, liberal demokrasilerin yaşadığı krize cevap olarak ortaya çıkan toplumsal hareketler ve yeni politika yapma biçimleri ile ilişkisi bu araştırmanın temel konusunu oluşturmaktadır. Söz konusu hareketler, kurumsal politikanın aktörlerinin aksine sosyal medya üzerinden örgütlenmektedirler. Büyük oranda sermaye sahiplerinin ve iktidarların elinde olan geleneksel medyaya karşıt olarak, sosyal medya karşı-iktidarın örgütlenmesi için daha uygun bir zemin sağlamaktadır. Bunun en önemli nedenleri, yeni medyanın iktidarlar tarafından denetiminin zorluğu ve yeni medyanın kullanıcı katılımına izin veren yapısıdır. Herhangi bir içeriğin anında yayıldığı bir mecrada içerikleri denetlemek ve engellemek neredeyse mümkün değildir. Çünkü bu içerikler zaten anında kopyalanmakta, kişisel bilgisayarlara indirilmekte ve yeniden paylaşılabilir. Dolayısıyla çoğu toplumsal olayda, sosyal medya üzerinden iktidar ve karşı iktidar odakları tarafından bir tür hegemonya mücadelesinin yürütüldüğü söylenebilir. Güçdemir, sosyal medya araçlarının en önemli özelliğinin sınırları ortadan kaldırarak, kendi topluluklarını oluşturması olduğunu belirtmektedir. Böylelikle oluşan topluluklar birbirlerini etkilemekte, bilgiyi yaymakta ve internette kendilerine özel alanlar yaratabilmektedirler (Güçdemir, 2012, s. 48).

Eric Turner sosyal medya üzerinden örgütlenen bu hareketlerin ortak özelliklerini parlamenter ve temsili politikanın reddi ve bu tür politikanın aşırı derecede yozlaşmış olduğu düşüncesine sahip olmaları, anti-kapitalist tonlarla işlenmiş olmaları, çoğu örnekte eşitsizlik ve serbest piyasa kapitalizminin olumsuz etkilerine karşı kampanyalar yürütmeleri, yeni medya araçlarının kullanımının bu hareketler için kritik önemde olması, çevrimdışı (yani sokak) hareketleri örgütlemek için çevrimiçi araçlar (yani sosyal medya araçlarını) kullanmaları, kendi içlerinde doğrudan karar alma süreçlerini harekete geçirmeleri olarak sıralamaktadır (Turner, 2013). Zeynep Tüfekçi ise bu

hareketleri tanımlarken daha çok kurumsal ve örgütlü bir liderliğin yokluğu, bu hareketlerin genellikle bir “hayır”dan yola çıkmaları yani bir şeye karşıtlık üzerinden örgütlenmeleri, kurumsal bir çıkışın olmadığı hissine dayanmaları (çoğu örnekte güçlü bir kurumsal muhalefetin olmaması ve ana akım medyanın bu kesimlerin sesini duyurmaması), katılımcıların çoğunluğunun deneyimli aktivistlerden oluşmaması, bu hareketlerin sosyal medya kullanımı ile seslerini ulus ötesine duyurarak küresel destek kazanmaları, anlatı inşa etmede sosyal medyanın rolü, kolektif eylemin dinamiklerini değiştirme, birleşik ve stratejik politik eyleme kolayca dönüştürülemez noktalarına vurgu yapmaktadır (Tüfekçi, 2013).

Manuel Castells son yıllarda dünyanın dört bir yanında yükselen ve sosyal medya temelli örgütlenen bu toplumsal hareketleri ağ toplumu kuramı çerçevesinde incelemektedir. Castells öncelikle bu hareketlerin ağlar oluşturma biçimlerine vurgu yapmaktadır. Bu hareketler, zaten mevcut olan sosyal ağları, hareket ortaya çıktıktan sonra oluşan çevrimiçi ve çevrimdışı ağları bir arada kullanmaktadır. Bu anlamda farklı ağ oluşturma biçimlerini bir arada kullanırlar. İkinci olarak neredeyse tamamı İnternette kurulan sosyal ağlar üzerinden başlayan bu hareketler, sembolik bir kent uzamını işgal ederek yollarına devam etmektedirler. Bu noktada siber uzam ile fizik uzam arasında bir akışın söz konusu olduğu söylenebilir. Castells, fizik uzam ile siber uzamın kesişmesinin ya da Castells’in deyimiyle melezleşmesinin yeni bir uzamı, “özerklik uzamı”nı meydana getirdiğini belirtmektedir. Bu hareketler bir yanıyla yerelken, bir yanıyla da küreseldir. Sosyal medyayı kullanarak seslerini küresel olarak duyurmakta ve genellikle küresel kampanyalar da başlatmaktadırlar. Bu hareketlerin zamanla ilişkisi de geleneksel toplumsal hareketlerin zamanla ilişkisinden farklıdır. Bunun sebebi de elbette ki örgütlenmede kullandıkları iletişim araçlarının zamanla ilişkiyi dönüştürmüş olmasıdır. Castells bu hareketlerin zamanla ilişkisini “zamandışı zaman” olarak tanımlamaktadır. Yine bu hareketlere ilişkin bir diğer önemli nokta da bu hareketlerin kendilerini yöneten iktidarlara ve temsili demokrasinin yürürlükte olan biçimine güvenlerini büyük ölçüde yitirmiş olmalarıdır. Bu özelliklerin dışında Castells bu hareketlerin lidersizliğine, yatay örgütlenmiş olmalarına ve farklı bir demokrasi pratiği ortaya koymalarına (forumlar, meclisler, vs.), özdeşünümsel ve şiddet dışı olmalarına, nadiren bir programa dayanmalarına vurgu yapmaktadır (Castells, 2012, s. 191-197).

3. YENİ MEDYADA RİSK VE OLANAKLAR

İletişim teknolojileri ve onların da üzerinde medyanın demokratik sistemlerdeki yeri önemli bir tartışma konusu olmayı sürdürmektedir. İdeal politik sistem olarak görülen demokratik rejimlerdeki üç temel dayanağın –yasama, yürütme ve yargı- yanında medya da demokrasinin olmazsa olmazı dördüncü bir güç olarak kabul edilmektedir. Medyanın demokratik işlevleri genellikle kamuoyu oluşturmadaki gücü, karar alma süreçlerindeki rolü, kamuyu bilgilendirme/bilinçlendirme, temsiliyet ve yönlendirme bağlamlarında tartışılmaktadır. Günümüzde medyanın bu işlevlerini ne şekilde gerçekleştirdiği ise oldukça tartışmalıdır. Geleneksel medya araçlarının iktidar ve sermaye çevreleri ile ilişkileri, iktidarların uyguladığı baskı ve sansür gibi olgulara bağlı olarak geleneksel medyada eşit temsiliyet olanaklarının azaldığı görülmektedir. Curran'ın Habermas'a atıfla ifade ettiği gibi;

(...) bu düzen içerisindeki örgütlenmiş çıkar grupları, kamuyu giderek daha çok dışlayarak hem kendi aralarında hem de devletle anlaşmalar yaptılar. Medya, güçlendirme ve akılçılık aktörlüğünden uzaklaşarak, kamunun kenara itilmesine yardımcı olan ilave bir araç haline geldi. Akılcı-eleştirel tartışmayı yönlendiren bir araç olma yerine, 'kitleoyu'nu (mass opinion) güdülemeye başladı. Politikayı bir gösteri olarak tanımladı, sindirimi kolay düşünceler önerdi ve kamuyu edilgin tüketiciler haline getirdi (2014, s. 137).

Kendilerine ana akım medyada temsil olanağı bulamayan ve demokratik katılımın sadece belli aralıklara oy verme işlemine indirgendiği, temsilciler aracılığıyla katılıma dayanan sistem, yurttaşların taleplerini karşılamakta yetersiz kalmaktadır. Üstelik iki seçim arasındaki dönemde temsilcileri geri çağırma veya hesap sorma/denetleme yolları da genellikle tıkalıdır. Böyle bir sistemde yurttaşların alternatif kamusal alanlar ve katılım olanakları araması da şaşırtıcı değildir. Geleneksel medyanın söz konusu kamusal alan işlevini eşitlikçi ve demokratik bir şekilde yerine getirmemesi ise yurttaşları yeni medyanın olanaklarını kullanmaya itmektedir. Yeni medya yeni bir kamusal alan olarak görülmekte ve sıklıkla da doğrudan katılımın merkezine dönüşmektedir. Bu noktada yeni medya ortamlarının sundukları bütün demokratik olanakların yanı sıra iktidar ilişkilerinden bağımsız olmadıkları da unutulmamalıdır. Diğer bir deyişle, yeni medya hem alternatif kamusal alanlara ve yeni politika yapma biçimlerine olanak tanımakta hem de yeni denetim ve gözetim mekanizmalarını harekete geçirmektedir.

Yeni medya ile birlikte gelişen yeni politika yapma biçimleri kendi kavramsal bagajını da oluşturmuştur ve yeni medyanın ortaya çıkardığı bu yeni tarzlar yeni

tartışmalara da kapı aralamıştır. Bu noktada biri karamsar diğeri ise iyimser iki temel yaklaşımdan bahsedilebilir. Bu yaklaşımların altında yatan nedenler ise birinci yaklaşıma göre; yeni medya veya sosyal medya ortamlarının siyaset üzerindeki etkisinin abartıldığı, bu araçların siyaset üzerinde sanıldığı kadar etkili olmadığı görüşü ve bu araçların iktidarlar tarafından baskı, gözetim ve denetleme aracı olarak kullanılmasıdır. İkinci yaklaşım ise, yeni medya ve sosyal medya araçlarının siyaset üzerinde azımsanmayacak bir etkisi olduğu, bu araçların demokrasiyi, katılımı ve kamuoyunu güçlendirdiği gibi nedenler ileri sürmektedir. Yeni medya araçlarının demokrasi ile ilişkisine kötümser bakan yaklaşımlar genellikle Gladwell'in 2009'da Moldova ve İran'da yaşanan, yeni medya araçlarını yoğun bir şekilde kullanarak örgütlenen ve kamuoyunda sıklıkla 'Twitter devrimi' veya 'Facebook devrimi' olarak nitelendirilen toplumsal hareketleri değerlendirdiği *Small Change: Why the Revolution Will Not Be Tweeted* başlıklı makalesine atıf yapmaktadır. Bu makale "neredeyse ilk referans kaynağı olarak gösterilmektedir" (Kar ve Kesim, 2015, s. 134-135). Gladwell bu makalesinde 1960'ların başında siyalara hizmet vermeyen bir kafede dört siyahi öğrencinin başlattığı ve daha sonra binlerce kişinin katıldığı sivil haklar hareketine dönüşen toplumsal harekete atıf yapmaktadır; ve bu hareketin e-mail, mesajlaşma, Facebook ya da Twitter olmadan gerçekleştiğini ifade etmektedir. Gladwell'e göre, sosyal medya sosyal aktivizmi yeniden şekillendirmiş; Facebook, Twitter, vb. araçlar güçsüzlerin işbirliği yapmasını, bir araya gelmesini ve sorunlarını dile getirmelerini sağlayarak politik iktidar ile halk arasındaki geleneksel ilişkiyi altüst etmiştir. Fakat yeni medyanın olanaklarından bir radikal demokrasi mücadelesinin ortaya çıkmasını beklemek anlamlı değildir. Gladwell bu görüşünü iki temel nedene dayandırmaktadır. İlk olarak radikal siyasi eylemlerin güçlü bağlara gereksinim duyduğunu, sosyal medyanın ise zayıf bağlara olanak sağladığını belirtmektedir. Sosyal medyanın unutturduğu gerçek aktivizm, somut ilişkilere dayanan, genellikle yakın ilişkiler üzerinden gelişen bağlılıklara, arkadaşlıklara dayanmaktadır. Facebook üzerinden kurulan ilişkilerin gerçek arkadaşlık değil; ahbaplık, tanıdıklık ilişkisi olduğunu belirten Gladwell, bu tarz ilişkiler için insanların risk almayacağını öne sürmektedir. Oysa gerçek aktivizmin riskli bir iş olduğunu, bunun da güçlü bağlara gereksinim duyduğunu belirtmektedir. Gerçekte ilişki kurduğunuz bir arkadaşlık üzerinden katıldığınız bir aktivizmin ortak hedefi, ortak değerleri vardır ve bu ortak değerler için gerektiğinde tehlikeyi göze alabilirsiniz. Sosyal haklar hareketinden verdiği örnekte; binlerce insanın

ortak bir hedefle ve arkadaşlık bağlarıyla bir araya geldiğini ve polis şiddetine, tutuklamalara, baskılara birlikte karşı koyduklarını anlatmaktadır. Oysa Facebook üzerinden örgütlenen bir kampanyada insanlar tehlikeleri göze almamaktadır. Hatta cep telefonu gibi kişisel bilgilerin istendiği kampanyalara katılım düşmektedir. İkinci olarak Gladwell merkezsiz ve bir hiyerarşiye dayanmayan örgütlenmelerin başarı şansının oldukça düşük olduğunu ileri sürmektedir. Sosyal medya üzerinden gerçekleşen örgütlenmelerin merkezsiz, hiyerarşiye dayanmayan örgütlenmeler olmasının, bu tarz örgütlenmelerde görev dağılımlarının net tanımlı olmamasının yarattığı risklere dikkat çekmektedir. Gerçek aktivizmin sağlam bir ideolojik arka planı olması gerektiğini ve bu tür aktivizmin disiplin ve stratejiye dayanması gerektiğini belirten Gladwell'e göre; sosyal medya bunları sağlayamaz. Ağlara dayanan örgütlenmelerin merkezi bir liderlik yapısına ve açıkça belirlenmiş iktidar çizgisine sahip olmadığını, bu tür örgütlenmelerde uzlaşmaya varıp ortak hedefler ortaya koymanın gerçekten çok zor olduğunu belirtmektedir. Ağlar, stratejik düşünemez ve kronik olarak çatışmaya ve hata vermeye yatkındırlar. Sosyal medyanın aktivistlerin kendilerini ifade etmesini kolaylaştırırken, bu ifadenin etkili olmasını zorlaştırmaktadır. (Gladwell, 2010, s. 42-49) Bu noktada Gladwell şu soruyu sormaktadır: "Herkes eşit söz hakkına sahipken, taktik ya da stratejiye veya felsefi yöne dair zor tercihleri nasıl yapabilirsiniz?" (Gladwell, 2010, s. 48).

Gladwell gibi sosyal medyanın demokratik işlevinin abartıldığını ileri süren düşünürlerden biri de Evgeny Morozov'dur. Morozov *Net Delusion* adlı kitabında, otoriter rejimler altında yaşayan insanların cep telefonları, bilgisayar teknolojileri ve çeşitli İnternet ortamları aracılığıyla harekete geçerek demokrasi mücadelesi yürüttüğü yönündeki tekno-iyimser görüşü eleştirmektedir (Gerbaudo, 2012, s. 7-8). Bunun yanı sıra Morozov, devletin gözetim ve denetim mekanizmalarının da aynı olanakları kullanmasının aktivistler açısından taşıdığı risklere dikkat çekmektedir. Morozov ayrıca yeni medya temelli hareketlerin de sanıldığı aksine daha demokratik bir temelde örgütlenmediğine dikkat çekmiştir. Örneğin dijital bir kampanya çağrısının tanınmış veya saygın bir kişi tarafından yapıldığında daha hızlı yayıldığını, tanınmamış kişilerin ise seslerini sosyal medyada da çok kolay duyuramadıklarına ileri sürmektedir. Morozov sosyal medya üzerinden yürütülen kampanyalarda telefon numarası gibi kişisel bilgilerin istenmesi durumunda, bu kampanyalara katılımın düşeceğini de belirtmektedir (Morozov, 2011, s. 179-180). Morozov çevrimiçi örgütlenen hareketlerin

sonuçlarının öngörülmesinin zorluğuna dikkat çekmekte ve genellikle çevrimiçi kampanyaların başka taraflarca fark edilerek reklamı yapıldığı için daha hızlı yayıldığını ileri sürmektedir. Facebook temelli bir seferberliğin başarıya ulaşmasını ise bütün bunlara bağlı şekilde tesadüf olarak görmektedir (Morozov, 2011, s. 179-180). Bu noktada Morozov'un görüşlerinin sosyal medya araçlarının daha steril, daha az riskli bir politika yapma alanı sağladığı yönündeki tezi desteklediği söylenebilir.

Morozov ve Gladwell'in aksine Clay Shirky, İnternet ve yeni medya araçlarının toplumsal hareketlerle olan ilişkisine oldukça iyimser yaklaşmaktadır. Shirky, 2001'de Filipinler devlet başkanı Joseph Estrada'nın görevi kötüye kullanma suçundan yargılanması esnasında delillerin karartılmasına tepki olarak sosyal medya üzerinden örgütlenen Filipin halkının mücadelesi örneğinden yola çıkarak dijital araçların demokrasiyi geliştirip geliştirmeyeceğini tartışmaktadır. Sosyal medya yardımıyla devrilen ilk devlet başkanı olan Estrada'nın, devrilmesinde 'mesajlaşma kuşağını' suçladığını belirtir¹⁰. Sosyal medyanın uzun vadede demokrasiyi geliştireceğini savunan Shirky, sosyal medyanın bu potansiyelinin altında temelde sivil toplumu ve kamusal alanı desteklemesinin yattığını belirtmektedir. Meselenin bu çerçevede tartışılması gerektiğini ve devletlerin (özellikle ABD'nin) kısa vadeli çıkarları yerine uzun vadeli demokrasi hedefiyle hareket etmeleri gerektiğini savunmaktadır. İletişim araçlarının tek başına hükümetleri devirmediğini belirterek, iktidar zayıfladığında güçsüz halk kitlelerinin iletişim araçlarından güç alarak iktidarı almalarının kolaylaştığını ileri sürmektedir (Shirky, 2011, s. 28-41). Sosyal medyanın her şeyden önce örgütlenmeyi kolaylaştırdığı ve hızlandırdığını belirten Shirky, bunun altında yatan sebebin ise 'ortak farkındalık' olduğunu belirtmektedir:

Ona göre birçok farklı insanın ve grubun bir durumu anlama ve anlayışa başka kimin sahip olduğunu fark etme kabiliyeti "ortak farkındalık"dır. (...) Ortak farkındalık, düzensiz grupların daha hızlı ve etkin şekilde birlikte çalışmaya başlamalarına olanak tanır (Kar ve Kesim, 2015, s. 137).

Shirky, ortak farkındalığın genellikle 'diktatörün ikilemi', ya da medya teorisyeni Briggs'in ifadesiyle 'muhafazakar ikilem'¹¹ denilen bir duruma yol açtığını

---

¹⁰ 2013 yılında Türkiye'de Gezi Parkı protestoları esnasında dönemin başbakanı Recep Tayyip Erdoğan da, "Şu anda Twitter denen bir bela var, yalanın daniskası burada. Sosyal medya denen şey aslında şu anda toplumların baş belasıdır" diyerek Twitter'ı suçlamıştı. Haberin detayı için bkz. (http-7).

¹¹ Shirky, Briggs'in kavramsallaştırmasının daha kullanışlı olduğunu belirtmektedir. Bunun nedeni ise 'muhafazakar ikilem' kavramsallaştırmasının sadece otokratları değil, benzer davranışı sergileyen demokratik hükümetleri ve dini veya iş liderlerini de kapsamasıdır.

belirtmektedir. Kamusal ifade ve temsiliyetin artmasına neden olan yeni medya bu ikilemi yaratmaktadır. Bu medyanın yayılması ile kamusal ifade üzerinde monopol konumunda olan bir devlet, olaylara kendi bakışıyla kamununki arasındaki anomalilerle yüzleşmek zorunda kalmaktadır. Muhafazakar ikilemin verdiği iki tepki vardır: Sansür ve propaganda (Shirky, 2011, s. 33). Duruma göre başvuru olan bu iki araç da aslında etkili bir sonuç vermemektedir. Çünkü bu yöntemlerin bedeli ağır olmaktadır. Eğer bir hükümet İnternet erişimini ya da cep telefonlarını yasaklarsa rejim yanlısı yurttaşları da radikalleştirme ya da ekonomiye zarar verme riskleriyle karşı karşıya kalmaktadır. Bu yüzden Shirky devletlerin uzun vadeli demokrasi hedefleri ile sosyal medya meselesine yaklaşımları gerektiğini ifade etmektedir. Gladwell'i de eleştiren Shirky, çeşitli protesto hareketlerinden örneklerle sosyal medyanın gerçek dünya aktivizminin yerini almadığını, onun koordinasyonunu kolaylaştırdığını belirtmektedir. Ayrıca Gladwell'in aksine sosyal medya üzerinden örgütlenen insanların hiyerarşik bir şekilde örgütlenmemelerinin önemli olduğunu belirtmektedir. Bu hareketlerin daha hızlı ivme kazanmalarını sağlayan şeyin de bu (hiyerarşik tarzda örgütlenmemeleri) olduğunu ileri sürmektedir. Disiplinli ve iyi koordine olmuş grupların her zaman disiplinsiz olanlardan daha avantajlı olduğunu belirten Shirky, sosyal medyanın koordinasyon maliyetini azaltarak disiplinsiz grupların dezavantajlarını bertaraf ettiğini ifade etmektedir (Shirky, 2011, s. 28-41). Aslında Shirky sosyal medyanın olumlu ve olumsuz yanlarını birlikte değerlendirmekte ve karşılaştırıldığında olumlu yanlarının daha fazla olduğunu ifade etmektedir. 'Sosyal medya demokrasiyi geliştirir mi' sorusuna da bu noktada, ifade özgürlüğü ve kamusal alanı genişletmesi temelinde bakarak kesinlikle 'evet' yanıtını vermektedir.

3.1. Gözetim ve Özgürleşim Alanı Olarak Yeni Medya

Yeni medya araçlarının toplumsal hareketler ve siyasal gruplar tarafından kullanılmasına dair tartışma genellikle, yeni medyanın bu gruplara yeni bir ifade alanı açtığı veya yeni gözetim ve denetim mekanizmalarını hareket geçirdiği ekseninde yürütülmektedir. Bu tartışmanın öncülleri yukarıda belirtilen Gladwell, Morozov ve Shirky olmakla beraber, son yıllarda dünyanın çeşitli yerlerinde yaşanan hak temelli mücadelelerde yeni medya araçlarının yaygın şekilde kullanımı tartışmanın güncelliğini korumaktadır. Bir yandan yeni medya araçlarının kullanımının giderek yaygınlaşması ve çeşitli siyasal grupların eylem repertuarını genişletmesi bir olgu olarak karşımızda

durmaktadır. Öte yandan ise devletler ve sermaye çevreleri tarafından İnternet kullanıcıları üzerindeki gözetim ve denetim mekanizmaları sürekli genişlemektedir. Bu ortamda İnternet güvenliği ve güvenli iletişim hakkı ayrı bir mücadele alanı olarak yükselmektedir.

Her şeyden önce Facebook ve Twitter gibi sosyal medya araçlarının birer ticari şirket olduğu ve istendiğinde devletlerle kolaylıkla işbirliği yaparak, kullanıcıların verilerini devletlerle paylaştıkları unutulmamalıdır (İnceoğlu ve Çoban, 2015, s. 22-23). Sadece siyasal gruplar değil, sıradan İnternet kullanıcıları da dahil olmak üzere bugün İnternet aracılığıyla yürütülen bütün haberleşme ve paylaşımların kolaylıkla takip edilebildiği ve iktidarlar tarafından gerekli görüldüğünde müdahale edilebildiği de bir gerçektir. Üstelik gözetleme teknolojilerindeki gelişme göz önünde bulundurulduğunda “kitlesele depolama, bütün iletişimin, sesli görüşmelerin tamamının, bütün trafik verilerinin, kısa mesajın her tür kullanımının yanı sıra internet bağlantılarının depolanması”nın maliyeti devletler için oldukça makuldür (Assange vd., 2012, s. 40-41). Güvenli İnternet ve iletişim konusunda mücadele eden gruplardan Kaos Bilgisayar Kulübünün Almanya ayağının üyelerinden biri olan Andy Müller-Maguhn, gözetlemenin ticarileşmesine ilişkin tartışmada kişisel verilerin depolanmasına dair taktiksel ve stratejik olmak üzere iki yaklaşımdan söz etmektedir. Taktiksel yaklaşım; herhangi bir ortamdaki konuşmaların, o ortama yerleştirilen gözetleme sistemleri yardımıyla ve hiçbir yasal izin olmaksızın kolaylıkla o anda kaydedilmesi ile gerçekleşmektedir. Stratejik yaklaşımda ise gözetleme “normal işleyişin bir parçası haline” getirilmiştir. Yani bütün iletişim trafiği önceden kaydedilmekte ve daha sonra çeşitli analiz sistemleri aracılığıyla ayıklanmaktadır (Assange vd., 2012, s. 41). Bugün pek çok devletin stratejik gözetleme sistemlerini kullandığı tahmin edilmektedir. Bunun da ötesinde sıradan internet kullanıcıları aslında kendi elleriyle pek çok veriyi iktidarlara ve şirketlere sunmaktadır. Sosyal medya kullanımının yaygınlaşması bu noktada özellikle önem taşımaktadır; çünkü kullanıcılar neredeyse bütün kişisel ilişki ağlarını ve gündelik pratiklerini sosyal medyada paylaşmaktadır. Daha açık ifade edilecek olursa kitlesele veri toplamanın bir diğer ayağı da ticari gözetlemedir:

(...) bir de ticari gözetleme uygulamaları ve özel sektör eliyle kitlesele olarak veri toplanması söz konusu. Google’a bakmak yeterli. Eğer sıradan bir Google kullanıcısıysanız, Google sizin kimlerle irtibatla olduğunuzu, kimleri tanıdığınızı, hangi konuyu araştırdığınızı hatta cinsel yöneliminizi, dinsel ve felsefi inançlarınızı biliyor (Assange, vd., 2012, s. 51).

Morozov, otoriter rejimlerin sosyal medyayı; blogger'ları eğiterek ve onlara ücret ödeyerek propaganda yaptırma, muhaliflerin bilgisayarlarına casus yazılımlarla nüfuz etme, sosyal medyadaki diyalogları tamamen izleme, muhalifleri siber saldırılarla taciz etme gibi çeşitli biçimlerde muhaliflerine karşı kullandıklarını belirtmektedir (Başaran, 2015, s. 77). Ayrıca bilindiği üzere otoriter rejimlerin sıklıkla başvurduğu bir diğer araç da sansür veya erişim engellemeleridir. Türkiye'de de Gezi Direnişinin hemen sonrasında Kamu Düzeni ve Güvenliği Müsteşarlığı'nca yapılan toplantıda "toplumsal anlamda sosyal medya ve tüm diğer iletişim alanlarında istihbarat çalışması yapılması, Gezi Parkı olaylarının da bu kapsamda değerlendirilmesi gerektiği görüşü kabul" görmüştür. Bu toplantıda İngiltere ve Arap Baharı sırasında olduğu gibi olası eylemlerde İnternet erişiminin kesilmesi fikri de gündeme gelmiş, fakat bunun yerine daha sıkı bir şekilde denetlenmesine karar verilmiştir (İnceoğlu ve Çoban, 2015, s. 60-61). Bu noktada "akışkan gözetim" kavramı ile günümüz gözetim mekanizmalarını açıklamaya çalışan Zygmunt Bauman ve David Lyon da sosyal medya alanına, gözetimin bu alana içkin bir olgu olduğu için dikkat edilmesi gerektiğini belirtmektedir. Çünkü bu alan zaten kişisel bilgilerin toplanması ve satılması üzerine kuruludur. Sosyal medyanın direniş için çekici olanaklar sunmanın yanı sıra, bu alanın "gittikçe akıcılaşmakta olan bir dünyada kalıcı ilişkiler kurabilmek için gerekli koşulların olmaması ve sosyal medya *içerisindeki* gözetim gücünün yerleşik ve etkili olması nedeniyle aynı zamanda da kısıtlı" olduğunu vurgulamaktadırlar (Bauman ve Lyon, 2013, s. 17-18).

Bauman ve Lyon, Jeremy Bentham tarafından geliştirilen bir mimari gözetleme modeli olan panoptikon kavramının yerini artık "panoptik-sonrası"nın aldığını ileri sürmektedir. Her şeyin gittikçe akışkan hale geldiği günümüzde, gözetim alanında da eski katılıkların ortadan kalktığını ve daha akışkan bir modelin ortaya çıktığını belirtmektedirler (Bauman ve Lyon, 2013, s. 22-23). Modern panoptik gibi panoptik-sonrasının da ciddi sosyal ve politik sonuçları olduğunu ifade eden Bauman ve Lyon, günümüz gözetiminin temelde "tarafsızlık ve adalet, temel özgürlükler ve insan hakları ile bağlantısı" olduğunu ve elde ettiği şeyin ise "toplumsal sınıflandırma" olduğuna dikkat çekmektedir (Bauman ve Lyon, 2013, s. 24-25). Bu sınıflandırma, gözetim teknolojileri aracılığıyla belli kesimleri "bir cephede hapsedmek (ya da "çitin içine almak"), diğerinde ise dışarıda bırakmak (ya da "çitin dışında bırakmak")" şeklinde işlemektedir (Bauman ve Lyon, 2013, s. 78).

Panoptik-sonrası kavramlaştırmasını bir adım öteye taşıyan Bauman ve Lyon, günümüz toplumlarında gözetimin içselleştirildiğine işaret etmektedirler. Artık hem esnek çalışma şartları hem de gözetim teknolojilerinin geldiği nokta itibariyle bireylerin gözetlenmesi işi gözetlenenin kendisine yüklenmektedir. Bu durumu çoğunluğun az kişiyi izlemesi ve davranışlarını onlara göre ayarlaması veya kendi kendisini disipline etmesi olarak tanımlanabilecek sinoptikon kavramı ile tanımlayan Bauman şunları kaydetmektedir:

Panoptikonun yerine sinoptikonu geçirecek, mahkumları içerde tutmak için yüksek duvarlar ve gözetleme kuleleri yapmak ve öngörülen rutinlerine çakılıp kalmalarını sağlamak için de bir sürü gözetmen tutma derdinden kurtulmuş oluyoruz (...). Şimdi artık kendini disipline etmesi ve disiplin üretiminin maddi ve fiziksel bedellerini ödemesi beklenen kişiler, idari disiplin kaygılarının nesnesi olanlardır. Bu kişilerin duvarları kendi kendilerine örmeleri ve duvarların içerisinde kendi iradeleriyle kalmaları bekleniyor (Bauman ve Lyon, 2013, s. 87).

Bauman ve Lyon özellikle günümüzde müphem bir şekilde tanımlanan tehlike ve risklere karşı ve bu tehlikeler karşısında güvenliği sağlamak için gözetim teknolojilerinin yoğun bir şekilde kullanılmasına dikkat çekerlerken, teknolojinin tarafsız olmadığını da vurgulamaktadırlar. Bauman'a göre "bütün teknolojik gelişmeler kültürel, toplumsal ve politik ilişkilerin ürünüdür" ve dolayısıyla hem olumlu hem de olumsuz sonuçlara yol açmaktadırlar (Bauman ve Lyon, 2013, s. 109-110)

Öte yandan İnternetin ve diğer yeni medya araçlarının farklı aktivist gruplarına sağladığı olanaklar da oldukça geniştir. Özellikle alternatif ve/veya aktivist medya olarak yeni medya araçlarının kullanımı; ana akım medyada temsil edilmeyen çeşitli kesimlerin seslerini duyurması için oldukça önemli bir alan açmaktadır. Denetim ve gözetim mekanizmalarını baypas ederek, yeni medyayı bir tür özgürleşim alanı veya katılımcı demokrasiyi geliştirmenin bir yolu olarak kullanmak da söz konusudur. Lievrouw alternatif ve aktivist yeni medya türlerini beş başlıkta toplayarak; ana akım ve sadece belirli kesimlere ifade olanağı sağlayan bilgi üretiminin karşısında yeni medyanın sunduğu olanaklara dikkat çekmektedir. Lievrouw'a göre alternatif ve aktivist yeni medya türleri; kültür bozumu, alternatif programlama, katılımcı gazetecilik, medya aracılığıyla mobilizasyon ve müşterek bilgi başlıkları altında toparlanabilir (Lievrouw, 2016). Kültür bozumu, kökleri Dadaizm ve Sitüasyonist Enternasyonal akımlarına dayanan bir politik eylem türüdür. "Popüler kültüre ait görüntü, ses ve metinlerin" sahiplenilerek bozuma uğratılmasıyla "kültürel eleştiri, siyasete ve ekonomiye dair

yorum” yapılmasına olanak vermektedir. Bilgi ve enformasyon teknolojilerine özgürce erişilmesini amaçlayan alternatif programlama ise “korsanlık, açık kaynak sistem tasarımı ve dosya paylaşımı” gibi yöntemleri kapsamaktadır. Katılımcı gazetecilik; çevrimiçi haber siteleri, bloglar ve Indymedia örneklerinde olduğu gibi bir tür alternatif gazetecilik pratiğidir ve ana akımın dışında kalan kesimlerin sesini duyurmayı hedeflemektedir. Medya aracılığıyla mobilizasyon ise toplumsal hareketler, kimlik mücadeleleri, kültürel siyaset gibi toplumsal alanlarda kendine yer bulan “aktivist seferberlik”i amaçlamaktadır. Ana akım bilgi üretimine bir alternatif sunan müşterek bilgi; “etiketleme (tagging), imleme (bookmarking), wiki’ler ve kitle kaynak (crowdsourcing)” gibi yöntemlerle amatör bilgiyi seferber etme, çeşitli ve gizli kalmış bilgileri derleme gibi amaçlara hizmet etmektedir (Lievrouw, 2016, s. 32). Guedes, Commaerts ve Carpentier alternatif medyanın “hem üretilmiş içerik, hem de içerik üretiminin örgütlenmesi açısından üyelerinin (ya da topluluğun) katılımına (kelimenin daha radikal anlamıyla) imkan vermekle” kalmadığını, aynı zamanda katılımı da kolaylaştırdığını belirtmektedir (Guedes, Commaerts ve Carpentier, 2015, s. 41). Günümüzün ana akım medyasının aksine alternatif medyanın “küçük ölçekli ve belli topluluklara, muhtemelen çeşitliliklerine saygı duyduğu dezavantajlı gruplara yönelik; devletten ve piyasadan bağımsız; yatay (ya da hiyerarşik olmayan) yapıya sahip, demokratikleşme ve çoğulculuk çerçevesi içinde takipçi kitlenin erişimini ve katılımını kolaylaştırıcı; tahakküm kurmaya çalışmayan (olası karşı-hegemonik), kendi kendini temsil etmenin önemini vurgulayan temsiller ve söylemler”e sahip olduğu varsayılmaktadır (Guedes, Commaerts ve Carpentier, 2015, s. 47-48).

İnternet ve yeni medya araçlarının hem iktidarlar hem de aktivistler için yarattığı olanaklar açıktır. Bu noktada sorulması gereken soru denetim ve gözetimin bu kadar yoğun ve açık olduğu bir alanda denetim veya gözetimin dışında kalan özerk alanlar yaratmak mümkün müdür? Bu soruya verdiği yanıt çok iyimser olmamakla birlikte bir şeyler yapmanın da mümkün olduğunu belirten Assange; “fizik yasaları” ve “insan yasaları” olarak adlandırdığı iki yöntem önermektedir. Fizik yasaları ile gözetlemeyi engelleyecek birtakım cihazlar ve altyapı sistemleri üretmek kast edilirken, insan yasaları ile demokratik denetim mekanizmalarının harekete geçirilerek yetkili kişilerin denetlenerek yasalara tabii olmasını sağlamak kast edilmektedir. Fakat nihai noktada Assange, gözetimle baş etmenin zorluğuna dikkat çekmektedir (Assange vd., 2012, s. 45). Zimmermann ise Assange’a göre daha iyimser bir yaklaşım sergilemektedir:

Bu aşamada doğabilecek bir soru, gerek bireysel kullanıcı açısından gerekse toplumun geneli için çözümün ne olduğu. Bir yanda teknik çözümler var, servisin ademi merkezietçi biçimde sunulması, herkesin kendi verilerini kendisinin saklaması, verilerin şifreli biçimde yazılması, herkesin yakınındaki ve güvendiği sunuculardan şifreli veri konusunda destek alması vb. Diğer yanda tartışmakta olduğumuz siyasal seçenekler var. İçinde bulunduğumuz dönemde hangi yaklaşımın daha iyi olduğuna karar verebileceğimizden emin değilim. Her iki yaklaşımı paralel biçimde geliştirmemiz gerektiğini düşünüyorum (Assange, vd., 2012, s. 58).

İktidarların gözetim mekanizmaları, sansürcü yaklaşımları ve aktivistlere yağın cezalar aslında bir yandan da aktivist-kullanıcıların bilinçlenmesine yol açmaktadır. Gözetime ve sansüre karşı çeşitli tedbirler/direnış biçimleri de geliştirilmektedir. Aydemir'in belirttiği gibi, "Gözetime karşı tedbirler yayıldıkça gözetleyenin ifşası mikro-yaratıcı pratiklerle dijital aktivizmin vazgeçilmez unsuru haline geliyor. Açık kaynak ve özgür yazılım, dayanışmacı direniş kültürünün yeni retoriği olarak kabul ediliyor" (Aydemir, 2015, s. 290).

İnternet ve yeni medya ile ilgili çalışmalarda özgürleşim ve gözetim ikiliği başta olmak üzere diğer tüm ikilik tartışmalarında "İnternetin çok seslilik ve tek seslilik, demokrasi ve otoriterlik, katılım ve monolog, özgürleşme ve gözetim arasında salınan karmaşık bir yapısı" (Doğu, vd., 2014, s. 29) olduğunu göz önünde bulundurmak daha sağlıklı analizler yapabilmek ve meseleyi bütünlüklü görebilmek için oldukça önemlidir.

3.2. İnternet Üzerinden Örgütlenme Pratikleri

İnternet ve sosyal medyanın gelişimi ve yaygınlaşması toplumsal hareketler literatürünü de etkileyecek değişimleri beraberinde getirmiştir. Toplumsal olaylar sırasında ya da toplumun farklı kesimleri tarafından toplumsal meselelere dair söz söylemek ya da katılım sağlayabilmek için sosyal medyanın kullanımı gittikçe yaygınlaşmaktadır. Kullanıcıların toplumsal süreçlere ve olaylara dair sosyal medyayı kullanım şekilleri oldukça çeşitli ve yaratıcı şekillerde olabilmektedir; profil resimlerinde yapılan değişiklikler, caps'ler ve gif'ler, çevrimiçi imza kampanyaları, çevrimiçi boykotlar, hacker'lık, videoların kullanımı gibi pek çok yöntem kullanıcılar tarafından benimsenmektedir. Çevrimiçi hareketlerin yanında, kullanıcılar çevrimdışı pek çok eylemin duyurulması ve örgütlenmesi için de sıklıkla çevrimiçi araçları kullanmaktadır. Kimi sosyal medya kullanıcıları ise bireysel olarak hiçbir çevrimdışı

eyleme katılmayıp, sadece sosyal medya üzerinden eylem yapmaktadır. Bu tür eylemcilere “slacktivist”, eylem tarzına ise “slacktivism” denmektedir¹². İngilizce uyusuk ve gevşek anlamına gelen “slack” sözcüğü ile aktivist ve eylemci anlamındaki “activist” sözcüklerinin birleşiminden oluşan slacktivism, genellikle sokağa çıkmadan, “yerinden kalkmadan” gerçekleştirilen eylemler olduğu için eleştirilmektedir (İnceoğlu ve Çoban, 2015, s. 52-53). Burada dikkat çekilmesi gereken nokta, sokak temelli örgütlenecek bir eylemin duyurusu veya örgütlenmesi için sosyal medya kullanımının slacktivism olmadığıdır. Zaten eleştirilerin çıkış noktası slacktivist eylem tarzlarının sokakla bağının olmaması ya da toplumsal olarak bir şeylerin değiştirilmesi için sokak temelli eylemlerin gerçekleştirilmesi gerektiğine olan inançtır. Slacktivist eylem tarzlarının bireylere toplumsal durumlar karşısında gerçekte bir şey yapmadıkları halde ‘bir şey yapmış olma duygusu ve tatmini’ yarattıkları ve böylece “düşük maliyet, düşük risk ve yüksek katılım ile kişileri memnun eden bu eylem tarzının çevrimdışı, sivil eylemlere katılımı azaltacağı ve etkinliğini düşüreceği” ileri sürülmektedir (Kar ve Kesim, 2015, s. 141).

Çevrimiçi ve çevrimdışı aktivizm arasında birçok benzerlik olduğunu belirten Kar ve Kesim, bu benzerlikleri şöyle sıralamaktadır:

İlk olarak, her iki eylem biçimi de katılımcılarına maliyet ve riskleri empoze eder. İkinci olarak, hedefe tek bir kişi tarafından ulaşılmaz, böylece başarılı olmak için belli bir sayıda katılımcı gerekmektedir. Ve üçüncü olarak, birçok sivil eylem gibi, çevrimiçi aktivitelerde de hedef olarak daha temiz hava, daha güvenilir mahalle ve daha fazla işçi hakkı gibi toplumsal faydalar hedeflenmektedir (Kar ve Kesim, 2015, s. 140-141).

Öte yandan çevrimiçi aktivizmin geleneksel sivil eylemlere göre daha az maliyetli olduğu, sosyal medyanın ilgili gruplara ulaşmada daha başarılı bir araç olduğu, geleneksel sivil eylemlerin insanların kolektif bir eyleme katılımı konusunda çevrimiçi aktivizm kadar davetkar olmadığı da belirtilmektedir (Kar ve Kesim, 2015, s. 141). Aslında mesele tam da bu noktada belirginleşmektedir; çevrimiçi aktivizm insanlara steril, korunaklı bir alan yanılsaması yaratmakta ve siber uzamda yapılan bir eylem aynı zamanda ‘eyleme geçmiş olma’ duygusunu da tatmin etmektedir. Siber uzamda kaldığı sürece gerçek anlamda risk alınmamış olmaktadır. Oysa siber uzamın, sürekli denetim altında tutulduğu göz önüne alındığında, özellikle otoriter rejimlerde çevrimiçi aktivizm

---

¹² Bu eylem tarzı bazen ‘clicktivism’ olarak da adlandırılmaktadır.

bile sterilliyini ve korunaklı alan algısını kaybetmekte ve bireyler oto-sansüre yönelmektedir.

Facebook ve Twitter üzerinden ortaya çıkan eylemleri değerlendiren Zygmunt Bauman, bunun “nefes kesici bir sarhoşluğa neden olan bir aradalık deneyimi” olduğuna dikkat çekmektedir. İnsanların sosyal medya üzerinden bir talep ile bir araya gelerek bir tür dayanışma oluşturduğunu ve böylece bir “biz”e dönüştüklerini belirten Bauman, bu dayanışmanın sadece ilgili talep sürdüğü müddetçe devam ettiğini ve “bir dakika bile daha fazla sürmeyen bir dayanışma” olduğunu belirtmektedir (Bauman ve Lyon, 2013, s. 63). Ayrıca sosyal medya üzerinden örgütlenerek sokağa çıkan aktivistleri “yıkım ekibi”ne benzeten Bauman, bu eylemlerin yıkıma odaklanırken, yerine koymak istedikleri yeni resmin son ana kadar belirsiz olarak kaldığını ifade etmektedir. Diğer bir deyişle bu hareketlerin “tasarlama ve inşa etme konusundaki kapasitelerinin henüz kanıtlanmış” olmadığını belirtmektedir (Bauman ve Lyon, 2013, s. 65).

Paktin ise “çevrimiçi aktivizm ile sokak aktivizminin birbirine karşıt alanlarmış gibi görülmesi ve gösterilmesi”nin ne kadar kusurlu olduğunu; bu iki alanın “birbirini destekleyen alanlar” olduğunu vurgulamaktadır (Paktin, 2015, s. 322). Benzer şekilde Gerbaudo da sosyal medya ile son yıllarda yaygınlaşan kitlesel oturma eylemlerinin yeni biçimleri arasındaki bağa dikkat çekmekte ve sosyal medyanın asıl işlevinin dağınık ve bireysel davranan kitlenin fizik uzamda toplanmasını kolaylaştırıcı bir etkisi olduğunu ve sembolik bir kamusal alan kurulması için bir araya gelme durumunda sosyal medyanın üstlendiği sorumluluğu vurgulamaktadır (Gerbaudo, 2014, s. 9).

İnternet üzerinden örgütlenme pratiklerinin en çok vurgulanan yönlerinden biri de geleneksel örgütlenme pratikleri ile arasındaki farklılıklardır. Daha çok hiyerarşik, belli bir lider (ya da liderler) etrafında bütünleşmiş, ideolojik bagajı güçlü ve sokak eylemlerini temel alan geleneksel örgütlenmelerin amaçları bakımından da köklü toplumsal değişimleri hedefledikleri bilinmektedir. İnternet ve/veya sosyal medya üzerinden örgütlenme pratiklerinin ise tam tersine hiyerarşik olmayan (hatta ağlar şeklinde örgütlenen), lidersiz, sokakla bağları her zaman olmayan, güçlü ideolojik arkaplandan yoksun ve *ad hoc* bir araya gelen örgütlenmeler olduğu öne sürülmektedir. Atkinson, bu yeni tür örgütlenmeleri tanımlamak için “iletişim ağı” kavramının kullanıldığını belirtmektedir. Atkinson bu yapıları şöyle tanımlamaktadır:

İletişim ağı aracılığıyla yeni toplumsal hareketler, dağınık iktidar yapıları olarak kavramsallaştırılmaya başlanmıştır. Bu yapılarda katılımcılar geçici amaçlara ulaşmaya odaklanan geçici toplulukları koordine etmek için birbirlerine birden fazla iletişim kanalıyla enformasyon aktarmaktadır. Bu yapılardan *yeni toplumsal hareket iletişim ağları* olarak bahsedilirken, enformasyon aktarımı ve geçici topluluk inşasına da *ağ-bağlantılı aktivizm* denmektedir (2015, s. 37).

Küreselleşme sürecini iktidarın ve direnişin dönüşümü açısından değerlendirerek bu süreçte iktidarın örgütlenme biçimini İmparatorluk ve direnişi örgütleyebilecek kesimleri ise Çokluk olarak tanımlayan Hardt ve Negri de ağ metaforunu kullanan düşünürler arasında yer almaktadır. Hardt ve Negri emek süreçlerinin enformatikleşmesi üzerinden yürüttükleri tartışmada hem küresel güç odaklarının hem de küresel muhalefetin yeni yüzlerini tartışmaktadırlar (Hardt ve Negri, 2008). Buna göre iletişimin yeni süreçteki merkezi rolüne değinmektedirler. İletişimin küreselleşme hareketi açısından önemini vurgularken, “aynı zamanda onu örgütlediğini” belirtmektedirler (Hardt ve Negri, 2008, s. 58). Özellikle internetin ağ yapısının ortaya çıkardığı olanakları ortaya koyarken, Deleuze ve Guattari’ye atıf yapmaktadırlar:

Bir merkeze sahip olmayışı ve hemen her parçanın otonom bir bütün olarak işleyebilmesi yüzünden, ağ kısmen tahrip edildiğinde bile işleyişini sürdürebilir. Aynı şekilde, ağın varlığını sürdürme amaçlı aynı tasarım unsuru, yani merkezsizleşme, kontrolü de çok zorlaştırır. Ağın hiçbir noktası ötekilerin kendi aralarındaki iletişim için zorunlu olmadığından, iletişimi düzenlemek ya da yasaklamak zordur. Deleuze ve Guattari, bu demokratik modele, hiyerarşisi ve merkezi olmayan bir ağ anlamında, rizom adını verirler (Hardt ve Negri, 2008, s. 312-313).

Hardt ve Negri’nin internetin ve ağ yapısındaki örgütlenmelerin merkezsizliğine ve kontrolünün zorluğuna yaptıkları vurgu, bu yapının demokratik kullanıma olanak sağladığı yönünde bir sonuca ulaşmaktadır. Fakat aynı zamanda bu yapı içerisinde şimdiden iktidarın ciddi şekilde merkezileştiğini de belirterek, dünyanın farklı kesimlerinde bu yapının ortaya çıkardığı eşitsizlikleri de görmezden gelmezler (Hardt ve Negri, 2008, s. 314). İmparatorluğun kuruluşunun rizomatik olarak birbirine bağlanan evrensel bir iletişim ağı olduğunu iddia eden düşünürler böylesi bir ağın, “paradoksal olarak mücadele ve müdahaleye hem tamamen açık, hem de tamamen kapalı” olacağını belirtmektedirler (Hardt ve Negri, 2008, s. 332). Çokluk olarak adlandırdıkları yeni toplumsal muhalefet güçlerini işçi sınıfından ayırırken, işçi sınıfı kategorisinin dar ve sınırlayıcı olduğunu, çokluğun ise daha kapsayıcı (tarım, hizmet ve diğer sektörlerde çalışanlar, yoksullar ve ücretsiz ev içi emek harcayanlar) olduğunu

savunmaktadırlar (Hardt ve Negri, 2011, s. 12). Hardt ve Negri toplumsal hareketlerin örgütlenme biçimleri ile ekonomik ve toplumsal üretimin örgütlenme biçimi arasında bir paralellik olduğunu ileri sürmektedir. Fordist üretimin disiplinli yapısının toplumsal hareketlerin de disiplinli, katı hiyerarşik yapılar halinde örgütlenmesine yol açtığını; post-fordist örgütlenmenin ise başlangıçta çok merkezli gerilla hareketlerine tekabül etmekle birlikte onu da dönüştürdüğünü belirtmektedirler (Hardt ve Negri, 2011, s. 98-99):

Postfordist üretimin temel eksenlerini teşkil eden enformasyon, iletişim ve işbirliği ağları yeni gerilla hareketlerini şekillendirmeye başlar. Hareketler, internet gibi teknolojileri sadece örgütlenme aracı olarak kullanmakla kalmaz, giderek bu teknolojileri kendi örgütsel yapılarının modeli olarak benimser. (...) Buna karşın, ağ örgütlenmesi, bileşenlerinin ve iletişim ağlarının *kesintisiz* çoğulluğuna dayanır; öyle ki, merkezi ve birleşik bir komuta yapısına indirgenmesi imkansızdır. Dolayısıyla, gerilla modelinin çok merkezli bir biçimine evrilir; artık bir merkez yoktur, birbiriyle iletişim halinde olan düğümlerin indirgenemez çoğulluğu vardır (Hardt ve Negri, 2011, s. 99).

Hardt ve Negri bu yeni örgütlenme biçiminin en belirgin örnekleri olarak da Zapatistalar ve küreselleşme karşıtı hareketi gösterir. Bu hareketler hem kendi içlerinde esnek, yatay, ve merkezless örgütlenme biçimleri hem de interneti kullanım şekilleri açısından ağlar şeklinde örgütlenmenin örnekleridir (Hardt ve Negri, 2011, s. 101-104). Çokluk ise, Hardt ve Negri'ye göre, bir siyasal örgütlenme projesidir ve farklı kesimlerin rizomlar/düğümlemler halinde bir araya gelerek oluşturacakları bir ağ modelidir (Hardt ve Negri, 2011, s. 243). Elbette ki bu modelin temelinde iletişim, enformasyon ve yeni iletişim teknolojilerinin yarattığı olanaklar vardır.

Öte yandan pek çok yazar ağ metaforunun sıkıntılı yanlarına dikkat çekmektedir. Bu örgütlenme pratikleri formel olarak bir liderlerinin olmayışını ve hiyerarşiden uzak yatay örgütlenme tarzlarını ön plana çıkarırken, aslında kendi içlerinde informal olarak birtakım liderler üretmekte ve özgün hiyerarşiler geliştirmektedir. Genellikle “arkadaş ağları etrafında şekillenen dar ve kapalı kliklerin egemenliğine girme tehlikesiyle yüz yüze” gelmektedirler: “Dolayısıyla bu yapı-sızlık ideolojisi de, liderlik sorunundan kaçınmanın akıllıca bir yolu haline gelir ve ‘fiili’ (de facto) liderlerin, görünmez oldukları için hesap sorulamaz kalmalarını sağlar” (Gerbaudo, 2014, s. 42).

Günümüz toplumsal hareketlerini anlamada geleneksel toplumsal hareketleri açıklamak için kullandığımız kavramsal ve kuramsal literatürün yetersiz kaldığı açıktır. Geleneksel toplumsal hareketlerin örgütsel yapısı da, güçlü aidiyet bağları da

çoğunlukla günümüz toplumsal hareketlerinde bulunmamaktadır. Aynı şekilde geleneksel toplumsal hareketlerin karşısına konulan kimlik-temelli, sembolik ifadeye ihtiyaç duymayan ve güçlü örgütsel bağlardan uzak yeni toplumsal hareketler olarak adlandırılan örgütlenme pratikleri ve ağ metaforu da özellikle 2011 ve sonrasında dünyanın pek çok yerinde gelişen yeni medya dolayımı örgütlenme ve toplumsal eylem pratikleri ile tam olarak örtüşmemektedir. Bu pratikler yeni medya dolayımını kullanmakla birlikte, neredeyse bütün örneklerinde bir kent uzamının işgali ile sonuçlanmıştır. Bu noktada Gerbaudo'nun yaklaşımı oldukça önemli bir çıkış noktası sunmaktadır:

(...) benim kareografi nosyonunu benimseyen yaklaşımım ise, sadece kolektif eylemin bedensel ve belirli bir yere özgü niteliğini değil, bunun yanı sıra ve hayati önemde olmak üzere, eylemlerin sembolik ve dolayımı niteliğini, yani insanların kamusal alanda biraraya gelmesinde alanı hazırlamakta ya da zemini düzenlemekte medya pratiklerinin sürece dahil oluşunu temel almaktadır (2014, s. 67).

Gerbaudo'nun yaklaşımı bu hareketleri açıklamakta bize, (her toplumsal hareketin kendi döneminin iletişim araçlarını etkin bir şekilde kullandığı ve önceki deneyimlerin mirası ile kendi yolunu çizdiği) geçmiş deneyimlerin ışığında, günümüz toplumsal hareketlerinde iletişim araçlarının ve medyanın düzenleyici ve örgütlenmeyi kolaylaştırıcı işlevini hatırlatmaktadır.

3.3. Alternatif Kamusalılık

Kamusal alana veya kamu oyuna ilişkin tartışmalar, demokrasi tartışmalarında önemli bir yer tutmaktadır. Eşit bireylerin kamusal sorunları tartışmak üzere bir araya geldikleri bir alan olarak tahayyül edilen kamusal alanın; “totaliter rejimlerde var olmayan”, “devlet ile sivil toplum arasında bir aracılık” (Dacheux, 2012, s. 14) mekanı olduğu ileri sürülmektedir. Habermas siyasal anlamda kamunun ilk defa ortaya çıkışının “18. yüzyıl dönümünde İngiltere’de” (Habermas, 2000, s. 135) gerçekleştiğini belirtmektedir. Kamusal topluluk; ilk olarak İngiltere ve kıta Avrupa’sında ekonomik olarak yükselen sınıfların tahsilli bireylerinin bir araya geldiği ve akıl yürütme süreçleri içerisinde taleplerini meşrulaştırdığı edebi okuma topluluklarından doğmuş ve giderek siyasal kamuya evrilmiştir (Habermas, 2000, s. 174-175). Buna göre; “Devlet erkinin kararlarını etkilemek isteyen güçler, taleplerini bu yeni forum nezdinde meşrulaştırmak için, akıl yürüten kamusal topluluğa yönelirler. Bu praksis ile bağlantılı olarak, zümre

[lonca] meclisi modern bir parlamentoya dönüşür; şüphesiz bütün yüzyıl boyunca devam eden bir süreçtir bu” (Habermas, 2000, s. 135).

Hannah Arendt ise kamusal alan ile özel alan arasındaki belirsizliği sorgularken, toplumsal alanının yükselişine vurgu yapar ve kamusal alanın Antik Yunan’da, Atina demokrasisi içerisinde doğduğunu belirtir (Dacheux, 2012, s. 20). Arendt’e göre kamu terimi birbiriyle ilişkili iki görüngeneye işaret etmektedir; birincisinde “terim, kamu [alanın]da gözükken herşey herkes tarafından görülebilir ve duyulabilir, ve mümkün olan en geniş açıklığa sahiptir anlamına gelir” (Arendt, 1994, s. 74). İkinci olarak ise kamu terimi, “içinde özel olarak bize ait olandan ayrı, hepimiz için ortak olan bir dünyayı ifade eder” (Arendt, 1994, s. 77-78). Arendt Antik Yunan’daki özel ve kamusal ayrımını betimlerken hane ile polis arasındaki ayrımları ortaya koyar. Buna göre her türlü yöneten-yönetilen ilişkisi özel alana yani haneye özgüdür. Polis yani kamusal alan ise sadece eşit ve özgür bireylerin girebileceği bir alandır (Arendt, 1994, s. 52-53).

Kamusal alanın toplumsal ve siyasal kavranışının köklerini, Aydınlanma düşünürlerinden Kant’ın “*Aydınlanma Nedir?*” *Sorusuna Yanıt ve Dünya Yurttaşlığına Yönelik Genel Bir Tarih Düşüncesi* (Idea for A Universal History with A Cosmopolitan Intent) adlı metinlerinde bulmak mümkündür. Kant “insanda (yeryüzündeki tek rasyonel yaratık) aklın kullanımı amacına yönelik doğal eğilimin en gelişkin haliyle bireyde değil, türünün bütününde ortaya çıkabileceğini” (Kant, 2001, s. 120) belirtmiştir. İnsanın özgür bir şekilde kitle içinde ve önünde aklını kullanmasının sivil toplumun oluşumundaki önemine değinen Kant, kişinin aklını kamu hizmetinde kullanması ile özel olarak kullanması arasında bir ayrım yapar. Kant, ancak kişinin aklını özgürce “kitle önünde, kamuoyu önünde ve hizmetinde serbestçe ve açık bir biçimde” (Kant, 1984, s. 215-216) kullanmasının insanlara aydınlanma getirebileceğini ileri sürmüştür. Kant’a göre tamamen özgür biçimde kamuoyu önünde aklını kullanan bireylerin, kitlelerin aydınlanmasında oynayacağı rol “doğanın insanları ulaşmaya zorladığı nihai amaç olan adaleti tesis edecek bir sivil toplumun kurulması”nı (Kant, 2001, s. 123) sağlayacaktır.

Antik Yunan’dan, Aydınlanmaya, oradan da burjuva kamusal alanının ortaya çıkışına gelen süreçte kamusal alan ne tür dönüşümler yaşamış olursa olsun; kamusal alana dair birtakım ortak vurgular olduğunu görmek mümkündür. Bu vurgular eşit ve özgür bireylerin, aleniyet ilkesine bağlı kalarak, akıl yürütme/eleştiri süreçlerinin işlediği bir alana işaret etmektedir. Bu süreçte Habermas’ın ortaya koyduğu gibi (18.

yüzyılda) “basın, ilk defa siyasal akıl yürüten bir kamusal topluluğun sahici anlamda eleştirel organı, *fourth Estate* [dördüncü kuvvet]” (Habermas, 2000, s. 140) olarak görünürlük kazanmıştır. Fakat gitgide ticarileşen ve siyaset-dışlaşan basın, asli işlevi olan kitleleri bilgilendirmek ve kamusal alana katılımlarını sağlamaktan uzaklaşmıştır (Habermas, 2000, s. 292). Aynı şekilde kamusal alanda yürütülen müzakerelerin zaman içinde parlamentoda yürütülen müzakerelere dönüşmesi ile kamusal topluluğun asli bir parçası haline gelen parlamento da basın gibi yapısal bir dönüşüme uğrayarak, kamusal müzakerenin alanı olmaktan çıkmıştır (Habermas, 2000, s. 343-344). Basın ile parlamento arasında gelişen ilişkiler ise başka bir soruna işaret etmekte ve gerek iktidarlar gerekse siyasal partiler tarafından güdümlenen, bağımlı bir basın artık kamu oyu olma özelliğini yitirmektedir:

Burjuva ideal tipolojisi, kamusal toplulukla ilişkili özelliğin iyi temellendirilmiş mahremiyet alanından bir edebi kamunun doğumunu öngörmüştü. Oysa bugün bu alan böyle olmak yerine, kitle iletişim araçlarının tüketim kültürüne dayalı kamusalılığı üzerinden çekirdek ailenin iç dünyasına sızan toplumsal güçlerin akınlarını başlattığı gediğe dönüşüyor. Özel olmaktan çıkartılan mahremiyet alanı alenileştirilerek içi boşaltılıyor; edebilikten uzaklaştırılmış bir sözde-kamusalılık, bir tür üst-ailenin samimiyet sahası olacak şekilde daraltılıyor (Habermas, 2000, s. 282-283).

Günümüzde kamusal alanın tarihsel olarak üstlendiği bütün rollerden ve varsayımlardan uzaklaştığını söylemek mümkündür. Ne eşit ve özgür bireyler, ne aleniyet/açıklık ilkesi ne de eleştirel akıl yürütme söz konusudur. Geleneksel basının ve parlamenter sistemin yaşadığı yapısal dönüşümler ve sermaye çevreleriyle geliştirdikleri ilişkiler de bu alanların kamusalılık işlevlerini yitirdiğini ortaya koymaktadır. Öte yandan Fraser, Habermas’ın burjuva kamusal alanını idealize ettiğini, herkese açık ve ulaşılabilir bir kamusal alanının hiçbir zaman var olmadığını belirtmektedir. Her şeyden önce Habermas’ın tariflediği kamusal alan üç temel eşitsizlik üzerine kuruludur; bu eşitsizlikler cinsiyet, mülkiyet ve ırksal temeldedir. (Fraser, 1992, s. 118). Habermas’ın burjuva kamusal alanı aslında mülk sahibi, beyaz ve erkek bireylerin katılımına açıktır. Ayrıca yine Habermas’ın iddiasının aksine, Fraser, burjuva kamusal alanının dönemi için tek olmadığını, en başından beri farklı kamusalılıkların bir arada var olduğunu ortaya koymaktadır. Birbirleriyle yarışan milliyetçilerin, köylülerin, seçkin kadınların ve işçilerin karşı-kamusalılıklarının burjuva kamusal alanı ile aynı zamanda geliştiğini belirtmektedir (Fraser, 1992, s. 116). Fraser gibi Geoff Eley de, Habermas’ın kamusal alan kavramlaştırmasını benzer noktalardan eleştirmektedir. Eley, Habermas’ın kamusal

alan kavramlaştırmasının özellikle dört başlık ışığında tartışılması gerektiğini belirtmektedir; bunlar güncel toplumsal tarih bulguları, toplumsal cinsiyet sorunu, devletin biçimlenme süreci ve popüler politika/kültür sorunudur (Eley, 1992, s. 331). Eley'in toplumsal tarih üzerinden yaptığı çözümleme, Habermas'ın kamusal alan tartışması ile liberal geleneğin 'özgün bir toplumsal tarih içinden' nasıl doğduğunu bir dereceye kadar ortaya koyduğunu, ancak bu çözümlemenin sosyo-ekonomik yanının yani kapitalizmin gelişmesi ile bağlantısının eksik kaldığını göstermektedir. Aynı şekilde kendisinin burjuva kamusal alanı ile sınırlandıran Habermas'ın, Fransız Devrimi etkisiyle ortaya çıkan Jakobenizmle bağlantılı olarak gelişen 'plebyen kamusalılığı' göz ardı ettiğini belirtmektedir. Habermas, plebyen kamusalılığı tarihsel süreçte bastırılmış ve burjuva kamusalılığı tarafından yönlendirilmiş bir kamusalılık olarak değerlendirerek, göz ardı etmektedir (Eley, 1992, s. 303-304). Fraser gibi Eley de, Habermas'ın, köylü, işçi sınıfı ve milliyetçi toplumsal hareketler çerçevesinde şekillenen farklı kamusalılıkları 'bilinçli şekilde' dışarıda bıraktığını ileri sürmektedir. Eley bu farklı kamusalılıkların burjuva elitizmi tarafından bilinçli şekilde bastırılarak politik katılım süreçlerinden dışlanan kesimlerin kamusal alanları olduğunu ortaya koymaktadır (Eley, 1992, s. 306).

Eley, özellikle milliyetçilik düşüncesinin doğuşunun kamusal alan mevhumunun doğuşu ve yayılması ile ilgisine vurgu yapmakta; ulusal parlamentoların, kamuoyu düşüncesinin ve farklı sınıf hareketlerinin yükseldiği bir dönemde tikel çıkarların herkes tarafından benimsenecek ve savunulacak çıkarlar olarak görülmesi için kullanılan anahtar sözcük olarak 'ulusal çıkar' kavramının ortaya atıldığını belirtmektedir (Eley, 1992, s. 302). Burjuva kamusal alanı fikrinin en başından beri kadınlara kapalı olduğu gerçeği feminist kuram ve araştırmacılar tarafından oldukça detaylı bir analizle ortaya konmuştur. Fakat bu noktada Eley'in, Fraser ve diğer düşünörlere ek olarak ortaya koyduğu sadece kamusal alanın değil, kamusal alana bağlı olarak bütün modern politikanın bir toplumsal cinsiyet ilişkisi olarak inşa edildiği gerçeğini ortaya koyması önem taşımaktadır (Eley, 1992, s. 310). Öyle ki sadece burjuva kamusalılığı değil, sınıfsal ve diğer toplumsal hareketler de kadını oy hakkı mücadelesinin dışında tutmuştur. Eley, devletin biçimlendirilmesi ile kamusal alan ilişkisi noktasında, Habermas'ın zayıf bir devlet tariflemesine rağmen, liberal devletin gerçekten de daha az müdahaleci (özel alanlara, sosyal ve politik sorunlara) olduğu varsayımının doğru olup olmadığı yönündeki sorgulaması modern politika açısından önemli bir diğer tartışmadır

(Eley, 1992, s. 320). Eley de Fraser gibi Gramsci'nin hegemonya kavramının bu tartışmada anahtar bir kavram olabileceğini belirtmektedir. Fraser, resmi burjuva kamusal alanının politik egemenliğin doğasında büyük bir tarihsel dönüşümün aracı olduğunu ileri sürmektedir. Buna göre baskıcı politik egemenlik biçiminden (Gramsci'ci anlamda) hegemonik egemenlik biçimine doğru bir dönüşüm yaşanmıştır. Bu yeni politik egemenlik biçimi, öncekinde olduğu gibi, toplumun belli bir kesiminin geri kalan üzerindeki egemenliğidir. Bu resmi kamusal alan hegemonik egemenlik biçimi için gereken rızayı üretme işlevini üstlenmiştir (Fraser, 1992, s.117). Eley ise Gramsci'nin hegemonyanın bir nüfuz alanı olarak kamusal yaşam ile ilişkisine değindiğini (Gramsci'nin sivil toplum tanımlamasının aslında kamusal alan olarak ele alınabileceğini belirtir) ifade ederek; hakim sınıfın iktidarını kurmak için sadece devlete değil, yaratıcı bir şekilde ideolojik müdahale ile rızanın üretimi için entelektüellere de ihtiyaç duyduğunu belirtmektedir. Bu anlamda kamusal yaşamın milliyetçi-popüler boyutlarının gelişmesi ile bir bütün olarak toplumda entelektüel ve moral liderlik ve hegemonik inşa sürecinin geliştiğini ortaya koymaktadır (Eley, 1992, s. 324).

Chantal Mouffe ise demokratik politik kamusal alanının zayıfladığını ve Habermas'ın tariflediği müzakereci demokrasinin gerçek anlamda bir demokrasi ortaya koyamayacağını ileri sürmektedir. Mouffe demokratik politik kamusal alanın zayıflamasının nedenleri olarak küreselleşme ile bağlantılı neo-liberal rejimin hakimiyeti ve bireyci tüketim kültürünün gösterildiğini belirtmektedir. Fakat Mouffe'a göre, demokratik politik kamusal alanın zayıflamasının nedeni olarak, komünizmin çöküşü ve politik imgelemi yapılandıran politik sınırların ortadan kalkması daha doğru bir politik açıklamadır (Mouffe, 2002, s. 55). Mouffe, Habermas'çı anlamda kamusal alanın, piyasadan ilham alan kamusal alanı, politik sorunları rasyonel olarak karar vermeye yatkın ahlaki bir doğayla kavrayan bir kavramla değiştirdiğini ileri sürmektedir (Mouffe, 1999, s. 746). Mouffe, güç ve antagonizmin göz ardı edilen ve rasyonel konsensüsün hayata geçirildiği varsayılan bir kamusal alanın kolektif kimliklerin inşasındaki merkezi rolü yadsıdığını iddia etmektedir. Dolayısıyla bu şekilde yola çıkan bir kamusal alana yaslanan müzakereci demokrasi modeli yeterli bir demokratik politika modeli sunmaktan uzaktır (Mouffe, 1999, s. 752).

Bu tartışmalardan yola çıkarak kamusal alanın özellikleri şöyle sıralanabilir:

(...) iktidarın özel bir ayrıcalığı olmayan genel çıkarın çatışmacı görüşlerinin formüle edildiği, kolektiviteden doğmuş sorunların ele alınıp işlendiği bir yerdir. Bu, evrensel

olması istenen, ancak eşitsiz olan bir alandır; çünkü herkes bu alana giremez. Kamusal alanda birbiriyle karşılaşan kolektif oluşum ve bireyler, ne aynı çıkarlara, ne aynı politik yetkinliğe, ne de aynı toplumsal ağırlıklara sahiptir. Ayrıca, kamusal alan kavramı, toplumsal aktörlerin tümüyle yabancılaşmış olmamalarını ve belli bir özdüşünümsel eleştiri yetisine sahip olmalarını varsayar. Nihayet kamusal alan, fiziksel şiddetin yerine belli bir simgesel şiddet içermeyen iletişimi ikame ederek toplumsal davranışların yumuşatılmasına katkıda bulunur (Dacheux, 2012, s. 21-22).

Bu noktada yeni medyanın; Habermas'ın burjuva kamusal alanının yerini aldığı iddia ettiği “sözde-kamusal alan” a alternatif olabilecek ya da başından beri bir şekilde varlıklarını sürdürmüş olan karşı-kamusallıklar içerisinde yer alabilecek yeni bir tür kamusal alan yaratma potansiyeli olup olmadığı tartışılmaya değerdir. Papacharissi, “yeni medyanın politik potansiyelini çevreleyen söylemin ‘özel’ ile ‘kamusal’ arasındaki gerilime yerleştirilebileceğini” belirtmektedir (Papacharissi, 2009, s. 231). Çevrimiçi olarak üretilen ‘büyük veri’yi tartıştıkları çalışmalarında Saka ve Sayın da, bu verilerin “kamusal alanın bir ürünü olarak da değerlendirilebileceği gibi, aynı zamanda kamusal alanın işlevsel bir özelliği olan, özel alan ve kamu erki alanı arasındaki iletişimi sağlama özelliğini de yerine” getirebileceğini belirtmektedirler (Saka ve Sayın, 2016, s. 100). Gerçek bir demokraside kamusalın ve özelin ne olduğunun kamusal alandaki uzlaşısı ile belirleneceğini, fakat çevrimiçi medya sayesinde bir blogda yayımlanan politik bir görüşün ya da Youtube’a yüklenen bir parodi videonun ‘özel’ olarak tasarlanmış olsa da diğerleri tarafından belirlenmiş olan ‘kamusal’ gündeme meydan okuyabildiği belirtilmektedir (Papacharissi, 2009, s. 231). Papacharissi, çevrimiçi medyanın coğrafik sınırları aşan bir iletişimi mümkün kıldığını ve bireylerin kendilerini anonim bir şekilde ifade etmelerine olanak sağlayarak çekincesiz ve daha güçlü bir kamu oyuna izin verdiğini belirtmektedir (Papacharissi, 2009, s. 235). Papacharissi’ye göre, İnternetin küreselleşme karşıtı harekette oynadığı rol ve Zapatistaların politik amaçları için İnterneti kullanma biçimleri göz önüne alındığında, yeni medyanın kamusal alanla ilişkisi, geleneksel Habermas’çı kamusal alan inşasından çok, Fraser’ın ifade ettiği anlamda seslerini duyurmak isteyenlerin rekabet ettiği karşı-kamusallık kavramına daha çok uymaktadır (Papacharissi, 2009, s. 239-240). Öte yandan Papacharissi, çevrimiçi iletişimin politik katılımı sağlamadaki avantajları inkar edilemez olsa da adil, temsili ve özgürlükçü bir kamusal alanı garantilemediğini belirtmektedir. Çevrimiçi teknolojilerin, elektronik kamusal alana katılan nüfusun sadece küçük bir kesimi tarafından ulaşılabilir olduğunu ve kullanıldığını ifade eden

Papacharissi, böylesi bir kamusal alanın 17. ve 18. yüzyılın burjuva kamusal alanından çok da farklı olmayan bir şekilde dışlayıcı, elitist ve idealden uzak olduğunu ortaya koymaktadır (Papacharissi, 2002, s. 14).

Kamusal uzam ile kamusal alanın aynı olmadığını belirten Papacharissi, kamusal uzam olarak internetin politik müzakere için başka bir forum sağladığını ifade etmektedir. Bir kamusal alan değil ama bir kamusal uzam inşa eden İnternetin politik tartışma için ek bir uzam sağlamasına rağmen politik sistemimizin yetersizliklerini taşıdığı açıktır (Papacharissi, 2002, s. 11-13). Ayrıca gerçek bir sanal alan ana akım politik söylemden dışlanan karşı-kamusal alanlar için alan açmakta ve onları dışlayan ana akımı yeniden yapılandırmak için sanal bir iletişim işlevi görmektedir (Papacharissi, 2002, s. 21). Belki yeni bir kamusal alandan radikal olarak farklı bir şeye dönüşecek olan İnternetin her halükarda kamusal alanı zenginleştireceği ileri sürülmektedir (Papacharissi, 2002, s. 18). Bu anlamda “çevrimiçi alanların farklı katılım alanlarına olanak tanıyan nitelik ve niceliksel özellikleriyle kamusal alanın önemli bir uzantısı haline” geldiği söylenebilir (Saka ve Sayın, 2016, s. 100).

Oblak elektronik kamusal alana ilişkin tartışmaların temel olarak iki grupta toplandığını belirtmektedir. Buna göre bir kesim elektronik kamusal alanın sadece geleneksel kamusal alana bir ek olduğunu söylerken, diğer kesim bunun kamusal alanın radikal şekilde yeni ve farklı bir biçimi oluştuğunu söylemektedir (Oblak, 2014, s. 8). Kamusal alanın var olan iletişim biçimine ve aslında iletişimin baskın olan biçimine yaslandığını ifade eden Oblak, siber uzamın ortaya çıkardığı kamusal alanın dolayımı bir kamusal alan olduğunu belirtmektedir (Oblak, 2014, s. 9-10). Yeni medya ile ortaya çıkan yeni ‘diyalojik uzamların’ kamusal uzamın doğasını genişlettiğini ve kamusal etkinliklerin arttığını ifade etmektedir. Bu yeni kamusal platform, düşüncelerin ifade edildiği ve kamusal alan üzerine yeniden düşünme konusunda yeni bir meydan okumayı temsil eden alternatif bir yer olmaktadır (Oblak, 2014, s. 12). Oblak’a göre “bilgisayar dolayımı tartışma forumları, tarih boyunca kamusal alanı tanımlayan Antik Yunan agoraları, Avrupa Aydınlanmasının kahve evleri ve salonları gibi kurumlar ve olaylar ile doğrudan karşılaştırılabilir” niteliktedir (Oblak, 2014, s. 13). Öte yandan Habermas’çı anlamda kamusal alan ile elektronik olarak dolayımlanmış olan siber uzamı karşılaştırmanın birtakım empirik ve kavramsal sorunları olduğunu da ifade etmektedir. Bunları temel olarak üç başlıkta toplayan Oblak, bilgiye kısıtsız ulaşma anlamında evrensel ve kolay erişilebilir bir kamusal alanın gerçek olmadığını;

otoritelerden bağımsız, merkeziyetçilikten uzak ve demokratik değerlerin yayılmasına olanak sağlayan bir siber uzamın gerçeği yansıtmadığını ve çevrimiçi iletişimin var olan iktidar yapılarına meydan okuyan, hükümet ve büyük şirketlerden bağımsız eleştirel bir kamusal alan ortaya koymadığını belirtmektedir (Oblak, 2014, s. 14-15).

Genel olarak medya ve özel olarak sosyal medya ile kamusal alan ilişkisi veya sosyal medyanın kamusal alan niteliğine dair önemli bir tartışma da Fuchs tarafından ortaya konmuştur. Fuchs, Habermas'ın kamusal alan kuramının "Adorno'nun kamusal alanın ideallerini kapitalist gerçekliği ile yüzleştiren ve böylelikle ideolojik niteliğini ortaya çıkaran içkin eleştiri yöntemi geleneğinden bir ideoloji eleştirisi çalışması" olarak değerlendirmektedir. Buradan ulaşılan çıkarım ise "gerçek bir kamusal alanın sadece katılımcı bir toplumda var olabileceğidir" (Fuchs, 2016, s. 254). Katılımcı demokrasi mücadelesi ve katılımcı demokrasinin sürdürülebilmesi için ise Fuchs, ortak, geniş kesimlerce erişilebilir, eleştirel, yaygın bir medya ihtiyacına dikkat çekmektedir (Fuchs, 2016, s. 253). Aksi durum ise çok sayıda ve parçalanmış kamusal alanlara yol açmaktadır (Fuchs, 2016, s. 91). İnternetin ve İnternet ortamlarının kamusal alan niteliğini tartışırken "siyasal iletişim seviyesi ve ekonomi politik seviyesi"nin dikkate alınması gerektiğini ortaya koyan Fuchs (Fuchs, 2016, s. 255), böylelikle kamusal alan ve sosyal medya ilişkisine dair tartışmada genellikle göz ardı edilen bir noktaya dikkat çekmektedir. Bu noktada, ilgili tartışma, ekonomi politik unsurları olarak mülkiyet, sansür, dışlama, siyasal içerik üretimi ve siyasal iletişim unsurları olarak ise evrensel erişim, bağımsızlık ve siyasal tartışmanın niteliği çerçevesinde yürütülmelidir (Fuchs, 2016, s. 255). Bununla bağlantılı olarak sosyal medya platformları ile ağ oluşturmuş kamular tartışmasının eleştirel boyuttan yoksun olduğunu ortaya koymaktadır:

Ağ oluşturmuş kamu fikri sadece apolitik bir kavram değildir; aynı zamanda ticari sosyal medyanın idealize edilmesidir: Kamu olma ve ağ oluşturmuş olma fikirleri, potansiyel sorunlar kavramsallaştırılmadan insan etkinliğinin saf bir olumlu görüntüsünün yaratılmasıdır. Sonuç olarak, "ağ oluşturmuş kamu" kavramı ağırlıklı olarak olumlu birlikler yaratır; güç asimetrisi, dijital emeğin sömürülmesi, asimetrik görünürlük, ticari kültür ve hedefli reklamcılık, şirket ve devlet gözetimi ve baskın sosyal medya platformlarında açığa çıkan diğer sorunların irdelendiği herhangi eleştirel boyuttan yoksun olur (Fuchs, 2016, s. 258-259).

Medyanın toplumsal ve politik çatışmalardan bağımsız olmadığı, sosyal medyanın da bu gerçeğin dışında olmadığı açıktır. Bu anlamda sosyal medyanın kamusal niteliği vurgulanırken toplumsal eşitsizliklerle birlikte düşünmek gerekmektedir. Fuchs Twitter

ile ilgili analizinde, Twitter kullanıcılarının “genç, eğitimli, orta sınıf” bir kitleden oluştuğunu ve “işçiler, çiftçiler, yaşlılar” gibi kesimleri dışladığını ortaya koymaktadır. Bunun yanında Twitter kullanımında siyasal iletişime hakim olan eğitimli ve yüksek gelirli kesim daha avantajlı durumdadır. Öte yanında Twitter’da siyasetin eğlenceden daha az yer kapladığını belirten Fuchs, daha geniş kaynaklara sahip, popüler siyasi aktörlerin Twitter’da çok büyük bir takipçi kitlesine sahipken, eleştirel siyasi aktörlerin görünürlüğünün çok daha düşük olduğunu ve çok daha az takipçiye sahip olduklarına dikkat çekmektedir (Fuchs, 2016, s. 276). Bütün bu eşitsizlikler, Habermas’ın tariflediği burjuva kamusal alanının eşitsiz yapısı ile de örtüşmektedir. Kamusal alanın idealleştirdiği değerler ile kıyaslandığında sosyal medya ve Twitter’ın bir kamusal alan yaratmadığı, Habermas’ın ifadesi ile bir “sözde kamusal alan” ve “oluşturulan kamusal alan” olduğu söylenebilir (Fuchs, 2016, s. 278). Bunun temel sebebi ise fizik uzamdaki eşitsizliklerin siber uzama da taşınması ve orada da varlığını sürdürmesidir. Ancak bütün eleştiriler göz önünde bulundurularak yine de sosyal medyanın alternatif bir kamusal alan için zemin sağladığı ve bir potansiyel ortaya koyduğu göz ardı edilmemelidir.

4. YENİ MEDYA VE YENİ POLİTİKA YAPMA BİÇİMLERİ

Daha önce bahsedildiği gibi Web 2.0'ın doğuşu ve etkileşime izin veren yapısı toplumsal hayatta pek çok değişime yol açmıştır. Yeni iletişim teknolojileri ve sosyal medyanın yarattığı olanaklar başka konularda olduğu gibi politika yapma biçimlerinde de kimi değişimlere yol açmıştır. Modern parlamentoların ortaya çıkışı ile birlikte oy verme ve temsilciler seçmeye indirgenen geleneksel siyaset yapma biçimi hem yetersiz kalmakta hem de yeni iletişim teknolojilerindeki gelişmelerden etkilenerek dönüşüme uğramaktadır. Liberal demokrasilerle karakterize olan kurumsallaşmış politikanın yetersizliği sistemin bir tür kriz yaşadığına işaret etmektedir. Farklı kuramcılar bu krizi farklı biçimlerde tanımlamaktadır. Sorulması gereken soru sosyal medyanın sunduğu olanakların bu krize bir cevap niteliğinde olup olmadığıdır.

Çoban, sosyal medyanın toplumsal hareketlerin yapısında ve işleyişinde değişikliğe neden olduğunu, “geçmişteki merkezi, hiyerarşik, katı kurallı yapının yerini çok-merkezli, yatay ilişkiler ağına sahip, esnek ve devingen” bir yapının aldığını belirtmektedir. Bu yeni yapı daha katılımcı ve demokratik özelliklere izin verdiği için daha önce birtakım sebeplerle politikanın dışında konumlanan bireylerin politik pratiklere dahil olmasına yol açmaktadır. Çoban'a göre “sosyal medya bu bağlamda yeni siyaset biçimlerinin geliştirilmesi ve siyasal mücadelelerin geliştirilmesi sürecinde yeni bir dönemin başlamasına neden olmuştur” (Çoban, 2014, s. 16).

Yeni medya son yıllarda kurumsal siyasetin dışında kalan ya da kalmak isteyen kesimlerin yoğun şekilde kullandığı bir mecra haline gelmiştir. Lievrouw ana akım medyaya bir alternatif yaratmak isteyen aktivistlerin, yeni medya araçlarını çeşitli biçimlerde kullandıklarına dikkat çekmektedir. Bu araçların kullanım biçimlerini ise popüler kültüre ait görüntü, ses ve metinlerin sahiplenilmesi; korsanlık, açık kaynak sistem tasarımı, dosya paylaşımı; çevrimiçi haber servisleri, bloglar, Indymedia; sosyal medya, çeteler, sanal dünyalar, blog'lar; etiketleme (tagging), imleme (bookmarking), wiki'ler, “kitle kaynak” (crowdsourcing) şeklinde açıklamaktadır (Lievrouw, 2016, s. 32).

Doğu vd. bu süreci geleneksel temsil biçimlerinden çağdaş temsil biçimlerine bir geçiş olarak yorumlamakta ve bu geçişin sadece iletişim teknolojilerindeki gelişmelerle ilgili olmadığını belirtmektedir. Temsili demokrasinin bu bunalımının sebeplerini ve bu sürecin özelliklerini şöyle sıralamaktadırlar:

İlk olarak yukarıdan aşağı yönetim modelleri; yurttaşların talep ve beklentilerini karşılamaktan çok uzaktır. İkincisi, anaakım siyasal iletişim kanalları son derece yetersiz kalmaktadır. Üçüncüsü, dijital medya kamusal iletişimi geliştirmek ve böylelikle de demokrasiyi derinleştirmek için önemli olanaklar sunmaktadır (Doğu vd., 2014, s. 34).

Doğu vd. sosyal medya ortamlarının siyasal iletişim süreçlerindeki yerini ele alırken, bir yandan da siyasal iletişim süreçlerine hakim olan eski politika yapma biçimlerinin sosyal medya ile bir dönüşüme uğrayarak, yeni bir tür politika yapma biçimine sağladığı olanağı tartışmaktadır (Doğu vd., 2014, s. 41). Bu bağlamda AKP hükümeti ile Gülen Cemaati arasında yaşanan Twitter savaşlarını eski politika yapma biçimlerinin sosyal medyadaki uzantısı olarak ve siyasetin eski hali olarak tanımlamaktadırlar. Gezi Direnişi sürecinde sosyal medyanın kullanım şeklini ise siyasetin yeni biçimi, diğer bir deyişle yeni politika yapma biçimi olarak tanımlamaktadırlar (Doğu vd., 2014, s. 152). Bu bağlamda “farklı siyasi görüşleri benimseyen yurttaşlarla iletişim kurmak suretiyle tartışma etiği ilkeleri çerçevesinde e-müzakere ortamı yaratmanın, sosyal medyanın demokratikleşme deneyimine getirdiği temel olanakların başında” geldiğini vurgulamaktadırlar (Doğu vd., 2014, s. 57).

Papacharissi kamusal ve özel alan arasındaki gerilimde yer alan politik alanda bireylerin sivil bir şekilde ana akım medya ve politik aktörlerin belirlediği bir gündeme katılım sağladıklarını belirtmektedir: “MoveOn.org’da çevrimiçi bir protestoya katılmayı, bloglarda siyasal görüşleri açıklamayı, YouTube’da bir içeriği görüntülemeyi veya göndermeyi veya çevrimiçi bir tartışma grubuna bir yorum göndermeyi” bu alandaki yeni politik katılım biçimleri olarak tanımlamaktadır (Papacharissi, 2010, s. 131). Fuchs bütün bu eylem biçimlerine bir de “tweetlemeyi” eklemekte ve bunların siyasetin yeni biçimleri olduğunu belirtmektedir (Fuchs, 2016, s. 257). Öte yandan Fuchs pek çok çevrimiçi siyasetin zararsız olduğuna ve kolaylıkla iktidar tarafından göz ardı edilebileceğine dikkat çekmektedir:

Çevrimiçi aktivizm maddi ve simgesel zarara neden olabilir ve Anonymous grubunun hackleme faaliyetlerinin (...) gösterdiği gibi güçlüye karşı bir tehdit teşkil edebilir fakat çok sayıda “çevrimiçi siyaset” (bir blog yazma, bir tweet veya YouTube’a video gönderme, çevrimiçi bir dilekçe imzalama, bir Facebook grubuna katılma vb.) zararsızdır ve güçlü tarafından kolayca göz ardı edilebilir (Fuchs, 2016, s. 258).

Öte yandan henüz yeni politika yapma biçimlerinden söz etmek için erken olduğunu savunan düşünürler de vardır. Webster’e göre politikanın yeni ve ilginç biçimleri ile karşı karşıyayız fakat henüz derin bir dönüşümden bahsetmek çok da

mümkün değildir. Webster özellikle sosyolojik açıdan ilginç politik pratiklerin ortaya çıktığını belirtmektedir. Ancak ona göre hala “kurulu pratiklerin ve siyasi partilerin ağırlığı sert baskı yapar” (Webster, 2001, s. 10).

Kurumsal politikanın yetersiz kaldığı ve bir tür meşruiyet krizi yaşadığı açıkça görülmektedir. Bu durum alternatif kamusalılıkların ve politik biçimlerin ortaya çıkmasına yol açan temel etkenlerdendir. Bir diğer etken ise yeni medya teknolojilerinin sunduğu olanaklardır. Dolayısıyla ana akım medya ve ana akım politikanın katılıma ve yurttaşların kendilerini ifade etmelerine izin vermeyen yapısı, sosyal medya ortamlarının yeni politika ve katılım biçimlerinin mekanı haline gelmesine yol açmaktadır. Elbette ki hala kurumsal politik tarzların ağırlığı çok daha fazladır; ancak özellikle toplumsal huzursuzluğun yükseldiği dönemlerde sosyal medya ve olanak sağladığı yeni politik tarzlar daha fazla görünür olmaktadır.

4.1. Kurumsal Politikanın Krizi / Tek Meşru Politika Yapma Biçimi Olarak Sandık

Dünyanın her yerinde belirli aralıklarla düzenlenen seçimler ve parlamenter sistemle karakterize olmuş liberal temsili demokrasi, günümüzde hakim demokrasi yaklaşımıdır. Temsili demokrasi; eşitlik, evrensel oy hakkı, ulus-devlet, hükümet gibi pek çok kavramla ve parlamento, bağımsız mahkemeler gibi kurumlarla birlikte tartışılmakta ve düşünülmektedir. Demokratik olduğu iddia edilen devletler genellikle bu kavramlar ve kurumlar ile somutlaşan kurumsallaşmış bir politika ortaya koymaktadırlar. Ancak günümüzde bu yapının bir tıkanıklık yaşadığı ve bir tür kriz içerisinde olduğu ileri sürülmektedir. Bu krizin nedenleri ve çıkış yolları farklı kuramcılar tarafından tartışılmaktadır. Dünyanın her yerinde seçimlerde oy kullanma davranışı önemli ölçüde düşmüş durumdadır. Bu durum yurttaşların kurumsal politikaya veya liberal temsili demokrasiye olan güven kaybı, sisteme yurttaşların etkin şekilde katılamaması, sistemin seçimlere indirgenmesi gibi nedenlerle açıklanmaktadır:

Temsil krizinin asıl nedeni, siyasetin sürekli olarak yinelenen seçimlere indirgenmiş olması ve meşrulaştırmanın bunun üzerinden kurulmasıdır. Demokratik seçimler kamusal tartışmaya değil, daha çok onaylamaya dayanmaktadır (Şen, 2014, s. 141).

Fulya Şen demokratik seçimlerin kamusal tartışma ortamı yaratmaktan uzak olduğuna dikkat çekmekte ve liberal demokrasinin krizine yönelik çözüm tartışmalarının genellikle “demokrasiden ne anlaşılması gerektiğine” odaklandığını

belirtmektedir. Özellikle biçimsel ve yüzeysel düzenlemeler yerine temsili demokrasinin daha radikal ve etkili bir şekilde dönüştürülmesi gerektiğini savunan yaklaşımlar “etkin yurttaş katılımına vurgu yapmaktadır” (Şen, 2014, s. 141). Doğu vd. mobilizasyon yaklaşımlarının, “yeni medya ortamlarında, çağımızda siyasetin ve siyasetçilerin karşı karşıya kaldığı en büyük tıkanıklıklardan biri olan siyaset karşıtlığına karşı bir çıkış olanağı da” gördüklerine dikkat çekmektedir (Doğu vd., 2014, s. 33). Kurumsal politikanın bugün yaşadığı bu tıkanıklık farklı kuramcılar tarafından farklı şekillerde kavramsallaştırılmıştır: “siyasal duyarsızlık”, “antipolitik siyaset”, “parti karşıtı siyaset”, “meşruiyet krizi”, “temsil krizi” ve “post-siyaset” (Doğu vd., 2014, s. 33).

Habermas ileri kapitalizmin yaşadığı bu krizi tanımlarken birbiri ile ilişkili alt sistemlerin oluşturduğu sistem alanından bahsetmektedir. Bu alt sistemlerden biri iktisadi gücün dağılımını ve üretim güçlerini kapsayan ekonomik kurumları yani üretim ilişkilerini içeren ekonomik sistemdir (Habermas, 1975, s. 6). Bu sistemin girdileri emek ve sermaye iken, çıktısı ise toplumsal tabakalar arasında dağıtılan tüketilebilir değerlerdir. Bu sistemin amacı sermaye birikiminin gereklerinin yerine getirilmesidir. Aksi takdirde ekonomik kriz ortaya çıkar (Habermas, 1975, s. 45-46). İkinci alt sistem siyasal sistemdir ve girdisi kitle sadakati, çıktısı ise yönetimin aldığı kararlardır. Bu sistemin girdisine ilişkin krizler rasyonalite krizlerine, çıktıya ilişkin krizler ise meşruiyet krizlerine yol açar. Üçüncü sistem ise, toplumsal bütünleşmeyi sağlayan ve kitlelerin devlet tarafından beklentileri karşılanmadığında bireysel motivasyon krizlerine yol açan sosyo-kültürel sistemdir. Devletin farklı toplumsal kesimlerin çıkarları arasındaki dengeyi sağlayamaması ve giderek burjuva çıkarlarıyla uyumlulaşmaya başlaması, devlet ile toplum arasındaki ayrışmayı tahrip eder. (Habermas, 1997, s. 256). Habermas devletin ekonomik sistemi planlarken farklı birtakım talepleri uzlaştıramadığı için meşruiyet krizi yaşadığını iddia eder. Meşruiyet krizi, yönetsel araçlarla etkili normatif yapıların kurulmasının olanaksızlaşması anlamına gelir (Habermas, 1975, s. 47). Diğer bir deyişle, meşruiyet krizi olarak adlandırılan bu durum, yönetilenlerin yönetenlerin meşruiyetine inanmadığı bir noktaya işaret etmektedir. Bugün dünyanın pek çok yerinde liberal demokrasiler bu krizi yaşamaktadırlar. Bu krize cevap olarak yine dünyanın hemen hemen her köşesinde yönetenlere karşı birtakım toplumsal hareketler ortaya çıkmıştır.

Chantal Mouffe Batı'da aşırı sağın yükselişini demokratik kurumların etkili olamadığının bir göstergesi olarak kabul etmektedir. Bu durumun demokrasinin geleceği açısından ciddi sonuçlar doğuracağını belirten Mouffe, liberal demokrasilerin bu meydan okumaya sağlıklı bir karşılık veremeyeceğini ileri sürmektedir. Bunun sebebi ise günümüz demokrasilerinde çoğulcu bir kamusal alanın yokluğudur (Mouffe, 1999, s. 745). Mouffe kimlikleri yaratan biz/onlar ayrımının her durumda antagonistik olması gerekmediğini, agonistik tarzda çoğulcu bir demokrasinin mümkün olduğunu ifade etmektedir. Mouffe'a göre taraflar birbirlerini düşman olarak görmek yerine (antagonizm), "çatışan tarafların, çatışmanın rasyonel bir çözümünün olmadığını kabul etmenin yanı sıra, karşılıklı olarak muhaliflerinin meşruiyetini tanıdıkları bir biz/onlar ilişkisi" kuralıdır (agonizm) (Mouffe, 2010, s. 22-28). Günümüz siyasetinde sürekli mutabakata vurgu yapılmasının, yurttaşların siyasete daha az ilgi göstermesine ve oy vermemesine yol açtığını ileri süren Mouffe; rasyonalist yaklaşımın insanları oy vermeye iten şeyin sadece çıkarların kolanmasından daha fazlası olduğunu anlayamadığını ifade etmektedir (Mouffe, 2010, s. 33). Mouffe'a göre "oy vermenin önemli bir duygusal boyutu vardır" ve oy verme davranışında bir "özdeşim meselesi" söz konusudur: "Siyasal söylem, insanlara politikalar sunmanın yanı sıra, onlara deneyimlediklerini kavrayabilmelerine yardımcı olan ve gelecek için umut vaat eden kimlikler de sunmalıdır" (Mouffe, 2010, s. 33).

Hardt ve Negri ise Soğuk Savaş'ın bitmesinin "demokrasinin nihai zaferi" olarak görüldüğünü ancak bugün "demokrasi kavramı ve pratiğinin her yerde krizde" olduğunu vurgulamakta ve bu durumu "küresel savaş" olarak adlandırmaktadır (Hardt ve Negri, 2011, s. 247). Hardt ve Negri günümüzdeki protestoların "temsil eksikliğinde" yoğunlaştığını belirtmekte ve kurumsal demokrasinin bu krizini şöyle tarif etmektedir:

Seçim genelde, istenmeyen bir adayı, kötünün iyisini, bizi yanlış temsil etsin diye iki ya da dört ya da altı yıllığına seçmek zorunluluğu anlamına geliyor. Seçmen katılımının azalması şüphesiz seçimlerin temsiliyet iddiasını zayıflatıyor: Oy kullanmayanlar aslında sisteme karşı sessiz bir protesto gerçekleştiriyor (Hardt ve Negri, 2011, s. 287).

Hardt ve Negri'ye göre demokrasinin krizi bütün ulus-devletlerde apaçık görülmekte ve yaşanmaktadır ve komşu ülkeler arasında kurulan bölgesel topluluklarla da bu kriz aşılamamıştır (Hardt ve Negri, 2011, s. 365). Küresel savaş hali, sistemin ekonomik ve siyasal yönlerine karşı yürütülen protestolar bu krizin güçlü birer belirtisidir. Bu protestolar ve hatta (1968'den beri bütün radikal toplumsal hareketler) demokrasilerdeki yozlaşmalara karşı çıkmakta ve demokrasinin yukarıdan

dayatılamayacağını göstermektedir (Hardt ve Negri, 2011, s. 253-254). Hardt ve Negri bu krizin yeni olanaklara da kapı aralayabileceğini ifade etmektedir:

Belki demokrasi kavramının girdiği yeni krizin küresel ölçeği, demokrasiyi eski anlamına, yani herkesin herkes tarafından yönetimi, kayıt ve şart tanımayan, “eğer” ve “ama”ları olmayan bir demokrasi tanımına kavuşturma olanağı sağlar (Hardt ve Negri, 2011, s. 253-254).

Kurumsal demokrasinin bugün yaşadığı krizin modernliğin başında yaşanan krizle ilişkili olduğunu öne süren Hardt ve Negri, modernliğin başında bu krize cevaben ‘temsil’ kavramının ortaya atıldığına ama bugün ‘temsil’ kavramının yeterli olmadığına dikkat çekmektedir. Yapılması gereken “demokrasi kavramını baştan icat” etmek ve “küresel çağımıza uygun yeni kurumsal biçimler ve pratikler” yaratmaktır (Hardt ve Negri, 2011, s. 254).

Demokrasinin yaşadığı krizi küreselleşme eleştirisi ile birlikte tartışan Zizek ise bu süreci ‘siyaset-sonrası-siyaset’ olarak adlandırmaktadır (Zizek, 2007). “ ‘Siyasal’ın dejenerasyonu” olarak tanımladığı ve siyasalı kati surette men ettiğini ileri sürdüğü siyaset-sonrası-siyaseti küreselleşme, çok-kültürlülük, hoşgörü gibi kavramlarla birlikte tartışmaktadır (Zizek, 2007, s. 240). Küreselleşmeyi evrenselleşmenin karşısına koyan Zizek, küreselleşmenin siyaset-sonrası-siyasete, evrenselin ise siyasala dair bir kavram olduğunu belirtmektedir ve gerçek siyasetin alanı ‘siyasal’dır (Zizek, 2007, s. 243-244). Zizek özellikle Batı’daki ‘akıl-dışı’ şiddet eylemlerinin siyaset-dışı-siyaset tarafından yaratıldığına dikkat çekmektedir: “liberal çok-kültürcü hoşgörü tarafından ‘bastırılmış olanın geri-dönüşü’ değil, tersine, *tam da onun tarafından dolaysızca canlandırılmış olan* bir şeydir –hoşgörünün o saklı gerçek yüzüdür” (Zizek, 2007, s. 249). Zizek hoşgörü kisvesi altında tikelleştirilmiş taleplerin evrensel boyutunun bu sistem tarafından men edilmesi ve görmezden gelinmesi ile şiddet eylemlerinin ortaya çıktığını ileri sürmektedir (Zizek, 2007, s. 247). Zizek’e göre bu akıl-dışı patlamalar karşısında yapılması gereken herkesi kapsama iddiasındaki bu hoşgörünün yine de neyi dışarıda bıraktığını bulmak ve “bu men edilmiş boyutu yeni bir siyasal özneleşme kipi içinde fiiliyata geçirmektir” (Zizek, 2007, s. 248).

Farklı kuramcılar farklı şekillerde tanımlasa da liberal demokratik sistemin genel bir tıkanıklık ve kriz yaşadığında hemfikirdirler. Dünyanın farklı yerlerinde yükselen çeşitli toplumsal hareketleri de bu tıkanıklık ve krizle ilişkilendirmektedirler. Kurumsal siyasetin toplumun tüm kesimlerini kucaklamaktan ve toplumun ihtiyaçlarına cevap vermekten uzak oluşu yeni politik katılım yollarının aranmasına yol açmaktadır. Bu

bağlamda sosyal medya yeni katılım olanakları açısından yeni bir alan olarak dikkat çekmektedir.

4.2. Yeni Medya ve Demokrasi

Yeni medya ve demokrasi arasındaki ilişki daha çok katılımcı demokrasi ekseninde tartışılmaktadır. Carole Pateman katılımcı demokrasiyi ampirik örnekler üzerinden tartıştığı makalesinde katılımcı demokratik teorinin önemli unsurlarını sıralamakta ve katılımcı bütçe örneklerinin katılımcı demokrasideki yeri ve önemini vurgulamaktadır. Pateman'a göre, "bireyler katılımı katılarak öğrenirler. Dolayısıyla bireyler, katılımı mümkün kılan demokratik otorite yapıları ile etkileşimde olmalıdırlar" (Pateman, 2012, s. 10). Yine Pateman katılımcı demokrasi tartışmasının genel demokratikleşme ile ya da "demokrasinin demokratikleşmesi" ile ilgili olduğunu belirtmektedir; bu hem geniş anlamda politik hayatın hem de daha dar anlamda gündelik hayatımızın demokratikleşmesi ile ilgili bir teoridir. Katılımcı demokrasiyi gerçekleştirmek için gereken reformların yapısal olduğunu vurgulayan Pateman, "antidemokratik otorite yapılarında reformun gerekli" olduğunu ileri sürmektedir (Pateman, 2012, s. 10). Pateman dünyanın farklı yerlerindeki katılımcı demokrasi pratiklerinden örnekler vermekle birlikte özellikle Brezilya'daki katılımcı bütçeleme örneğini ele almaktadır. Yurttaşların belediyenin yarattığı mekanizmalar ile bütçeleme süreçlerine nasıl dahil olduklarını ve yaşadıkları yer ile ilgili ekonomik kararlara katılabilmelerinin katılımcı demokrasinin önemli bir örneği olduğunu vurgulamaktadır (Pateman, 2012, s. 10). Porto Alegre ve çeşitli Avrupa ülkelerindeki katılımcı demokrasi/bütçeleme örneklerini temel alan Pateman, katılımcı bir demokrasinin fiili olarak olanaklı olduğunu, sadece gerekli mekanizmaların yaratılması gerektiğini belirtmektedir (Pateman, 2012, s. 15).

Yeni medya araçlarının demokratik katılıma etkileri yeni medya literatüründeki tartışma konularından biridir. Gladwell ve Shirky bu tartışmanın öncülleri sayılabilir. Daha önceki bölümlerde bu iki ismin argümanları detaylı olarak ele alınmıştı. Yeni medya ve demokratik katılıma dair tartışmalar kamusal alan tartışmaları ile de yakından ilgilidir. Yeni medyanın bir kamusal alan niteliğinin olup olmadığı ya da alternatif bir kamusal alan yaratma potansiyeli kamusal alan tartışmalarının merkezinde yer almaktadır. Konuyla ilgili diğer bir tartışma ise yeni medya araçlarının temsili demokrasilerde yurttaş katılımını artırıp artıramayacağıdır. Ayrıca ana akım siyasette ve ana akım

medyada kendisine ifade olanağı bulamayan muhalif kesimlerin İnternet ve yeni medya araçlarının yarattığı olanaklarla seslerini duyurabileceği de iddia edilmektedir. Doğu vd. İnternetin, “siyasal arenadaki farklı fraksiyonların daha dengeli biçimde temsil edilmesinde, bastırılmış ve muhalif grupların siber uzamda örgütlenme becerilerinin artmasına olanak” tanıdığını belirtmekte; ayrıca yine İnternetin “küçük çaplı partilerin ve bağımsız adayların” seslerini duyurmasına da olanak sağladığını ileri sürmektedir. Fakat Doğu vd. İnternetin gerçek demokrasileri yaratmada önemli bir rol oynamakla birlikte, dijital uçurum olgusunun hala önemli bir engel olduğunu da vurgulamaktadır (Doğu vd., 2014, s. 37).

Henry Jenkins ise hayran kültürü ve popüler kültür üzerinden yeni medyanın katılımcı bir kültür yaratmasının olanaklarını tartışmaktadır. Jenkins’e göre, hayran kültürü neredeyse bütün kurumları ve siyaseti etkilemiştir. Kurumlar hayran kültürünü ve yeni medyanın katılımcı ve etkileşimsel özelliklerini model alarak kendilerini yeniden yapılandırmaktadır (Jenkins, 2016, s. 315). Ayrıca “kurumsal medya tarafından susturulanlar” bilgisayarlarını etkin birer “basılı yayın” olarak kullanmaktadır (Jenkins, 2016, s. 319). Yeni medyanın katılımcı kültürü desteklediğini belirten Jenkins eski ve geniş bir alana yayın yapan ticari medyanın karşısına dar alana yayın yapan ve halk tabanlı yeni medyayı koymaktadır (Jenkins, 2016, s. 320):

Yeni medya, Amerikan siyasetine uzun bir süre hükmeden yayıncı medyadan daha farklı ilkelerle işler: Erişim, katılım, karşılıklılık ve birden-çoka iletişim yerine bire bir iletişim. Bu ilkeler doğrultusunda, dijital demokrasinin merkezleştirilmiş, dengesiz bir dağılımda, son derece çelişkili ve oluşumunun yavaş olacağını görmeliyiz. Bu güçler ilk başta kültürel biçimlerde ortaya çıkmaya meyillidir; farklı bir toplum anlayışı, daha büyük bir katılım anlayışı, resmi uzmanlığa daha az bağımlılık ve ortaklaşa problem çözümüne daha fazla güven (...) (Jenkins, 2016, s. 316).

Jenkins Amerikan başkanlık seçimlerini temel alarak, Photoshop, YouTube, Move.on gibi İnternet uygulamalarının ve çevrimiçi kanalların seçim süreci boyunca yurttaş katılımını nasıl geliştirdiğini anlatmakta ve yeni medyanın katılımcı bir demokratik kültür yaratmada önemli bir rol oynadığını ileri sürmektedir (Jenkins, 2016). Fuchs ise Jenkins’in bu yaklaşımını eleştirmektedir. Fuchs’a göre, Jenkins katılımcılığı tek yönlü ele almakta ve “kültüralizmle ilişkili olarak” kavramaktadır. Jenkins İnternet platformlarının ve şirketlerin “mülkiyeti, kolektif karar verme, kar, sınıf, maddi çıkarın bölüşümü hakkındaki sorgulamaları yok sayar” (Fuchs, 2014, s.

81). Diğ er bir deyiş le kullanıcıların ücretsiz emeklerini görmezden gelmekte ve ayrıca ekonomik katılımı dış lamaktadır.

Carpentier medya ve katılımcı kültürü tartış an bir diğ er isimdir. Minimalist ve maksimalist medya katılımını karşı laşt ıran Carpentier, minamalist medyanın özelliklerini ş öyle sıralamaktadır: Medya profesyonellerine odaklı olma, eriş im ve etkileş ime sınırlı katılım, medya kanallarındaki mikro katılım yoluyla makro katılımın hedeflenmesi, apolitik medya, tek yönlü katılım ve homojen bir izleyici kitlesine odaklanma. Carpentier'e göre maksimalist medya katılımının özellikleri ise denetim ve katılımın dengelenmesi, katılımı artırma ç abası, mikro ve makro katılımın birleşt irilmesi, toplumsalın bir boyutu olarak politik olanın geniş şekilde tanımlanması, çok yönlü katılım ve heterojenliğ e odaklanmadır (Carpentier, 2011, s. 69). Jenkins'in katılım tanımlamasını eleşt irdiğ i gibi Fuchs, Carpentier'in katılımcılık tanımlamasını da eleşt irmektedir. Fuchs'a göre Carpentier daha incelikli bir siyasal kuram gelişt irmiştir. Ancak Carpentier "katılımın ekonomi politik düzeyini göz ardı eder ve katılımı siyasal düzeye indirir" (Fuchs, 2014, s. 81-82). Fuchs, Carpentier'in yaklaşımının sorunlu kısmını ş öyle tarif etmiştir:

Carpentier'in (medya) siyasal indirgemeci katılımcılık kavramının sorunu ş udur: Karar verme sürecine dahil edildikleri sürece, insanların ç alış tıkları organizasyonun mülkiyetine katılımına izin verilmeksizin tam "katılımcılığ ın" başarılacağını ima eder. Varlık ve mülkiyet eş itsizliğ i konusu ihmal edilir. Gerçekten katılımcı bir medya demokrasisi aynı zamanda bir mülkiyet demokrasisi olmalıdır (Fuchs, 2014, s. 82).

Fuchs ise ekonomi politikę dış layan bir katılımcı demokrasinin eksik kalacağını belirtmektedir. Ona göre "katılımcı demokrasi kuramı (...) iki merkezi özelliğ e sahiptir: 1. ekonomi, kültür ve ev iç i gibi oy kullanmanın ötesindeki alanları kapsayarak demokrasinin geniş kavranış ı ve 2. katılımcı demokrasi ile kapitalizmin bağ daş abilirliğ inin sorgulanması" (Fuchs, 2014, s. 135). Fuchs medya ve iletişim ç alış malarında katılımcılık tartış malarının kültüralizme kaydığını belirtmekte ve "katılımcılığ ın siyasi fikrinin" yeniden keş fedilmesi ve ekonomi politikę ç alış malaraya yeniden dahil edilmesi gerektiğini ileri sürmektedir (Fuchs, 2014, s. 95):

(...) Bu yaklaşım İ nternet'in bu gibi olumsuz taraflarıyla pek uğ raş maz veya bunları pek analiz etmez: Ekonomik kriz; kullanıcıların sömürüş ü; gözetim ve gizliliğ in ihlali hakkındaki meseleler; e-atık; genellikle köle-benzeri koş ullar altında dizüstü-masaüstü bilgisayarların ve diğ er donanım malzemelerinin üretimi için gerekli madenleri çıkaran madencilerin sömürüş ü (genellikle bu ç alış ma koş ullarının temelinde bulunan savaş lar ve

kar çatışmaları nedeniyle bu konuya “çatışma madenleri” de denir) ve genellikle aşırı çalıştırılan, ücreti ödenmeyen ve işlerini zehirleyici çalışma ortamlarında yürüten donanım üreticilerinin sömürsü. Katılımcı demokrasi bu gibi sorunlara karşı çıkan bir taleptir. Oysa katılımcı kültür, oyuncakları olan ve bu oyuncakları seven beyaz yumurcaklar tarafından yaratılmış oldukça zararsız bir kavramdır (Fuchs, 2014, s. 84).

Arap Devrimlerinde sosyal medyanın etkisini tartışan Miriam Aouragh da Fuchs’la benzer şekilde bu devrimlerin bir ekonomi-politik bakış açısıyla değerlendirilmesi gerektiğini belirtmektedir (Aouragh, 2012, s. 527). İletişim teknolojilerinin bu ülkelerdeki gelişiminin neoliberal dönüşüm politikalarıyla birlikte ortaya çıktığını ve İnternetin sınıfsal bir karakteri olduğunu belirten Aouragh (Aouragh, 2012, s. 525), Serbest Ticaret Antlaşması gibi yapısal politikaların dijital bölünmeyi önlemek yerine artırdığına dikkat çekmektedir (Aouragh, 2012, s. 527). Bu ülkelerdeki devrimleri o ülkelerin politik ve sosyal arka planından bağımsız bir biçimde Facebook, Twitter gibi İnternet şirketleri ile bağlantılı olarak ele alan yaklaşımları bir tür oryantalizm olarak değerlendirmekte ve ticari mantıkla sosyal medyanın aktivist kullanımı arasında bir uyumsuzluk olduğunu da eklemektedir (Aouragh, 2012, s. 530). Aouragh’a göre, devrimlerin örgütlenmesinde offline araçlar daha çok etkili olmuştur; İnternet ve sosyal medya ise sadece kullanılan bir araçtır (Aouragh, 2012, s. 532). Diğer bir deyişle devrimin koşulları oluşmuştur ve öyle ya da böyle olacaktır; İnternet ise sadece daha geniş bir ekonomi-politik manzarada protestonun bir aracı olmuştur (Aouragh, 2012, s. 534).

Doğu vd. ise yeni medyanın olanaklarının doğrudan demokrasinin bir aracı olarak kullanılabilmesi gerektiğini ve özellikle “Türkiye’de siyasal sistemin en önemli sorunu olan katılım meselesini destekleyen yeni pratikler” üretilmesi ve kullanılması gerektiğini belirtmektedirler (Doğu vd., 2014, s. 158). Fakat bununla birlikte müzakereci bir demokrasinin temel koşullarının siber uzamda değil, fizik uzamda olduğunu da vurgulamakta ve “bu noktada siber uzamın geçirgen, alternatif ve esnek bir kamusal alan olarak değerlendirilerek, çevrimdışı yaşamla içiçe geçmesi ve etkileşimselliği nedeniyle müzakereci demokrasi kültürü için “deneyim havuzu” niteliğinde olduğunu da” belirtmektedirler (Doğu vd., 2014, s. 160-161).

Demet Gencer Kasap ise sosyal medyanın müzakereci demokrasinin sağlanması konusundaki etkilerini ve önemini tartıştığı çalışmasında, “günümüzde sosyal medya uygulamalarının, halkın seçim dönemleri dışında karar alma süreçlerine artan katılım

taleplerinin doğrudan iletilmesinin yollarından biri haline” geldiğini belirtmektedir (Gencer Kasap, 2014, s. 137). Gencer Kasap sosyal medya ortamlarının demokrasilerdeki olumlu işlevlerini “siyasal yaşama ortak olmak isteyen bireysel ve örgütlü girişimlerin seslerini duyurması, anaakım medyadan özerk bir biçimde haber ve bilgi akışının sağlanması ile toplumsal hareketlerin örgütlenmesinde kullanılabilmesi” olarak sıralamaktadır (Gencer Kasap, 2014, s. 137-138). Ancak öte yandan sosyal medya ortamlarının iktidarlar tarafından denetlenmesi ve gözetilmesi, kullanıcıların otosansüre yönelmesi ve bu uygulamaların sahibi olan şirketlerin iktidarlara kullanıcı bilgilerini paylaşması gibi nedenlerle sosyal medya ortamlarında müzakereci demokrasinin “erişebilirlik ve bağımsızlık ilkeleri”nin zedelendiğine de dikkat çekmektedir (Gencer Kasap, 2014, s. 138).

Yeni medya ve İnternetin yarattığı olanakların katılımcı demokrasiyi inşa etme yolunda önemli araçlar sağladığı bir gerçektir. Özellikle ana akımın dışında kalan kesimler açısından önemli araçlar sağlamaktadır. Bu çalışmaya konu edilen alternatif siyasal grupların bu araçlardan ve olanaklardan mümkün olduğunca faydalanarak seslerini duyurmaya çalıştıkları söylenebilir. Fakat öte yandan Fuchs’un ve Aouragh’ın ileri sürdüğü gibi ekonomi politiği göz ardı eden yaklaşımlar yeni medya platformlarının katılımcı demokrasinin bir uzantısı haline gelmesini tek yönlü olarak incelemektedir. Ekonomi politiğin dahil edilmediği ve medya mülkiyetinin sorgulanmadığı bir yapının katılımcı demokrasiyi inşa etmesi çok da mümkün gözükmemektedir.

4.3. Türkiye’de Basın Özgürlüğü ve Sosyal Medya

Türkiye’de medyanın çeşitli iktidar çevreleri ve sermaye ile ilişkisi her zaman tartışmalı olmuştur. Habermasçı anlamda kamusal işlevinden uzaklaşan ticari medya kısa zamanda büyük sermaye gruplarının parçası haline gelmiştir. Özellikle 12 Eylül 1980 darbesi sonrasında Türkiye’de ekonominin serbest piyasa kapitalizmine tamamen açılması, medyanın da pazar ekonomisinin bir parçası haline gelmesine yol açmıştır. Kısa zamanda belli sermaye gruplarının elinde tekelleşen Türk medyası her zaman için siyasal ve askeri güç çevreleri ile şeffaf olmayan ilişkiler kurmuştur.

1990’lı yılların Türk siyasal hayatında özel bir yeri olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Kürt illerinde sürmekte olan savaş, faili meçhul cinayetler, devlet

bürokrasisi ile mafya arasındaki kirli ilişkiler, ekonomik ve siyasi krizler, vs. bu dönemin ilk akla gelen özellikleridir. 1990'lı yıllarda ve 2000'li yılların başında ordunun siyasiler üzerindeki tahakkümü, medyayı da etkilemiştir. Bu yıllar boyunca Genelkurmay talimatıyla atılan gazete manşetleri ve pek çok gazetenin aynı manşetle çıkması oldukça sıradan durumlardır. Bunların yanı sıra Genelkurmay tarafından belli basın organlarına akreditasyon verilmemesi gibi uygulamalar da bu dönemin özelliklerindedir. Ayrıca dönemin gazetelerinde özellikle Kürt illerindeki savaşa dair sık sık dezenformasyon ve manipülasyon içeren haberlere rastlamak da mümkündür.

2000'li yılların özellikle ikinci yarısından itibaren ise benzer bir durum askeri değil siyasi iktidar ekseninde gerçekleşmiştir. AKP iktidara geldikten kısa bir süre sonra kendinden önceki dönemde siyasal ve askeri iktidarlar tarafından dışlanan ve akredite edilmeyen basın organlarına akreditasyon vermiş, bir tür iade-i itibar yapmıştır. İlerleyen süreçte medya üzerinde yeni bir tekelleşme yolunda adımlar atmış, artık gündelik dile de yerleşmiş olan “havuz medyası” ya da “yandaş medya”yı yaratmıştır. AKP hükümetleri ve Recep Tayyip Erdoğan'ın medya konusunda özellikle hassasiyet gösterdiklerini söylemek yanlış olmayacaktır. Medya patronları ile bizzat kendisi görüşen Recep Tayyip Erdoğan'ın haber içerikleri ve manşetler konusunda talimatlar verdiğine dair ses kayıtları basına yansımıştır. Medya patronları ise AKP hükümetinden çeşitli ihaleleri alabilmek için gönüllü olarak hızla iktidarın güdümüne girmişlerdir. İronik şekilde daha önce asker ile medya arasında gelişen ve siyasal İslam ile muhafazakar çevreleri dışlayan ilişkinin başka bir versiyonu ve hatta daha katı bir hali AKP hükümetleri döneminde ortaya konmuştur. Daha önceki yıllarda asker ve siyasi iktidarların medya üzerindeki tahakkümünü ve belirli çevreleri dışarıda bırakmasını eleştiren çevreler, kendileri iktidar olduklarında benzer şeyi kendi muhaliflerine karşı yapmaktan çekinmemişlerdir. Bugün artık tamamen AKP hükümetlerinin güdümünde bir Türk medyası mevcuttur. Ana akım medyada alternatif bir söyleme rastlamak neredeyse mümkün değildir. 1990'lı yıllarda olduğu gibi günümüzde de pek çok gazete aynı manşetle çıkmakta, fakat bu defa yeni ortak düşmanlar yaratılmaktadır.

Öte yandan AKP'li yılların medyasına dair ortaya konması gereken bir başka konu da dezenformasyon ve manipülatif haber içerikleridir. En açık hali Gezi Direnişi sırasında deneyimlenen bu durumda, yurttaşların haber alma hakları gasp edilmekte ve hiçbir şekilde habere erişilememektedir. Örneğin Gezi Direnişi sırasında, Türkiye'nin neredeyse bütün illerinde protestolar gerçekleşmekte, fakat ana akım medyada bu

protestolara yer verilmemekte veya yanlış ve yalan haberlere yer verilmekte idi. Öte yandan medya konusunda Türkiye'nin son yıllardaki en önemli sorunlarından biri de tutuklu gazeteciler meselesidir. Türkiye'de sadece haber yaptıkları veya ifade özgürlüklerini kullandıkları için tutuklanan pek çok gazeteci bulunmaktadır. Uluslararası kuruluşların da sıklıkla gündeme getirdikleri bu durum, gazetecilerin otosansüre yönelmesine neden olmaktadır. Sınır Tanımayan Gazeteciler (RSF) 2018 Dünya Basın Özgürlüğü Endeksine göre Türkiye 180 ülke arasında 157. sıradadır ([http-7](#)). Sınır Tanımayan Gazeteciler, raporda Türkiye'de basın durumunu şu şekilde tanımlamaktadır:

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın yönetimindeki hükümet tarafından medyadaki muhaliflere karşı yürütülen cadı avı Temmuz 2016'daki başarısız darbe girişiminden sonra zirveye çıktı. Olağanüstü Hal, yetkililerin onlarca medya kuruluşunu bir kalem darbesiyle ortadan kaldırmasına imkân verdi ve medyadaki çoğulculuğu bir avuç düşük tirajlı yayınlara sınırladı. Türkiye, bir kez daha profesyonel gazeteciler için dünyadaki en büyük hapisane konumunda. Basın mensupları mahkemeye çıkana kadar bir yıldan fazla tutuklu kalabiliyor ve ağır hapis cezaları yeni kural haline gelmiş durumda. Bazı davalarda gazeteciler ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasına çarptırılıyor. Tutuklu gazeteciler ve kapatılan medya kuruluşlarının yasal yolları etkin biçimde kullanması engelleniyor. Muktedir cumhurbaşkanının idaresi altında hukukun üstünlüğü artık giderek silikleşen bir hatıra. Anayasa Mahkemesi kararları bile artık otomatik olarak uygulanmıyor. Web sitelerine ve sosyal medyaya yönelik sansür, görülmemiş düzeylere ulaşmış durumda ([http-8](#)).

Freedom House'un yayımladığı Freedom in the World 2018: Democracy in Crisis başlıklı raporunda Türkiye ilk defa "özgür olmayan" ülke kategorisine gerilemiştir. Raporun Türkiye'de medyanın durumuna dair bölümünde hala birtakım bağımsız gazete ve web sitesinin varlığına rağmen, bu basın organlarının büyük bir politik baskı altında olduğu ve sürekli olarak kovuşturma tehdidi ile karşı karşıya kaldıkları vurgulanmaktadır. 2016'daki darbe girişiminden sonra ise 150'den fazla medya organı kapatılmıştır. Türkiye'nin gazeteciler için dünyanın en kötü hapisanesi konumunda olduğu belirtilen raporda Aralık 2017 itibarıyla 73 gazetecinin parmaklıklar ardında olduğuna dikkat çekilmektedir. Çok daha fazla sayıda gazeteci ise cezai kovuşturma ile karşı karşıyadır ([http-9](#)).

AKP'nin medya operasyonlarının önemli bir ayağını da sosyal medya oluşturmaktadır. Sosyal medya ve özellikle Twitter üzerinden pek çok kampanya yürüten siyasi iktidar, artık açıkça tanınan bir trol ordusu ile çalışmaktadır. Aktörlük olarak adlandırılan bu Twitter hesapları belirli gündemler çerçevesinde hükümetin

fikirlerinin sosyal medyada yayılması için kampanyalar yürütmekte, bazen de muhaliflere yönelik saldırılar gerçekleştirmektedir. AKP iktidarının sosyal medya ve İnternete yönelik tavrı ana akım geleneksel medyaya yaklaşımından çok da farklı değildir. Bu alanı da tahakküm altına almak için elinden geleni yapan siyasal iktidar, sosyal medya ve çeşitli sitelere yönelik olarak da baskı ve sansür mekanizmalarını devreye sokmaktadır. Freedom House raporunda hükümet tarafından erişimi engellenen haber siteleri ve çevrimiçi bilgi kaynaklarına dikkat çekilmekte ve Wikipedia'nın Nisan 2017 itibariyle erişime engellendiği vurgulanmaktadır (http-10).

Yine Freedom House tarafından yayımlanan Manipulating Social Media to Undermine Democracy başlıklı raporda Türkiye'de sosyal medyanın durumuna yer verilmiştir. Türkiye'nin Venezuela ve Filipinler ile birlikte hükümetler eliyle "kanaat şekillendirici" ordular kullanan 30 ülke arasında yer aldığı belirtilen raporda, bu orduların sosyal medyada hükümet görüşlerini yayma, belirli gündemler yaratma ve hükümete yönelik eleştirilere karşılık verme gibi misyonları olduğuna dikkat çekilmektedir. Hükümetlerin bu şekilde çevrimiçi tartışmaları kontrol etme girişiminin Freedom House tarafından sistemli bir şekilde takip edilmeye başlandığı 2009'dan bu yana her yıl daha da arttığı belirtilmektedir. Fakat özellikle son birkaç yılda bu durumun sosyal medyada daha da yaygınlaştığı, teknik olarak daha sofistike hale geldiği, botlar, propaganda üreticileri ve sahte haberler yoluyla sosyal medyanın tahakküm altına alınmaya çalışıldığı vurgulanmaktadır (http-11).

Oxford Üniversitesi ve Reuters Enstitüsü tarafından hazırlanan Digital News Report 2018 başlıklı raporda yine Türkiye'de basın özgür olmadığı ve Türkiye'deki ana akım medyanın hükümete yakın sermaye çevrelerine satıldığı belirtilmektedir. Özellikle Türkiye'de ana akım medyanın önemli bir kısmına sahip olan Aydın Doğan'ın elinde bulunan yayın organları önemli ölçüde hükümete yakınlığı bilinen Demirören grubuna satılmıştır. Raporda geçtiğimiz yıl, medyanın büyük oranda hükümete yakın ellerde toplanmasının bir sonucu olarak habere ulaşmak için Youtube ve Twitter kullanımının da arttığına dikkat çekilmektedir (http-12).

Özetle Türkiye'de basın özgürlüğünün AKP hükümetleri döneminde, daha önce hiç olmadığı ölçüde kısıtlandığını söylemek mümkündür. Son yıllarda siyasal iktidarlar ile sermaye çevreleri arasındaki şeffaflıktan uzak ve demokratik olmayan ilişkilerin gelişmesi, yine şeffaf olmayan ihale süreçleri Türk medyasının da siyasal iktidar ekseninde şekillenmesine yol açmıştır. Geleneksel medyayı büyük ölçüde eline geçiren

siyasal iktidarın isteği dışında bir haber yapmak veya iktidarı eleştiren söylemleri ana akım medyada üretmek artık neredeyse mümkün değildir. Bu durum alternatif söylemler üretmek isteyen yurttaşları sosyal medyayı kullanmaya yöneltmiştir. Ancak sosyal medya da siyasal iktidarın baskılarından azade değildir. Bu alanda da hükümete yakınlığı bilinen hesaplar aracılığıyla çeşitli medya operasyonları yürütülmektedir. Sahte haberler, iktidar propagandası ve hükümet görüşlerini yayma gibi misyonlarla hareket eden bu hesaplar sosyal medyada da doğru ve güvenilir habere ulaşmanın önünde engel olarak durmaktadır. Öte yandan iktidarın pek çok siteyi mahkeme kararıyla kapatması da habere ulaşmanın alternatif yolları önünde bir engel teşkil etmektedir.

4.4. Devrim Twitlenecek mi?

Twitter başlangıçta insanların ne yiyip ne içtiğini ya da gündelik olarak yaptıklarını paylaştıkları bir sosyal medya gereci iken, zaman içerisinde kullanıcıların geliştirdikleri ve kurucularının da benimsedikleri biçimde giderek daha fazla şekilde afetlerde, acil durumlarda ve toplumsal eylemlerde haber akışını sağlayan bir gerece dönüşmüştür (Rogers, 2016, s. 23-24). İran'da 2009 yılındaki başkanlık seçimlerinden sonra Amerikalı nl bir blogger olan Andrew Sullivan Twitter'ı "devrimci bir makineye" benzetmiş ve Venezuela'da Chavez'e karşı yürütülen darbe sırasında popüler hale gelen 'devrim televizyondan yayınlanmayacak' sloganına atıfla "devrim tweetlenecek" demiştir (Rogers, 2016, s. 18). Kısa sürede yayılan bu slogan Ortadoğu'da gerçekleşen toplumsal hareketler dalgasının sembolü haline gelmiş ve özellikle Batı medyası bu olayları, giderek daha fazla şekilde Facebook veya Twitter Devrimi olarak adlandırmıştır. Bu durum sosyal medya gereçlerinin bu toplumsal olaylardaki yerinin akademik düzeyde de tartışılmasına neden olmuştur.

Twitter'ı "kişisel kamu" olarak tanımlayan Schmidt, geleneksel medya ile yaptığı karşılaştırmada Twitter'da kullanıcının paylaştığı haberi kendi kişisel kriterlerine göre tercih etmesine, hedef kitlenin söz konusu kullanıcı tarafından belirginleştirilmiş ağ bağlantılı bir izleyici kitlesi olmasına ve etkileşimli bir mecra olmasına vurgu yapmaktadır (Schmidt, 2016, s. 48). Bu zellikler Twitter'ı hem kişisel bir medya yaparken hem de bir tür yeni kamu özelliği yaratmaktadır. Yine bu özellikler sayesinde kullanıcılar "geleneksel ana akım medyayı karakterize eden kapı tutuculuğu ve

gazeteciliğe özgü aracılık etme mekanizmalarının etrafından dolanabilmektedirler” (Schmidt, 2016, s. 54). Böylelikle özellikle büyük toplumsal olaylarla karşı karşıya kalındığında kullanıcılar, kendi alternatif bilgi akışlarını Twitter üzerinden sağlayabilmektedirler:

Dolayısıyla, öteki kullanıcılar, (meşhur biri, ya da bir siyasetçi) hakkında gazeteciler tarafından filtrelenmiş ve “paketlenmiş” bilgilere güvenmek zorunda olmak yerine kendi enformasyon yönetimi alışkanlıklarını uyarlamakta ve doğrudan, (bu kişilere ait) ilginç kaynakları takip etmektedirler. Böylece, kullanıcılar, yalnızca, onlar açısından geçerli içerik sağlamayı (vaad eden) hesapları veya sohbetleri/etkileşimleri seçerek ve takip ederek kendi radarları için enformasyon kaynaklarını inşa etmektedirler (Schmidt, 2016, s. 54-55).

Twitter’ın hashtag özelliği ise Schmidt’e göre makro düzeyde “hızla oluşan ve çözülen”, “plansız” kamular yaratmaktadır (Schmidt, 2016, s. 68). Hashtag özelliği özellikle toplumsal olaylarda öne çıkmakta ve belli bir gündem hakkında bilgi akışı sağlamayı kolaylaştırmaktadır. Maireder ve Ausserhofer ise araştırma sonuçlarının Twitter’ın söz konusu özellikleri sayesinde “çok farklı aktörlerin ortak bir etkileşim içinde birbirleriyle bütünleşmelerini kolaylaştırdığı ve farklı sosyal ağların ötesine geçme ve birbirine bağlama olanaklarını taşıdığını” bulguladığını belirtmektedirler (Maireder ve Ausserhofer, 2016, s. 413). Fuchs ise Twitter’da sanılanın aksine siyasetin çok az yer tuttuğunu ve “platformda şehirli orta sınıfın baskın olduğunu” ortaya koymaktadır. Fuchs’a göre Twitter siyasal bir kamusal alan değildir (Fuchs, 2014, s. 351).

İnceoğlu ve Çoban Türkiye’de sosyal medyanın kullanımını değerlendirdikleri çalışmalarında Türkiye’de ve Arap dünyasında sosyal medyanın farklı algılandığını, Türkiye’de sosyal medyanın daha çok habercilik anlamında önem kazandığını belirtmektedirler: “Ana-akım ve iktidar yanlısı medya tarafından verilmeyen haberler sosyal medya ortamında yayımlanmakta” (İnceoğlu ve Çoban, 2015, s. 45). Dolayısıyla sosyal medya ve özelde Twitter, Türkiye’de genellikle iktidar tarafından sansürlenilen bilginin ve bilgi kaynaklarının paylaşıldığı bir mecra olarak işlev görmektedir. Şener ve Öğün Emre ise Gezi Direnişi sırasında Türkiye’de sosyal medya kullanımını tartıştıkları çalışmalarında sadece Gezi’de değil dünyanın farklı yerlerindeki toplumsal eylemlerde geleneksel medya ile yeni medyanın “melez biçimlerde” kullanıldığını ileri sürmektedirler (Şener ve Öğün Emre, 2015, s. 212). Gezi’de yeni medya araçlarının “birer direniş aracına” dönüştüğünü belirten Şener ve Öğün Emre (Şener ve Öğün Emre, 2015, s. 212), Gezi’de Twitter kullanımına dair şunları ortaya koymaktadır:

Kullanıcı sayısı 29 Mayıs-10 Haziran arasında 1 milyon 819 binden 9 milyon 548 bine yükseldi, toplam 143 milyon 795 bin tweet atıldı. Sadece 31 Mayıs günü 2 milyona yakın tweet atıldı. 31 Mayıs-24 Haziran arasında toplam 1 milyon 385 bin 733 Twitter kullanıcısının hesaplarını inceleyen YNK Labs'ın araştırmasına göre #direngezi, #occupygezi ve #direntaksim en çok kullanılan ilk üç hashtag arasında yer aldı (Şener ve Ögün Emre, 2015, s. 213).

Araştırma bulgularının ortaya koyduğu gibi, Türkiye’de Gezi Direnişi ile birlikte popülerleşen Twitter, kısa zamanda toplumsal olaylarda kullanılan bir gerece dönüşmüş, alternatif haber kaynağı haline gelmiş ve hatta toplumsal gündemlerde iktidara karşı bir tür karşı-hegemonya yürütülen bir mecra haline gelmiştir.

İspanya’da 2011’de gelişen ve 15-M(ayıs) olarak adlandırılan toplumsal eylemlerde Twitter Türkiye’de olduğu gibi yoğun bir şekilde kullanılmıştır: “(...) İspanya’da Twitter, dikkatlerin harekete çekilmesinde ve aktivistler, gazeteciler, blog yazarları ve sempati duyanlar arasında sohbetlerin geliştirilmesinde ciddi bir rol oynayacaktı” (Gerbaudo, 2014, s. 143-144). #15M hashtagi ile atılan tweetler Türkiye’deki gibi rekor düzeylere ulaşmasa da ayın 17’sinde 58 bini, yerel seçimlerin hemen öncesinde –ayın 22’sinde- 200 bini aşmıştır (Gerbaudo, 2014, s. 150). Gerbaudo İspanya’daki işgal eylemlerinde Twitter’ın insanları harekete geçirmede önemli bir rol oynadığını ve işgal sırasında bilgi akışını sağladığını belirtmektedir (Gerbaudo, 2014, s. 151-152). Fakat Türkiye ve İspanya’daki toplumsal hareketlerin ve Batı medyasının manşete taşınmasının aksine Tahrir’de Twitter’ın kullanım oranları oldukça düşüktür. Gerbaudo Mısır’da genel olarak mikroblog sitelerine çok fazla girilmediğini ve “Kasım 2011’de bu oranın ancak yüzde 0.15 düzeyinde” olduğunu belirtmektedir; bunun aksine Facebook daha çok kullanılmıştır (Gerbaudo, 2014, s. 114)¹³. Fuchs da Mart 2011’de Mısır nüfusunun yalnızca %0,00158’inin Twitter kullanıcısı olduğunu ve Arap Baharı ile ilgili atılan tweetlerin çoğunun Batı’daki bireyler tarafından atıldığını belirtmektedir (Fuchs, 2014, s. 249). Yine de yeni medya araçlarından Mısır’da bir dereceye kadar faydalandığını belirten Fuchs, Mısır’da “devrimin sosyal medyadan kaynaklanmadığını, sadece onlar tarafından desteklendiğini” vurgulamaktadır (Fuchs, 2014, s. 85). Ayrıca Fuchs mevcut verilerin Mısır devriminde kişiler arası yüz yüze

---

¹³ Gerbaudo görüştüğü kişilerin hepsinin Facebook’u olduğunu fakat ancak yarısının Twitter kullanıcısı olduğunu belirtmektedir. Ayrıca görüştüğü kişilerin orta ve üst sınıftan bireyler olduğunu ve yeni medya teknolojilerine erişimleri olduğunu vurgulamaktadır.

iletişimin ve geleneksel medyanın daha etkili olduğuna dikkat çekmektedir (Fuchs, 2014, s. 274).

Fuchs, Twitter'ın tabakalaşmış bir yapısı olduğunu ileri sürmektedir. Enformasyon eşitsizliğinin İnternete erişimle birlikte ortadan kalktığına bir yanılsama olduğunu vurgulayan Fuchs, tabakalaşmanın “artık İnternet’e fiziksel erişimle ilgilenmediğini, daha çok bu teknolojinin kullanımının gerektirdiği beceriler ile” ilgilendiğini belirtmektedir. Yaş, etnik köken ve sınıf farklılıklarının mikroblog kullanımında ve daha özel olarak da Twitter kullanımında tabakalaşma modelleri oluşturduğunu ortaya koymaktadır (Fuchs, 2014, s. 262-263). Öte yandan bir başka tabakalaşma modeli de toplumsal statüye göre şekillenmektedir. Daha fazla para, ün, itibar ve güce sahip olanlar daha fazla takipçiye sahiptirler ve onların tweetleri daha çok retweetlenmektedir (Fuchs, 2014, s. 263-264). Fuchs sosyal medyanın toplumsal hareketlerde ve ‘devrim’lerdeki rolünü ise “iyi bir örgütlenme, yüksek ilgi ve çok sayıda kaynak göz önüne alındığında protestoların koordinasyonu ve örgütlenme araçları olarak” tanımlamaktadır (Fuchs, 2014, s. 258). Fuchs sosyal medyanın “mekânsal-zamansal varoluşu içeren kolektif eylemin yerini alamayacağını” da vurgulamaktadır (Fuchs, 2014, s. 257). Öte yandan Fuchs sosyal medya ve devrimler/isyanlar arasındaki ilişkiyi tartışırken, devrimlerin/isyanların toplumsal güç yapılarından ve çelişkilerden ayrı düşünülmemeyeceğini de vurgulamaktadır:

Sosyal medya devrimlere veya protestolara neden olmaz. Onlar, günümüz toplumunun çelişkileri ve güç yapıları içine gömülüdür. Bu aynı zamanda, bu medyanın yaygın olduğu toplumda, kargaşa ve devrim durumlarının tamamen önemsiz olmadığı anlamına gelir. Sosyal medya çelişkili toplumlarda çelişkili özelliklere sahiptir: İsyancıları muhakkak ve kendiliğinden desteklemez/güçlendirmez veya zayıflatmaz/sınırlandırmaz, daha çok devlet, ideoloji, kapitalizm ve diğer medya tarafından etkilerle çelişerek ayakta duran çelişkili potansiyelleri ortaya çıkarır (Fuchs, 2014, s. 287).

Gerbaudo ise sosyal medya araçlarının toplumsal protestolarda rolünü tartışırken sosyal medya araçlarının insanların ortak duygularının kolektif bir kimliğe dönüşmesinde etkili olduğunu savunmaktadır (Gerbaudo, 2014, s. 124). Gerbaudo sosyal medya dolayımı bütün eylemlerde (Mısır, Tunus, İran, İspanya, vb.) göstericilerin sosyal medyayı örgütlenmenin bir aracı olarak kullanmakla birlikte, bir kent uzamını işgal ettiklerine dikkat çekmektedir. Gerbaudo’ya göre, Twitter “eylem sırasında ve olağanüstü durumlarda gerçek zamanlı koordinasyon platformu olarak taktik rol” oynamaktadır (Gerbaudo, 2014, s. 205). Mısır’da bu rol daha düşükken,

Occupy Wall Street'te oldukça yüksektir (Gerbaudo, 2014, s. 205-206). Gerbaudo aktivistlerin Facebook ve Twitter kullanımını karşılaştırırken, Facebook'un "büyük ölçüde politize olmayan orta sınıf gençliğinin duygusal saf tutmasını ve ortak kimlik edinmesini kolaylaştıran bir yeni üye toplama ve eğitim sahasına benzer" şekilde kullanıldığına dikkat çekmektedir (Gerbaudo, 2014, s. 216). Aktivistlerin Twitter kullanımı ise polis vahşetini belgeleyen yurttaş gazeteciliği dahil olmak üzere daha "dışa dönük" bir kullanımdır. Ayrıca Twitter "aktivist elit içinde 'canlı' iç koordinasyon aracı olarak" değerlendirilmektedir (Gerbaudo, 2014, s. 216-217). Gerbaudo Twitter'ın anlık iletişim ve bilgi paylaşımı ve duygusal ortaklık yaratma gibi özellikleri sayesinde, aktivistlerin bir meydana toplanmasını sağlayabilecek tek platform olduğu değerlendirmesini yapmaktadır (Gerbaudo, 2014, s. 242).

İnceoğlu ve Çoban sosyal medya gereçlerinin kapitalist sistem içerisinde kar etmek amacıyla kurulmuş birer şirket olduklarının, ayrıca devletler ve iktidarlar tarafından denetlenen ve gözetlenen bir alan olduklarının unutulmaması gerektiğini vurgulamaktadır. Toplumsal eylemlerin kitleleri kucaklayarak ve sokağa çıkararak başarıya ulaşacaklarına da dikkat çekmektedirler (İnceoğlu ve Çoban, 2015, s. 38-39). Buna göre sadece diğerleri gibi birer iletişim araçları olan sosyal medya araçlarının "sokaktan uzaklaşacak ya da sokağın gücünü azaltacak şekilde değil de sokağın gücüne güç katmak" için kullanmak gerekmektedir (İnceoğlu ve Çoban, 2015, s. 97).

5. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

5.1. Yeni Medya Çalışmalarında Yöntem Sorunu

Yeni medya çalışmalarında yöntem konusu sıklıkla tartışılmaktadır. Bu konudaki temel sorun İnternet ortamının nasıl ele alınacağıdır. Buna dair iki temel eğilimden söz edilebilir; birincisi İnternet ortamının uzam olarak ele alınması ve araştırmanın yönteminin buna göre biçimlendirilmesi, ikincisi ise İnternet ortamının metin olarak ele alınması ve araştırmanın yönteminin bu temelde biçimlendirilmesidir (Bassett ve O’Riordan’dan aktaran Binark, 2007, s. 33). İnternet ortamının metin olarak ele alınması durumunda, web metinlerinin ne tür özelliklerinin olduğunun belirtilmesi gerekmektedir. Ananda Mitra ve Elisia Cohen web metinlerinin temel özelliklerini şu şekilde sıralamaktadır: *Linkler* aracılığıyla metinlerarasılık; geleneksel metinler gibi düzçizgisel olunmaması; okuyucunun yazara dönüşmesi; multimedya metni olma özelliği; küresel erişime açık olması; dosyaların ve içeriklerin süreksizliği (Wakeford’dan aktaran Binark, 2007, s. 34). Ayrıca İnternet metinlerinin anlatı olarak ele alınıp, söylem analizine tabi tutulup tutulamayacağına ya da bu metinlerin konuşma olarak kabul edilip, konuşma analizi yönteminin uygulanıp uygulanmayacağına dair farklı yaklaşımlar da mevcuttur. Bu özellikler göz önüne alındığında “İnternet ortamı ve bu ortamda dolaşan metinler niceliksel ve niteliksel içerik çözümlemesinden, anlatı çözümlenmesine, söylem çözümlemesine veya konuşma analizine değin farklı araştırma yöntemleri ile incelenebilmektedir” (Binark, 2007, s. 35). Söz konusu yaklaşımlar dışında siber uzamı etnografik bir yaklaşımla ele alan sanal etnografi yöntemi de yeni medya çalışmalarında sıklıkla başvuru olan bir yöntemdir. Bu çalışmada ise temel olarak İnternet ortamını metin olarak ele alan yaklaşım çerçevesinde, toplanan veriler niteliksel içerik analizi ile çözümlenecektir. Fakat İnternet ortamının aynı zamanda bir uzam (siber uzam) olduğu da göz önünde tutularak, buna dair çözümlemelere de yer verilecektir.

5.2. Araştırmanın Modeli

Bu çalışmada nitel araştırma modeli benimsenecektir. Nitel araştırma doğal ortamın mümkün olduğunca korunarak sosyal olguları anlamaya ve açıklamaya çalışan çeşitli araştırma türlerini kapsamaktadır. Nitel araştırmacılar insanların oluşturduğu anlamı, kendi dünyalarını ve bu dünyada edindikleri deneyimleri nasıl anlamlandırdıklarıyla ilgilenirler (Merriam, 1996, s. 5-6). Nitel araştırmanın “doğallık”,

“betimleyici veri”, “süreçle ilgili olma”, “tümevarım” ve “anlam” olmak üzere beş temel özelliğinden söz edilmektedir. Nitel araştırmacılar bilgi kaynaklarının bakış açısıyla onların deneyimlerini anlamaya olanak sağlayacak strateji ve süreçleri kullanırlar (Bogdan ve Biklen, 1998, s. 4-7). Nitel araştırmalar, gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda, gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırmalardır (Yıldırım ve Şimşek, 2008, s. 39). Bu çalışmada nitel araştırma modeline dayalı olarak, doküman analizinden yararlanılacaktır. Bu doğrultuda, aşağıda araştırma verilerinin toplanması, çalışma grubu ve örneklem seçimi, verilerin analizine ilişkin bilgilere yer verilmiştir.

5.3. Verilerin Toplanması

Bu araştırmanın verilerini, araştırmaya dahil edilen çalışma gruplarının Twitter hesaplarından yaptıkları paylaşımlar oluşturmaktadır. Buna göre, araştırmada veri toplama tekniği olarak **doküman incelemesi** kullanılmıştır. “Araştırılması hedeflenen olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsayan” doküman incelemesi, araştırmacının veriye görüşme veya gözlem yapmadan ulaşmasını ya da bu tekniklerle birlikte kullanıldığında verinin çeşitlendirilmesini sağlar (Yıldırım ve Şimşek, 2008, s. 187-188). Bu araştırmanın temel amacını sosyal medyadaki yazılı metinlerin incelemesi oluşturduğundan temel veri toplama tekniği olarak doküman incelemesi tercih edilmiştir.

Doküman incelemesi, araştırmanın niteliğine göre değiştirilebilecek, temel beş aşamadan oluşmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2008, s. 193-201):

- **Dokümanlara ulaşma:** Araştırmada kullanılacak dokümanları çalışma grubunun Twitter paylaşımları oluşturmaktadır. İncelenecek farklı siyasi grupların kendi resmi Twitter hesaplarından yapacakları paylaşımlar, bu araştırmada dokümanlara ulaşmanın temel biçimini oluşturmaktadır.

- **Orijinalliğini kontrol etme:** Yeni medya çalışmalarının zor yönlerinden biri de yeni medya aracılığıyla paylaşılan mesaj, metin, vs.nin daha sonra paylaşıldığı ortamdan kaldırılabilmesidir. Bu yüzden çalışma boyunca kullanılan Twitter paylaşımları, belgesel nitelikleri dolayısıyla arşivlenerek saklanmıştır.

- **Dokümanları anlama:** Bu aşamada dokümanlar karşılaştırmalı bir analize tabi tutularak, dokümanlar arasında belirli bir olay ve olguya yönelik

söylemsel benzerlikler veya farklılıklar olup olmadığı; siyasal grupların iç tutarlılıkları veya farklı bakış açıları ve yorumların olup olmadığı araştırılmıştır.

• **Veriyi analiz etme:** Toplanan veriler içerik analizi ile çözümlenmiştir. İçerik analizine ilişkin detaylı bilgi aşağıda “Verilerin Analizi” bölümünde verilmiştir.

• **Veriyi kullanma:** Verilerin kullanımı sırasında, dokümanların ne derece doğru yorumlandığı konusunda güvenilirliğin sağlanması amacıyla; veriler sunulurken doğrudan alıntılarla desteklenmiştir.

Araştırmada, incelenen siyasal grupların resmi Twitter hesapları temel alınmıştır; çünkü bu hesaplardaki paylaşımlar söz konusu grupların resmi görüşünü ifade etmektedir. Fakat bunun yanı sıra bu siyasal grupların genel başkan, üst düzey yöneticileri veya önemli aktivistlerinin hesaplarından yaptıkları paylaşımlar da siyasal grupların fikirlerini yansıtmadaki önemleri ölçüsünde dikkate alınmıştır. Elde edilen veriler, ilgili temalar doğrultusunda doğrudan alıntılar ile desteklenerek sunulmuştur.

Araştırmanın veri toplama tarih aralığı olarak 7 Haziran 2015 genel seçimlerinin öncesi ve bir süre sonrasını kapsamaması bakımından başlangıçta Nisan-Mayıs-Haziran (2015) ayları seçilmiştir. Ancak seçimlerin iptali ve erken seçime gidilmesi kararının alınması dolayısıyla veri toplama aralığı genişletilmiş ve 24 Ağustos 2015 (seçimlerin iptali ve yeni seçim kararının açıklandığı tarih) tarihine kadar veri toplama süreci uzatılmıştır. Bu tarihlerde seçim kampanyaları ve seçim sonuçları doğrultusunda çalışmaya dahil edilen siyasal grupların Twitter paylaşımlarının yoğunlaşması beklenmiştir.

5.4. Çalışma Grubu ve Örneklem Seçimi

Çalışma grubu **amaçlı örnekleme** yöntemlerinden yararlanılarak belirlenmiştir. Buna göre çalışma grupları iki ana kategori altında toplanmıştır. Bunlar kurumsal politikanın aktörleri ve yeni politikanın aktörleri olan siyasal gruplardır. Bu kategorilere giren bütün siyasal gruplar arasından çalışma grupları belirlenirken amaçlı örnekleme yöntemlerinden **ölçüt örnekleme yöntemi** kullanılmıştır. Ölçüt örnekleme yöntemi, “önceden belirlenmiş bir dizi ölçütü karşılayan bütün durumların çalışılması” temeline dayanmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2008, s. 112). Bu çalışmada sözü edilen ölçütler

araştırma soruları çerçevesinde, ilgili literatür ve uzman görüşlerine dayalı olarak araştırmacı tarafından oluşturulmuştur.¹⁴

Kurumsal politikanın aktörleri belirlenirken dikkat edilen ölçütler şunlardır:

- Siyasal parti olması
- TBMM’de grubu olması
- Türk siyasal hayatında yer alan ana siyasal akımlardan birini temsil etmesi (Siyasal İslam, cumhuriyetçi/laik gelenek, Türk milliyetçiliği, Kürt hareketi)
- Resmi Twitter hesabına sahip olması
- Twitter hesabının aktif bir şekilde kullanılıyor olması

Yeni politikanın aktörleri belirlenirken dikkat edilen ölçütler ise şunlardır:

- Sosyal medya üzerinden örgütlenmesi, diğer bir deyişle temel örgütlenme aracının sosyal medya olması
- Bir Twitter hesabına sahip olması ve bu hesabın aktif bir şekilde kullanılıyor olması
- Benzer temayla örgütlenmiş siyasal gruplar arasında takipçi sayısı en fazla olan grup olması
- Seçilen siyasal grupların birbirinden farklı hedeflerle/referanslarla (çevre, kent sorunları, din, vb.) bir araya gelmiş gruplar olmaları

Bu ölçütler doğrultusunda belirlenen iki ana kategoriden eşit sayıda siyasal grup alınmasına dikkat edilmiştir. İlk kategoriyi karşılayan dört siyasal grup olduğundan, ikinci kategoriden de dört siyasal grup çalışma grubuna dahil edilmiştir. Belirlenen çalışma grupları ve temel özellikleri şunlardır:

Kurumsal Politikanın Aktörleri:

- Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP)
- Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)
- Milliyetçi Hareket Partisi (MHP)
- Halkların Demokratik Partisi (HDP)

Yeni Politikanın Aktörleri:

Araştırma kapsamında bu başlıkta yeni politikanın aktörleri hakkında kısa bilgilere yer verilmiştir. Ayrıca oluşturulan tablolarda, Twitter arama motoru

---

¹⁴ Konuyla ilgili olarak Anadolu Üniversitesi öğretim elemanları Doktor Öğretim Üyesi Hıdır Karaduman ve Araştırma Görevlisi Ümran Alan ile görüşülmüştür.

kullanılarak tespit edilmiş olan benzer temayla örgütlenmiş en popüler 3 siyasi grup ve bu siyasi grupların takipçi sayıları verilmiştir (takipçi sayıları 27.08.2014 tarihinde alınmıştır). Böylece söz konusu grubun, çalışma grubuna dahil edilme nedeni daha açık ortaya konulmaya çalışılmıştır.

• **İş Cinayetleri:** İş Cinayetleri, iş cinayetlerinde yaşamını kaybedenlerin yakınlarının adalet arayışını yansıtmayı ve seslerini duyurmayı hedefleyen bir gruptur. Her ayın ilk Pazar günü Galatasaray Meydanında Vicdan ve Adalet Nöbeti başlığı ile toplanmaktadır. Tablo 1’de iş cinayetlerine dikkat çekmek üzere kurulan ve takipçi sayısı en fazla olan 3 siyasi grup verilmiştir.

Tablo 5.1. İş Cinayetlerine Dikkat Çekmek İçin Kurulan ve Takipçi Sayısı En Fazla Olan 3 Siyasi Grup

Siyasal Grup Adı	İş Cinayetleri	İSİG Meclisi	İş Güvenliği
Siyasal Grup Adresi	@iscinayetleri	@guvenlicalisma	@CalismaOrtami
Takipçi Sayısı	17.8 B	17.3 B	13.2 B

Tablo 5.1’de görüldüğü gibi İş Cinayetleri, ilgili amaçla kurulan siyasi gruplar arasında takipçi sayısı bakımından ilk sırada gelmektedir. Grup, Twitter hesabını aktif bir şekilde örgütlenme ve sesini duyurma amaçlı kullanmaktadır. Mayıs 2012’de Twitter hesabı açmış olan grup, 17.8 bin olan takipçi sayısı ile benzeri siyasi gruplardan ayrılmaktadır.

• **Antikapitalist Müslümanlar:** 72,3 bin takipçi sayısına sahiptir. Facebook sayfalarında kuruluş tarihini 1 Mayıs 2012 olarak vermişlerdir. Kapitalizmle Mücadele Platformu adında bir Facebook grubuna üye olan bir grup gencin 1 Mayıs’a (2012) katılmak üzere sosyal paylaşım siteleri üzerinden Antikapitalist Müslümanlar adıyla örgütlenmesi ile kurulmuştur. Aynı zamanda Kapitalizmle Mücadele Derneği adını da kullanmaktadırlar.

Tablo 5.2. Din Referansı ile Kurulan ve Takipçi Sayısı En Fazla Olan 3 Siyasi Grup

Siyasal Grup Adı	Antikapitalist	Müslüman Coğrafyası	Müslüman Gençler
------------------	----------------	---------------------	------------------

	Müslümanlar		
Siyasal Grup Adresi	@kamuder	@MuslumanHaber	@Seriaticilar
Takipçi Sayısı	72,3 B	21,8 B	16 B

Tablo 5.2’de Twitter arama motorunda “Müslüman”, “İslam”, vb. kavramlar ile aratıldığında çıkan gruplar arasında en fazla takipçi sayısına sahip 3 siyasi grup gösterilmiştir. Bunlardan ilk sırada yer alan Antikapalist Müslümanlar adlı siyasi grup bu çalışmada yeni politika yapma biçimleri olarak tanımlanan, tamamen sosyal medya üzerinden örgütlenerek yola çıkan bir grup olması ve Twitter hesabını aktif bir şekilde kullanması ile araştırmanın ölçütlerini tam olarak karşılamaktadır. Tabloda da görüldüğü gibi grup, benzer referansla örgütlenmiş siyasi gruplarla kıyaslandığında açık farkla en popüler siyasi grup olarak karşımıza çıkmaktadır.

• **Yeşil İsyen:** 33 bin takipçi sayısı ile sosyal medya üzerinden örgütlenen en popüler çevreci siyasi gruplardan biridir. Nisan 2012 tarihinde Twitter’a katılmıştır. Her türlü çevre sorunlarını temel gündem edinen Yeşil İsyen, çevre dışında ülke gündemini etkileyen/belirleyen diğer konular hakkında da Twitter üzerinden fikir bildirmekte, tavır ortaya koymaktadır.

Tablo 5.3. Çevre Referansı ile Kurulan ve En Çok Takipçi Sayısına Sahip 3 Siyasi Grup

Siyasal Grup Adı	Yeşil İsyen	Yeşil Ekonomi	Yeşil Hareket
Siyasal Grup Adresi	@yesilisyan	@YesilEkonomi	@ekolojihareket
Takipçi Sayısı	33 B	31,5 B	27,8 B

Tabloda 5.3’te ikinci sırada yer alan Yeşil Ekonomi grubunun takipçi sayısı Yeşil İsyen adlı gruba oldukça yakındır. Bu grubun seçilmeme sebebi sadece kendisinden fazla takipçiye sahip başka bir çevre grubunun varlığı

değildir. Diğer bir neden de, Yeşil Ekonomi adlı grubun sosyal medya üzerinden örgütlenmiş bir toplumsal grup değil, enerji sektörü üzerine çalışan firmalara ve bu alanda kariyer yapmak isteyen bireylere hizmet veren bir grup olmasıdır. Çevre konusunda en çok takipçi sayısına sahip yukarıdaki gruplardan Yeşil Gazete, aynı zamanda bir gazete olduğu için de ölçütlere uymamaktadır. Yeşil Bilgi ise takipçi sayısının yetersizliğinin yanı sıra, birtakım şirketlerin sosyal sorumluluk projesi olduğu için de ölçütleri karşılamamaktadır.

• **Mülksüzleştirme:** Twitter hesaplarında kendilerini “Mülksüzleştirme Ağları, kentsel dönüşümün sermaye-iktidar ilişkileri üzerine veri toplama ve harita çıkarma çalışmasıdır” şeklinde tanımlayan Mülksüzleştirme, kentsel dönüşüm projelerinin yarattığı tahribat, bu projelerden kimlerin çıkar sağladığı, kent ve iktidar ilişkileri, vb. ile ilgili bilgilendirme/ifşa etme çalışmasıdır. Grup tamamıyla takipçilerinin katılımına açık bir şekilde çalışmaktadır. İsteyen takipçiler, kentsel dönüşüm ile ilgili oluşturulan ağlara doğrudan bilgi aktarabilmektedir.

Tablo 5.4. Kent Sorunları Referansı ile Kurulan ve En Çok Takipçi Sayısına Sahip 3 Siyasal Grup

Siyasal Grup Adı	Mülksüzleştirme	Kuzey Ormanları Savunması	Ekümenopolis
Siyasal Grup Adresi	@mulksuzlestirme	@kuzeyormanlari	@Ecumenopolis
Takipçi Sayısı	14,6 B	14,3 B	9,360

Tablo 5.4’te kent sorunlarını temel alarak örgütlenen en popüler gruplardan 3’üne yer verilmiştir. Bunlardan Mülksüzleştirme 14,6 B takipçi sayısı ile Twitter’da “kent hakkı” için örgütlenen benzeri siyasal gruplara göre daha popülerdir. Ayrıca, sitelerinde belirttikleri üzere Haziran 2013’te Gezi Parkı eylemlerinde bir araya gelerek yeni medya üzerinden bilinçlendirme ve ifşa kampanyası başlatan bir grup olmaları sebebiyle yeni politika yapma biçimleri kapsamında değerlendirilecektir. Grubun hem sosyal medya üzerinden örgütlenmeyi temel alması, hem de yeni medyanın kullanıcı katılımını destekleyen araçlarını kullanarak tek tek bireyleri “ağ çıkarma” projesine dahil

etmeleri şeklindeki özgün tarzları yeni politikanın yapılma biçimlerindeki farkları ortaya koyması açısından da önemlidir. Grup, kentsel dönüşüm projeleri temelinde örgütlenmiş olsa da kent, çevre ve diğer ülke gündemleri ile ilgili de paylaşımlarda bulunmaktadır.

5.5. Verilerin Analizi

Araştırmada, çalışma gruplarının Twitter hesaplarındaki paylaşımlarından elde edilen veriler **içerik analizi** ile çözümlenecektir. İçerik analizinin kullanılmasındaki amaç “toplanan verileri açıklayabilecek kavramlara ve ilişkilere ulaşmaktır”. İçerik analizi ile veriler betimsel analizden daha derin bir işleme tabi tutulmakta ve betimsel analiz ile gözden kaçırılan kavram ve temaların fark edilmesi hedeflenmektedir. Bu yapılırken de “birbirine benzeyen verileri belirli kavramlar ve temalar çerçevesinde bir araya getirmek ve bunları okuyucunu anlayabileceği bir biçimde düzenleyerek” yorumlamak gerekmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2008, s. 227).

Nitel araştırma verilerinin içerik analizi ile işlenmesinde, analiz dört aşamada gerçekleştirilir. Bu aşamalar şunlardır (Yıldırım ve Şimşek, 2008, s. 228): 1. Verilerin Kodlanması, 2. Temaların Bulunması, 3. Kodların ve Temaların Düzenlenmesi, 4. Bulguların Tanımlanması ve Yorumlanması. Bu aşamalar, her zaman birbirinden tamamen ayrı ele alınmayabilir. Örneğin ilk iki aşama birlikte ele alınabilir ya da belirlenen temalar araştırmadan elde edilen veriler doğrultusunda çeşitli değişikliklere uğrayabilir.

• **Verilerin Kodlanması:** Verilerin kodlanması önceden belirlenen kavramlara veya temalara göre yapılabileceği gibi; kavramların ve temaların araştırma sürecinde ortaya çıkması da hedeflenebilir. Bazen de araştırmacı analizden önce belirli kavramsal ya da kategorik çerçeveler oluşturur, fakat analiz esnasında ortaya çıkan yeni kodları da bunlara dahil edebilir. Kodlamanın ne kadar ayrıntılı yapılacağı ise araştırmanın amaçlarına göre değişebilmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2008, s. 228-233).

Kodlama işlemi yapılırken dikkat edilecek teknik özellikler ise şöyle sıralanabilir (Bardin'den aktaran Bilgin, 2006, s. 13):

- a) Kategorilerin homojen olması (aynı öğelerin aynı kategoride yer alması)
- b) Kategorilerin bütünsel olması

- c) Kategorilerin ayırt edici olması (aynı ögenin farklı kategorilerde yer almaması)
- d) Kategorilerin objektif olması (farklı kodlayıcılar ile çalışıldığında, aynı öğelerin aynı kategorilere konması)
- e) Kategorilerin amaca ve araştırma hedeflerine uygun olması

İçerik analizinin ilk aşaması olan verilerin kodlanması aşamasında, araştırmacının elde ettiği bilgiler incelenerek, anlamlı birimlere ayrılacaktır. Bu birimler araştırmaya ve elde edilen verilerin niteliğine göre bazen bir sözcük, bazen bir cümle ya da paragraf, bazen de daha uzun veriler şeklinde olabilir. Daha sonra kendi içinde bir bütünlük sağlayan bu birimler araştırmacı tarafından isimlendirilecektir (yani kodlanacaktır). Bu aşamada araştırma soruları veya araştırmanın kavramsal çerçevesi ile verilere verilen kodlar arasında uyum olması araştırmanın güvenilirliği ve geçerliği açısından önemsenmektedir.

• **Temaların Bulunması:** Verileri, kodlama aşamasında ortaya çıkan kodlardan yola çıkarak, daha genel düzeyde açıklayabilen kategorilerin oluşturulduğu aşamadır. Kodlar bir araya getirilir ve benzerliklerine göre, daha üst bir kategori (tema) altında toplanır. Temaların oluşturulması ile daha genel olguların incelenmesi mümkün olmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2008, s. 236).

Temaların önceden belirlendiği bu araştırmada, incelenecek siyasi grupların bütün konulardaki Twitter paylaşımları değerlendirilmemiş; sadece aşağıdaki temalar çerçevesindeki paylaşımları analize tabi tutulmuştur:

- ✓ Toplumsal Cinsiyet
- ✓ Emek Süreçleri
- ✓ Çevre ve Kent

Yukarıda belirtilen temalar dışında, verilerin toplandığı tarihlerde Türkiye gündemini belirleyen önemli ekonomik, politik ve toplumsal olayların olması halinde; belirlenen çalışma gruplarının bu olaylar ve gündemler hakkındaki Twitter paylaşımlarının da analize dahil edilmesi amaçlanmıştır.

• **Verilerin Kodlara ve Temalara göre Düzenlenmesi Tanımlanması:** Bu aşamada işlenen veriler ve ulaşılan bulgular araştırmacının yorumuna yer

verilmeden okuyucuya sunulmaktadır. Bu aşamada veriler daha çok betimleyici bir şekilde ortaya konulmaktadır.

• **Bulguların Yorumlanması:** Veri analizinin bu son aşamasında, daha önceki aşamada nesnel olarak sunulan verilere paralel olarak, bulgular yorumlanmış ve ulaşılan sonuçlar okuyucuya sunulmuştur.

6. BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde araştırmaya dahil edilen siyasal grupların, belirlenen zaman aralığında attığı tweetler NVivo 11 programı ile temalar çerçevesinde taratılan anahtar sözcükler kullanılarak önce temalar altında kodlamalar yapılmıştır. Bu yapılırken de anahtar sözcüklerin kullanım sıklığını belirlemek için sıklık analizine başvurulmuştur. Daha sonrasında bu anahtar sözcüklerin atılan tweetlerde hangi bağlamlarda kullanıldığının tespit edilmesi için yine NVivo 11 programı yardımıyla sözcük haritaları çıkarılmıştır. Son olarak da temalar altında toplanan ve kullanım bağlamları belirlenen kodlamalardan sosyal medyanın ilgili siyasal gruplar tarafından ne şekilde ve ne amaçla kullanıldığına dair kategoriler oluşturulmuştur. NVivo 11 programının kullanılarak kodlamanın yapılması ve temalara ulaşılması sürecinde Anadolu Üniversitesi öğretim elemanlarından Doç. Dr. Işıl Yurdakul Kabakçı'dan ve kodlamaların geçerlik ve güvenilirliği açısından da Eskişehir Okulu üyesi Dr. Pelin Yalçınoğlu'ndan destek alınmıştır. Işıl Yurdakul Kabakçı *Nitel Veri Analizinde Adım Adım NVivo Kullanımı* kitabının editörüdür. Program aracılığıyla kodlamaların yapılması ve sözcük haritalarının çıkarılması konusunda çalışmaya destek sunmuştur. Pelin Yalçınoğlu ise yapılan kodlamaları kontrol ederek, anahtar sözcüklerden temalara ulaşılması ve daha sonrasında temalardan kategorilere ulaşılması sürecinde çalışmaya katkı sunmuştur.

Çalışmaya dahil edilen siyasal grupların attığı bütün tweetler (31 Mart 2015-24 Ağustos 2015 tarihleri arasında) manuel olarak ekran görüntüsü alınarak gün gün numaralandırılmış ve arşivlenmiştir. Bu işlem her bir siyasal grubun attığı tweetler önce o ay için oluşturulan klasör daha sonra da ayın ilgili günü için oluşturulan klasör içine numaralandırılarak kaydedilmiştir. Örneğin AKP klasörü altında Mart-Nisan-Mayıs-Haziran-Temmuz-Ağustos klasörleri oluşturulmuş, daha sonra her bir klasör içinde o ayın günleri için ayrı ayrı klasörler oluşturulmuştur. Böylelikle oluşturulan 1 Nisan 2015 klasörü içine sırasıyla 1'den başlayarak, o gün atılan tüm tweetler numaralandırılarak arşivlenmiştir. Bununla birlikte her tweetin linki de alınarak ayrıca bir Word dosyasında arşivlenmiştir. Daha sonra ekran görüntüsü yani resim formatında arşivlenen bütün tweetlerin NVivo 11 programına aktarılabilmesi için ABBYY FineReader programı kullanılmıştır. ABBYY FineReader yardımıyla atılan bütün tweetler Word'e aktarılmış ve üzerinde çalışılabilir hale getirilmiştir. Tweetlerin Word'e aktarılması işlemi Mart 2018'de bir ay süreyle yapılmıştır. Word'e aktarılan veriler daha sonra NVivo 11 programına aktarılmış ve analize hazır hale getirilmiştir.

Veriler Word formatında NVivo 11 programına aktarılırken yine her bir siyasal grup için aylara ve o ayın günlerine göre aynı şekilde numaralandırılmıştır. Böylelikle NVivo 11 programında her bir siyasal grubun attığı tweetleri ay ve gün olarak sırasıyla görmek ve kodlama yapmak mümkün olmuştur.

Kodlamalardan temaların oluşturulması aşamasında NVivo 11 programı kullanılmakla birlikte temalardan kategorilerin oluşturulması sürecinde manuel olarak tweetler taranmıştır.

Çalışmada başlangıçta veri toplanmasına Nisan 2015 itibariyle başlanması kararlaştırılmıştır (seçim kampanyasının Nisan ayında başlayacağı göz önünde bulundurulmuştur). Ancak 31 Mart 2015 günü İstanbul Adliyesine giren silahlı iki kişinin Gezi Direnişinde hayatını kaybeden Berkin Elvan'ın davasına bakan savcuyu rehin alması ile gelişen olayların bütün gündemi belirlemesi ve aynı gün ülkenin büyük bir kısmında elektrik kesintisinin yaşanması sebebiyle 31 Mart günü de ilgili siyasal grupların tweetleri arşivlenerek çalışmaya dahil edilmiştir. Veri toplama tarihinin son günü ise 7 Haziran seçimlerinin iptal edilerek yeni seçim kararının alındığı 24 Ağustos 2015 olarak belirlenmiştir. Aşağıdaki tabloda çalışmaya dahil edilen siyasal grupların aylara göre attıkları tweet sayıları verilmiştir.

Tablo 6.1. Çalışmaya dahil edilen siyasal grupların aylara göre attıkları tweet sayıları

	Mart (31 Mart 2015)	Nisan	Mayıs	Haziran	Temmuz	Ağustos	Toplam
AKP	13	190	1302	362	148	78	2093
Antikapitalist Müslümanlar	10	209	314	236	452	342	1563
CHP	30	452	389	133	203	186	1393
HDP	5	651	502	164	255	207	1784
İş Cinayetleri	-	140	55	-	13	4	212
MHP	6	416	431	403	266	210	1732
Mülksüzleştirme	5	117	134	268	242	104	870
Yeşil İsyen	2	107	87	55	55	23	329

Tablo 6.1'de özellikle seçimlerden hemen önce siyasal grupların attıkları tweetlerin yoğunlaştığı görülmektedir. Seçimlerin yapıldığı 7 Haziran 2015'ten sonra ise siyasal grupların –özellikle siyasal partilerin- attıkları tweetlerin sayısının düştüğü

gözlenmiştir. Bu durum özellikle siyasal partilerin Twitter’ı seçim çalışmalarının bir parçası olarak gördüklerini göstermektedir.

Araştırmada kullanılan temalar ve kodlamalara geçmeden önce çalışmaya dahil edilen siyasal grupların profilleri hakkında bilgi verilmesi daha uygun görülmüştür. Buna göre veri toplama sürecinde AKP resmi Twitter hesabının kapak fotoğrafında “Milletin Partisi 13 Yaşında” ibaresi yer almakta ve profil resmi olarak da AKP amblemi göze çarpmaktadır. Profil resminin hemen altında “Resmi Twitter Hesabı” yazısı ve partinin sitesi ile Facebook hesabının linki yer almaktadır. Ayrıca konum bilgisi olarak Türkiye görülmektedir.

Antikapitalist Müslümanların kapak fotoğrafında ise katıldıkları bir eylemin görüntüsü yer almaktadır. Fotoğrafta yer alan dövizlerdeki “Emeği, Ekmeği, Alın Terini ve Hakkı Müdafaa Etmek İçin!” ve “Hem Tanrı’ya Hem Paraya Kulluk Edemezsin” sloganları dikkat çekmektedir. Antikapitalist Müslümanların profil fotoğrafı ise grubun logosundan oluşmaktadır. Logonun hemen altında ise “Antikapitalist Müslümanlar Hareketi” ve “Kapitalizmle Mücadele Derneği” yazıları dikkat çekmektedir. Ayrıca grubun sitesinin ve Facebook hesabının da linkleri profil fotoğrafının altında yer almaktadır. En altta ise grubun Aralık 2012 tarihinde Twitter’a katıldığı bilgisi yer almaktadır.

CHP’nin kapak fotoğrafında ise yine bir eylem ve Türk bayrağı sallayan genç bir kadın görüntüsü yer almaktadır. Fotoğrafın üzerinde bir şerit halinde partinin sitesinin linki ile Twitter ve Facebook adresleri bulunmaktadır. CHP’nin profil fotoğrafına ise yine partinin amblemi konmuştur. Amblemin altında “Cumhuriyet Halk Partisi Remi Twitter Hesabı” yazısı ve partinin sitesinin linki yer almaktadır. Ayrıca en altta Şubat 2011 tarihinde Twitter’a katıldığı bilgisine de yer verilmiştir.

HDP’nin kapak fotoğrafında “Halkların Demokratik Partisi” yazısı ve partinin amblemi görülmektedir. Amblemin hemen altında ise “Sözümüz gücümüzdür” sloganı göze çarpmaktadır. Ayrıca kapak fotoğrafında sağ üst köşede partinin Facebook, Twitter, Youtube adresleri ile partinin sitesinin linki yer almaktadır. Profil fotoğrafında ise yine partinin amblemi ve altında partinin ismi bulunmaktadır. Onun altında ise “HDP genel Merkezinin kurumsal Twitter Hesabıdır” yazısı ile parti sitesinin linki vardır.

İş Cinayetleri grubunun profil fotoğrafı iş cinayetlerine karşı yapılmış bir eylem görüntüsünden oluşmakta ve fotoğraftaki pankartta ise “İş Kazası Değil Cinayet!” yazısı

göze çarpmaktadır. Grubun profil fotoğrafında ise “İş Cinayetlerini Unutma!” yazısı yer almaktadır. Ayrıca profil fotoğrafının hemen altında “İş Cinayetlerinde Hayatını Kaybedenlerin Adalet Arayan Yakınları; HER AYIN İLK PAZAR GÜNÜ saat 13.00’te Galatasaray Meydanı’nda, ‘Vicdan ve adalet Nöbeti’nde!” notu görülmektedir. Bu bölümde grubun sitesinin linkine ve Mayıs 2012 tarihinde Twitter’a katıldığı bilgisine de yer verilmiştir.

MHP’nin kapak fotoğrafında ise partinin genel başkanı Devlet Bahçeli’nin fotoğrafı, parti amblemi ve “Bizimle Yürü Türkiye” sloganı yer almaktadır. Ayrıca kapak fotoğrafında “Milliyetçi Hareket Partisi 11. Olağan Büyük Kurultayı” yazısı bulunmaktadır. Bu kısımda partinin Facebook, Twitter ve Instagram hesaplarının yer aldığı da göze çarpmaktadır. Partinin profil fotoğrafında ise bir kalp içinde partinin amblemi olan üç hilal ve altında “Türkiye’nin Kalbi Burada!” sloganı bulunmaktadır. Profil fotoğrafının altında “Milliyetçi Hareket Partisi #MHP Resmi Twitter Sayfası” yazısı, Instagram adresi, partinin sitesinin linki, konum (Türkiye) ve Twitter’a Haziran 2010’da katıldığı bilgisi yer almaktadır.

Mülksüzleştirme’nin kapak fotoğrafı düz mavi bir zeminden oluşmaktadır. Profil fotoğrafı ise sermaye ile basın arasındaki ilişkileri gösteren bir veri haritasıdır. Profil fotoğrafının hemen altında “Sermaye-iktidar ilişkileri üzerine kolektif veri derleme ve haritalama çalışması” yazısı ile #mülksuzlestirme ve #KentselDönüşümLobisi hashtagleri bulunmaktadır. Ayrıca konum bilgisi olarak İstanbul bildirilmiştir ve onun altında da grubun sitesinin linkine yer verilmiştir.

Yeşil İsyân’ın kapak fotoğrafında bir çiçek fotoğrafı görülmektedir. Profil fotoğrafında ise yapraklarla sarılmış bir insan yüzü şeklindeki ağaç gövdesi görseli yer almaktadır. Profil fotoğrafının altında sadece Nisan 2012 tarihinde Twitter’a katıldığı bilgisi bulunmaktadır.

6.1. Araştırmada Kullanılan Temalar

Araştırma sürecinin başında araştırmada kullanılacak temalar milliyetçilik, din, cinsiyetçilik ve çevre ve kent olarak belirlenmiş, fakat verilerin analiz için organizasyonu sırasında din ve milliyetçiliğin araştırmanın siyasal grupları tarafından aynı yoğunlukta kullanılmadığı fark edilmiştir. Ayrıca çok geniş temalar olması bu temaların kodlanmasını zorlaştırmaktadır. Başlangıçta çalışmaya dahil edilmeyen emek süreçleri temasının ise verilerin organizasyonu sürecinde bütün siyasal gruplar

tarafından yoğun bir şekilde kullanıldığı görülmüştür. Bunun üzerine milliyetçilik ve din temaları çalışmadan çıkarılarak yerine emek süreçleri teması eklenmiştir. Cinsiyetçilik teması ise ('cinsiyetçilik' kavramının bir sistemi ifade etmesi, 'toplumsal cinsiyet'in ise durumu anlatan daha nötr bir kavram olması dolayısıyla) toplumsal cinsiyet ile değiştirilmiştir.

6.1.1. Toplumsal cinsiyet

Sosyal Bilimler literatüründe son yıllarda sıkça çalışılan konulardan biri toplumsal cinsiyet eşitsizliğidir. Özellikle 2. Dalga Feminizmin yükselişi ile birlikte kadınların ve farklı cinsel yönelimlere sahip bireylerin deneyimleri akademik çalışmalarda kendisine yer bulmuştur. Toplumsal yapıdaki en büyük eşitsizlik yapılarından biri olan toplumsal cinsiyet eşitsizliği; eğitimden siyasete, hukuktan gündelik dile toplumun her alanına sirayet etmiştir. Altunpolat toplumsal cinsiyeti “farklı kültürlerde, farklı coğrafyalarda ve farklı tarihsel zamanlarda toplumsal olarak inşa edilmiş ve kadınlar ile erkeklere yüklenmiş roller, nitelikler, davranışlar, aktiviteler ve sorumluluklar bütünü” olarak tanımlamaktadır (Altunpolat, 2017, s. 41). Toplumsal cinsiyeti, biyolojik cinsiyetten ayıran nokta; biyolojik cinsiyet doğal ve doğuştan gelen bir özellik iken, toplumsal cinsiyetin toplumsal yapılar ve normlar tarafından inşa ediliyor oluşudur. Nicole-Claude Mathieu, insan toplumlarının kadın ve erkek cinsiyetlerine farklı işlevler yükleyerek biyolojik farklılaşmayı üst belirlediğine dikkat çekmektedir (Mathieu, 2009, s. 82). Bu üst belirlenim ile “dişiye, onu toplumsal bir kadına dönüştürecek “kadın” toplumsal cinsiyeti dayatılır; erkeğe ise, onu toplumsal bir erkeğe dönüştürecek “erkek” toplumsal cinsiyeti.” (Mathieu, 2009, s. 83). Toplumsal cinsiyet; “toplumsal cinsiyete dayalı işbölümü ve üretim araçlarının toplumsal cinsiyet temelinde bölünmesi” ile “üreme emeğinin toplumsal örgütlenişi” olmak üzere iki maddi alanda görünürlük kazanmaktadır (Mathieu, 2009, s. 83). Böylelikle ortaya cinsiyete dayalı işbölümü çıkar. Cinsiyete dayalı işbölümü; “işbölümünün toplumsal cinsiyet ilişkilerinden kaynaklanan biçimidir; bu biçim tarihsel ve toplumsal olarak değişir.” (Kergoat, 2009, s. 95). Cinsiyete dayalı işbölümü ile erkeklere üretim alanı, kadınlara ise yeniden üretim alanı tahsis edilmiştir. Ayrıca erkekler toplumsal değeri yüksek olan alanlara da el koymuştur (Kergoat, 2009, s. 95). Kergoat toplumsal cinsiyet ilişkileri ile cinsiyete dayalı işbölümünün birbirinden ayrılamayacak iki terim olduğunu ve epistemolojik olarak bir sistem oluşturduklarını belirtmekte ve eklemektedir; “cinsiyete dayalı

işbölümü, toplumsal cinsiyet ilişkilerinin temel çatışma konusu olma statüsüne sahiptir” (Kergoat, 2009, s. 99).

Toplumsal cinsiyete dayalı ayrışmanın bir yanı da kamusal alan ile özel alan arasındaki bölünmedir. Tarihsel olarak politik ve toplumsal temelleri olan kamusal ve özel alan ayrımı aynı zamanda erkeklere tahsis edilen kamusal alan ile kadınların kapatıldığı özel alan şeklinde de okunabilir. Lamoureux hükümetin her zaman kamusal alanda yer alırken, ev içinin istisnasız bir şekilde özel alanın bir parçası olduğuna dikkat çekmektedir (Lamoureux, 2009, s. 243). Antik Yunan’da polislin yönetimine katılma yani politika alanı kamusal alan olarak görülmekte ve erkeklere ait bir alanı imlemektedir. Günümüzde politikanın ‘erkek işi’ olarak görülmesi bu düşünme biçiminin bir uzantısıdır. Daha önce kamusal alanla ilgili tartışmalarda da gördüğümüz gibi Habermas’ın tarif ettiği modern kamusal alan farklı toplumsal grupların yanı sıra kadınları da dışlamıştır. Feminist hareket 1970’li yıllarda tam da bu duruma karşı çıkmış ve ‘özel olanın politik olduğunu’ ilan etmiştir:

Kamusal olan/özel olan ayrımı, kamusal alanın genel yasalar tarafından belirlendiği, buna karşılık özel alanın ise herkesin özgürlüğüne bırakılmış olduğu varsayımına dayanır. Kadınlar, kamusal alandaki kadın-erkek ilişkilerini düzenleyen hiyerarşinin özel olana da uzandığını ve aynı yapıdan kaynaklandığını gösterdiler. Bu yüzden, kadınların “kendine ait bir yerde” hissedecekleri gerçek anlamda bir özel alan yoktur (Collin ve Kaufer, 2015, s. 39-40).

Kamusal alandan dışlanan ve ikili cinsiyet rejiminden etkilenen tek grup kadınlar değildir. LGBTİ’ler de patriyarkal sistem tarafından dışlanmakta ve ikincilleştirilmektedir. Bu duruma bir cevap olarak özellikle 1990’lı yıllar ile birlikte literatürde kullanılmaya başlanan queer kuram ortaya çıkmıştır. Queer kuramcıları ikili cinsiyet rejimini eleştirmiş, kadın-erkek veya eşcinsel-heteroseksüel gibi ikilikleri yapıbozuma uğratarak toplumsal cinsiyet ve cinsel kimlik kategorilerinin sorgulanmasını sağlamıştır (Altunpolat, 2017, s. 43):

Queer teori, “normal”i inşa eden normların kuruluş ve işleyiş yapısını (normativite) sorgular. Cinsiyet, toplumsal cinsiyet, cinsel yönelim ve cinsel pratiklerle ilgili her tür damgalamaya dolayısıyla da cinsel kimliklerin üzerine kurulduğu her tür kategoriye karşı durur. Kadınlık-erkeklik, eşcinsellik-heteroseksüellik gibi taksonomilere, bu yapıların beraberinde getirdiği uyumluluklara karşı, cinsiyet/toplumsal cinsiyet/cinsel yönelim kimliklerinin hiçbirinin “doğal” ve “normal” olmadığını, tarihsel, kültürel ve toplumsal olarak inşa edildiğini ve dolayısıyla da iktidar ilişkilerinden bağımsız düşünülmeceğini savunur; hakikat rejiminin cinsel kimlikleri nasıl düzenlendiği ve bu kimliklerle

özdeşleşmelerin bireyleri nasıl mümkün kıldığı ve kısıtladığı etrafında yoğunlaşarak yıkıcı bir politika önerir. Özellikle egemen olandan farklı cinsel oluşlar üzerine odaklanarak, hâkim cinsiyet tarafından belirlenen ‘normal’ ve ‘sapkın’ kategorilerinin cinsel davranışlara/eylemlere ve kimliklere yaptığı atıfların politik eleştirisini ortaya koyar (Altunpolat, 2017, s. 44).

Kadınların ve farklı cinsel yönelime sahip bireylerin toplumun pek çok alanından dışlandığı, kamusal alanda kendilerine yer bulamadıkları ve özel alana hapsedildikleri bir gerçektir. Bu bağlamda bu çalışma çerçevesinde incelenen siyasal grupların toplumsal cinsiyete dair söylemleri de analize tabi tutulmuş, atılan toplam tweet içerisinde aratılan anahtar sözcükler ile toplumsal cinsiyet eşitsizliğine ne kadar vurgu yapıldığı ve bu konudaki söylemleri analiz edilmiştir. Aynı şekilde alternatif kamusal alan tartışması bağlamında kadınların ve LGBTİ’lerin ilgili grupların tweetlerinde ne kadar görünür oldukları ve ne şekilde görünür oldukları sorgulanmıştır. Aşağıda önce toplumsal cinsiyet teması altında taratılan anahtar sözcüklerin sıklık analizine, daha sonra da kadın ve LGBTİ ile ilgili sözcüklerin sözcük haritasına yer verilerek çalışmaya dahil edilen siyasal gruplar tarafından en çok hangi bağlamlarda kullanıldığı incelenmiştir.

6.1.1.1. Anahtar sözcükler ve sıklık analizi

Toplumsal cinsiyet teması çerçevesinde araştırma kapsamında kullanılan anahtar sözcükler ‘aile sigortası, anne, başörtüsü, cinsiyet eşitliği, cinsiyet eşitlikçi, cinsiyetçi, evde bakım, feminist, kadın bakanlığı, kadın cinayetleri, kadın, kadına şiddet, LGBT, LGBTI, namus, Onur Haftası, Pride, sığınma evi ve toplumsal cinsiyet’tir. Söz konusu anahtar sözcükler kurumsal siyasetin aktörlerinin (siyasal partiler) ve alternatif siyasal grupların attıkları toplam tweetler içinde taratılarak toplumsal cinsiyet teması oluşturulmuştur. Tablo 6.2’de NVivo 11 programı ile taratılan anahtar sözcüklerin kaç kaynakta ve kaç defa geçtiği görülmektedir.

Tablo 6.2. *Toplumsal Cinsiyet Teması Anahtar Sözcüklerin Kullanım Sıklığı*

	Siyasal Gruplar		Siyasal Partiler	
	Kaynaklar	Referanslar	Kaynaklar	Referanslar
Aile Sigortası	0	0	13	95
Anne	32	67	30	51
Başörtüsü	7	13	5	11

Cinsiyet Eşitliği	4	7	4	7
Cinsiyet Eşitlikçi	3	6	10	12
Cinsiyetçi	14	21	6	11
Evde Bakım	2	2	6	15
Feminist	5	9	7	23
Kadın Bakanlığı	4	4	3	3
Kadın Cinayetleri	26	33	3	3
Kadın	154	584	153	510
Kadına Şiddet	2	3	6	6
LGBT	12	53	4	7
LGBTI	3	5	0	0
Namus	2	4	21	26
Onur Haftası	12	13	0	0
Pride	11	13	0	0
Sığınma Evi	3	3	4	4
Toplumsal Cinsiyet	7	13	8	18

Tablo 6.2 sadece Toplumsal Cinsiyet teması altında yer alan kavramların kullanım sıklıklarını vermektedir. Sonraki aşamada ise bu sözcüklerin en çok hangi sözcüklerle beraber kullanıldığını (eşdizimsellik) belirlemek üzere sözcük haritaları (word tree) çıkarılmıştır. Son olarak da siyasi grupların bu anahtar sözcükleri kullanım biçimlerinden yola çıkılarak kategorilere ulaşılmıştır. Sözcük haritalarına geçmeden önce Tablo 6.2 yorumlanacak olursa eğer ilk sırada yer alan ‘aile sigortası’ kavramının çalışmaya dahil edilen alternatif siyasi grupların gündeminde olmadığını söylemek mümkündür. Siyasi partiler ise ‘aile sigortası’ndan 13 kaynakta 95 kez bahsetmişlerdir. Bu durum seçimlerin hemen öncesinde topluma maddi yardımı gündemlerine alan kurumsal siyasetin aktörlerinin seçim ekonomisi yürütmeleri ile açıklanabilir. Aile sigortası adı altında yoksul kadınlara maddi yardımda bulunulması bir seçim vaadi olarak siyasi partilerin seçim kampanyası sürecinde yer almıştır. Aslında bu vaat ne yoksulluğa ne de toplumda ve ailede kadının ikincilleştirilmesine bir çözüm oluşturmaktadır. Sadece seçim sürecinde toplumun farklı kesimlerini ekonomik yardım vaadiyle oy vermeye teşvik etmeyi hedeflemektedir. Bu bağlamda alternatif siyasi grupların gündeminde olmaması anlaşılabilir. Ayrıca kadın sorununu bir toplumsal cinsiyet eşitsizliği, diğer bir deyişle bir sistem sorunu olarak ele alan HDP’nin de aile sigortasını gündemine almadığı görülmektedir.

Toplumda kadına yüklenen rollerin başında gelen annelik vasfının her iki gruptaki siyasal aktörler tarafından hemen hemen eşit oranda kullanıldığı görülmektedir (alternatif siyasal gruplar ve siyasal partiler için sırasıyla 67 ve 51 kez). Bu durum toplumsal cinsiyet rolleri açısından bakıldığında, kadının öncelikle annelik rolüyle eşleştirildiği gerçeği ile ilişkilidir. Hem alternatif siyasal gruplar hem de siyasal partiler bu noktada benzer bir tavır sergilemiş ve kadını yoğun bir şekilde anne olarak görmüştür.

Yine toplumda özellikle belli dönemlerde yükselen/yükseltilen bir tartışma konusu olan ‘başörtüsü’ de seçim döneminde görece az kullanılan bir kavram olmuştur (alternatif siyasal gruplar ve siyasal partiler için sırasıyla 13 ve 11 kez). Bu durum Haziran seçimleri öncesinde (sonrası ile karşılaştırıldığında) görece barışçıl bir ortamın olması ile açıklanabilir. Özellikle toplumsal kutuplaşmanın tırmandığı dönemlerde Türkiye’de kadın üzerinden siyaset yürütülmesi ve bunun bir parçası olarak da başörtüsü tartışması daha yoğun bir hal almaktadır. Bu noktada 7 Haziran seçimleri öncesinde bu noktadaki kutuplaşmanın görece daha az olduğu söylenebilir.

‘Cinsiyet eşitliği’, ‘cinsiyet eşitlikçi’ ve ‘cinsiyetçi’ sözcükleri ise birlikte değerlendirildiklerinde daha anlamlı bir hale gelmektedir. Çünkü bu kavramlar temelde aynı soruna gönderme yapmaktadır. Üç kavramın kullanım sıklığına baktığımızda toplamda alternatif siyasal gruplar tarafından 34 kez ve siyasal partiler tarafından 30 kez kullanıldıkları görülmektedir. Bu kavramların işaret ettiği sorunun derinliği göz önüne alındığında sıklık düzeyinin yüksek oluşu anlaşılır olabilir. Ancak bu kavramların alternatif siyasal grupların ve siyasal partilerin ya da siyasetin gündemine girmesi Türkiye’deki kadın mücadelesinin bir başarısı olarak okunabilir.

Kadına toplumda yüklenen ücretsiz ev içi emeğin parçası olan bir diğer iş de ‘evde bakım’dır. Evde hasta, yaşlı veya engelli bakımı toplumsal olarak doğrudan bir kadın işi olarak algılanmaktadır ve pek çok kadının doğal vazifesi olarak görülmektedir. Bu bağlamda alternatif siyasal gruplardan çok siyasal partilerin gündeminde yer etmesi anlaşılırdır (alternatif siyasal gruplar ve siyasal partiler için sırasıyla 2 ve 15 kez). Çünkü evde bakım sorunu aynı zamanda bir sosyal devlet sorunudur ve kurumsal siyasetin çözmesi gereken bir meseledir. Dolayısıyla partilerin seçim vaatleri kapsamında kendisine yer bulmuştur. Alternatif siyasal gruplar açısından ise anlamlı bir kullanım sıklığından bahsetmek mümkün görünmemektedir.

Aratılan bir diğere anahtar sözcük ise ‘feminist’ kavramıdır. Tablo 6.2’de siyasal partiler tarafından daha yaygın bir şekilde kullanıldığı görülse de bu sonuç yanıltıcıdır (alternatif siyasal gruplar ve siyasal partiler için sırasıyla 9 ve 23 kez). Çünkü aslında bütün kullanımlar tek bir kaynağa, Halkların Demokratik Partisi’ne (HDP) aittir ve diğere partilerin böyle bir kullanımı yoktur. HDP’nin seçim kampanyasının farklı toplumsal kesimleri kucaklama çabasında olan bir tür radikal demokrasi projesi olduğu göz önünde bulundurulduğunda bu durum açıklığa kavuşmaktadır. HDP seçim kampanyası süresince, kurumsal siyasetin çok da alışkın olmadığı bir tutum sergilemiş ve toplumsal olarak mücadele yürüten farklı kesimlerin sesi olmayı başarmıştır. Bu bağlamda seçim kampanyaları boyunca feministler de dahil olmak üzere farklı grupların taleplerini dile getirmiş ve alternatif siyasal gruplarla dayanışma ve ittifak halinde olmuştur.

Türkiye’de özellikle feminist hareketin gündeme taşımaya çalıştığı ‘kadın bakanlığı’ atılan toplam tweet içerisinde kendisine çok fazla yer bulamamıştır (alternatif siyasal gruplar ve siyasal partiler için sırasıyla 4 ve 3 kez). Türkiye’de toplumsal cinsiyet eşitsizliğine vurgu yapan farklı çevreler Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı yerine bir Kadın Bakanlığı kurulması gerektiğini savunmaktadır. Bunun sebebi ise Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı adının bile kadının geleneksel rollerine atıf yapmasıdır. Oysa bunun yerine kurulacak olan bir Kadın Bakanlığının geleneksel rollerden arındırılmış bir isim ve yaklaşımla, kadın sorununa dair çözümler üretmeye daha elverişli olacağı varsayılmaktadır.

Toplumdaki en büyük sorunlardan biri olan ‘kadın cinayetleri’ ise alternatif siyasal grupların gündeminde yer alırken, kurumsal siyasetin gündemine girmeyi başaramamıştır. Yine bununla bağlantılı olarak ‘kadına şiddet’ kavramı da toplam tweet içerisinde oldukça az yer tutmaktadır. Aynı şekilde kadına yönelik şiddetin sonucunda bir ihtiyaç olarak ortaya çıkan ‘sığınma evi’ de hem kurumsal siyasetin hem de alternatif siyasetin çok fazla gündemi olmamıştır. Bu üç kavramın toplam kullanım sıklıkları alternatif siyasal gruplar ve siyasal partiler için sırasıyla 39 ve 13’tür. Türkiye’nin en yakıcı sorunlarından biri olması ve ancak bütünlüklü bir çabayla çözüme kavuşturulabilecek olan bu sorunun görünürlüğünün kurumsal siyasetin nezdinde bu kadar düşük olması dikkat çekicidir. Sorunun çözümü için kullanılan dilden, hukuki yaptırımlara ve toplumsal bir dönüşüme kadar pek çok çabanın birlikte harcanması

gerektiği göz önünde bulundurulduğunda, kurumsal siyasetin bu konuda sözünün olmaması sorunu göz ardı ettiklerini göstermektedir.

Her ne kadar toplumda ve kamusal alanda kadın çok görünür olmasa da Toplumsal Cinsiyet teması altında en çok kullanılan sözcük ‘kadın’ sözcüğü olmuştur (alternatif siyasal gruplar ve siyasal partiler için sırasıyla 584 ve 510 kez). Fakat elbette ki önemli olan kadın sözcüğünün en çok hangi bağlamda kullanıldığıdır. Analizin sonraki aşamasında göreceğimiz üzere bu kullanım sıklığı kadın sorununa çözüm üretecek söylemlerden uzaktır. Hakkında çokça söylem üretilmesine rağmen ev içi ücretsiz emek, kadının ucuz işgücü olması, evde bakım işini üstlenmesi veya kadına yönelik şiddetin boyutları ve sığınma evleri ihtiyacı gibi temel meselelere çözüm üretecek söylemlerin özellikle kurumsal siyasetin aktörlerinin gündeminde olmadığı söylenebilir.

Kadınla benzer şekilde toplumda ve kamusal alanda görünürlüğü hayli az olan LGBTİ’ler ile ilgili yapılan ‘LGBT, LGBTI, Onur Haftası, Pride’ anahtar sözcük taraması alternatif siyasetin yoğun bir şekilde gündemi olan LGBTİ’lerin, kurumsal siyasetin gündemi olmadığını ortaya koymuştur (alternatif siyasal gruplar ve siyasal partiler için sırasıyla toplam 84 ve 7 kez). Toplumsal yaşamın her alanında dezavantajlı durumda olan LGBTİ’ler, veri toplama aşamasında Onur Yürüyüşünün de gündemde olduğu ve bu yürüyüşe polis saldırısı olduğu göz önüne alındığında, kurumsal siyasetin aktörleri tarafından yeterli kullanım sıklığına ulaşamamıştır.

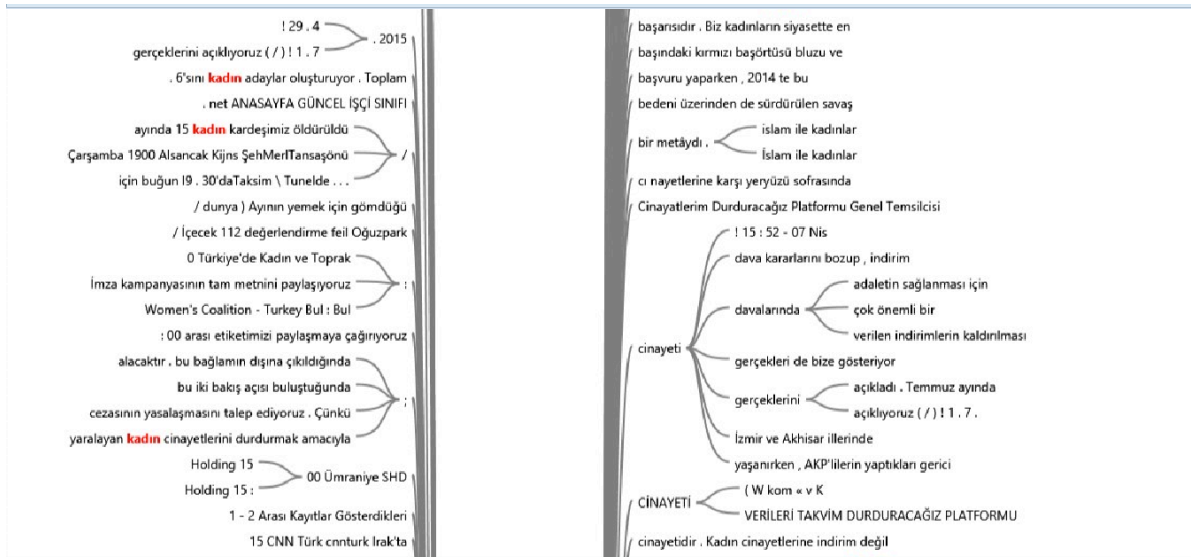
Kadın ve LGBTİ’lere yönelik tüm bu ikincilleştirmenin kaynağı olan ‘toplumsal cinsiyet’ kavramı ise hem alternatif siyaset hem de kurumsal siyaset tarafından yaklaşık olarak aynı oranda kullanılmıştır. Atılan tweetlerin önemli bir bölümünün seçim vaatleri olduğu ve analize bir katkısının olmadığı, ayrıca kavramın daha çok akademik bir kavram olmaktan kurtulamadığı göz önüne alınırsa yine de kullanım sıklığının anlamlı olduğu söylenebilir (13 ve 18 kez).

Toplumda kadınla özdeşleştirilen bir sözcük olan ‘namus’ ise siyasal partiler tarafından toplam 26 defa kullanılmıştır. Genellikle partilerin birbirleriyle yürüttükleri tartışmalarda kullandıkları görülen ‘namus’ sözcüğü genellikle ‘namus sözü’ eşdizimselliği şeklinde kullanılmıştır. Bu anlamda eril dilin siyasal partilerin söyleminde yeniden üretildiği söylenebilir.

6.1.1.2. Sözcük haritaları (word tree)

Toplumsal Cinsiyet teması altında kullanılan anahtar sözcüklerinin sıklık analizinin ardından bu sözcüklerin en çok hangi sözcüklerle kullanıldığı kullanım bağlamını bulmak açısından önem taşımaktadır. Bu çerçevede bu tema altında aratılan bütün sözcüklerin sözcük haritaları çıkarılarak en çok başka hangi sözcüklerle yan yana geldikleri incelenmiştir. Bu bölümde, bütün anahtar sözcüklerin sözcük haritaları yerine sadece 'kadın' ve 'LGBTİ'ler ile ilgili anahtar sözcüklerin sözcük haritalarına yer verilecektir. Bunun sebebi ise hem çok fazla anahtar sözcük oluşu hem de Toplumsal Cinsiyet teması altında en çok ezilen iki grubu kadınların ve LGBTİ'lerin oluşturmasıdır.

- **Alternatif siyasal grupların toplam tweetleri içinde 'kadın' sözcüğünün en çok yan yana geldiği (eşdizimsellik oluşturduğu) sözcükler:**

16 12 4 8
ateşi sonucu isimleri öğrenilemeyen
Ayşe Vakıfı arayan polisler ,
geçmek isteyen Rojavalıları taradı .
2 milyon 300 binden fazla
2 sa . Bugün yeryüzü sofrası
2015 \$ antikapitalist müs . retweetlecf
Ayrı Erkek Şiddeti Raporu :
bianet Erkekler Haziran da
27 Kadın Öldürüldü Ağustos'ta 22
30bin arttı ! 2013te 99bin 24
3'er kadın öldürüldü . Temmuz ayında
4 Sene de en az 592
41 ilde , MHP 51 ilde
49 51 % 0 % 50 % 100
Göçük 22 % 141 erkek ,
oluşturdu . Haziran ayında ölen
6 ayında şiddet yüzünden 141
12 kişinin öldüğünü ve
inşaat , tarım , taşımacılık işkollarında ,
71) diyen kitabın sözde müslümanları

. AKP iktidarında kadın cinayetleri
» KadınCinayeti • 4 sa . Balıkesir'de
artarak devam ediyor . Cansız
bir " erkeklik " suçudur . kadın
bitmek bilmiyor ! İki kadın
davalarının iddianamelerinde yer almasını ,
durdurmak için . . . antikapitalist müs .
Expand Büş . @busrabeyazz 52m
gündem oldukça artıyor " açıklamasına
JKadınCinayeti • 3 sa . 2015

cinayetleri

KadınCinayeti

- 1 sa . Kadın özgecan
- 2 sa . Antikapitalist Muhterem
- 22 sa . DURDURACAĞIZ
- 14 sa . ÖzgecanYasasını
- 16sa . Kadınların ve
- 17 sa . İzmir'de
- 2 sa . #KadınKatillerineAğırlandırılmışMüebbet Antikapitalist
- 9 sa . #YaşamHakkımız için

Abdöcan davası 9 Ekim'e ertelendi
açan fcrnif " . tefckfr » » Ç » » V
Adana'da gerçekleşecek AKP mitingine Çukurova
Ağustos Cumartesi 19 : 30'da yapılacak
aile içi şiddet olayında 529
Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı
istatistiksel olarak farklılıklar gösterebiliyor
istatistiksel olarak farklılıklar gösterebiliyor
Ankara Feminist Kolektif gibi birçok
antikapitalist müs . retweetled MİPLIMBB
antikapitalist müs . retweet : U ; ! *
AFAD tarafından kamplara nakledildi
Türkiye tarafına alınmaya başlandı
bot battı : 6 ölü
gizlediği gruptakilerin çağısına uyan
kadın sınırda yaşamını yitirirken ,
7 sa
yine de ...
DENİZ @berfinim deniz
DIYORLAR ? Nisann @ladynisan
ayrımcılığa , eşitsizliklere son vereceğiz . Mevsimlik

Show Photo Büş . @busrabeyazz
sorununda nasıl vahim bir
tam yüzde 1400 arttı .
toplum vicdanını yaralamaktadır . Öldürülen

CİNAYETLERİ

- ! YASAYI ÇIKAR KADINI YAŞAT
- AKP'nin hesabını vereceği en
- ARTTI . . . 2006 2005 2004

cinayetlerinde devreye 2 temel mevzuat

cinayetlerine

- Ağırlandırılmış Müebbet cezasının yasalastırılması ,
- hayır demek için 14
- indirim değil Ağırlandırılmış müebbetle
- karşı Beşiktaş meydanında kuruluyor
- Birlik olmak için
- sebebiyet veren esas eğilim ,
- birlikte durdurmaya çağırıldı . İmza

Cinayetlerini

- Durduracağız
- Platformu
- Platformu'nun İzmir'de öldürülen

- change . org
- 2015 Temmuz
- katillerine
- takipçisi bir
- verilerine göre

ayrımcılığa , eşitsizliklere son vereceğiz . Mevsimlik
az ücret alıyor . Ev işlerinin
Azizoğlu'nun tekrar bıçağa ulaşmasını sağlayan
bağlamda yaklaşması gerekmektedir . o zaman
karşı mücadeleye çağırıyor .
mücadele ediyoruz " diyen
bedeni paramparça çöp alanlarında bulunan
AĞI BIANET t
hayatını yitirdi ! • BtANET •
132
polis ve jandarmaya 99
1400 arttı . Hemen hergün
akamuder 1 sa . Hamile
arkada " çekmeyin" diye haykıran
bilmiyorum . " Kocası Tedmur'da kalan
boğazı kesildi . Sağ bırakılan
en skandalı , 2014 yılında
fabrika önünde yatıp kalkan
belirten 19 yaşındaki
en net kare .
henüz 18 yaşında

Platformu'nun İzmir'de öldürülen
durdurmak amacıyla ; Kadın katillerine
hep beraber durduralım . YASAYI
DURDURACAĞIZ 09 : 23 - 01
DURDURACAĞIZ PLATFORMU
OURDURACAĞIZ Üdrik . Xdr KAIMAF

CİNAYETLERİNİ

- arttığını ve bununla savaşacak
- bir önceki aya göre
- gündem olmasının artışı tam
- önemli bir sembolü oldu .
- önünün açılmasının en önemli

cinayetleriyle yüz yüze kalıyoruz .

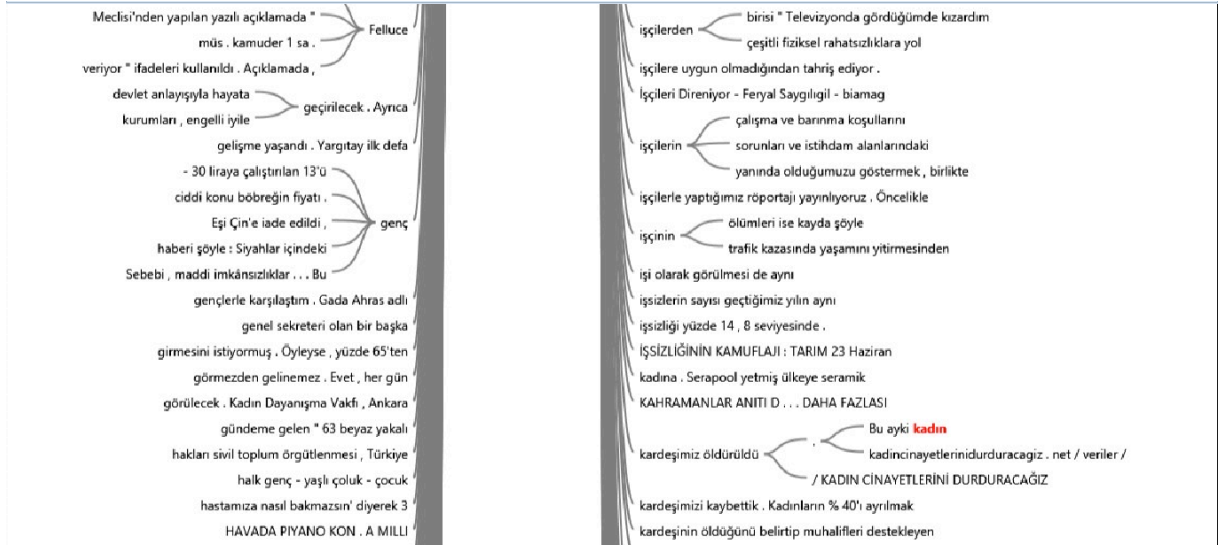
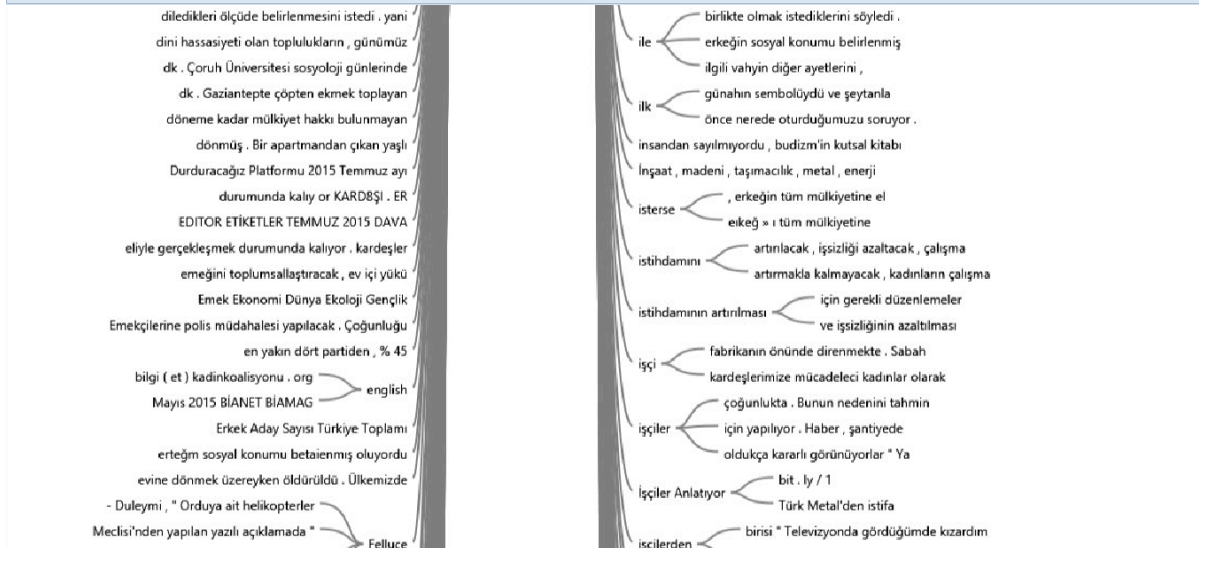
- islamin
- İslamin

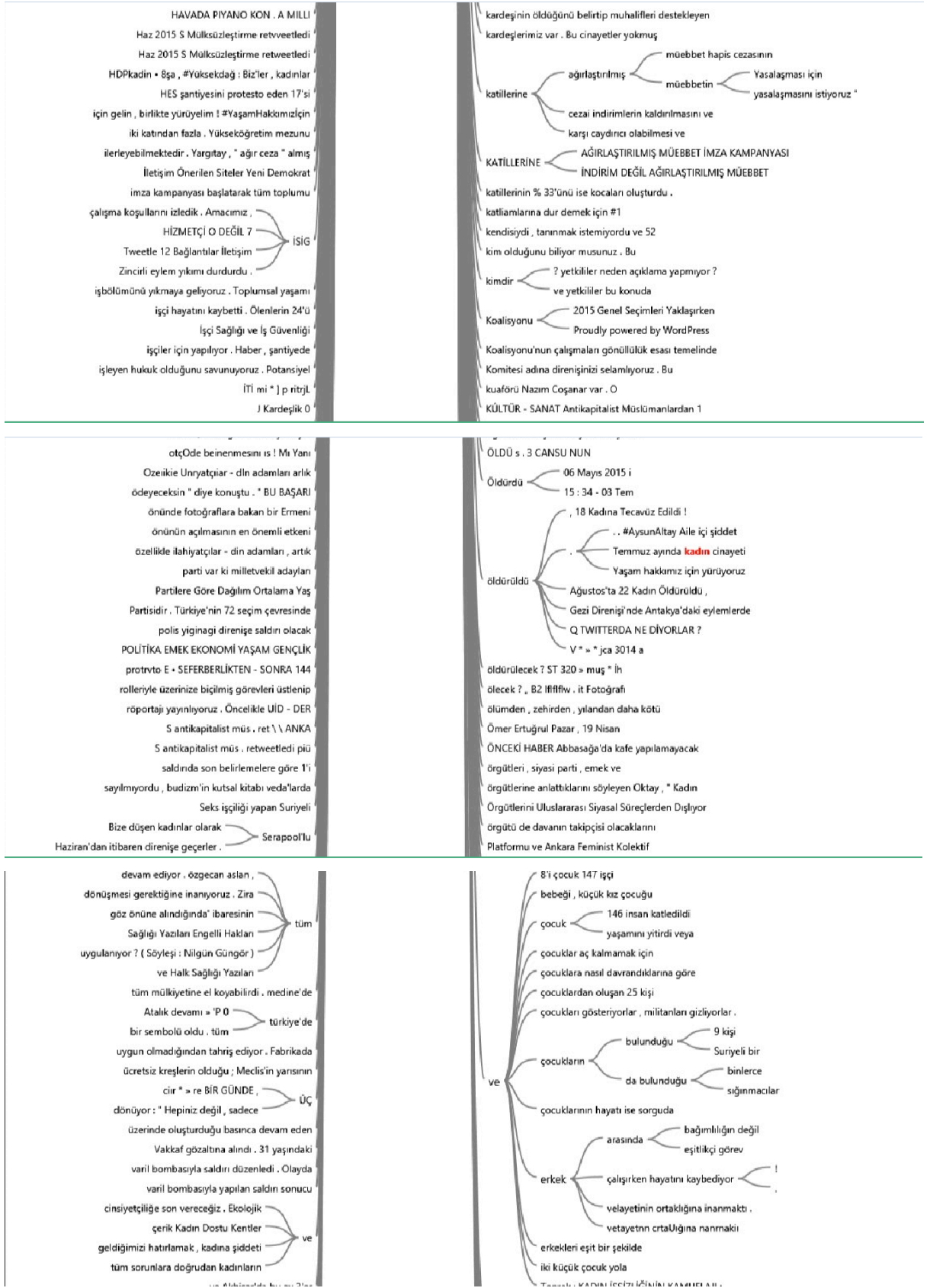
cnayetiennti oo « rrii tw semoolu
çalışanların varlığı ile projeye itibar
da
çiplak olarak yürütüldü . Akıl
kaçış hikâyesini şöyle anlattı :

Dayanışma

- Derneği , KA DER (Kadın
- Vakfı
- Ankara Kadın Platformu
- bize sahip çıktı .

destek olmuyor . Bu mu sizin

Şekil 6.1. Alternatif siyasi grupların toplam tweetleri içinde 'kadın' sözcüğünün en çok yan yana geldiği (eşdizimsellik oluşturduğu) sözcükler

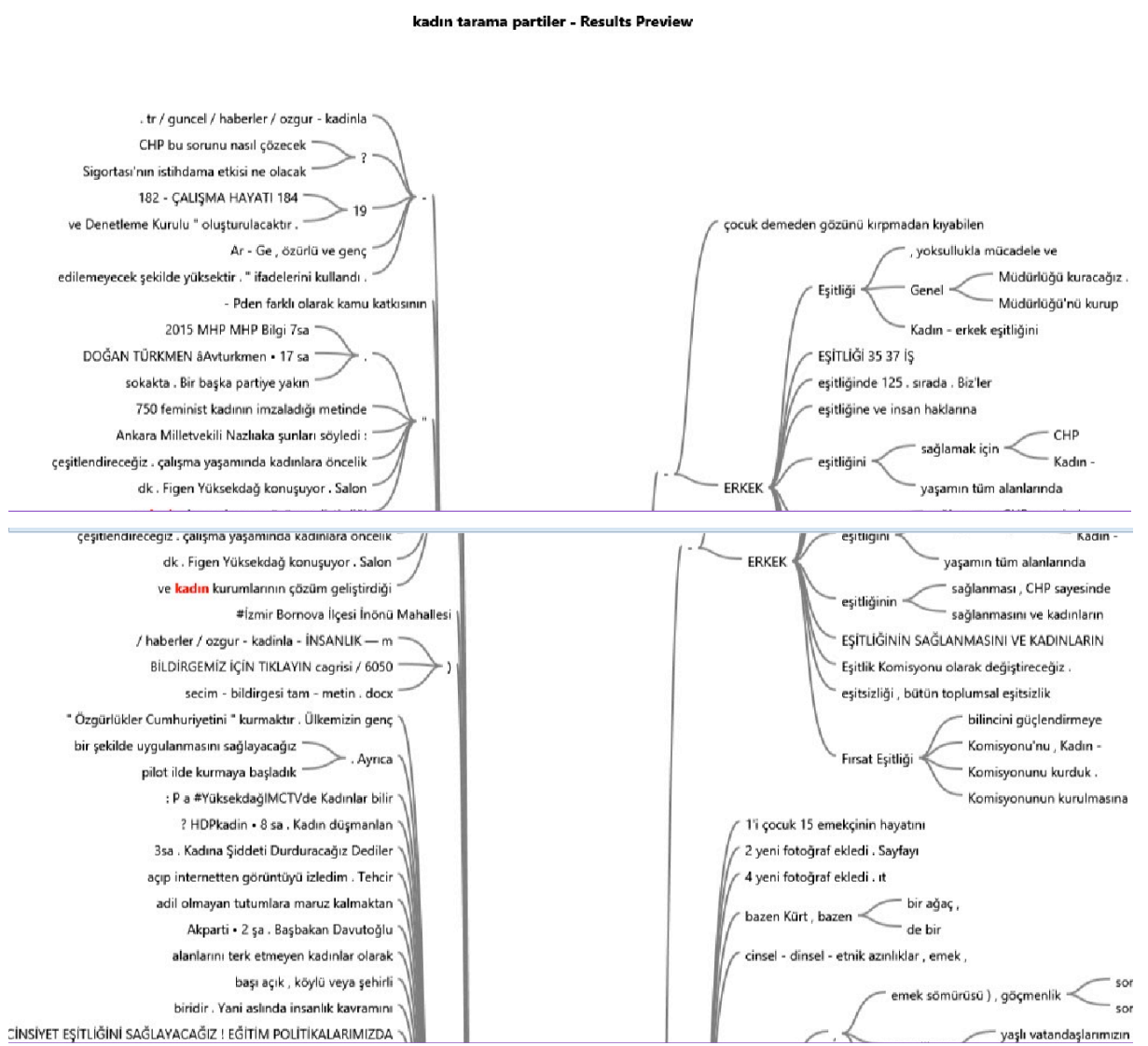
'Kadın' anahtar sözcüğünün alternatif siyasi gruplar tarafından kullanımının, NVivo 11 programıyla taratılması ile oluşturulan sözcük haritasında en çok 'cinayet', 'katil' 'işçi', 'ölüm' ve 'çocuk' gibi sözcüklerle söz öbeği oluşturduğu görülmektedir. Bu durum toplumda kadının pozisyonu hakkında gerçekçi sonuçlar ortaya koymaktadır. Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformunun hazırladığı rapora göre yalnızca 2018 yılı Ocak ayında 28 kadın erkekler tarafından öldürülmüştür. Raporda bu durum kadın cinayetlerinde ciddi bir düşüş yaşandığı şeklinde verilmiştir (http-13). Ayrıca raporda basına yansıdığı haliyle 147 çocuğun istismara maruz kaldığı belirtilmektedir. Bu bağlamda verilerde ortaya çıkan kadının daha çok cinayet ve ölümlerle anılması anlaşılabilir. Farklı mücadele alanlarında yer aldıkları ve farklı mücadele yöntemleri benimsedikleri halde alternatif siyasi grupların kadın söz konusu olduğunda ortaklaştıkları verilerden çıkan sonuçlardan biridir. Ana akım medyada kadına yönelik şiddetin ya çok yer bulmaması ya da taraflı bir şekilde verilmesi alternatif siyasi grupların ve kadın mücadelesi yürüten grupların sosyal medya üzerinden soruna dikkat çekmeye çalışmasına sebep olmaktadır. Bu nedenle de kadın cinayetleri, çalışmaya dahil edilen her bir alternatif siyasi grup farklı amaçlarla örgütlenmiş olsalar da hepsinin ortak gündemi olmuştur.

Bir diğer sonuç ise kadının daha çok 'çocuk' sözcüğü ile eşdizimsellik oluşturduğudur. Bu durum ise şiddetin çeşitli türlerine ve istismara uğrayan çocukların da kadınlar gibi toplumun en güçsüz kesimlerinden birini oluşturmasıyla ilgilidir. Ayrıca çocukların bakım işi ve sorumluluğu toplumsal cinsiyet rolleri açısından bakıldığında kadının sorumluluk alanında görülmektedir. Bu durum kadınlarla çocukların birlikte anılmasının bir diğer sebebidir.

Kadın sözcüğünün en çok söz öbeği oluşturduğu bir diğer sözcük ise 'işçi' sözcüğüdür. Bu da yine sosyo-ekonomik olarak toplumdaki yeri aşağılarda olan bir kesim olan işçilerin, bir de kadın olduklarında iki kere eziliyor olmasıyla ilgilidir. Kadın işçiler hem daha düşük ücretlerle çalıştırılmakta, hem de çalışma koşulları açısından bakıldığında genellikle daha kötü şartlarda çalışmaktadır. Bunun yanı sıra çoğu kadın işyerinde tacize ve mobbinge maruz bırakılmaktadır. Ayrıca çoğu işyerinde çocukların bakımı için bir alan olmadığı için çalışan kadınların pek çoğu çocuklarını bırakacakları güvenli bir yer bulamamaktadır. Sonuç olarak kurumsal siyasetin dışında konumlanan siyasi grupların kadın sorunu söz konusu olduğunda kadın cinayetlerini ve kadınların

çalışma hayatında (işçi kadınlar) yaşadıkları sorunları konuştukları söylenebilir. Bu durum toplumda kadının konumuyla uyumlu bir görünüm arz etmektedir.

- **Siyasal partilerin toplam tweetleri içinde ‘kadın’ sözcüğünün en çok yana geldiği (eşdizimsellik oluşturduğu) sözcükler:**

İNİSİYET EŞİTLİĞİNİ SAĞLAYACAĞIZ ! EĞİTİM POLİTİKALARIMIZDA
 cinsiyet eşitliğini sağlayacağız Eğitim politikalarımızda
 hazırız , yeter ki #ÖzgecanYasası
 hazırız , yeter ki ri#ÖzgecanYasası
 yeter ki #ÖzgecanYasası hdp
 daha öldü - Bu amaca karşın
 derece önemlidir . Demokrasiyi gerçekleştirmek de
 dk . #Yüksekdağ : Listemizde **kadın** akli
 doğup büyüdüğü yerde , Adana Ceyhan'da
 dönüştürücü gücüne inanıyor . Biliyoruz ki
 Eş Genel Başkanımız Figen #Yüksekdağ
 eşit oy hakkının kabul edilmesi
 ET2 Dünyada yoksullukla mücadele eden
 ETTİ , CHP KORUYACAK ! herkesinCHP Engelli
 güçlendirici değişiklikler yaptık . Kız öğrenciler
 HDP , demokratik siyasetten özgür vatandaşlığa
 için ortak bir tavır geliştirilmesi
 ile kadınların öfkesi doruğa ulaştı
 Kadın - Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu'nu

çocuk
 engelli ve yaşlı vatandaşlarımızın
 yaşlılara yönelik
 ENGELLİYE YÖNELİK SUÇLARDA ZAMAN
 189 20
 Kadının konumu
 ve yaşlılardan oluşan ve
 eğitim , doğaya saygı ve bilgi
 emekçi ve kınılan tüm kesimlerinin
 engelli , çocuk ve yaşlıların ihtiyaçlarına
 birlikte ve eşit koşullarda
 erkek şiddetiyle öldürüldü . - Sözleşme : Cezalarda
 tüm milletimize sesleniyorum ! . . . Tüm
 Ermeni , Roman , vb adayların yer
 Filistin , baş , inanç vb . konularda
 genç bir devrimci olan Erbay ,
 ve engelli yurttaşlarımızın istihdam
 gençlik meclisleri , ekoloji meclisleri , toplumsal
 GÜÇLÜ
 ÇOCUK 74 SOSYAL UYUM
 Aile Sigortası desteklerini

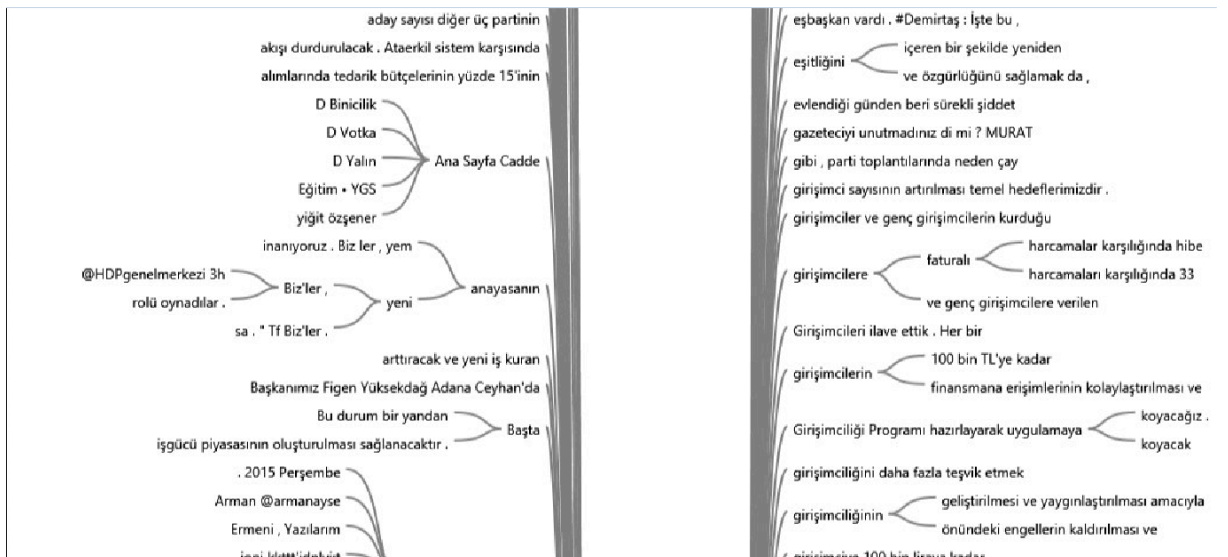
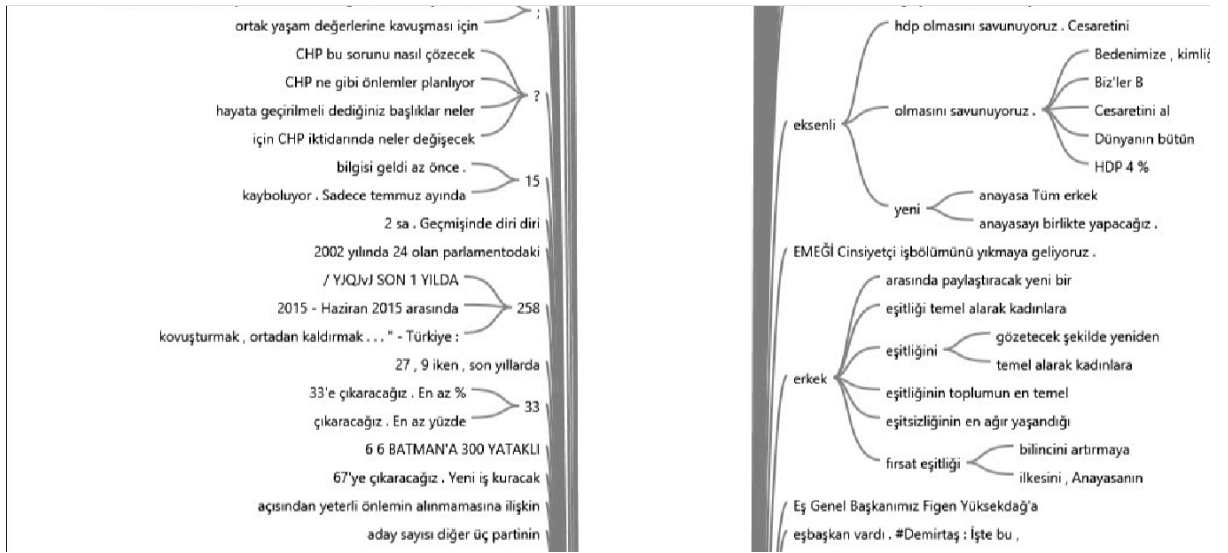
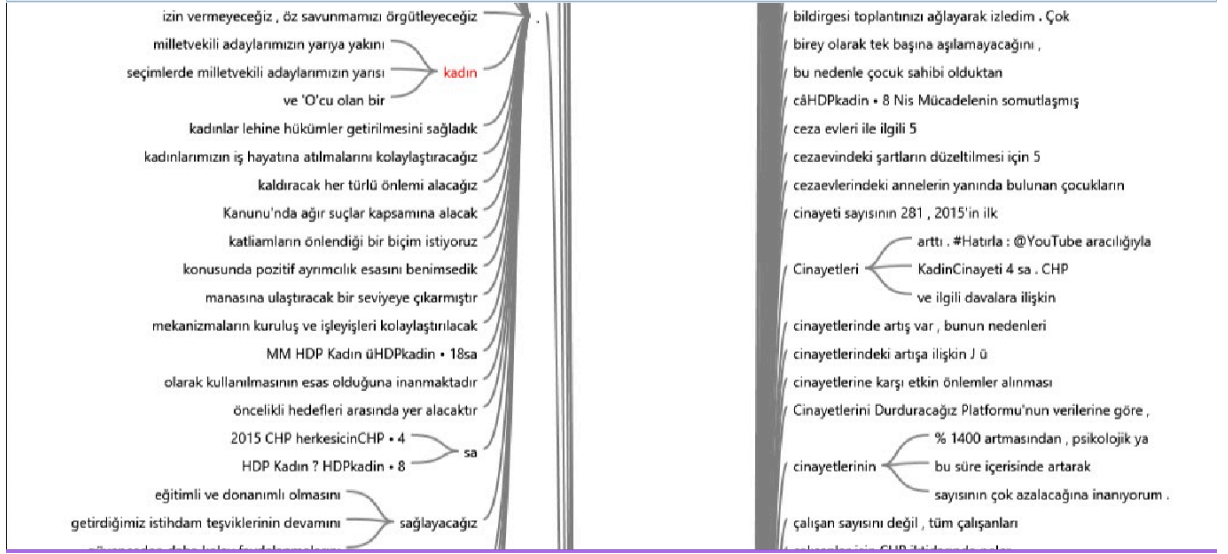
siyaset yapabildiğimiz . . . İsteddiğimiz mesleği seçebildiğimiz
 söyleminin ağır ceza kapsamına alınması
 şu şekilde sunuldu : Demokrasi Sivil
 takip edeceğiz . Kreş açma yükümlülüğünü
 tarihe karışacağı anlayışıyla hazırlanmıştır . CHP
 teknolojiye odaklı yatırımlara , yeşil projelere
 ÜZ KADINA ŞİDDETİ URACAĞIZ DEDİLER
 v HDP Kadın HDPKadın • İŞA
 yaptığımız . . . Sevdiğimiz , istediğimiz mesleği seçtiğimiz
 Doğulu , Güney Doğulu . . . Genç ,
 hırsla , doğayı savunan insanları ; yaşlı
 yeniden kurmalarını sağlayacağız . İnsana yaraşır
 yeniden yazacı = giz . Şiddetin , ayrımcılığın
 , 18 Nisan 2015 Cumartesi günü
 " ev kadınlarına " emeklilik hakkı sağlanacak
 Kadın adayları kadınlar belirledi . Rojava
 'Kadınlar Vardır' marşının da yaratıcısı
 adayı sevgili yoldaşım @Filiz Kocalı
 olan kadınlara ücret desteği vereceğiz

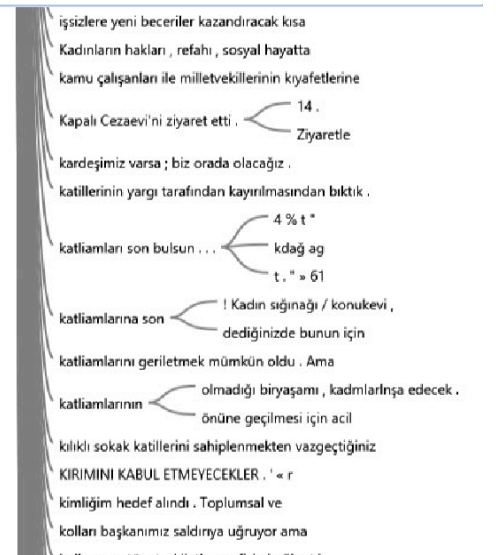
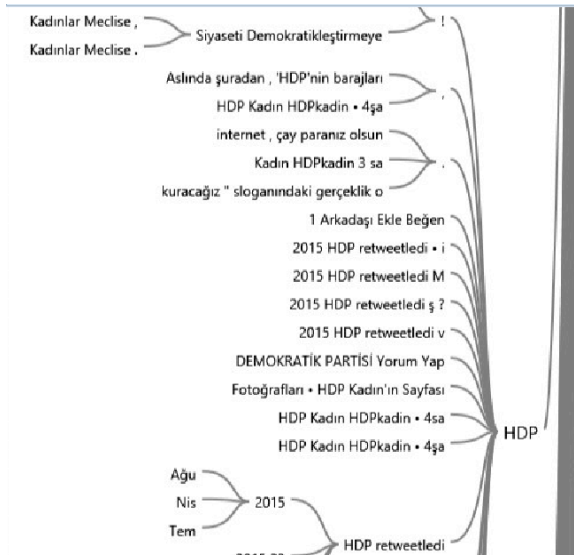
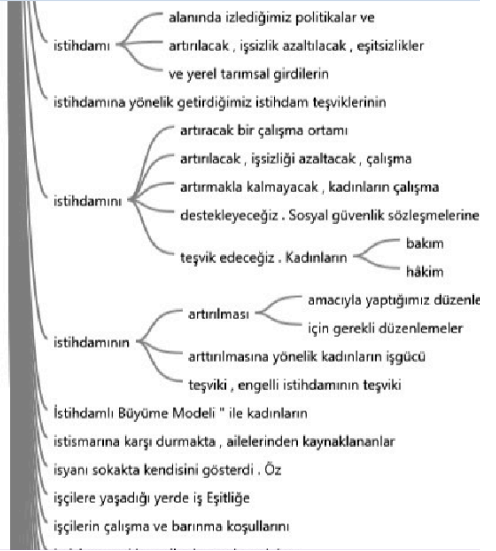
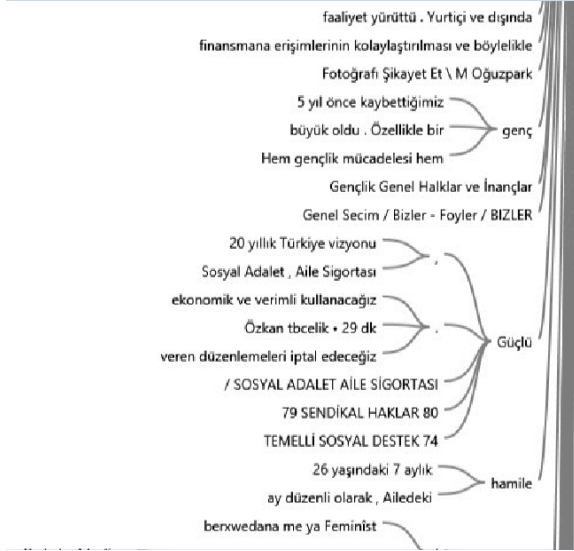
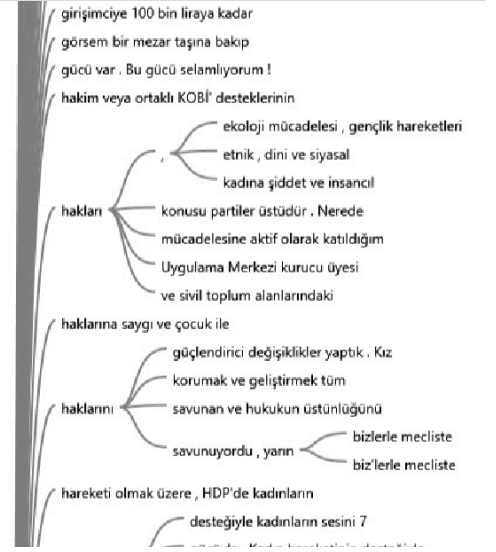
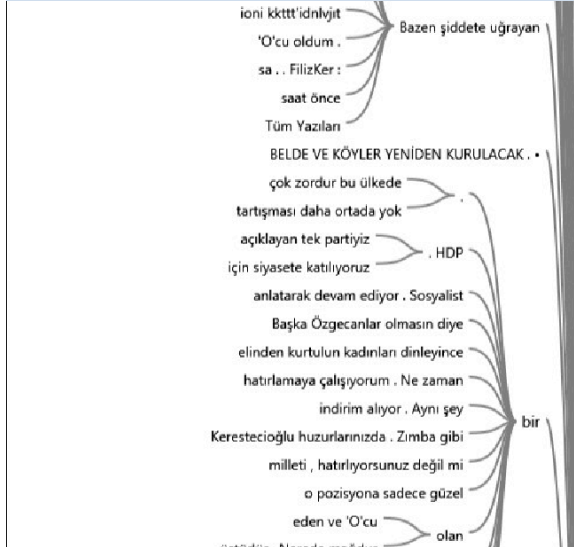
Soykırım . . . Bir Daha Asla ! facebook .
 Tüm **kadın** kurumları ve örgütlerini ,
 ? HDPKadın • 8 sa . Kadın düşmanları ,
 105 Gençlik 110 Kültür ve
 130 sivilin buradan alındığı bilgisi
 2 erkek . Net bilgileri aldıkça
 22 Niun 201 S . Çarşamba
 Nisan 2015 , Çarşamba / Saat :
 aday sayısı diğer üç partinin
 sayısından fazla . Bu yönü
 var . HDP'de ise yüzde
 adayımız var . S CHP 103
 adaylar olarak barajları çöktük
 adayları kadınlar belirledi . Rojava . . . Kadın
 okuyacaksınız . Bugün HDP'nin İstanbul
 adaylarımızın artması için gayret gösterdik
 adayların tamamını kadınlar belirledi . Meclis'in
 adaylarının da tüm erkek barajlarını
 buluşuyor ! Yarın saat 11

izin vermeyeceğiz , öz savunmamızı örgütleyeceğiz
 milletvekili adaylarımızın yarıya yakını
 seçimlerde milletvekili adaylarımızın yansı
 ve 'O'cu olan bir **kadın**
 kadınlar lehine hükümler getirilmesini sağladık
 kadınlarımızın iş hayatına atılmalarını kolaylaştıracamız
 kaldıracak her türlü önlemi alacağız
 Kanunu'nda ağır suçlar kapsamına alacak
 katliamların önlenmesi bir biçim istiyoruz
 konusunda pozitif ayrımcılık esasını benimsedik
 manasına ulaşarak bir seviyeye çıkarmıştır
 mekanizmaların kuruluş ve işleyişleri kolaylaştırılacak
 MM HDP Kadın üHDPKadın • 18sa
 olarak kullanılmasının esas olduğuna inanmaktadır
 öncelikli hedefleri arasında yer alacaktır
 2015 CHP herkesinCHP • 4
 HDP Kadın ? HDPKadın • 8 sa
 eğitilmiş ve donanımlı olmasını
 getirdiğimiz istihdam teşviklerinin devamını sağlayacağız

bildirgesi toplantımızı ağılayarak izledim . Çok
 birey olarak tek başına ağılamayacağımı ,
 bu nedenle çocuk sahibi olduktan
 cãHDPKadın • 8 Nis Mücadelenin somutlaşmış
 ceza evleri ile ilgili 5
 cezaevindeki şartların düzeltilmesi için 5
 cezaevlerindeki annelerin yanında bulunan çocukların
 cinayeti sayısının 281 , 2015'in ilk
 Cinayetleri arttı . #Hatırla : @YouTube aracılığıyla
 KadınCinayeti 4 sa . CHP
 ve ilgili davalara ilişkin
 cinayetlerinde artış var , bunun nedenleri
 cinayetlerindeki artışa ilişkin J ü
 cinayetlerine karşı etkin önlemler alınması
 Cinayetlerini Durduracağız Platformu'nun verilerine göre ,
 cinayetlerinin % 1400 artmasından , psikolojik ya
 bu süre içerisinde artarak
 sayısının çok azalacağına inanıyorum .
 çalışan sayısını değil , tüm çalışanları

Şekil 6.2. Siyasal partilerin toplam tweetleri içinde 'kadın' sözcüğünün en çok yan yana geldiği (eşdizimsellik oluşturduğu) sözcükler

'Kadın' anahtar sözcüğünün siyasal partiler tarafından kullanımının, NVivo 11 programı ile taratılması sonucunda oluşturulan sözcük haritasında en çok 'kadın-erkek eşitliği', 'işçi/işsiz/istihdam', 'aday', 'girişimci', 'hak/mücadele' ve 'cinayetleri' gibi sözcüklerle eşdizimsellik oluşturduğu görülmektedir. Bu noktada siyasal partilerin de kadını konuştukları, fakat farklı bir bağlamda bunu yaptıkları görülmektedir.

'İşçi/işsiz/istihdam/girişimci' gibi ekonomik kavramlarla kadın sözcüğünü sıklıkla birlikte kullandıkları görülen siyasal partilerin, kadınların daha fazla istihdam edilmesini sadece seçim dönemlerinde bir seçim vaadi olarak gündeme getirmeleri sorunun çözümüne dair samimiyetlerini sorgulanır kılmaktadır. Ayrıca kurumsal siyasetin aktörleri tarafından sadece ekonomik açıdan kadının güçlendirilmesinin öne

çıkarıldığı görülmektedir. Ancak bu toplumsal cinsiyet eşitsizliği sorununa yapısal bir çözüm getirmekten uzak bir yaklaşımdır.

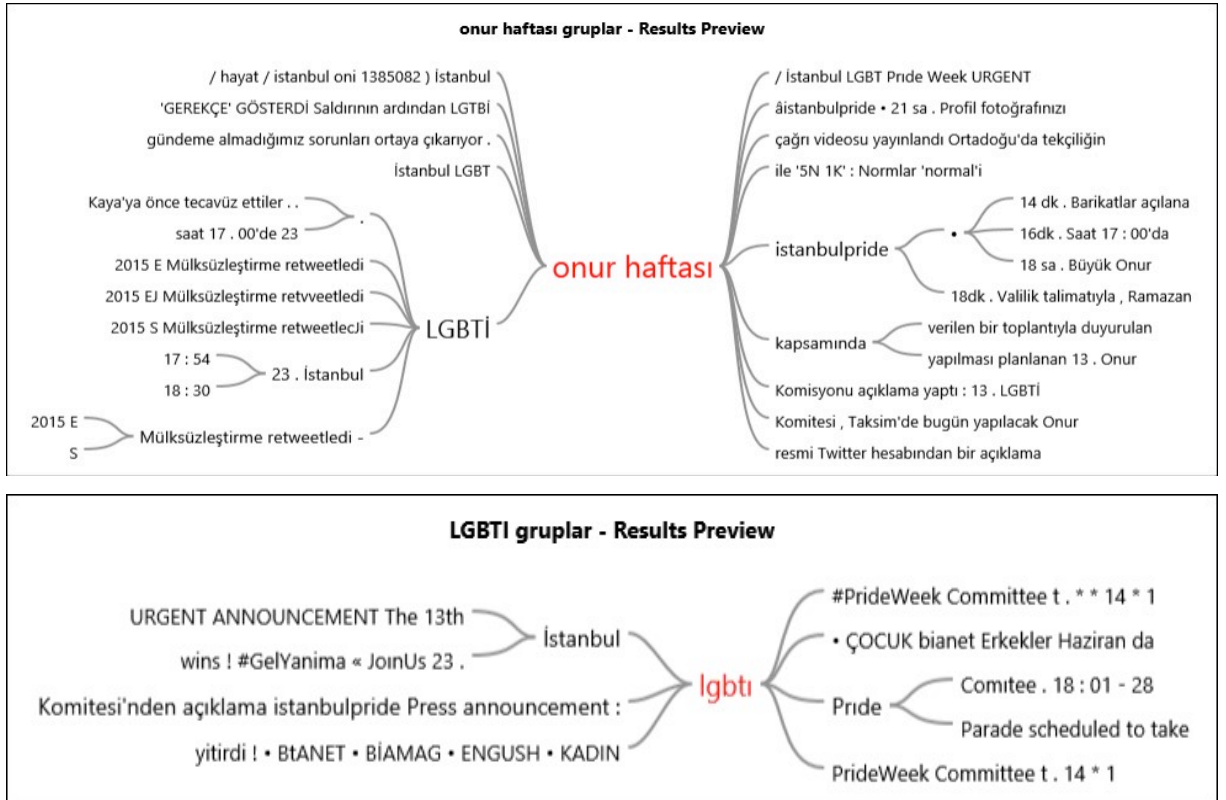
Kadın anahtar sözcüğünün siyasal partilerin kullanımında en çok eşdizimsellik oluşturduğu bir diğer sözcük grubu ise ‘milletvekili adayları’dır. Bu durum her seçim döneminde gündeme getirilen fakat seçim sonrası dönemde genellikle unutulmuş bir konuya işaret etmektedir. Diğer bir deyişle seçim dönemlerinde siyasal partiler –biraz da toplumsal muhalefetin etkisiyle- kadın adaylarının tanıtımını yapmakta ve daha fazla kadın aday göstermekle övünmektedir. Ancak buna rağmen kadın adayların sayısı genellikle yine de oldukça düşük olmaktadır. Bununla birlikte kadın adaylar genellikle seçilemeyecekleri yerlerden aday gösterilmekte ve siyasette erkek hegemonyası sürdürülmektedir. Ayrıca kadının ikincilleştirilmesi sorununun çözümü için kadın aday sayısının artırılması yeterli değildir. Türkiye’de kurumsal politika yapma biçimlerinin hegemonik bir eril dili ve söylemi bulunmaktadır. Sadece seçim dönemlerinde değil, seçim arası dönemlerde de bu eril dille mücadele etmek ve bu hegemonyayı kırmaya yönelik söylemler ve çözümler üretmek gerekmektedir.

Siyasal partilerin gündemine kadına yönelik şiddet ve/ya kadın cinayetleri, konunun yakıcılığına rağmen çok az girebilmiştir. Halbuki toplumun en önemli sorunlarından biri olan kadına yönelik şiddet ve/ya kadın cinayetleri ancak kurumsal siyasetin alacağı tedbirlerle ve bütünlüklü bir şekilde üreteceği projelerle çözülebilecek bir sorundur. Eğitimden hukuka, siyasetçilerin kullandıkları dilden haberlerin verilme şekline kadar her alanda kapsamlı bir dönüşüm gerekli kılan bu sorun aslında kurumsal siyasetin sorumluluk sahasındadır. Ancak siyasal partilerin bu konuda tatmin edici çözüm önerileri üretmekten uzak oldukları görülmektedir.

Kadın ‘haklarının’ veya kadın ‘mücadelesinin’ de siyasal partiler tarafından konuşturıldığı görülmektedir. Fakat bu, alternatif siyasal gruplar kadar açık ve net şekilde yapılmamıştır. Ayrıca AKP’nin söylemleri, iktidarları döneminde kadın haklarını güçlendirdikleri yönündedir. Ancak kadın hakları mücadelesi yürüten siyasal gruplar bunun tam tersini savunmaktadır. Kadına yönelik şiddetin AKP hükümetleri dönemlerinde daha da arttığı, siyasetçilerin kadını aşağılayan ve ikincilleştiren bir dili yaygın bir şekilde kullandığı görülmektedir. Siyasal partiler arasında bu konuda en fazla pratik adımlar atan partinin ise HDP olduğu söylenebilir. Eşbaşkanlık sistemini hayat geçiren parti, ayrıca kadın ve LGBTİ örgütleriyle de ortak çalışmalar yürütmektedir. Fakat HDP’nin etki alanı düşünüldüğünde soruna dair harcadığı çaba anlamlı olmakla

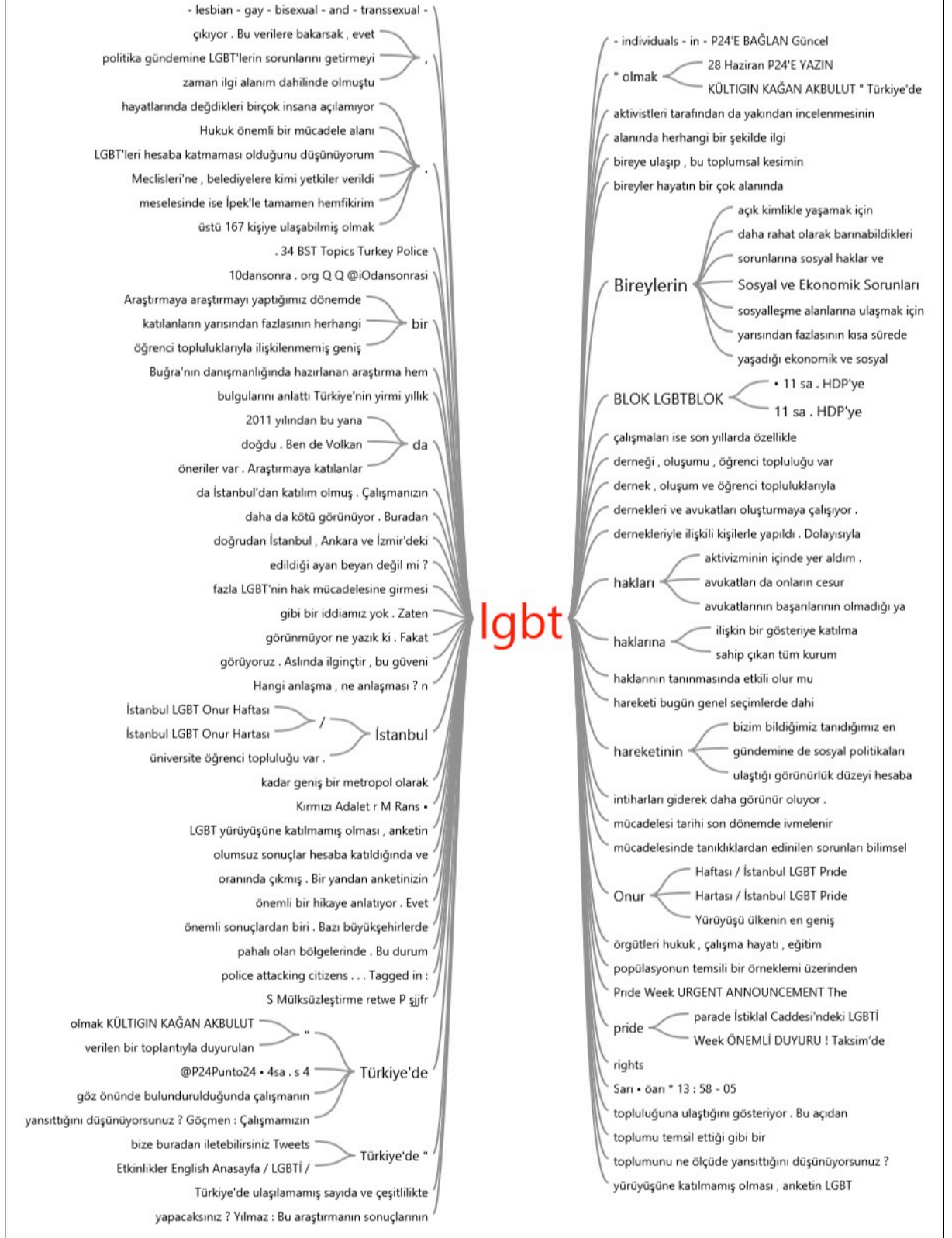
birlikte, kurumsal siyaseti dönüştürecek noktada değildir. Sonuç olarak aslında kadınların toplumda yaşadıkları sorunların temel çözüm mercii olan kurumsal siyasetin bu konuda yetersiz kaldığı verilerin işaret ettiği sonuçlardan biridir.

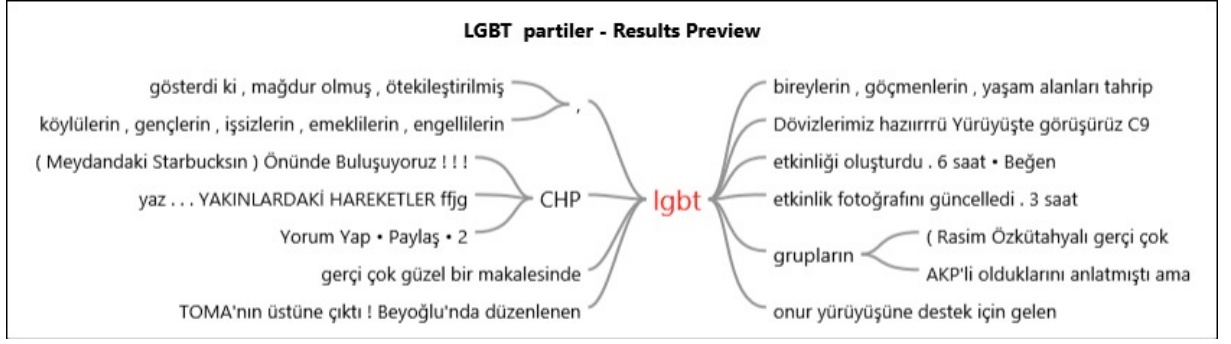
- **Alternatif siyasal grupların ve siyasal partilerin toplam tweetleri içinde ‘LGBT, LGBTI, Onur Haftası ve Pride’ sözcüklerinin en çok yan yana geldiği (eşdizimsellik oluşturduğu) sözcükler:**

Şekil 6.3. Alternatif siyasal grupların toplam tweetleri içinde ‘LGBT, LGBTI, Onur Haftası ve Pride’ sözcüklerinin en çok yan yana geldiği (eşdizimsellik oluşturduğu) sözcükler

LGBT gruplar - Results Preview

Şekil 6.4. Siyasal partilerin toplam tweetleri içinde 'LGBT, LGBTİ, Onur Haftası ve Pride' sözcüklerinin en çok yan yana geldiği (eşdizimsellik oluşturduğu) sözcükler

Sözcük haritalarına bakıldığında alternatif siyasal grupların, siyasal partilerin aksine LGBTİ'leri yoğun bir şekilde konuşturdıkları görülmektedir. LGBT/İ'lerin sıklıkla 'bireyler, hak, mücadele, dernek' gibi sözcüklerle eşdizimsellik oluşturduğu sözcük haritalarında ortaya konmaktadır.

LGBTİ'ler toplumda ötekileştiren gruplardandır. Kimliklerini açıkça yaşamaları genellikle kabul görmemekte, pek çok işte çalışmalarını sorun olmakta ya da işyerlerinde sürekli olarak mobbinge maruz bırakılmaktadırlar. Kamusal alandaki görünürlükleri neredeyse yok denecek düzeydedir. Kadın cinayetlerinin benzeri şekilde sık sık nefret cinayetlerine de kurban giden bir grup olan LGBTİ'lerin yaşadıkları sıkıntılar ana akım medyada ve ana akım kamusal alanda yer bulamamaktadır. Bu anlamda sosyal medya üzerinden seslerini duyurma çabası LGBTİ'ler açısından oldukça anlamlıdır.

22-28 Haziran 2015 tarihleri, 1 haftalık LGBTİ Onur Haftası olarak kabul edilerek, Türkiye'de de çeşitli etkinlikler düzenlenmiştir. 28 Haziran 2015'te ise Onur Haftası kapanış yürüyüşü yapılması planlanmıştır. Fakat İstanbul Valiliği Taksim'de yapılacak olan yürüyüşü Ramazan ayına denk gelmesi gerekçesiyle izin vermemiştir. Bunun üzerine yine de yürümek isteyen LGBTİ örgütlerine ve bileşenlerine polis saldırısı gerçekleşmiştir. Dolayısıyla toplumun farklı kesimleri (aslında alternatif siyasal gruplar) tarafından bu durum tepkiyle karşılanmıştır. Çalışmaya konu olan siyasal gruplar da LGBTİ'leri ve Onur Yürüyüşüne yapılan saldırıyı Twitter'da konuşturmuşlardır. Kamusal alanda görünür olmaları engellendiği için farklı siyasal gruplar tarafından konuşturılmaları önemli olan LGBTİ'lerin hak ve mücadele sözcükleri ile eşdizimsellik oluşturacak şekilde kullanılması bu noktada anlamlıdır. Çalışmaya konu olan alternatif siyasal gruplar da bu anlamda –biraz da Onur Yürüyüşü gündemi dolayısıyla- LGBTİ'lerin sorunlarına ve maruz bırakıldıkları şiddete dikkat

çekecek paylaşımlarda bulunmuştur. Aynı şekilde Onur Haftası ve İstanbul Pride söz grupları da alternatif siyasal grupların paylaşımlarında yer almıştır.

Fakat kurumsal siyasetin aktörlerinin bu konuda daha çok sessiz kaldıkları görülmektedir. Bu durum, siyasal partilerin, toplumun geneli tarafından hoş karşılanmayan LGBTİ'leri seçimler öncesinde sahiplenerek seçmen kaybetmek istememeleri ile açıklanabilir. Alternatif siyasal gruplar ise, aksine, zaten toplumun genelinde seslerini duyurmaları oldukça güç olan LGBTİ'leri sahiplenerek, onların seslerini duyurmaya çalışmışlardır. Kurumsal siyasetin aktörleri arasında ise en fazla Cumhuriyet Halk Partisinin (CHP) LGBTİ'leri konulaştırdığı görülmektedir. CHP siyasal parti olarak Onur Yürüyüşüne destek vermiş, bu konuda Facebook etkinliği oluşturmuş ve kimi milletvekilleri Onur Yürüyüşüne katılmıştır. Ancak bu durumda bile veriler, kurumsal siyasetin LGBTİ'leri yeterince konulaştırmadığını ve kadınlar gibi siyaset dışı bıraktıklarını ortaya koymaktadır.

6.1.2. Emek süreçleri

Emek Süreçleri olarak adlandırılan tema; veri toplama sürecinde çalışma süreçlerine, işsizliğe, iş yaşamına, vb. yoğun bir şekilde vurgu yapıldığının gözlemlenmesi sonucunda çalışmaya dahil edilmiştir. Bu bölümde verilerin analizine ve yorumlanmasına geçilmeden önce Türkiye'de çalışma yaşamına dair birtakım istatistiksel bilgilere yer verilecektir.

İşsizlik ve özellikle de genç işsizliği Türkiye toplumu ve ekonomisi açısından önemli sorunlardan biridir. Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) verilerine göre 2018 yılı Ocak ayında geçen yılın aynı dönemine göre işsizlik azalmıştır (http-14):

Türkiye genelinde 15 ve daha yukarı yaşta kişilerde işsiz sayısı 2018 yılı Ocak döneminde geçen yılın aynı dönemine göre 576 bin kişi azalarak 3 milyon 409 bin kişi oldu. İşsizlik oranı 2,2 puanlık azalış ile %10,8 seviyesinde gerçekleşti. Aynı dönemde; tarım dışı işsizlik oranı 2,5 puanlık azalış ile %12,7 olarak tahmin edildi. Genç nüfusta (15-24 yaş) işsizlik oranı 4,6 puanlık azalış ile %19,9 olurken, 15-64 yaş grubunda bu oran 2,2 puanlık azalış ile %11,1 olarak gerçekleşti.

TÜİK verileri işsizlik oranlarında bir düşüşe işaret etse de aslında işsizlik ve genç nüfustaki işsizlik hala oldukça yüksektir; örneğin 4,6 puan gibi ciddi bir düşüşe rağmen her beş gençten biri (%19,9) hala işsizdir. Yine TÜİK verilerine göre bir önceki yılın aynı dönemine göre 2018 Ocak ayında istihdam artmıştır: “İstihdam edilenlerin sayısı 2018 yılı Ocak döneminde, bir önceki yılın aynı dönemine göre 1 milyon 357 bin kişi

artarak 28 milyon 29 bin kişi, istihdam oranı ise 1,6 puanlık artış ile %46,4 oldu” (http-15). İş yaşamının önemli sorunlarından biri olan kayıt dışı çalışma yani hiçbir sosyal güvenlik kuruluşuna bağlı olmadan çalışma oranı ise bir önceki yılın aynı dönemine göre değişim göstermemiş ve 2018 yılı Ocak döneminde de %32,5 olarak kalmıştır (http-16). Bu durum çalışanların üçte biri gibi ciddi bir kısmının güvencesiz bir şekilde çalıştığını göstermektedir.

Türkiye’de son yıllarda hayata geçirilen ekonomik politikalar çalışma yaşamında pek çok soruna yol açmıştır. Neoliberal politikalar ve özellikle son yıllarda yükselen inşaat gibi sektörlerde yeterli denetimlerin yapılmaması iş güvenliğini tehlikeye atmaktadır. Gerek kayıt dışı çalışma ve taşeronlaşma gerekse de iş cinayetleri iş yaşamının bir parçası haline gelmiştir. İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği Meclisi aylık periyodlarla düzenli olarak İş Cinayetleri Raporları hazırlamaktadır. Ocak ayı raporuna göre 2017 yılında 116 kadın ve 1890 erkek işçi olmak üzere en az 2006 işçi iş cinayetlerinde yaşamını yitirmiştir. Bunlardan (18’i 15 yaş altında olmak üzere) 60’ı çocuk işçi, çoğunluğu Suriyeli olmak üzere 88’i göçmen/mülteci işçidir (http-17). Yine İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği Meclisi raporlarına göre Şubat 2018’de en az 123, Mart 2018’de ise en az 122 işçi iş cinayetlerinde yaşamını yitirmiştir (http-18).

Türkiye’de emek süreçleri başlığı altında ele alınması gereken bir diğer sorun ise ücretlerin düşüklüğüdür. Türk-İş verilerine göre Mart 2018 itibariyle dört kişilik bir ailenin açlık sınırı 1663 TL, yoksulluk sınırı ise 5416 TL’dir. Bir kişinin aylık geçim masrafı ise 2055 TL’dir (http-19). Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı sitesindeki verilere göre 2018 yılı için asgari ücret brüt 2029 TL, net 1603 TL olarak belirlenmiştir (http-20). Diğer bir deyişle asgari ücretli bir çalışanın eline geçen miktar 1603 TL’dir. Bu rakam ise açlık sınırının altındadır. Asgari ücret ve yoksulluk, bu çalışmaya konu olan dönemde yoğun bir şekilde gündeme gelen sorunlar arasında yer almaktadır.

6.1.2.1. Anahtar sözcükler ve sıklık analizi

Bu çalışmada ‘Emek Süreçleri’ teması çerçevesinde kullanılan anahtar sözcükler; ‘1 Mayıs, asgari ücret, çiftçi, çocuk işçi, emekçi, emekli, Ermenek, grev, güvencesiz, istihdam, iş cinayetleri, iş güvenliği, iş kazaları, işçi, işsizlik, kapitalizm, kayıt dışı, maden, madenci, mevsimlik işçi, özelleştirme, sınıf, sigortasız, Soma, sömürü, taşeron, toplu sözleşme, yoksulluk’tur. Söz konusu anahtar sözcükler kurumsal siyasetin aktörlerinin (siyasal partiler) ve alternatif siyasal grupların attıkları toplam tweetler

içinde taratılmıştır. Tablo 6.3’Te NVivo 11 programı ile taratılan anahtar sözcüklerin kaç kaynaktan ve kaç defa geçtiği görülmektedir.

Tablo 6.3. Emek Süreçleri Teması Anahtar Sözcüklerin Kullanım Sıklığı

	Siyasal Gruplar		Siyasal Partiler	
	Kaynaklar	Referanslar	Kaynaklar	Referanslar
1 Mayıs	45	57	22	24
Asgari Ücret	24	32	40	84
Çiftçi	9	16	28	51
Çocuk İşçi	9	10	1	2
Emekçi	31	36	12	15
Emekli	29	54	66	221
Ermenek	7	25	6	7
Grev	33	59	10	28
Güvencesiz	12	28	12	20
İstihdam	14	47	41	293
İş Cinayetleri	235	335	8	12
İş Güvenliği	43	65	16	35
İş Kazaları	4	13	12	15
İşçi	312	885	66	165
İşsizlik	20	60	37	78
Kapitalizm	64	69	2	3
Kayıt Dışı	6	10	5	35
Maden	75	196	21	55
Madenci	23	52	5	8
Mevsimlik İşçi	2	2	1	2
Özelleştirme	15	20	13	38
Sınıf	60	150	27	43
Sigortasız	7	10	2	3
Soma	90	128	14	19
Sömürü	23	25	4	4
Taşeron	57	97	48	83
Toplu Sözleşme	7	10	11	32
Yoksulluk	24	25	30	59

Tablo 6.3’te görüldüğü üzere Emek Süreçleri farklı yönleriyle hem kurumsal siyasetin hem de kurumsal siyasetin dışında kalan alternatif siyasi grupların

gündemindedir. Veri toplanılan döneme denk gelen 1 Mayıs alternatif siyasal grupların yoğun bir şekilde gündemi olurken (57 kez), siyasal partilerin onlar kadar yoğun bir şekilde gündemi olmamıştır (24 kez). Son yıllarda sürekli yaşandığı gibi, 1 Mayıs 2015'te de 1 Mayıs'ın Taksim Meydanında kutlanması yasaklanmıştır. Fakat yine de Taksim'de kutlama yapmak isteyen eylemcilere polis saldırısı yaşanmış ve çok sayıda gözaltı olmuştur. Dolayısıyla 1 Mayıs, İşçi Bayramı olmasının yanı sıra bu nedenle de toplumsal muhalefetin gündemine taşınmıştır. Fakat kurumsal siyasetin aktörlerinin hem iktidar hem de muhalefet olarak bu konuyu alternatif siyasal gruplar kadar konuşturmadıkları görülmektedir. Öte yandan 1 Mayıs AKP hükümetleri döneminde resmi tatil ilan edilmiş ve Taksim'de 1 Mayıs kutlamalarına izin verileceği söylenmiştir. AKP tarafından bu durum zaman zaman gündeme de getirilmiştir. Ancak zaman içerisinde tersi bir durum ortaya çıkmış ve iktidar partisi tarafından 1 Mayıs yasaklarla anılmaya başlanmıştır.

Aratılan bir diğer anahtar kelime ise asgari ücrettir. Asgari ücret alternatif siyasal gruplar tarafından 32 kez, siyasal partiler tarafından ise 84 kez kullanılmıştır. 7 Haziran seçimleri döneminde asgari ücret yoğun tartışmalara sebep olan gündemlerden biridir. Bütün partilerin seçim vaatleri arasında 'asgari ücret zammı' kendisine yer bulmuştur. Bu sebeple siyasal partiler tarafından yoğun bir şekilde konuşturılmıştır. Bununla birlikte alternatif siyasal grupların da gündemi olduğunu söylemek mümkündür. Bütün siyasal grupların asgari ücreti konuşturmasının sebebi asgari ücretin ilgili dönemde çok düşük olması (ki seçim sonrası yapılan zamma rağmen hala düşüktür) ve asgari ücretli bir kişinin yine resmi verilere göre açlık sınırının altında kalmasıdır.

Emek Süreçleri kapsamında taratılan 'çiftçi' sözcüğü ise siyasal gruplardan (16) çok, siyasal partilerin (51) gündemi olmuştur. Bunun sebebi ise son yıllarda uygulanan neoliberal politikalar ile Türkiye'de tarımın bitme noktasına gelmiş olması ve çiftçinin geçinmekte zorluk yaşamasıdır. Bu durum çiftçinin de seçim vaatleri arasına girmesine yol açmıştır. Özellikle mazot fiyatlarının çok yüksek olması, tarımsal arazilerin yapılaşmaya açılması, gübre ve tohum fiyatlarının yüksekliği gibi sebeplerle çiftçi oldukça zor durumdadır. Çoğu zaman tarımsal bir araziyi ekmenin bedeli, o araziden kazanılacak gelirin çok çok üstüne çıkmaktadır. Bu durumun aslında farkında olan kurumsal siyasetin aktörleri çiftçilere çeşitli vaatlerde bulunmayı gündemlerine almıştır.

Emek süreçlerine dahil olan bir başka kesim ise ne yazık ki 'çocuk işçiler'dir. Çocuk işçilerin hak ettiği ilgiyi göremediğini söylemek yanlış olmayacaktır. Siyasal

grupların attıkları toplam tweet içinde 10 kez, siyasal partilerin attıkları toplam tweet içinde ise sadece 2 kez çocuk işçiden bahsedilmektedir. Disk- Genel İş raporuna göre Türkiye’de yaklaşık 2 milyon çocuk işçi vardır ve bunların %78’i kayıt dışı çalışmaktadır (http-21). Yine Türkiye’de mevsimlik işçi olarak çalışan pek çok çocuk bulunmaktadır ve bu çocuklar yeterli barınma ve beslenme gibi olanaklardan yoksundur. Ayrıca bu çocuklar çoğunlukla eğitim alamamaktadır. Sorunun önemi göz önünde bulundurulduğunda bu konunun yeterince konuşturılmadığı söylenebilir.

‘Emekli’ sözcüğünün taratılması ile elde edilen sonuçlar ise hem alternatif siyasal gruplar hem de siyasal partiler tarafından emekli sözcüğünün yoğun şekilde kullanıldığını ve gündeme taşındığını ortaya koymaktadır (sırasıyla 54 ve 221 kez). Türkiye’de bireylerin çoğu ya emekliliği hak ettiği halde çalışmaya devam etmekte ya da emekli olduktan sonra da başka bir işte çalışmaktadır. Bu durum yine emekli maaşlarının düşüklüğü ve çiftçiler gibi emeklilerin de ciddi şekilde geçim sıkıntısı yaşamalarıyla ilişkilidir. Dolayısıyla alternatif siyasal gruplar emeklilerin sorunlarını konuşturırken, siyasal partiler de seçim süreci boyunca emeklilere vaatlerde bulunmaktadır.

Çalışmada taratılan Ermenek, maden, madenci ve Soma sözcüklerinin birlikte değerlendirilmesi daha uygun görülmektedir. Bunun sebebi Ermenek ve Soma’da yaşanan maden facialarıdır. Her ikisi de 2014 yılında gerçekleşen ve çok sayıda madencinin yaşamını yitirmesine yol açan bu iki olayda da yetkililerin ciddi sorumluluğu olduğu, madenlerle ilgili yeterli denetimlerin yapılmadığı ortaya çıkmıştır. Bu olayların hem belleklerde taze olması hem de dava süreçlerinin başlaması dolayısıyla kurumsal siyaset tarafından değilse de alternatif siyasal gruplar tarafından yoğun bir şekilde gündeme taşındıkları görülmektedir. Siyasal gruplar Ermenek, maden, madenci ve Soma sözcüklerini sırasıyla 25, 196, 52 ve 128 kez kullanmışlardır. Siyasal partiler ise bu sözcükleri sırasıyla 7, 55, 8 ve 19 kez kullanmıştır. Rakamlar alternatif siyasal grupların kullanım sıklığı ile siyasal partilerin kullanım sıklığı arasında büyük bir fark olduğunu ortaya koymaktadır. Bu durum kurumsal siyasetin aktörlerinin de aslında politik ve maddi sorumluluğunun olduğu bu konuda, özellikle de seçim döneminde çok fazla söz üretmek istemediklerini ortaya koymaktadır. Alternatif siyasal grupların ise konuyu gündemde tutmak ve özellikle madenlerde yaşamını kaybedenlerin faillerinin ve sorumlularının yargılanmasını sağlamak istedikleri açıktır. Alternatif

siyasal gruplar bu nedenle konuyla ilgili sık sık tweet atmışlar, geride kalan işçi ailelerin sorunlarını konuşturmuşlar ve dava süreçlerini yakından takip etmişlerdir.

Mayıs ve Haziran 2015 tarihlerinde özellikle otomotiv sektöründe yoğun bir şekilde grevler yaşanmıştır. Buna bağlı olarak da ‘grev’ sözcüğü çalışmaya dahil edilen gruplarca gündemleştirilmiştir. Alternatif siyasal gruplar bu süreçte grev sözcüğünü 59 kez kullanırken, siyasal partiler 28 kez kullanmıştır. Tweetlerin içerikleriyle birlikte değerlendirildiğinde siyasal grupların pek çok fabrikaya yayılan ve ana akım medyanın yeterince yer vermediği grevleri gündeme taşımaya çalıştıkları, kurumsal siyasetin aktörlerinin ise bu grevleri alternatif siyasal gruplar kadar konuşturmadıkları söylenebilir. Bu durum ana akım medyanın önemini bir kez daha ortaya koyarken, alternatif siyasal gruplar tarafından sosyal medyanın bir alternatif medya olarak kullanılmasının da örneğini sergilemektedir. Pek çok konuda olduğu gibi, otomotiv sektöründe yaşanan grevler de kendisine ancak alternatif medyada yer bulabilmiştir.

Çalışma hayatının en önemli sorunlarından biri olan güvencesiz, kayıt dışı ve sigortasız çalışma alternatif siyasal gruplar tarafından sırasıyla 29, 10 ve 10 kez kullanılmıştır. Siyasal partiler ise bu sözcükleri sırasıyla 20, 35 ve 3 kez kullanmışlardır. Her iki kesim için de yaklaşık olarak aynı derecede gündem olduğu söylenebilecek olan güvencesiz ve kayıt dışı çalışma, sorunun yakıcılığı ile kıyaslandığında yeterince gündem olamamıştır. Bu durum iki nedenle açıklanabilir. Birincisi alternatif siyasal grupların pek çok farklı konuyu aynı anda konuşturmaları ve birbirinden farklı konuları gündeme taşımaya çalışmaları ile ilgilidir. İkincisi ise siyasal partilerin bu konunun doğrudan muhatabı olmaları ile ilgilidir. Diğer bir deyişle bu soruna çözüm bulması gereken kurumsal politikanın aktörlerinin kendisidir. Ancak bu konuda gerekli irade ve inisiyatif göstermemeyi tercih etmektedirler.

Emek süreçleri deyince akla ilk gelen kavramlardan biri olan ‘istihdam’ sözcüğü siyasal gruplar tarafından 47 kez, siyasal partiler tarafından ise 293 kez kullanılmıştır. Siyasal partiler tarafından kavramın açık bir farkla yoğun şekilde kullanılması, işsizlik oranlarının yüksekliği de göz önünde bulundurulduğunda, istihdam yaratılmasının kurumsal siyasetin aktörlerinin sorumluluk alanında olması ile açıklanabilir. Fakat alternatif siyasal gruplar da yine işsizlik ile bağlantılı olarak istihdam sorununu yoğun bir şekilde konuşturmuştur. Özellikle genç nüfus içerisinde işsizliğin oldukça yüksek olması, üniversite mezunu işsizler ve atanamayan öğretmenler gibi toplumsal olgular göz önünde bulundurulduğunda sorunun önemi daha net anlaşılmaktadır.

İş Cinayetleri, İş Güvenliği ve İş Kazaları anahtar sözcükleri birlikte değerlendirildiğinde bu kavramların hem alternatif siyasal gruplar hem de siyasal partiler tarafından yoğun bir şekilde gündemleştirildikleri görülmektedir. Alternatif siyasal gruplar bu kavramları sırasıyla 335, 65 ve 13 kez kullanmıştır. Siyasal partiler ise bu kavramları sırasıyla 12, 35 ve 15 kez kullanmıştır. Siyasal grupların bu kavramları büyük bir farkla daha yoğun olarak kullanması, alternatif siyasal gruplardan biri olarak çalışmaya dahil edilen İş Cinayetleri'nin sadece bu konuyu gündemleştirerek konuya yoğun bir şekilde dikkat çekme çabası ile açıklanabilir. Siyasal partilerin ise toplamda 62 kez bu kavramları kullanmalarına rağmen siyasal gruplar kadar konuyu gündemlerine almadıkları söylenebilir. Türkiye'de özellikle 2000'li yıllarda yaşanan yoğun neoliberal dönüşüm ve bu dönüşüm içerisinde de inşaat sektörünün ön plana çıkması iş cinayetlerinin yoğun bir şekilde yaşanmasına sebep olmuştur. İş cinayetleri; istihdam sorunu, işsizlik, güvencesiz çalışma gibi kavramlarla birlikte düşünüldüğünde sorunun nedenleri daha açıklık kazanmaktadır.

Emekçi ve işçi anahtar sözcükleri ise alternatif siyasal gruplar tarafından sırasıyla 36 ve 885 kez kullanılmıştır. Siyasal partiler ise bu anahtar sözcükleri sırasıyla 15 ve 165 kez kullanmıştır. Özellikle 'işçi' sözcüğünün yoğun bir şekilde kullanıldığı görülmektedir. Bu durum neoliberal politikalar ve onlara bağlı olarak özelleştirme, taşeronlaşma, vb. sonucunda işçilerin çalışma yaşamında iş güvenliği, güvencesizlik, denetimsizlik gibi pek çok sorun yaşaması ile açıklanabilmektedir. Siyasal grupların bu kavramları, siyasal partilerle karşılaştırıldığında büyük bir farkla daha fazla kullanması ise söz konusu grupların alternatif bir siyaset yürütmeleri (bazıları sınıf siyaseti yürütmekte, genel olarak sistem eleştirisi yapmaktalar) ile açıklanabilir. Bu siyasal gruplar kadın sorununda olduğu gibi, işçilerin yaşadığı sorunlara da dikkat çekmeye çalışmaktadır. Ancak yine sorunun asıl muhatabı olan kurumsal siyasetin aktörlerinin kavramı yoğun bir şekilde kullanmakla birlikte, sorun karşısında yapısal çözümler ortaya koymaktan uzak söylemler ürettikleri söylenebilir.

İşsizlik anahtar sözcüğü ise işsizlik rakamlarının yüksekliği ile bağlantılı olarak yoğun bir şekilde gündemleştirilen bir diğer konudur. Alternatif siyasal gruplar ve siyasal partiler tarafından sırasıyla 60 ve 78 kez kullanılmıştır. Ancak işsizlik sorununun çözümü için ciddi ekonomik ve yapısal dönüşümlerin hayata geçirilmesi gerektiği ve bunun da mevcut kurumsal politika yapma biçimleri ile mümkün olmadığı açıktır.

İş yaşamındaki pek çok sorunun temel kaynağı olduğunu söyleyebileceğimiz kapitalizm anahtar sözcüğü ise siyasal gruplar ve partiler tarafından sırasıyla 69 ve 3 kez kullanılmıştır. Bu durum sorunların kaynağı olarak sistemi gören alternatif siyasal gruplar ile sorunu sistem sorunu olarak görmeyen siyasal partiler arasındaki farka işaret etmektedir ve ayrıca özellikle kendisini kurumsal siyasetin her türünün dışında ve karşısında konumlandıran Antikapitalist Müslümanlar grubunun yoğun bir şekilde kapitalizm vurgusu yapması ile de açıklanabilmektedir. Antikapitalist Müslümanlar sistemi dönüştürmeden toplumsal pek çok sorunun çözülemeyeceğini savunmakta ve tweetlerinde sıklıkla kapitalizm eleştirisine yer vermektedir. Bu anlamda, bu siyasal grup kurumsal politikaya karşı da ciddi bir güvensizlik ortaya koydukları ve kurumsal politika yoluyla sorunların çözülemeyeceğine yaptıkları vurguyla dikkat çekmektedir.

Çalışma yaşamının bir diğer yakıcı sorunu ise mevsimlik işçiliktir. Genellikle Kürt yurttaşların yoğun bir şekilde çalışmaları, sıklıkla mevsimlik işçileri ırkçı saldırılarla da gündeme taşımaktadır. Mevsimlik işçi sorunu, istihdam, işsizlik, çocuk işçi gibi diğer kavramlarla birlikte düşünülmesi gereken bir sorundur ve bu sorunların hepsine bütünlüklü bir şekilde çözüm üretilmesi gerekmektedir. Mevsimlik işçi anahtar sözcüğü hem alternatif siyasal gruplar hem de siyasal partiler tarafından 2 kez kullanılmış ve görmezden gelinerek konulaştırılmamıştır.

AKP iktidarı Türk siyasal hayatının en kapsamlı özelleştirmelerinin yapıldığı dönem olarak tarihe geçmiştir. Çalışma hayatını ciddi şekilde etkileyen bu özelleştirmeler bir yandan da pek çok işçinin işten çıkarılmasına yol açmıştır. Alternatif siyasal gruplar tarafından 20, siyasal partiler tarafından ise 38 kez kullanılan ‘özelleştirme’ sözcüğü, yoğun özelleştirmelerin olmadığı bir süreçte bile özelleştirmenin gündemde olduğuna işaret etmektedir. Bunun sebebi 2000’li yılların başında olduğu gibi büyük özelleştirmeler gündemde olmasa da, hala özelleştirmelerin devam etmesidir. Özelleştirmeler sonucunda, özelleştirilen kurumda çalışan pek çok kişi işten çıkarılmakta ve kazanılmış pek çok hakkın kaybı yaşanmaktadır. Bu anlamda iş yaşamının önemli sorunlarından biri olduğu söylenebilir.

Bir diğer anahtar sözcük olan sınıf sözcüğü alternatif siyasal gruplar ve siyasal partiler tarafından sırasıyla 150 ve 43 kez kullanılmıştır. Kurumsal siyasetin çok kullanmayı tercih etmediği bir sözcük olduğu söylenebilecek olan sınıf sözcüğü yine iş yaşamındaki sorunların kaynağı olarak sisteme atıf yapmaktadır. Bu durum kurumsal siyasetin dışında kalan aktörlerce daha yoğun bir şekilde kullanılmasını açıklamaktadır.

Yine sınıfla birlikte değerlendirilebilecek olan sömürü anahtar sözcüğü alternatif siyasal gruplar ve siyasal partiler tarafından sırasıyla 25 ve 4 kez kullanılmıştır. Bu durum emek süreçlerinde yaşanan sorunların kaynağı olarak sisteme vurgu yapan alternatif siyasal gruplara rağmen sömürü kavramının yoğun bir şekilde gündemleştirilmediğini göstermektedir. Özellikle kurumsal politikanın dışında bırakılan ya da dışında kalmayı tercih eden alternatif siyasal gruplar iş yaşamına dair pek çok sorunu bir bütün olarak değerlendirmekte ve bu noktada sistem eleştirisi yapmaktan çekinmemektedir. Bu anlamda da ana akım siyasetin hegemonik dilini kıran söylemler üretmektedir.

Türkiye’de özellikle son yıllarda iş yaşamının en önemli sorunları arasında yer alan taşeronlaşmanın hem alternatif siyasal gruplar hem de siyasal partiler tarafından yoğun bir şekilde gündemleştirildiği görülmektedir. Alternatif siyasal gruplar ve siyasal partiler tarafından ‘taşeron’ anahtar sözcüğü sırasıyla 97 ve 83 kez kullanılmıştır. Bu durum sorunun yakıcılığı ile ilgilidir. Fakat burada kavramın iki kesim tarafından kullanıldığı bağlamlar önemlidir. Siyasal partiler taşeron işçiliğin kaldırılmasını bir seçim vaadi olarak kullanmaktadır. Alternatif siyasal gruplar ise taşeronlaşmaya daha temelden karşı çıkmaktadır. Özelleştirme sorununda olduğu gibi taşeronlaşma da pek çok işçinin işten çıkarılmasına, güvencesiz çalışmaya ve pek çok hak gaspına yol açmaktadır. Bu anlamda bütün siyasal grupların gündeminde olması anlaşılırdır. Burada ilginç olan nokta taşeron sisteminin AKP hükümetleri tarafından yaygınlaştırılmış bir sistem olmasına rağmen, yine AKP’nin de seçim vaatleri arasında taşeron işçilere kadro verilmesinin yer almasıdır. Alternatif siyasal grupların ise kavramı yine genel bir sistem eleştirisi ile birlikte kullandıkları görülmektedir.

Yine emek süreçleri açısından önemli kavramlardan biri olan toplu sözleşme kavramı siyasal gruplar ve partiler tarafından sırasıyla 10 ve 32 kez kullanılmıştır. Bu durum kavramın yeterince yoğun bir şekilde konuşturulmadığını ortaya koymaktadır. Kavramın siyasal partiler tarafından daha fazla kullanılması ise konunun muhatabı olan kurumsal politikanın aktörlerinin bu konuyu da seçim vaatleri arasına almalarıyla ilgilidir.

Bir diğer anahtar sözcük olan yoksulluk kavramının alternatif siyasal gruplar ve siyasal partiler tarafından kullanım sıklığı sırasıyla 25 ve 59’dur. Türkiye’de asgari ücretin açlık ve yoksulluk sınırının altında olduğu ve asgari ücretli pek çok çalışan bulunduğu göz önüne alınırsa yoksulluğun önemli bir toplumsal mesele olduğu söylenebilir. Sözcüğün siyasal partiler tarafından daha sık kullanılması, kurumsal

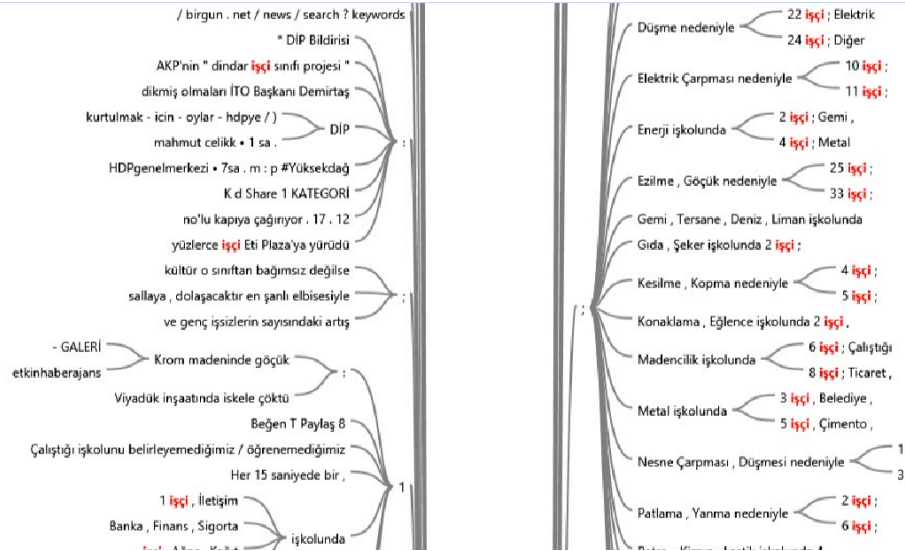

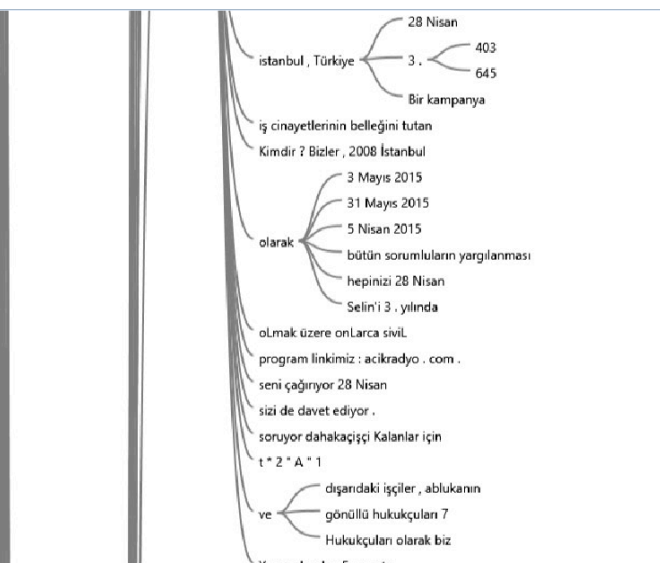
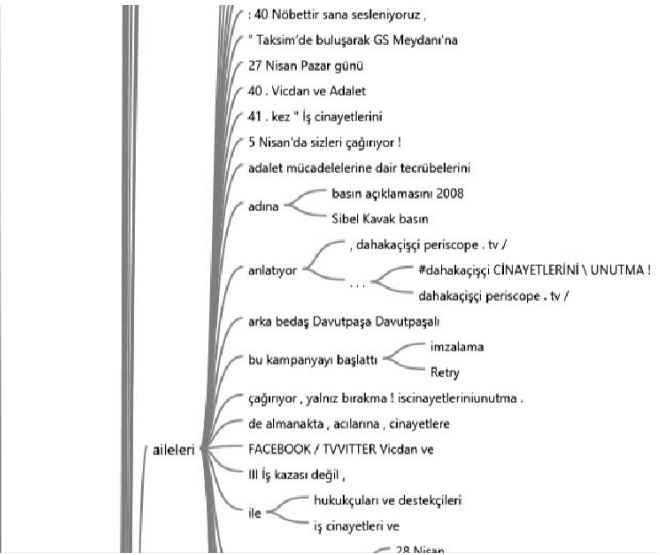
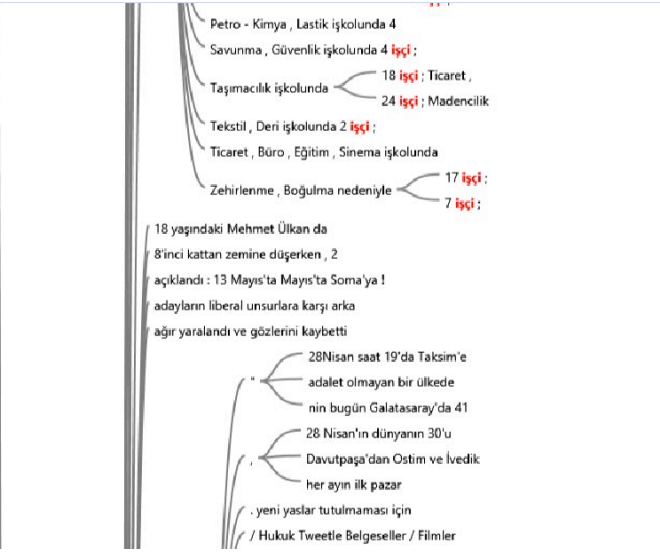
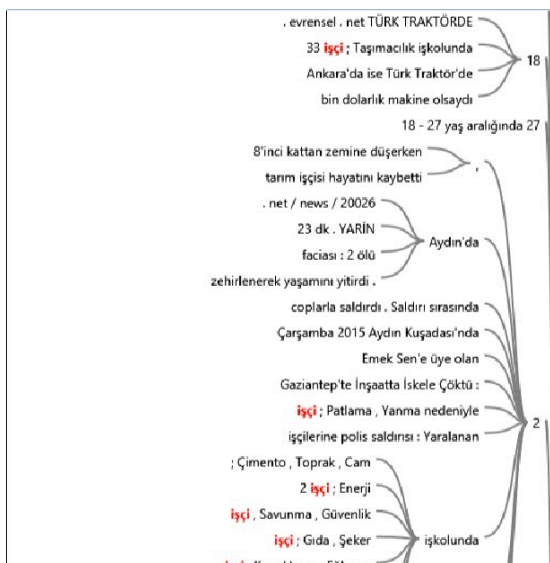
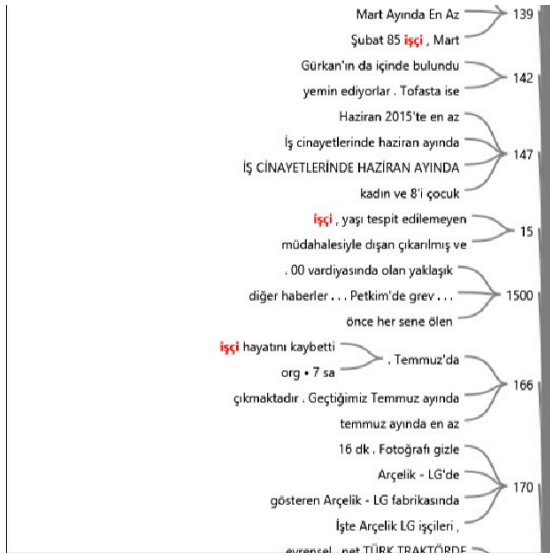
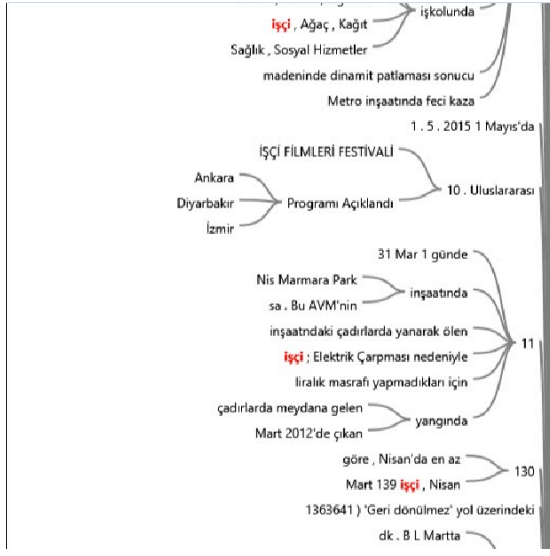
siyaset açısından sorunun çözülmesi gereken önemli bir mesele olması ve seçim döneminde özellikle muhalefet partilerinin konuya dikkat çekmesiyle açıklanabilir.

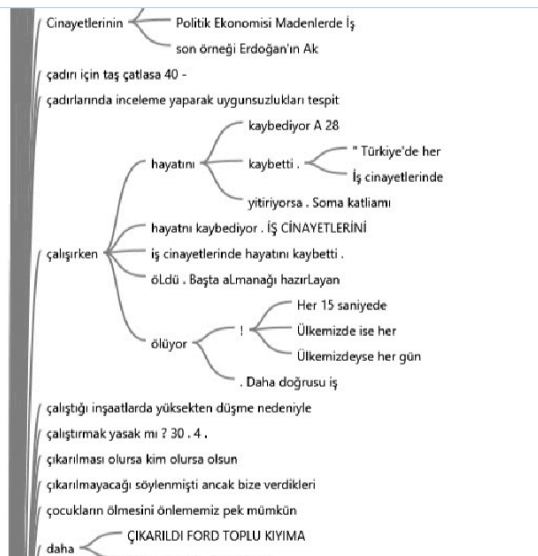
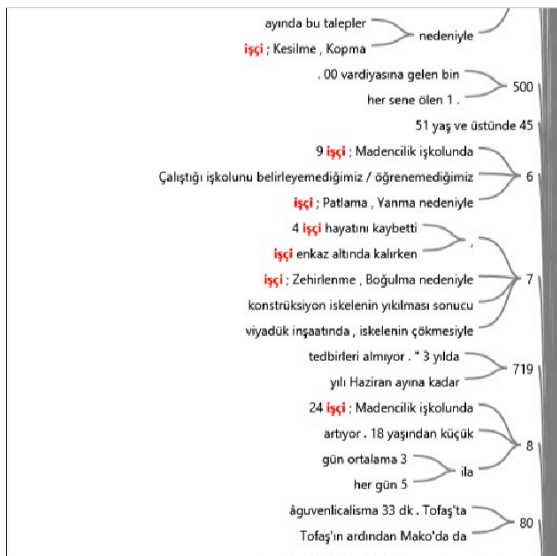
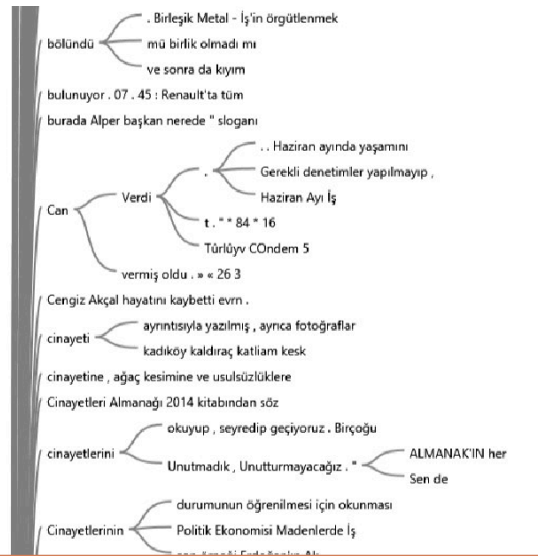
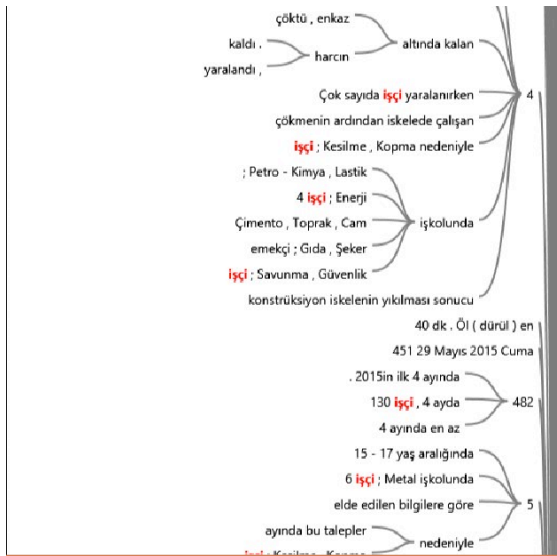
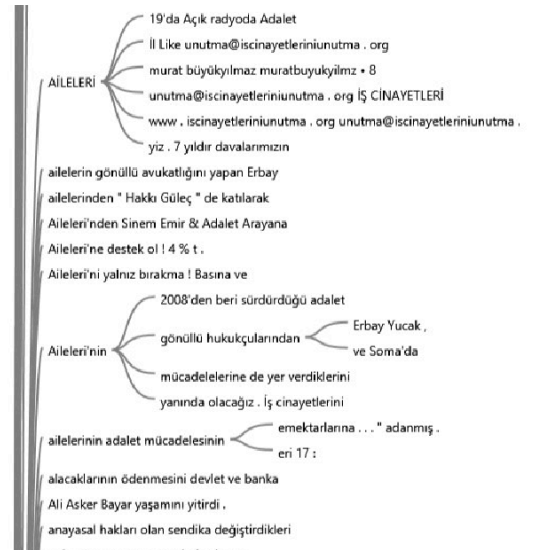
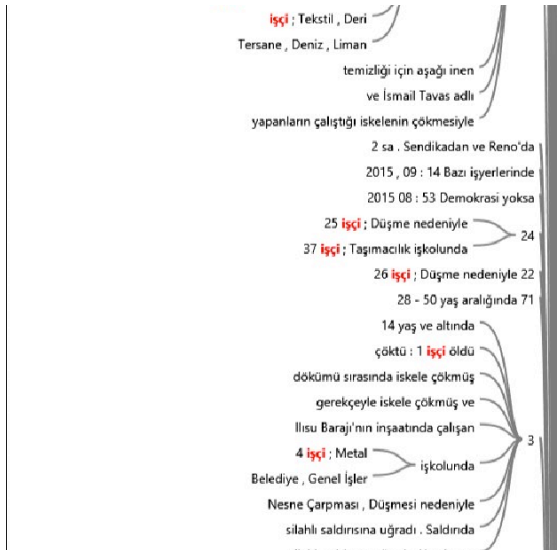
6.1.2.2. Sözcük haritaları (word tree)

Emek Süreçleri teması altında incelenen anahtar sözcüklerin, sözcük haritaları yardımıyla en çok hangi sözcüklerle yan yana geldiği incelenmiştir. Bu bölümde, bütün anahtar sözcüklerin sözcük haritaları yerine sadece 'işçi' ve 'işsizlik' ile ilgili anahtar sözcüklerin sözcük haritalarına yer verilecektir. Aslında 'işçi' sözcüğünden sonra en çok kullanılan anahtar sözcük 'iş cinayetleri'dir. Fakat 'iş cinayetleri' anahtar sözcüğünün yüksek kullanım sıklığı tek bir siyasal gruptan kaynaklanmakta (İş Cinayetleri grubu) ve sonuçlar yanıltıcı olabilmektedir. Bu sebeple ve çok fazla anahtar sözcük olması sebebiyle, hem siyasal gruplar hem de siyasal partiler tarafından hemen hemen aynı yoğunlukta kullanılan 'işsizlik' sözcüğünün sözcük haritasına yer verilmesi tercih edilmiştir.

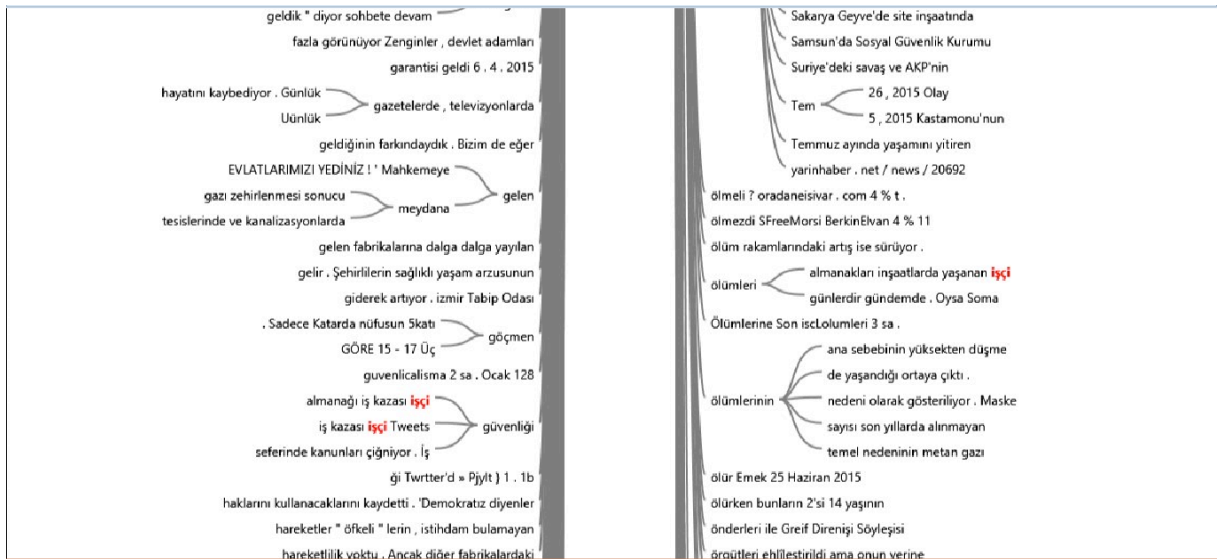
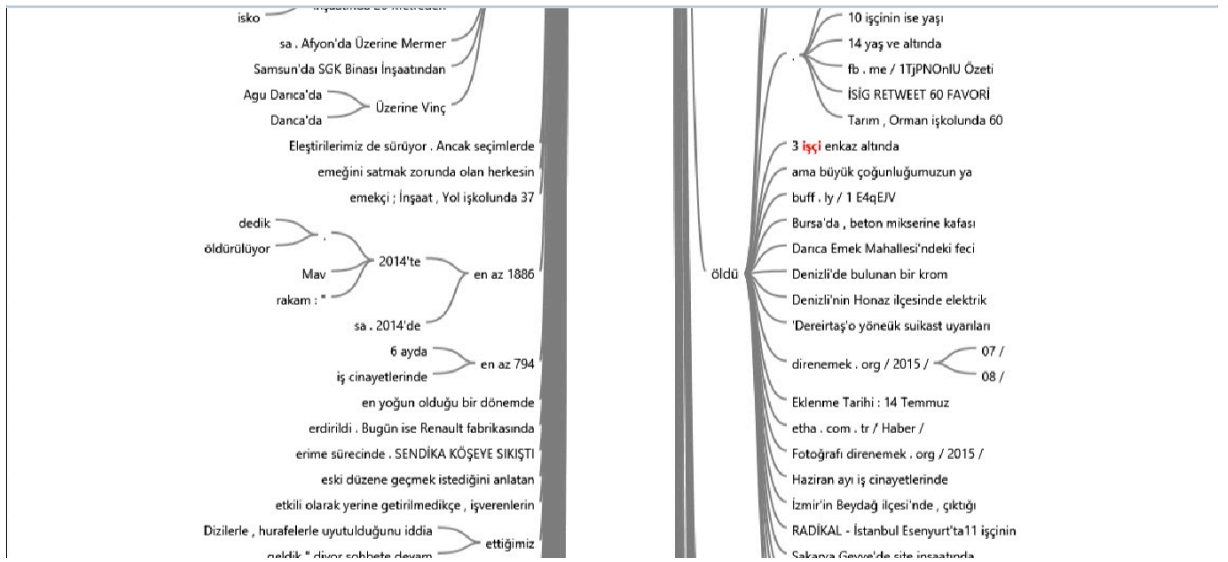
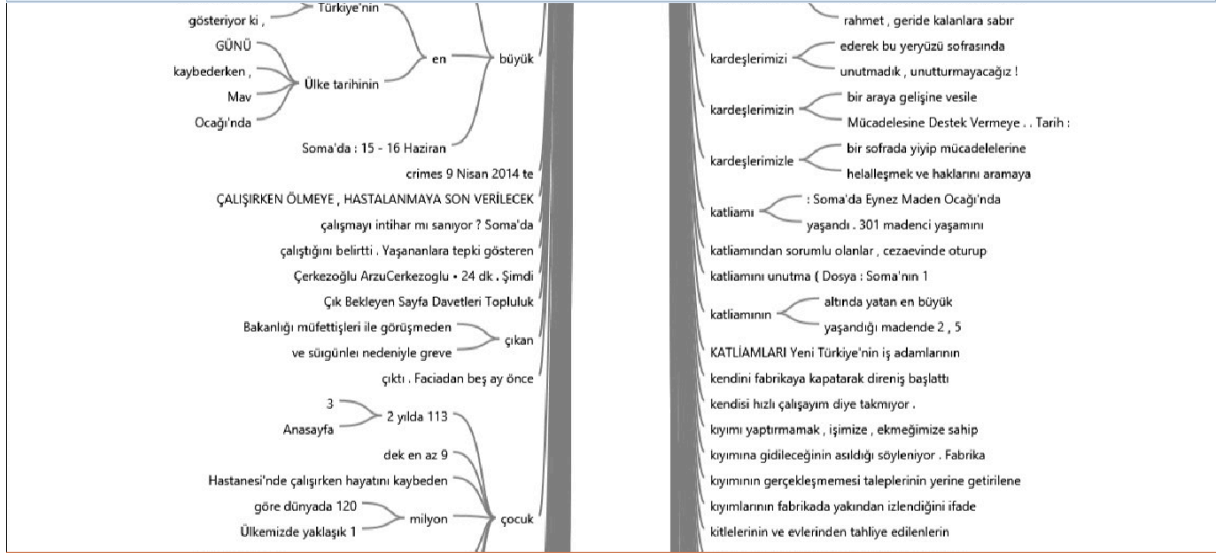
- **Alternatif siyasal grupların toplam tweetleri içinde 'işçi' sözcüğünün en çok yan yana geldiği (eşdizimsellik oluşturduğu) sözcükler:**

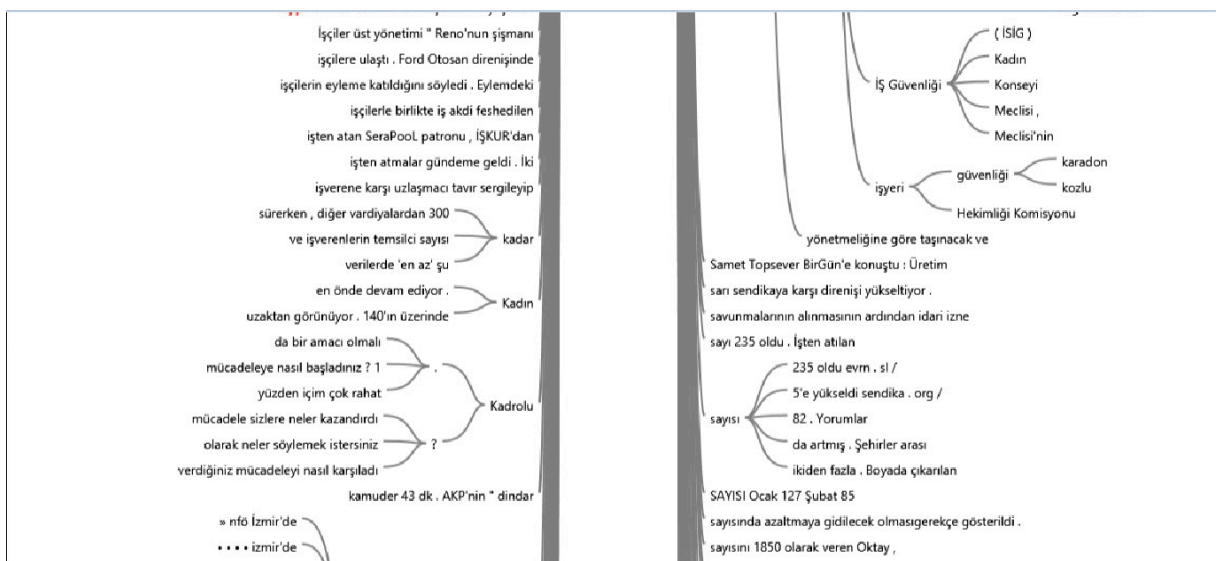
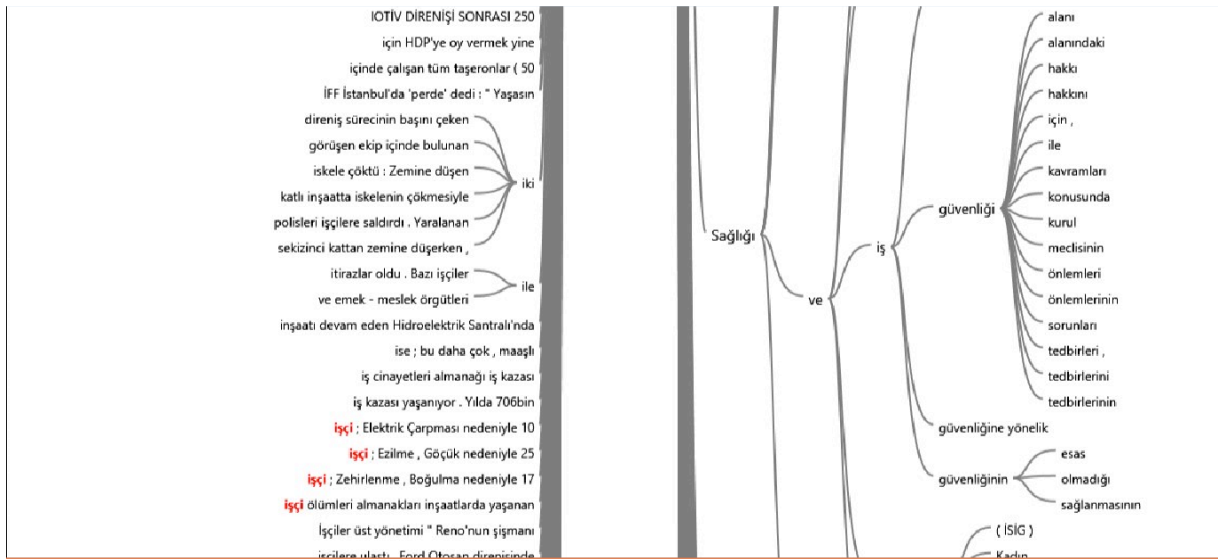
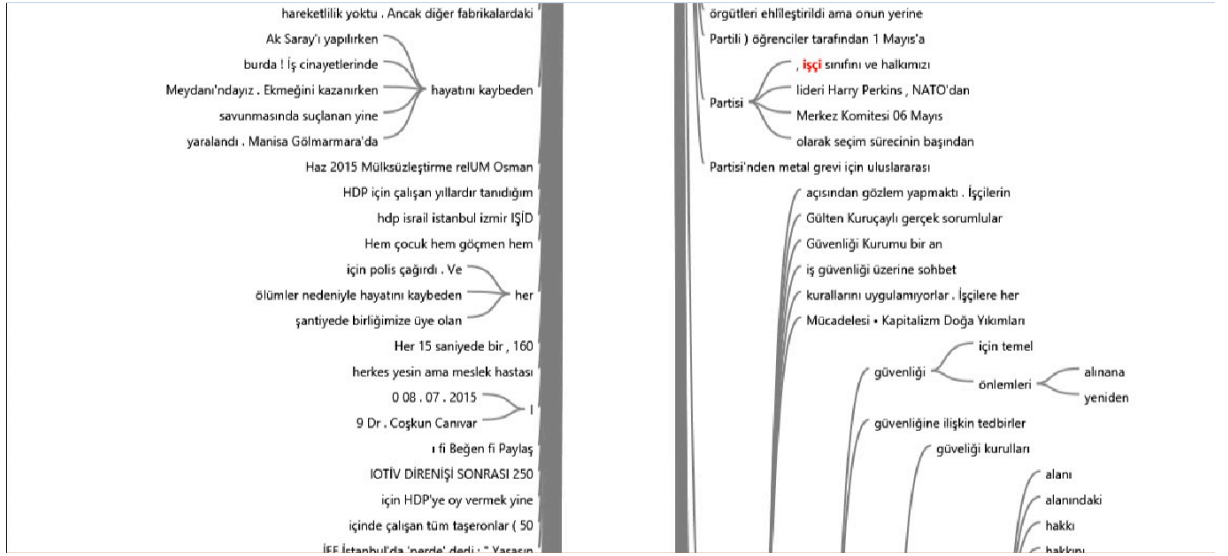

1 Burdur'da
2 Denizli'de
... Honaz ilçesinde
... m6J : Kayseri'de

Elektrik Akımına

Kapılan

Trafoya bakım yaparken akıma

İşçi düşmanı AKP iktidana
mücadeleleriyle beirlenecek . Burjuva demokrasisine karşı

301 madencinin yaşamını yitmesine karşı
bir şekilde anlatılıyor . Buna karşı

Kastamonu'da HES İnşaatında Çalışan
kaybediyor . AKP'nin inşaatlarda neden olduğu
istihdam büroları kapatılacak ve
olacak . Özel istihdam büroları , kiralık
kollektif üretim ve paylaşım dayanan
koşullarını konuşuyorlar . Etiketler : Tofaş direniş
kriz ve üretime zarar vermekt
krizi , intihar , silahlı saldırı) 26
krizi geçirdi . 112 Acil görevlileri
kurallarına ve güvenliğe aykırı koşullarda

sayısının çok daha fazla olduğu
sekizinci kattan zemine düşerken , iki

SENDİKA

- Ford toplu işten atmaya
- isko inşaatında 20 metreden
- İşten atmalar üzerine Tofaş'ta
- Ortak Girişimi Norm patronu
- Renault işçileri üretimi durdurup

sendika üyesi oldukları için işlerinden
Sendikaları Konfederasyonu (DISK) yarın THY
sendikası . (AnkaraEVRENSEL)
sendikası olan Türk Metal Sendikası ,
sendikasını , " Oraya gelemeyiz ama müfettişçe
Sezai Zengin can verdi 18 :

aralarında milliyetçiler de var .
meydanlarda haklarını araracaba

1 Mayıs'ta Taksim'e çıkmasını
için 12 Eylül'ün bir

sınıfı

- kendi
- halkları için , kendine
- öz partisiyle temsil
- lehine reformlar yapma gibi
- mücadelesinde de görülmeye başlandı .

kurban gitmişti . 2014'te 1 . 886
Kurulu Temsilcilerine ÇAĞRI !!! Reno yönetimi
kurulunda yer alan iki öncü
kuruma gereksinim kalmadan , yeryüzü sofrasında
Leman Kültür'de TIS hakkı kazanan
Maske ve oksijen tüpü Raporda
MESS'e direnen işçiler kazandı . Tofaş
yüksek olacağı bilgisiyle , gelen
zaman sanayide , kimi zaman

mevsimlik

Mustafa Başer , salonda bastonla vuran
mücadelelere yol açtı . Milyonlarca genç
ne gerek var ki " diyerek
Hürriyet " Soma'daki maden faciası
işçinin çıkarılmasına teknolojik gelişmeler

nedeniyle

neo - liberal politikalara yöneldi . Organize
Ocak 128 işçi , Şubat 85
ofi occupational health and tafety
Oğlunun çalışırken hayatını kaybeden son
oldu . HDP'ye oy verme gerekçemizi
olduklarını bilmediklerini söyleyerek SeraPool fabrikasına
olmadan Çelik - İş'e yönlendirmek istediler

mücadelesine bir gençlik aşısı
projesi " : İşçi sınıfı 1
seçimleri beklemiyor hakkını meydanlarda

SINIFI

- Ekleme tarihi : 2015 - 06 -
- KADIN GENÇLİK AĞI RE JİYAN

sınıfına

- ve tüm emekçilere barajı
- ya da sınıf mücadelesine

SINIFINA DESTEK YOK Beppe ve
sınıfını ve halkımızı bu seçimlerde

sınıfının

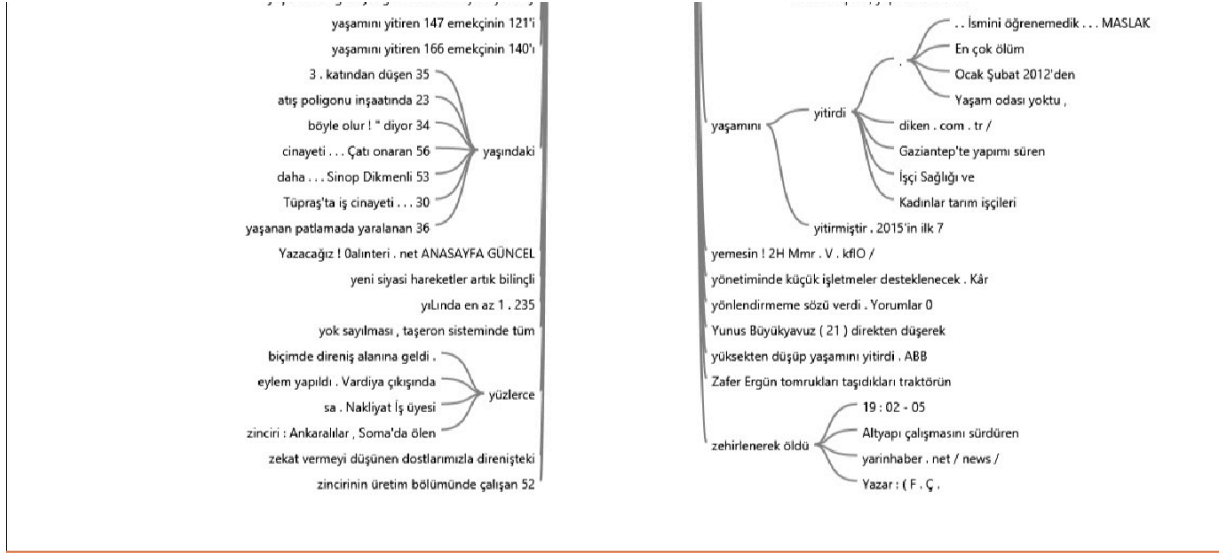
- siyasi partilere , sendikalara , işçinin
- alternatif için siyas kurulmak -
- alternatifini yaratmak için ise
- çıkartları açısından yaklaştık . Öncelikle
- da bir kültür olduğunu
- değerleriyle , inançlarıyla , yaşam tarzıyla
- gücünü test etmeyin
- bu
- Nakliyat
- sendika .
- örgütülü ve etkili bir
- sosyal , kültürel , inancsal değerlerine
- sosyo - kültürel unsurlarında , zamanla

Köy / kır / kent kooperatifleri ve
ortadan kaldırmadan çocuk işçiliğini
önleneceğini sordumuz işçiler , sendikalar
partilerin politikalarını sınıf mücadelesi
yeryüzüne hakim . . Gene patron
ve anladık ki ; işverenler tarafından
ve bugüne kadar sayısını bilmediğimiz
ve son anda düşmekten kurtulan
verildiği belirtildi . 10 . 30 : Delphi
verilecek . MADENLERDE ÖLÜMLER DURDURULACAK Madenlerde
vermek zorunda kaldığı zamları birlikte
ya da iflas gösteren işyerlerindeki
yangından önce hazırlanan 8 tane
yapacağını şaşırıldı . Önceki gece Tofaş'ta
11 sa . Sendikaların yapamadığını örgütülü
evrensel dikalardan yapmadılar . Benim yanıma gelen erkek
yaş ve üstünde ise 47
yaşamadan gözüyle görmeden anlayamıyor . Ey
yaşamını yitiren 147 emekçinin 121'i
yaşamını yitiren 166 emekçinin 140'i

yakınları , " Katiller " diye bağırıp tutuklu
yakınlarını ambulansa alarak sakinleştirmeye çalıştı .
yakınlarının bildirimleri aracılığıyla edinilen bilgilere
yanarak hayatlarını kaybetmişlerdi . Siz hiç
oldu . Patronlarına hiç ceza
yaptı . Renault'da aylık 334 TL'ye
Renault'da aylık 334 e

yaralanarak hastaneye kaldırıldı . Çankaya Belediyesi
4 işçi ise harcın
harcın altında kalan 4
Geçtiğimiz yıl yine 3 .
Manisa Gölarmara'da hayatını kaybeden
Öğle saatlerinde meydana gelen
Yine bir mega proje ,
ŞİRNEK - Bölge halkının tepkisine

yaralanırken 4 işçi enkaz altında
yaralanmıştı Gelişmeleri aktaracağız . Sendika . Org /
Yaralı direnemek . org / 2015 / 07 /
Gaziantep'te , yapımı süren 12
.. İsmi öğrenemedik ... MASLAK
En çok ölüm

Şekil 6.5. Alternatif siyasi grupların toplam tweetleri içinde 'işçi' sözcüğünün en çok yan yana geldiği (eşdizimsellik oluşturduğu) sözcükler

Kurumsal siyasetin dışında konumlanan alternatif siyasi gruplar 312 kaynakta toplam 885 kez işçi sözcüğünü kullanmışlardır. Sözcük haritalarına bakıldığında bu grupların işçi sözcüğünü en çok 'ölüm, cinayet, yaralanma, aile, iş güvenliği, sendika ve sınıf' sözcükleri ile birlikte kullandıkları görülmektedir. Bu durum Türkiye'de işçilerin iş yaşamında oldukça sık bir şekilde yaralanmaları ve/ya hayatlarını kaybetmeleri ile ilgilidir.

İş güvenliği ve işçi sağlığına gerekli değerin verilmediği çalışma koşulları altında her gün pek çok işçi iş kazası adı altında yaralanmakta veya yaşamını yitirmektedir. Alternatif grupların iş kazası yerine 'iş cinayeti' demeyi tercih ettiği söylenebilir. Çünkü işçilerin yaşamını kaybetmesine sebep olan koşullar, sorumluların ihmalinden kaynaklanmaktadır ve aslında temel iş güvenliği tedbirleri ile önlenebilir. Ana akım medyanın çok dikkat çekici bir durum olmadığı sürece paylaşmadığı iş cinayetleri, özellikle son yıllarda önemli oranlarda artmıştır. Bunun sebebi ise neoliberal dönüşümle birlikte, güvencesiz ve kötü çalışma koşullarının yaygınlaşmasıdır. Yine seslerini duyuracak bir mecra bulamamalarından dolayı işçilerin iş yaşamındaki sorunlarının ya da iş cinayetlerinin görünür olduğu alan sosyal medya olmaktadır. Veriler ışığında işçi sağlığı ve iş güvenliğine yönelik politikaların alternatif siyasi grupların yoğun bir şekilde gündeminde olduğunu söylemek mümkündür.

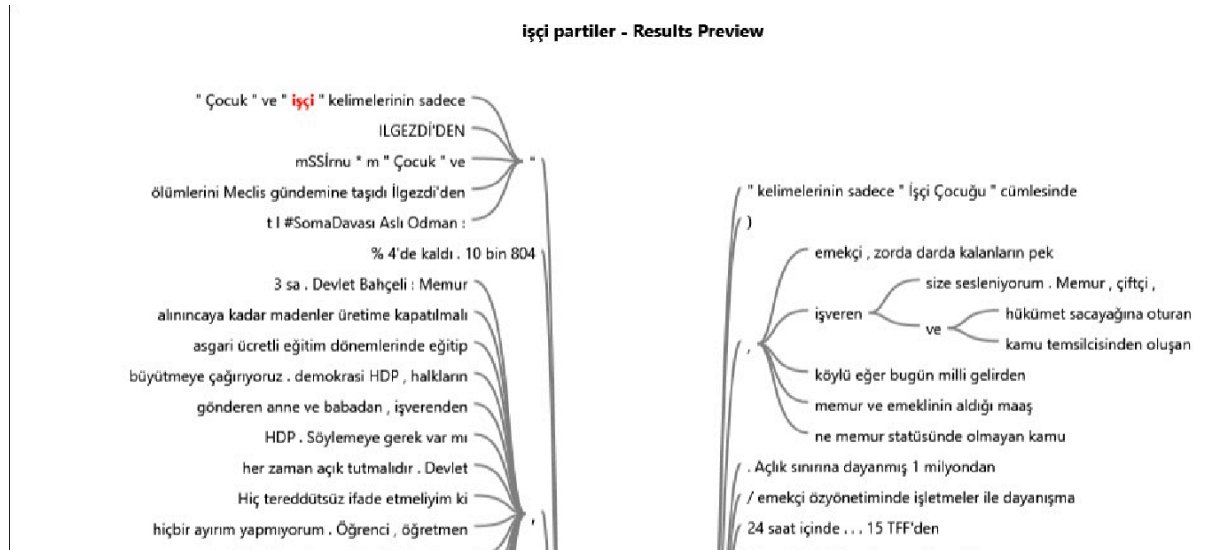
'İşçi' sözcüğünün 'aile' sözcüğü ile sıklıkla yan yana gelme sebebi ise işçi ailelerinin yürüttüğü adalet arayışı mücadelesi ve konuyu gündeme taşıma çabalarıdır.

İş Cinayetleri grubu da bu konuda ailelere destek olan, düzenli olarak Adalet Nöbetleri düzenleyen bir gruptur. Bu grup ve yakınlarını iş cinayetlerinde kaybeden aileler ana akım medyada veya kamusal alanda görünür olmayan bu konuyu gündeme taşıma mücadelesi vermektedir.

'İşçi' sözcüğünün, alternatif siyasal gruplar tarafından birlikte kullanıldığı diğer sözcükler ise sendika ve sınıftır. Bu durum, bu grupların daha çok sistem eleştirisi ve sınıf mücadelesi vurgusu yapan bir siyaset yürütmeleri ile ilgilidir. Çoğu işyerinde işçiler sendikalı oldukları için işten çıkarılmakta ya da baskıya maruz bırakılmaktadır. Ayrıca veri toplama sürecinde Türkiye'de otomotiv sektöründe pek çok fabrikada grevler yapılmıştır. Ancak bu grevler ana akım medyada görünür olmamıştır. Alternatif siyasal gruplar bu grevleri ve bu konuda sendikaların tavırlarını konulaştırarak konuya dikkat çekmeye ve kamuoyu oluşturmaya çalışmışlardır.

- **Siyasal partilerin toplam tweetleri içinde 'işçi' sözcüğünün en çok yan yana geldiği (eşdizimsellik oluşturduğu) sözcükler:**

pilot çalışmalar yaptık . Evlat edinme
Sağlıklı büyümenin içinde iş güvenliği
VARSA YOKSULLUK BİTMEZ ! herkesicinCHP Emekli
ve diğer alanlarda kullanılması amacıyla
yapılmasıdır . Yeni parlamento barajı kaldırmalı
yapacağı için 15 can gidiyor
yasal güvence altına alacağız . İşverenin
" Taleplerini al da gel " diyoruz
/ işçi temsilcisinin onayına tabi kılacağız
bilgi ekonomisinde rekabet gücümüzü artıracaktır
bir bütündür . Aralarındaki bağlar artırılmalıdır
bir ortamda sağlanabileceğinin altı çizilmelidir
çalışma hayatı siyasi bir önceliktir
çalışma ile iş cinayetlerini bitireceğiz
Devlet Bahçeli ädbdevletbahceli • 2 sa
esas denetleyicisi olmasının mekanizmaları kurulacak
işçi hakları güvence altına alınacaktır
kümesi gibidir . . . Ülkücülükten İslamcı aktivistiğe . .

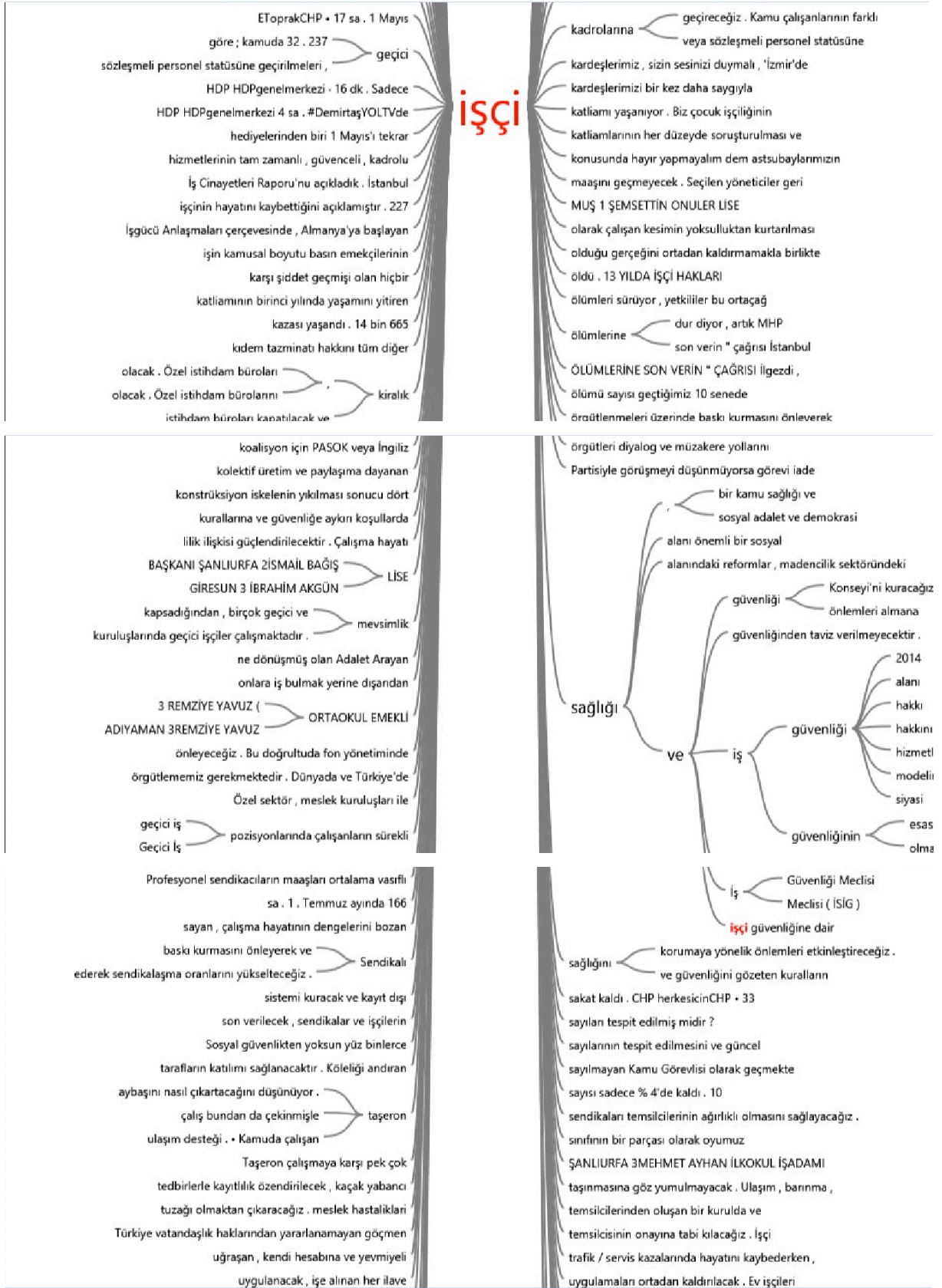
35 saatten fazla çalışmaz diyeceğiz .
ADİYAMAN 4 AH M ET
Aileleri ve Gönüllü Hukukçularının Ağrı'nın
alacaklarının ödenmesini devlet ve banka
alan işverene vergi incirimi . • Büyük
AMASYA İMEHMET SARI YÜKSEK LİSANS
annenin ölümü ve prematüre doğumlarda
Bağlığı ve İş Güvenliği Konseyi
bayramı yapmış olmasıdır . » t . " * 40
becerilerini arttırmasını sağlayacak . İşini kaybeden
bir babanın kızı Hüda Kaya .
BİTLİS 1 NASIP UYŞAN YÜKSEKOKUL
bu kapsama girememiştir . Ülkemizde birçok
çalıştıran { işverenlere prim desteği sağladık .
işverenleri mali yönden teşvik
çalıştıranlara ağır yaptırımlar getireceğiz . Ödün
çalıştırılması { ile bazı kanunlarda değişiklik
İle Bazı Kanunlarda Değişiklik

maddesine göre Tip Sözleşme yazmaktadır
meslek hastalıkları sonucu ölüm gerçekleşiyor
sebebiyet vermeden 35 saate düşürülecek
sürelerin memuriyet kademinde değerlendirilmesini sağlayacağız
ve İş Güvenliği Konseyi oluşturulacak
ve yaralanmalı kazalar sıkça yaşanmaktadır
yazılarını paylaşan işçileri esnafın izledi
ziyaret ederek taziyeye dileklerini ilettiler
girişimcinin ayağına götürülmesi sağlanacaktır
sigortalının mağdur edilmesi önlenecektir
2 sa . h : p
NIS2015 HDP HDPgenelmerkezi 2şa . " #Yüksekdağ
sa . h : p #Yüksekdağ Duisburg'da
dışı bırakılacaktır . Ferdî iş uyumsuzlarının
herkesicinCHP • 1 sa . Enflasyon artarken
2015'in ilk 7 ayında 971
804 işçi öldü . 13 YILDA
alt işverenlerin ve alt işveren

çalıştırılmayacak ! VeâAffafa CHP Genel Başkan
çalıştırma düzenine son { verilecek Örgütsüzlüğü ,
verilecektir . Alt
çalıştırmaya ilişkin bürokratik işlemlerin sayısı
Çocuğu " cümlesinde bir araya geldiği
denilince akıllara körleşmiş ideolojik akımların
direnişinin yaşandığı bir kenttir . - V ;
diye adlandırılan bu çalışanlar yılda
döviz hesaplarının bankacılık sektörü ve
emek veren , çalışan , yorulan , değer
emekçi kentlidir . Taşeron çalışmaya karşı
emeklisine toplamda 22 liralık zam
getirmeyi düşünüyorlar . #KemalKılıçdaroğlu #Tandoğan
gibi tüm çalışan kesimlerin yaşadığı
GİRESUN 4 BASRI GÜRSOY ÜNİVERSİTE
göçünün 50 . yılına ilişkin , önce
güvenliği { değil de , kendilerine zırlı
konusunda hızla adım atmalıdır .

aynı sorumlulukları üstlenmelerine rağmen ne
Bakanlığı'nın kurulması . Soma ve Ermenek
BİNGÖL 3 HÜSEYİN NEGÜZEL İLKOKUL
h : p #Demirtaş Erzincan'da :
İşçilerin öznesi olduğu yeni Bir
kitlesel 1 Mayıslarının yapıldığı
bir fondan karşılanmasını sağlayacağız . mevzuat
bir hayırmalı ki şimdi , Bursa'daki
cinayetleri raporuna göre Tekirdağ'da 25
ÇALIŞIRKEN ÖLMEME , HASTALANMAYA SON VERİLECEK
çalıştırılan insanlar var , çok sayıda
Çatalca İstanbul / Büyükçekmece 14 17
çıkarılabilmesini , iş müfettişi ve sendika /
- Tarım sektöründe kayıt dışı çocuk
nedir ? Bunların kadın ve
emekli ilahiyatçı emekli belediye başkanı
emekli olma kolaylığı getirdik . Yurtdışında
esnaf . Sosyal güvenlikten yoksun yüzbinlerce

güvenliğine dair mevzuatı ilgili tarafların
güvenliğinin sağlamak da var . HDP
hakları güvence altına alınacaktır . İşçi
HAKLARI VE GÜVENLİĞİNDE NE DEĞİŞTİ ?
haklarıyla birlikte öncelikli alacak durumuna
hala bir iş güvencesine kavuşmadığından
hayatını { kaybetmiştir . 6 Temmuz 2015
Tamamı önlenebilir bu
Ülkemizde yaşanan iş
kaybetti . H 55 * 27
hepimize emanettir . Türkiye için fedakârlık
için işveren sigorta primi devlet
ile işveren haklarının dengeli bir
istihdamına { yol açan mevzuat , maliyet ,
yöneltmesi teşvik edilecektir . İşgücü
istihdamını ölemeye dönük uygulamalar etkin
iş cinayetlerine kurban gitti ; 2015'in
işadami turizmci müteahhit işletmeciler güvenlik

Şekil 6.6. Siyasal partilerin toplam tweetleri içinde 'işçi' sözcüğünün en çok yan yana geldiği (eşdizimsellik oluşturduğu) sözcükler

Kurumsal siyasetin aktörleri olan siyasal partiler toplam 66 kaynakta 165 kez 'işçi' sözcüğünü kullanmıştır. Siyasal partilerin işçi sözcüğünü emekçi, memur, işveren, işçi sağlığı ve iş güvenliği sözcükleriyle birlikte kullandıkları görülmektedir.

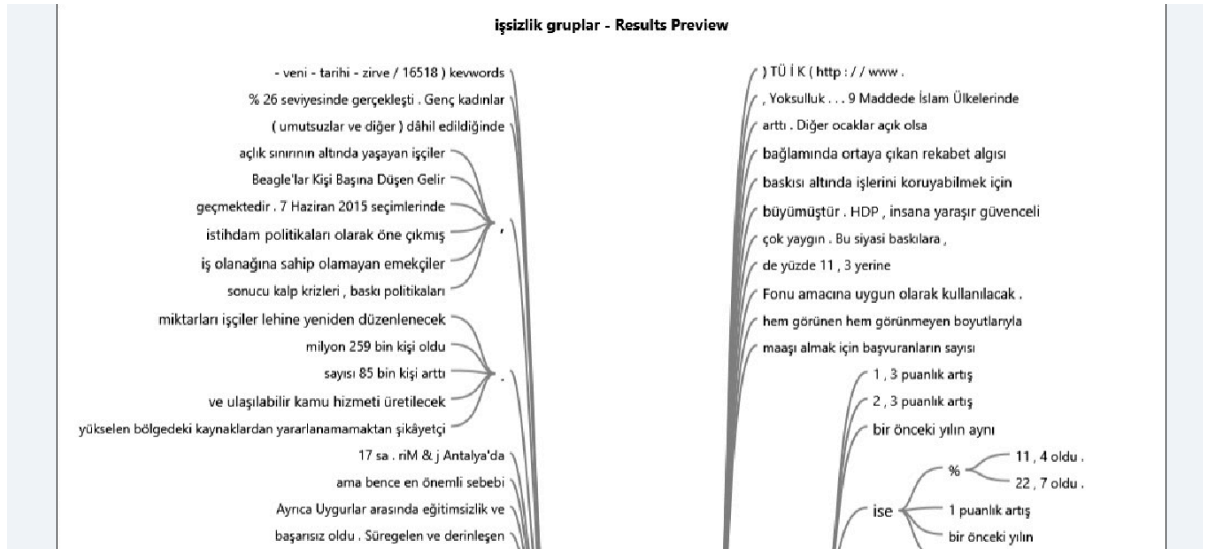
'İşçi sağlığı ve iş güvenliği' söz grubu, siyasal partilerin işçi sözcüğünü eşdizimsel olarak en çok kullandıkları söz grubudur. Bu durum daha önce de belirtildiği üzere neoliberal politikalar sonucunda iş güvenliğinin geri plana itilerek, her gün çok sayıda işçinin çalışırken yaşamını yitirmesiyle ilgilidir. Kurumsal siyasetin aktörlerinin iş güvenliği sorununun farkında oldukları ve bu konuda söylem ürettikleri söylenebilir. Ancak paylaşımlarının bütününe bakıldığında bu konuda çözüm üretecek net vaatlerinin

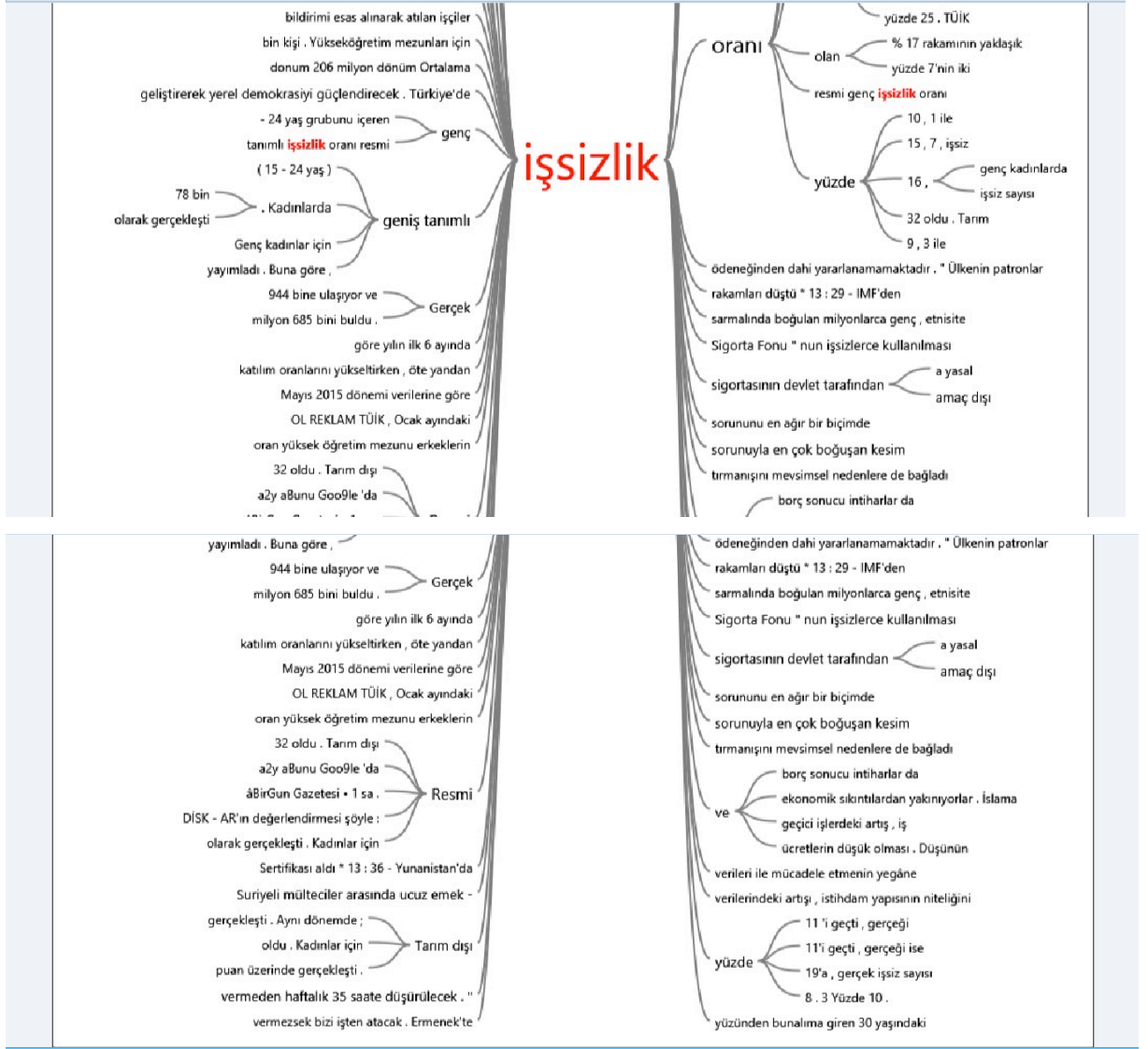
olmadığı görülmektedir. Örneğin denetimlerin sıklaştırılması veya işverenlere yaptırım gibi konular kurumsal politikanın gündemine girememiştir.

Siyasal gruplardan farklı olarak siyasal partiler ‘işçi ve emekçi’ kalıbını daha fazla kullanmış, işçileri memur ve işveren gibi iş yaşamının farklı aktörleri ile bir arada anmıştır. Bu durum çalışma yaşamının farklı aktörlerini bir arada ele almaları ve hepsine yönelik seçim vaatlerinde bulunmaları ile ilgilidir. Özellikle AKP’nin paylaşımlarında işçilerin işveren teşvikleri ve istihdam politikalarıyla birlikte anıldığı gözlenmiştir. Bu durum çalışma yaşamının sorunlarına çözüm üretmek yerine işveren lehine politika ürettiklerinin göstergesidir.

Sözcük haritasına bakıldığında aslında kurumsal siyasetin aktörlerinin iş cinayetleri, çalışma koşullarının kötülüğü, ücretlerin düşüklüğü gibi sorunların farkında olduklarını ve seçim döneminde bunları gündeme getirdikleri görülmektedir. Fakat yine kendi sorumluluk alanlarında yer alan bu sorunlara kalıcı çözümler üretmekten uzak oldukları dikkat çekmektedir. Ayrıca siyasal partilerin sınıf ve sendika gibi işçi mücadelesinin temel kavramlarını ise kullanmaktan kaçındıkları söylenebilir. Bu durum ise kendilerinin de bir parçası oldukları sistemin bütünlüklü bir eleştirisini yapmaktan uzak durmaları ile ilgilidir.

- **Alternatif siyasal grupların toplam tweetleri içinde ‘işsizlik’ sözcüğünün en çok yan yana geldiği (eşdizimsellik oluşturduğu) sözcükler:**

Şekil 6.7. Alternatif siyasal grupların toplam tweetleri içinde 'işsizlik' sözcüğünün en çok yan yana geldiği (eşdizimsellik oluşturduğu) sözcükler

İşsizlik ve özellikle de genç nüfus işsizliğinin Türkiye genelinde önemli sorunlardan biri olduğuna yukarıda yer verilmişti. Alternatif siyasal gruplar da 20 kaynakta toplam 60 defa işsizlik sorununu konulaştırmışlardır. Grupların işsizlik sözcüğünü kullanım haritasına bakıldığında 'işsizlik' sözcüğünün daha çok 'oranı, fonu, sigortası, verileri' sözcükleri ile birlikte kullanıldığı görülmektedir. Bu durum ilgili grupların, yaygın bir sorun olan fakat kurumsal siyasetin gündelik dilinde ve ana akım medyada yeterince gündemleştirilmeyen işsizlik sorununu gündemleştirme çabasıyla açıklanabilir.

Özellikle işsizlik verilerine ve oranlarına dikkat çeken alternatif siyasal gruplar, daha az oranda da olsa işsizliğin doğrudan bir sonucu olan yoksulluğu da işsizlik ile

Şekil 6.8. Siyasal partilerin toplam tweetleri içinde 'işsizlik' sözcüğünün en çok yan yana geldiği (eşdizimsellik oluşturduğu) sözcükler

‘İşsizlik’ anahtar sözcüğünün siyasal partiler tarafından kullanımına bakıldığında 37 kaynakta toplam 78 defa geçtiği görülmektedir. İşsizlik siyasal partilerin kullanımında ‘oranı, ödeneği, sigortası ve yoksulluk’ sözcükleri ile eşdizimsellik oluşturmuştur. Bu durum sözcüğün alternatif siyasal gruplar tarafından kullanımıyla da örtüşmektedir.

Verilerin ortaya koyduğu gibi işsizlik oranları devletin resmi verilerinde düşüş göstermesine rağmen hala yakıcı bir sorundur. Bu sorunun çözümü için ise kurumsal politikanın aktörlerinin sorumluluk alması ve ciddi düzenlemeler yapması gerekmektedir. Ancak kurumsal siyasetin bu soruna çözüm üretmekten uzak olduğu görülmektedir. Yine seçim dönemi dolayısıyla, işsizlik sorunu da seçim vaatleri kapsamına alınmıştır.

Ayrıca işsizlik fonunun hükümet tarafından amaç dışı kullanılarak, hak sahiplerine verilmediği düşünülmektedir. Bu durum işsizlik fonu ile ilgili tartışmaları canlandırmaktadır. Özellikle muhalefet partilerinin seçim vaadi olarak işsizlik fonundan/ödeneğinden ihtiyaç sahibi herkesin yararlanabileceği düzenlemeler yapılmasını gündemlerine aldıkları görülmektedir.

Sözcüğün ‘yoksulluk’ ile beraber kullanımı ise yoksulluğun, işsizliğin doğrudan bir sonucu olarak görülmesi ile ilgilidir. İşsizliğin çok yaygın bir sorun olması, çalışma yaşamında ise ücretlerin düşüklüğü ve işveren lehine ekonomi politikalarının yürütülmesi yoksulluğun artmasının sebepleri arasındadır. 7 Haziran seçim döneminde asgari ücret özellikle tartışılan konular arasında yer almıştır. Neredeyse bütün muhalefet partilerinin asgari ücret zammını seçim vaadi olarak gündeme getirmesi, iktidar partisini de harekete geçirmiştir. 7 Haziran seçimleri sonrasında asgari ücrete zam yapılmıştır. Ancak bu zam yeterli olmamış ve asgari ücretli yine de yoksulluk sınırının altında kalmıştır.

6.1.3. Çevre ve kent

Kent hakkı ya da şehir hakkı kavramı Sosyal Bilimler literatüründe son yıllarda sıklıkla kullanılan bir kavramdır. Özellikle neoliberal politikalar ve kapitalizmin, yaşadığı mali krize yanıt olarak kentsel dönüşüm ve emlak piyasasının yeniden düzenlenmesine yönelmesi kavramın popülerliğini artırmıştır. David Harvey şehir hakkını şu şekilde tanımlamaktadır:

Öyleyse şehir hakkı, şehrin barındırdığı kaynaklara bireysel veya kolektif erişim hakkından çok daha öte bir şeydir: Şehri gönülümüze göre değiştirme ve icat etme hakkıdır bu. Dahası, bireysel değil kolektif bir haktır, çünkü şehri yeniden icat etmek kaçınılmaz olarak kentleşme süreçleri üzerinde kolektif bir gücün uygulanmasına bağlıdır. Kendimizi ve şehirlerimizi şekillendirmek ve yeniden şekillendirmek, insan hakları içinde en değerli, fakat bir o kadar da ihmal edilmiş olanıdır (Harvey, 2013, s. 44).

Harvey'in tanımı radikal olarak görülen ve sistemin topyekün eleştirisini gerektiren bir tanımdır. de Souza ise kavramın son yıllarda daha reformist bir şekilde tanımlandığına ve "insani ve hesaplı konut", "iyi bir altyapısı olan mahalle", "çevre dostu taşıma olanakları" ve "katılım" (de Souza sadece fikir danışılmasının bile pek çok aktör tarafından sevinçle karşılandığını vurgulamaktadır) gibi kavramlara indirgenmesine dikkat çekmektedir. Bu anlamda kavramı daha dar ve reformist bağlamda kullanan aktörlerin neoliberalizme karşı çıktıklarını fakat çevre ve kentle ilgili pek çok sorunun temel nedeni olan kapitalizme karşı olmadıklarını belirtmektedir (de Souza, 2011, s. 184). de Souza kent hakkının "sadece soylulaştırmaya karşı çıkmak olarak algılanması ve alternatif kent siyasetinin, (mikro) yerel grup ve örgütlerin bir ağ oluşturduğu ve bazen birlikte hareket edip ortak bir cephede mücadele ettiği durumlarda dahi, "mıntıka siyasetine" "indirgenmesi"ne dikkat çekmektedir (de Souza, 2011, s. 185).

Kent hakkı kavramını ortaya atan düşünür Lefebvre ise kentin planlanmasının farklı ideolojilerin çatışma alanı olduğunu belirtmektedir. Bu çatışma görünür hale geldiğinde ise kent demokrasisinin seviyesinin ortaya çıktığını ve "ilgililerin onları ilgilendiren şeyler hakkındaki pasifliği, sessizliği, çekingen ihtiyatı, kent demokrasisinin, yani somut demokrasinin yokluk seviyesini" gösterdiğini ileri sürmektedir. Sonuçta bu çatışma "hak iddiasına" dönüşmektedir (Lefebvre, 2013, s. 130). Bu noktada Lefebvre siyasetçilerin kent demokrasisinin önünü kestiğini belirtmektedir (Lefebvre, 2013, s. 135). Lefebvre'e göre:

Çağdaş deneyimlerin toplamından ortaya çıkan sonuç, ekonomik öngörülerin ve devlet iktidarlarının kaynakların, tekniğin ve bilimin getirdiği araçların optimum kullanımını nadir olarak düşündüğüdür. Bunları yalnızca kamuoyunun, acil durumların, (yapılabildiği durumlarda) itirazların zorlamasıyla kullanırlar. Neden peki? Bütçe ve maliye gerekçeleri, yani "ekonomik" gerekçeler nedeniyle. Bu gerekçeler, daha derin nedenleri saklamaktadır. Gerçekten iktidarlar kendi stratejileriyle, aygıtlar kendi çıkarlarına göre hareket ederler, bu ise temel sorunları genelde ikinci plana iter (Lefebvre, 2013, s. 136).

Lefebvre kentin, sınıf çatışmaları dahil, çatışmaların ifade alanı olduğunu vurgulamaktadır (Lefebvre, 2013, s. 164). Bu bağlamda hakim sınıfların mekanı üretmesi yeni değildir fakat “toplumsal mekanın toptan ve toplam üretimi” yenidir: “Üretici faaliyetin bu devasa şekilde yayılması, onu icat eden, onu yöneten, ondan (geniş şekilde) kar sağlayan kişilerin çıkarlarına göre gerçekleşir” (Lefebvre, 2013, s. 147).

Lefebvre gibi Harvey de “bir artı ürünün toplumsal ve coğrafi olarak yoğunlaşmasından” doğan kentlerin sınıfsal karakterine vurgu yapmaktadır. Bu artı ürünün nasıl kullanılacağı ise her zaman küçük bir grubun denetiminde olmuştur (Harvey, 2013, s. 45). Harvey, artı sermayenin emilmesinde kentleşmenin önemli bir rol oynadığını fakat bu süreçte kentli kitlelerin her türlü haktan mahrum bırakıldıklarını belirtmektedir (Harvey, 2013, s. 65). Öyleyse şehir hakkı için bir araya gelen çeşitli muhalif hareketler ne talep etmelidir? Harvey bu soruya “artı ürünün üretimi ve kullanımı üzerinde daha fazla demokratik denetim” yanıtını vermektedir: “Kentsel süreç bunun başlıca kanallarından biri olduğundan, şehir hakkı artı değerini kentleşme yoluyla kullanımı üzerinde demokratik kontrolü sağlayarak tesis edilir” (Harvey, 2013, s. 66).

Harvey kentsel müştereklerin yitirilmesine ve “özelleştirme, ortak alanların kamuya kapatılışı, mekansal denetim ve polis gözetiminin derin etkilerine” dikkat çekmektedir (Harvey, 2013, s. 117). Hakim sınıfların ve iktidarların ortak alanlara el koymasının gayrimenkulden elde edilen rantlar ile gerçekleştiğini belirtmektedir. Soylulaştırma ve emlak fiyatlarındaki aşırı artış sonucu ortak alanların yitirilmesi ve yoksulların yerlerinden edilmesi söz konusudur (Harvey, 2013, s. 130). Bu bağlamda “şehir hakkı mücadelesi, başkalarının ürettiği ortak yaşamı dur durak bilmeksizin sömüren ve ondan rant devşiren sermayenin iktidarını hedef alır” (Harvey, 2013, s. 131).

Lefebvre ise kent hakkı için önerdiği politik stratejide “kent sorunsalının politik yaşamın gündemine sokulmasını”, “ilk maddesi *genelleştirilmiş özyönetim* olan bir programın oluşturulması” ve “sözleşmeye dayalı, genişletilmiş, dönüştürülmüş, somutlanmış sistemin içerisine şehir hakkının (yani merkezden ve merkezin hareketinden dışlanmama hakkının) dahil edilmesi” gerektiğini belirtmektedir (Lefebvre, 2013, s. 141).

Türkiye’de de 2000’lerde yaşanan neoliberal dönüşüm, kentsel ortak alanların ve şehirlerin sermaye lehine yeniden düzenlenmesini gündeme getirmiştir. Bu süreçte

Harvey'in dikkat çektiği gibi soylulaştırılan kent merkezlerinden sürülen yoksullar, şehirlerin çeperlerine taşınmak zorunda kalmıştır. Ayrıca ciddi boyutlarda çevresel tahribat yaşanmıştır. Toplumun müşterekleri olan dereler, nehirler, koylar, dağlar, yaylalar tamamen sermayeye açılmıştır. Bu bağlamda kent hakkı kavramı sıklıkla gündeme gelmiş ve ortak alanları savunmanın adı olmuştur. de Souza'nın dikkat çektiği anlamda kavramın 'reformist' kullanımı bile bu süreçte radikal talepler gibi görülmeye başlanmıştır. Müşterekleri ve yaşam alanları tahrip edilen yurttaşların, bu süreçte verdikleri mücadele de toplumun farklı kesimlerinin yürüttüğü hak mücadeleleri gibi ana akım medya tarafından çoğunlukla görülmemektedir. Seslerini duyurmak için pek çok yol izleyen siyasal gruplar ve yurttaşlar sosyal medyayı da seslerini duyurmanın bir aracı olarak sıklıkla kullanmaktadır.

6.1.3.1. Anahtar sözcükler ve sıklık analizi

Bu bölümde Çevre ve Kent başlığı altında birtakım anahtar kelimeler NVivo 11 programı aracılığıyla taratılmış ve sıklık analizine tabi tutulmuştur. Bu sözcükler '3. Köprü, ağaç, Ağaoğlu, Akkuyu, Cengiz İnşaat, ÇED, dere, doğa, HES, kentsel dönüşüm, Kolin, kömür, kuzey ormanları, nükleer, orman, park, rant, sit alanı, termik, yürütmeyi durdurma'dır. Söz konusu anahtar sözcükler kurumsal siyasetin aktörlerinin (siyasal partiler) ve alternatif siyasal grupların attıkları toplam tweetler içinde taratılarak çevre ve kent teması oluşturulmuştur. Tablo 8'de NVivo 11 programı ile taratılan anahtar sözcüklerin kaç kaynakta ve kaç defa geçtiği görülmektedir.

Tablo 6.4. Çevre ve Kent Teması Anahtar Sözcüklerinin Kullanım Sıklığı

	Siyasal Gruplar		Siyasal Partiler	
	Kaynaklar	Referanslar	Kaynaklar	Referanslar
3. Köprü	32	71	1	1
Ağaç	48	90	17	28
Ağaoğlu	12	49	2	3
Akkuyu	31	48	5	5
Cengiz İnşaat	7	10	0	0
ÇED	39	74	7	25
Dere	13	26	4	5
Doğa	82	123	21	67
HES	39	60	9	17

Kentsel Dönüşüm	25	69	19	53
Kolin	9	14	0	0
Kömür	24	36	10	20
Kuzey Ormanları	16	43	0	0
Nükleer	71	245	25	50
Orman	84	185	32	82
Park	54	83	12	17
Rant	37	56	30	62
Sit Alanı	14	19	1	1
Termik	32	43	15	30
Yürütmeyi Durdurma	16	21	0	0

Çevre ve kent sorunları da farklı yönleriyle hem alternatif siyasal grupların hem de siyasal partilerin gündemi olmuştur. Veri analizi sırasında özellikle alternatif siyasal gruplar tarafından çevre ve kente dair pek çok sorunun konulaştırıldığı görülmüştür. Bunlardan en fazla konulaştırılanlar çalışmaya dahil edilmiştir.

Veri toplama sürecinde İstanbul'a yapılması planlanan 3. Köprü, çevreciler ve köprünün yapılacağı bölgede yaşayan halk tarafından yoğun şekilde eleştirilmiş ve çevreye vereceği zarar gündeme taşınmaya çalışılmıştır. '3. Köprü' anahtar sözcüğü alternatif gruplar tarafından 71 defa kullanılırken, siyasal partiler tarafından yalnızca 1 kez konulaştırılmıştır. Bu durum 3. Köprü tartışmasının kurumsal siyaset tarafından görmezden gelindiğini göstermektedir. Kurumsal siyasetin aktörlerinden sadece AKP tarafından bir kere 3. Köprüden bahsedilmekte ve o da "Onlar konuşur AK Parti yapar" şeklinde bir icraat tanıtımı olarak kullanılmaktadır. Halbuki 3. Köprünün yapılacağı bölgedeki ormanlık alan ve doğal yaşam ciddi şekilde tahrip edilmiş ve alternatif siyasal gruplar tarafından köprünün yapımı eleştirilmiştir. Ana akım medya ve kamusal alanda bu siyasal grupların sesi duyurulmadığı için, alternatif siyasal gruplar gerek eylemlerle gerek sosyal medyayı bir tür alternatif kamusal alan olarak kullanarak bu konudaki itirazlarını duyurmaya çalışmıştır.

Son yıllarda Türkiye'de çevre ve kent söz konusu olduğunda en çok gündeme gelen konulardan biri de kesilen ağaçlardır. Ormanlık arazilerin kesilerek yerleşime açılması veya yol ve santral yapımı için ağaç kesilmesi muhalif çevrelerin sıklıkla karşı durmaya çalıştığı konulardan biridir. Alternatif siyasal gruplar 90 kez 'ağaç' anahtar sözcüğünü kullanırken, siyasal partiler 28 kez 'ağaç' sözcüğünü kullanmıştır. Siyasal

partilerin sözcüğü kullanımında ise HDP açık ara öndedir. Seçim kampanyalarında bir ağaç figürü ve metaforunu kullanmalarının da bunda payı büyüktür. Fakat bu durum yine asıl olarak toplumun belli bir kesiminde ciddi şekilde rahatsızlık uyandıran ağaç kesimlerinin kurumsal siyaset açısından çok da önemsenip konulaştırılmadığını göstermektedir. Özellikle Gezi Parkındaki ağaçların kesilerek yerine Topçu Kışlasının yapılmak istenmesi üzerine gelişen ve Gezi Direnişe yol açan muhalefet sonrasında toplumun farklı kesimlerinde bu konuda bir duyarlılık oluştuğu söylenebilir.

Ağaoğlu, Cengiz İnşaat ve Kolin gibi büyük şirketler son yıllarda Türkiye’de yaşanan hızlı kentsel dönüşümün önde gelen aktörleri olmuş ve ciddi çevresel tahribatlara yol açan projelerin hayata geçirilmesinde rol oynamışlardır. Alternatif gruplar bu üç şirketten toplamda 73 kez bahsederken, siyasal partiler sadece 3 kez (sadece Ağaoğlu) bahsetmiştir. Aslında içeriklere bakıldığında siyasal partiler tarafından kullanımının da sadece bir isim benzerliği olarak geçtiği görülmektedir. Diğer bir deyişle siyasal grupların çevre ve kentsel rant ve talanda önemli bir rol oynayan şirketleri ifşa etmeye çalışırken, siyasal partiler bu aktörleri hiçbir şekilde konulaştırmamışlardır. Çalışmaya dahil edilen alternatif siyasal gruplardan özellikle Mülksüzleştirme Ağlarının politik ifşa yöntemini kullanarak, kentsel dönüşümde rol alan büyük sermaye çevreleri ile kurumsal politikanın aktörleri arasındaki ilişkileri gündeme taşımaya çalıştığı görülmüştür. Bu bağlamda oluşturdukları veri haritalarında bu ilişkileri ifşa etmektedirler. Siyasal partiler ise bu ilişkilere dair söz üretmemeyi tercih etmiştir.

Son dönemde AKP hükümetinin izlediği enerji politikaları bir diğer tartışmanın konusudur. Daha geniş bir tartışma ve özel olarak çalışılmayı hak eden bir konu olsa da çevre ve kente etkisi bağlamında bu çalışmada da ‘Akkuyu’, ‘HES’, ‘kömür’, ‘nükleer’ ve ‘termik’ sözcüklerinin sıklık analizine bakılmıştır. Siyasal gruplar bu sözcükleri sırasıyla 48, 60, 36, 245 ve 43 kez kullanırken; siyasal partiler bu sözcükleri sırasıyla 5, 17, 20, 50 ve 30 kez kullanmıştır. Bu durum alternatif siyasal grupların AKP hükümetinin enerji politikalarına ciddi şekilde muhalefet ettiklerini gözler önüne sermektedir. Kurumsal siyasetin aktörlerinin ise bu politikaları daha az konulaştırdıkları görülmektedir. Bu durum yine kamusal alanda ilgili siyasal grupların seslerinin çok fazla duyulmaması ile açıklanabilmektedir. Alternatif siyasal grupların ilgili anahtar sözcükleri kullanım bağlamları genellikle çevreye, doğaya ve insan ve diğer canlıların yaşamına verdikleri zarar ile ilgilidir. Türkiye’nin tüm bölgeleri bu konuda bir direniş

alanı halindedir. Nükleer santral, kömürlü termik santral gibi eski teknolojilerin çevreye ve doğaya verdiği zarar alternatif pek çok siyasal grubun gündemindedir. Öte yandan özellikle Karadeniz bölgesinde en ufak dereye bile yapılması planlanan HES'ler bölge halkının yoğun tepkisiyle karşılanmaktadır. Bütün bunlara tepki gösteren alternatif siyasal gruplar, alternatif ve temiz enerji kaynaklarına yönelinmesi gerektiğini savunmaktadır. Bütün bu muhalefete rağmen, politik iktidar ve sermaye çevreleri geri adım atmamaktadır. Ana akım medyada konuyu duyuramayan alternatif siyasal grupların ise bu bağlamda sosyal medyada yoğun bir şekilde kampanyalar yürüttüğü görülmektedir.

Özellikle büyük çevresel projelerin yapımında gerekli görülen ÇED (Çevresel Etki Değerlendirme) Raporu Çevre ve Şehircilik Bakanlığının sitesinde şöyle tanımlanmaktadır:

Gerçekleştirilmesi planlanan projelerin çevreye olabilecek olumlu ve olumsuz etkilerinin belirlenmesinde, olumsuz yöndeki etkilerin önlenmesi ya da çevreye zarar vermeyecek ölçüde en aza indirilmesi için alınacak önlemlerin, seçilen yer ile teknoloji alternatiflerinin belirlenerek değerlendirilmesinde ve projelerin uygulanmasının izlenmesi ve kontrolünde sürdürülecek çalışmalardır (http-22).

ÇED raporları son yıllarda ciddi tartışmaların odağında yer almıştır. Olumsuz ÇED raporlarına rağmen, yani bir projenin çevreye vereceği zarar belgelendiği ve projenin durdurulması yönünde karar çıktığı halde pek çok projenin yapımına devam edilmiştir. Bu durum özellikle çevreci grupların itirazlarına yol açmış ve ÇED raporlarını çevrecilerin gündemine sokmuştur. 'ÇED' anahtar sözcüğü alternatif siyasal gruplar ve siyasal partiler tarafından sırasıyla 74 ve 25 kez kullanılmıştır. Bu durum yine siyasal grupların çevre yanlısı bir şekilde sorunu konulaştırdıklarını, siyasal partiler içerisinde ise özellikle CHP ve HDP tarafından konunun çevre yanlısı şekilde gündemleştirildiği görülmektedir. MHP ve AKP'nin ise bu konuda sessiz kaldıkları gözlenmiştir.

Son yıllardaki büyük yatırım ve enerji projelerinin en çok gündeme taşıdığı konulardan biri de derelere verdiği zarardır. Özellikle HES'lerin derelere ve çevresindeki yaşam alanlarına verdiği zarar, pek çok toplumsal eyleme yol açmış ve pek çok durumda olumsuz ÇED raporlarına rağmen şirketler ve hükümet geri adım atmamıştır. 'Dere' anahtar sözcüğü alternatif siyasal gruplar ve siyasal partiler tarafından sırasıyla 26 ve 5 kez kullanılmıştır. Çalışmaya dahil edilen alternatif siyasal

grupların HES'ler çerçevesinde verilen mücadelelere sahip çıktıkları ve gündeme taşıdıkları söylenebilir.

Çevre ve kent denildiğinde ilk akla gelen 'doğa' anahtar sözcüğü ise siyasi gruplar ve siyasi partiler tarafından sırasıyla 123 ve 67 kez kullanılmıştır. Son yıllarda Türkiye tarihinin en büyük doğa ve çevre kısımlarının yaşandığını söylemek yanlış olmayacaktır. Bununla ilintili olarak çalışmada incelenen tweetlerin çoğunda 'doğa' sözcüğü katliam ile birlikte anılmıştır. Bu durum özellikle alternatif siyasi grupların tweetlerinde net şekilde görülmektedir. Bu durum yaşanan gerçeklikle siyasi grupların attıkları tweetlerin uyumlu olduğunu göstermektedir.

Kent hakkı bağlamında ele alındığında Türkiye'de son yıllarda yaşanan hızlı kentsel dönüşüm yurttaşların katılımını dışlayan bir süreç olarak yaşanmıştır. Özellikle soylulaştırma projelerinde yoksulların kent merkezlerinden kentlerin çeperlerine sürülerek, merkezdeki yerlerin sermaye çevrelerinin rant alanı haline geldiği görülmektedir. Bu anlamda özellikle büyük şehirlerde kentsel dönüşüme karşı, kentsel dönüşüm mahallerinde o bölgenin sakinleri tarafından ciddi eylemler yapılmıştır. Bu çerçevede çalışmaya dahil edilen 'kentsel dönüşüm' kavramı alternatif siyasi gruplar ve siyasi partiler tarafından sırasıyla 69 ve 53 kez kullanılmıştır. Sorunun yakıcılığı göz önünde bulundurulursa kavramın belki daha fazla kullanılması beklenebilir. Fakat kullanım sıklığı açısından hem kurumsal siyaset hem de kurumsal siyasetin dışında kalan aktörler tarafından yaklaşık olarak aynı ölçüde konuşturıldığı görülmektedir. Alternatif siyasi gruplar tarafından genellikle kentsel dönüşüme uğratılan bölgelerin sakinlerinin yaşadıkları sorunlar konuşturılırken, siyasi partiler yine konuyu seçim vaatleri çerçevesinde ele almıştır. Özellikle iktidar partisi AKP'nin konuyu olumlu bir şekilde ele aldığı ve kentsel dönüşüme karşı yükseltelen itirazları görmezden geldiği söylenebilir.

Yine İstanbul eksenli büyük projelerin çevreye ve kentin dokusuna vereceği zararın bir boyutu olarak görülebilecek olan Kuzey Ormanlarının tahribatı ile ilgili olarak çalışmaya dahil edilen 'Kuzey Ormanları' anahtar sözcüğü alternatif siyasi gruplar tarafından 43 kez kullanılırken, siyasi partiler tarafından hiç kullanılmamıştır. İstanbul'un ciğerleri olarak görülen Kuzey Ormanlarının tahrip edilmesi İstanbul için ciddi çevresel ve kentsel yıkımlara yol açmaktadır. Hem İstanbul'da giderek azalan nadir orman arazisi olması, hem su havzalarına yakınlığı hem de ciddi bir canlı çeşitliliğine ev sahipliği yapması dolayısıyla Kuzey Ormanlarının tahribatının orta ve

uzun vadede büyük bir çevre sorununa yol açması beklenmektedir. Bu sorunun kurumsal siyasetin hiçbir şekilde gündeminde olmadığı ya da bu sorunu konulaştırmadıklarını söylemek mümkündür. Kurumsal siyasetin dışında kalan aktörler açısından ise gerek fizik uzamda gerekse siber uzamda bu konudaki itirazlarını dile getirmeye çalıştıkları ve hakim kamusal alanda seslerini duyuramadıkları söylenebilir.

Türkiye’de son yıllarda çevrecilerin en çok gündeme getirdiği konulardan biri de ormanların tahrip edilmesidir. ‘Orman’ sözcüğü alternatif siyasal gruplar ve siyasal partiler tarafından sırasıyla 185 ve 82 defa kullanılmıştır. Orman sözcüğünün birlikte kullanıldığı sözcüklere bakıldığında siyasal grupların orman yangınları ve tahribatlarına dikkat çekerken, siyasal partilerin bir ‘sektör olarak ormana’ ve orman işçilerine yönelik vaatlere vurgu yaptıkları görülmektedir. Dolayısıyla hem kurumsal siyasetin hem de onun dışında kalan aktörlerin ortak bir şekilde konulaştırmalarına rağmen yaklaşımları arasında büyük farklar olduğu söylenebilir.

‘Park’ anahtar sözcüğü siyasal gruplar ve siyasal partiler tarafından sırasıyla 83 ve 17 kez kullanılmıştır. Son yıllarda özellikle büyük kentlerdeki bütün yeşil alanların yapılaşmaya açılmasından parklar da nasibini almıştır. 2013 Haziranında yaşanan Gezi Parkı Direnişinden sonra, kentlerdeki parklar özellikle muhalifler ve çevreciler tarafından birer mücadele alanına dönüşmüştür. Bu bağlamda alternatif grupların parkları kurumsal siyasetin aktörlerinden daha çok konulaştırması anlaşılabilir. Çünkü kurumsal siyaset tam tersine parkları birer rant alanı ve aracı olarak görmektedir.

Son yıllarda Türkiye’de lokomotif sektörün inşaat olması ve ekonominin büyük oranda inşaat sektörüne dayanması ciddi kentsel ve çevresel sorunlara yol açmıştır. Bu bağlamda kentlerdeki pek çok alan yapılaşmaya açılmıştır. Sit alanları olan ve kanuna göre korunması gereken alanlar da yapılaşmaya açılan yerler arasındadır. Bu durum belli kesimlerin ciddi tepkisine yol açsa da çok fazla şey yapılamamaktadır. Bu çerçevede çalışmaya dahil edilen ‘sit alanı’ anahtar sözcüğü siyasal gruplar ve siyasal partiler tarafından sırasıyla 19 ve 1 kez konulaştırılmıştır. Bu durum sorunun yeterince konulaştırılmadığını ortaya koymaktadır. Bununla birlikte alternatif siyasal grupların yine de sit alanlarına yönelik tehditleri gündeme getirdiği ve sit alanlarının yapılaşmaya açılması konusunu takip ettikleri söylenebilir.

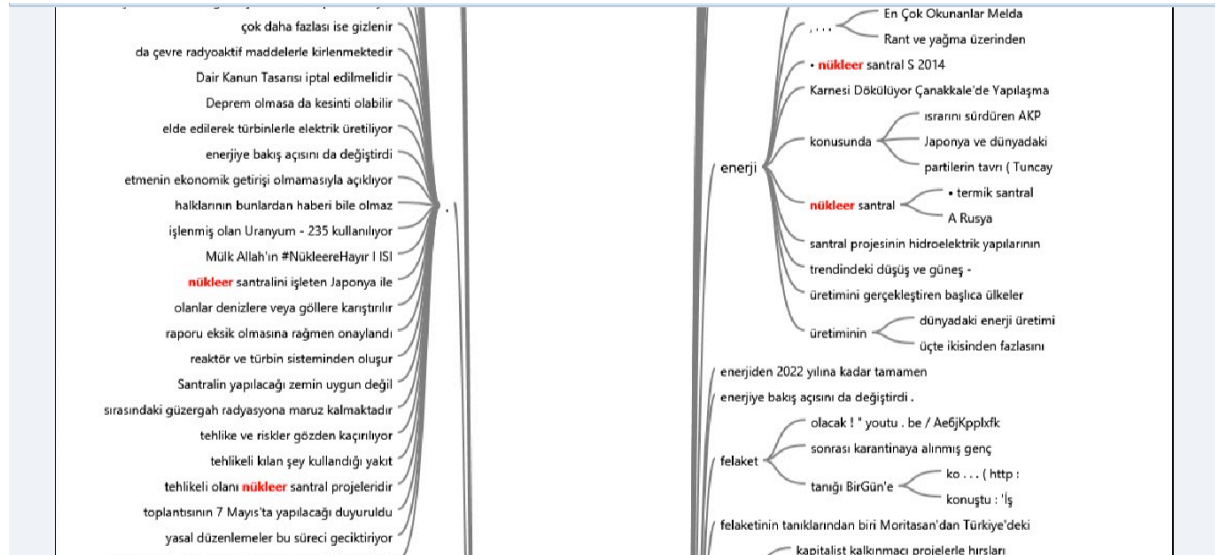
Kentsel ve çevresel süreçlerle ilgili bir diğer önemli kavram ise ‘yürütmeyi durdurma’dır. Ranta açılan alanların kanuna uygun(suz)luğunu belirlemek üzere çevreci gruplar ve sivil toplum örgütleri tarafından açılan davalarda yürütmeyi durdurma kararı

almak önemlidir. Aslına bakılırsa Türkiye'nin pek çok noktasında yürütmeyi durdurma kararına rağmen inşaatlar devam etmektedir. Fakat yine de hukuk nezdinde kazanmak önem taşımaktadır. Bu çerçevede çalışmaya dahil edilen 'yürütmeyi durdurma' kavramı alternatif siyasal gruplar tarafından ve siyasal partiler tarafından sırasıyla 21 ve 0 kez kullanılmıştır. Bu durum kurumsal siyasetin dışında kalan grupların bir şekilde gündemleştirdikleri bu konunun kurumsal siyasetin aktörleri tarafından tamamen görmezden geldiğini ortaya koymaktadır.

6.1.3.2. Sözcük haritaları (word tree)

Bu bölümde Çevre ve Kent teması altında incelenen anahtar sözcüklerin sözcük haritaları çıkarılarak en çok yan yana gelerek eşdizimsellik oluşturdukları sözcükler incelenmiş ve böylece kullanım bağlamları ortaya konmuştur. Bu bölümde sıklık analizinde en çok kullanılan anahtar sözcükler olan 'nükleer' ve 'orman' sözcüklerinin sözcük haritalarına yer verilerek, alternatif siyasal gruplar ve siyasal partiler tarafından en çok hangi bağlamda kullanıldığı analiz edilecektir.

- **Alternatif siyasal grupların toplam tweetleri içinde 'nükleer' sözcüğünün en çok yan yana geldiği (eşdizimsellik oluşturduğu) sözcükler:**

buyle bir deneyimi hic yok
 ulastirilmak . Bu da bir tehlike
 edildi . Halen santrale girilemiyor
 olarak gosterildi . Oyleydi de . Fukushima'da
 . ON aldıkları kararı , 2020 sonrasında
 . org Proje Koordinatörü , Yeşil Gazete
 çıkış hedefini saptırmayacağı öngörüyor
 iptal olması olasılık dahilinde . Yeni
 sonuçların görülmesine yol açıyor
 #NukleerHayır @istabip " Japonya'dan Türkçe uyan
 bağımlılığımıza bir kalem daha eklenecek
 gıda ... Akıl tutulmasının son perdesi
 uzun yıllar rastlanmıştır . Sonuç olarak
 geçenlerde yaşanan kesintiyi nasıl değerlendiriyorsunuz
 işine girdiklerinde halktan neler saklıyorlar
 ? yesilisyan 10 sa - SinopNukleerKarşıPlatformun halkı
 @cArsi 1982 • 15 Nis ÇArşı
 > Hükümetin diğer bir argümanı da
 1986 yılında Çernobil'de meydana gelen
 3 farklı ülkeye farklı nitelikte
 3 . havalimanı , 3 . köprü

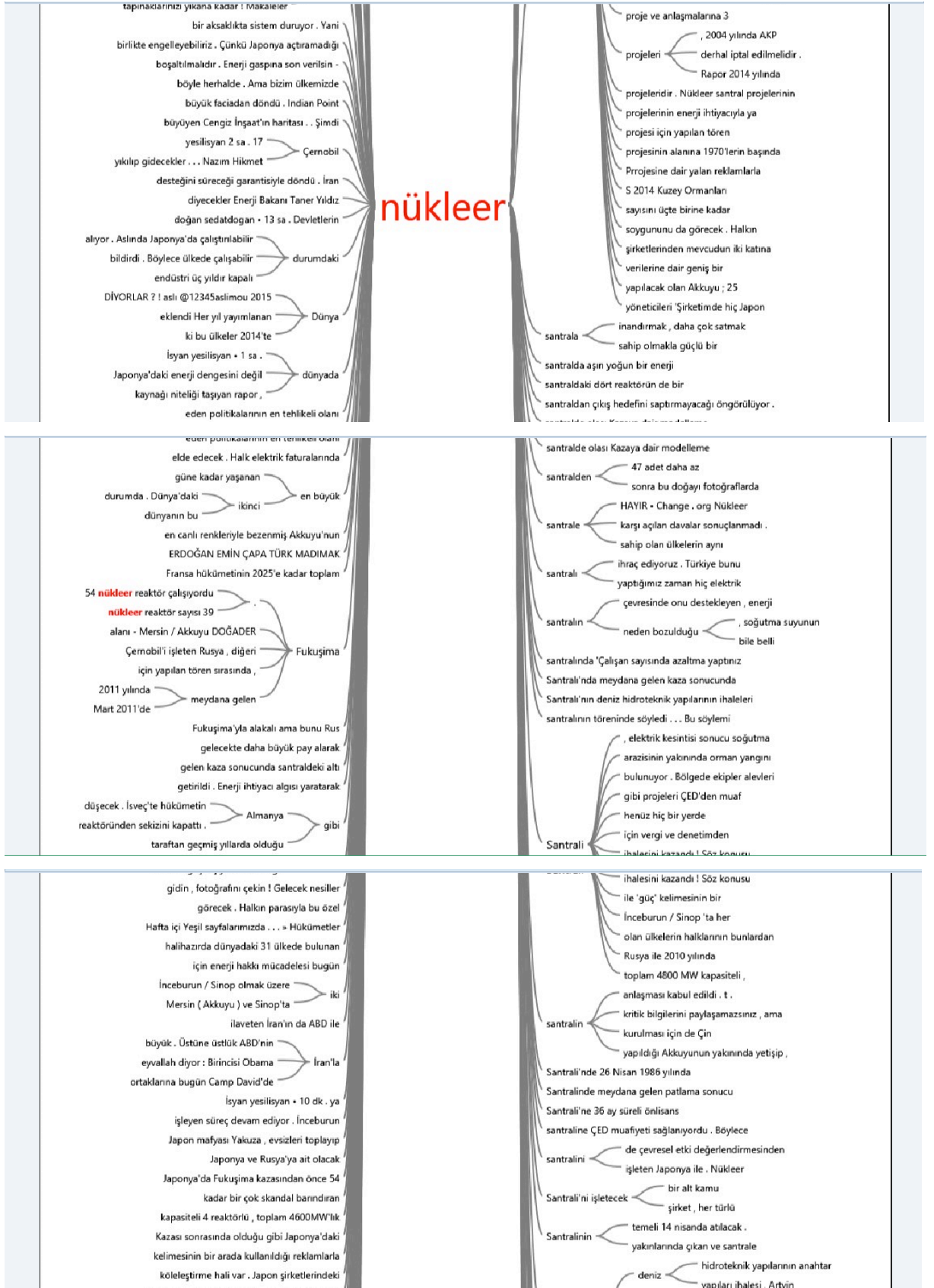
gibi
 projelerle hırsları uğruna hayatımıza
 hayatımıza
 Güç Sanayisinin Gelişmesine Dair İşbirliği
 Santrallerinin ve Nükleer Güç
 Haberleri Editörü Pınar Demircan , Moritasan'la
 hakkında bilgilendirmek için kurmak istediği
 için Akdeniz foklan öldürüyor (Erdoğan
 işine girdiklerinde halktan neler saklıyorlar ?
 KARADENİZ ANTALYA ı CAN DÜNDAR
 karşıtı bir tavır almayan ülkelerde
 Hareket Ağı , Türkiye Türkiye'de
 hareketin karşılıklı aktörleri . Ciner
 Platform , Akader , Antikapitalist Müslümanlar'dan
 kaza hala devam ediyor . Her
 olarak tarihe geçti . Nedeni
 kazası sadece Japonya'daki enerji dengesini
 sonrasında olduğu gibi Japonya'daki
 kazasından ders alındığını söyledi . Fukushima
 müzakerelerde bir taslak anlaşmaya ulaşması
 Suriye dahil diğer uluslararası
 patlama sonucu etki alanına diren

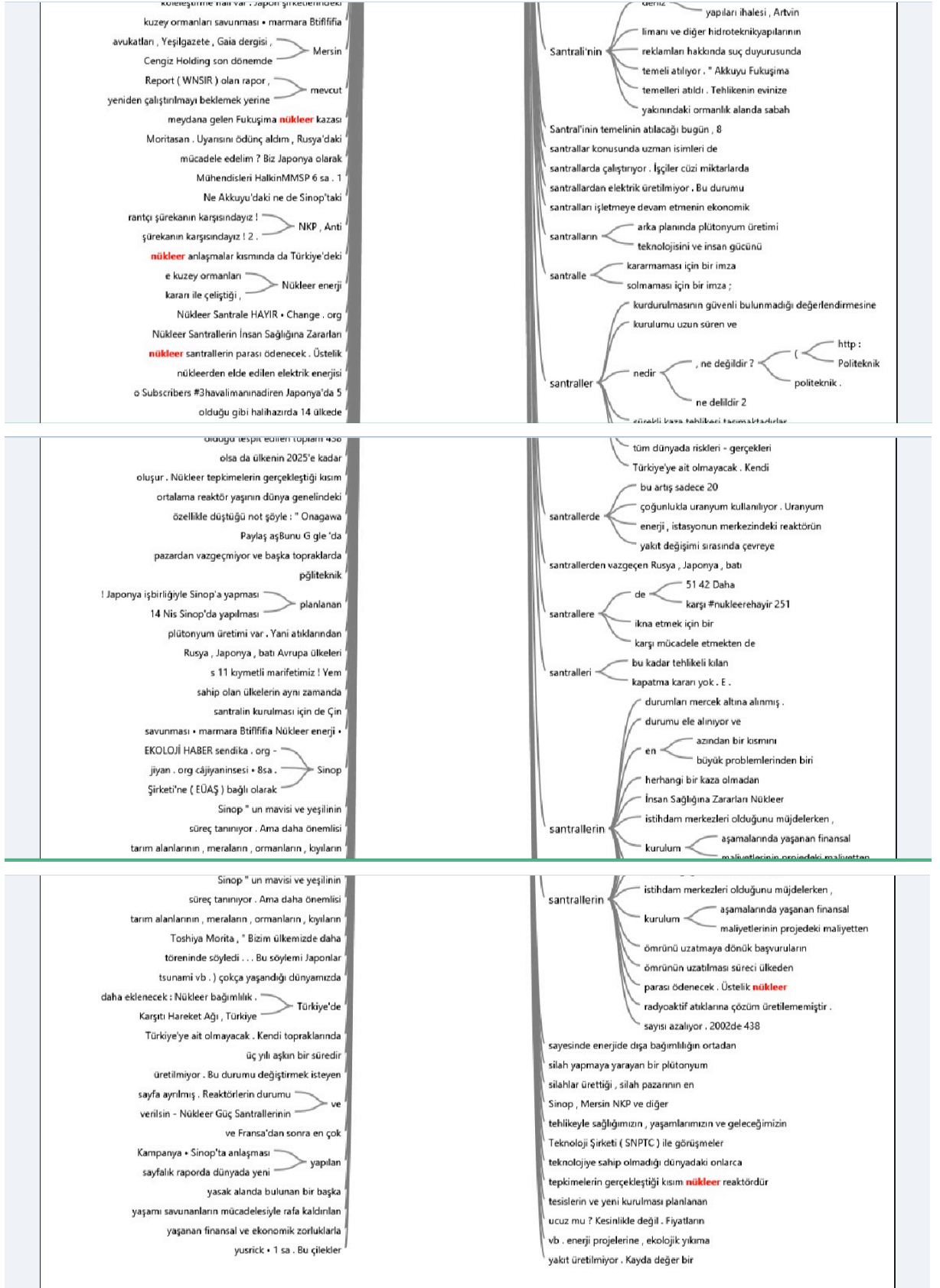
3 . Köprü , Kanalı
 için ,
 dk . Elektrik Mühendisleri Odası
 Enerji Bakanı Taner Yıldız
 koyacağı' diyen Mehmet Cengiz
 Nis
 sa .
 Ahbap çavuş kapitalizmi
 de bunun örnekleri yaşıyor
 MW'lık 4 reaktörden oluşuyor
 yaptığı Cengiz İnşaat kazandı
 yönetimi yapmaya çoktan başladı
 yesilisyan
 yusrick
 • 2 sa . Bugün
 37 12 ' Mersin'de
 Açıklama - 8 Nisan 2015)
 Akkuyu
 açıklan davalara sonuçlanmadan Mersin
 cengiz inşaat mehmet cengiz
 çıkımlara rağmen temeli atılan
 inşaat çalışması devam eden
 yakınında inşaatı
 için , 3 . Köprü , Kanalı
 imzalanan anlaşmayla yapılması planlanan

pazardan vazgeçmiyor ve başka topraklarda
 pazarlıkların dinamitlenmesini istemiyor . İkincisi İran'ın
 programı konusunda uluslararası toplulukla anlaşmaya
 programlar 2014 yılında 3'ü içinde
 reaktör çalışıyordu . Fukushima Nükleer Santralında
 kullanılamaz duruma gelmişti . Radyasyon
 sayısı 39 . Fukushima nükleer
 da 43'e düştü .
 yapmayan ancak mevcut reaktörlerle
 reaktördür ve bir santralde birden
 reaktöre sahip ülkesi Japonya'da Fukushima
 reaktörler için 28 , 8 olduğuna
 yaşlandı Raporda 2015 ortasında
 reaktörleri kapatmaya başladı . Dört Japon
 reaktörlerin çalışması sırasında atık olarak
 reaktörün çekirdeğinde Uranyum - 235'in nötron
 kapısına kilit vuruldu (Özgür
 reaktöründen sekizini kapattı . Almanya gibi
 reaktörünü bir daha çalıştırmamak üzere
 reaktör ve türbin sisteminden
 termik santral , yaşam savunusu
 Orman Bakanlığı @ Yusuf

imzalanan anlaşmayla yapılması planlanan
 'mega projeleri'nin yanı sıra
 Şimdi , dört bir yanımız
 tarafından Mersin'e yaptırılacak olan
 ve son olarak da
 vermişti . İhalekonusu işler arasında
 yasadaki 'mega projeler' ve
 'Akkuyu Raporu' Ortaya Çıktı : Türkiye'nin
 Almanya son dört yılda 17
 aolım @ibbBeyazmasa e kuzey ormanları
 âsendika.org • 7 sa . Akkuyu'da
 de raporda yer verilmiş .
 durumu ele alınıyor ve ayrıca
 bağımlılığımızı ortadan kaldırmakla ilgisi yoktur !
 bağlı olarak gecikmeler yaşıyor . Raporda
 başladı . Dört Japon şirketi beş
 belirtiliyor . Ömrü (lisansı) uzatılan reaktörler
 edileceğinden bahsediliyor . Hatta üçüncü
 niteliğine göre değişir ... Mesela
 öldük , bir daha ölmeyeceğiz
 siz de Japonya'daki gibi
 tapınaklarınızı yıkana kadar ! Makaleler

... Ormanın çingenesi : ot (Yusuf
 • termik santral @kuzeyormanları * * * @kuzeyormanları
 A Rusya S inop
 alanı - Mersin / Akkuyu DOĞADER
 için hükümetler arası anlaşmalar
 neden referandum yapılmadı ?
 ihalesi Cengiz İnşaat'a verildi
 inşa ediyor . Türkiye'de de
 inşaatı bulunuyor . Temmuz 2015
 inşaatları Geçmiş yıllarda olduğu
 işletmecilerinin bazıları yeniden çalıştırılmayı
 karşıtı yaşam savunucularına saldırı
 kazalarıyla ve atıklarıyla yukarıda
 kazası ise 11 Mart
 kurarken , çevresindeki enerji sistemlerini
 kurmak istiyor . Mersin'deki santralin
 kurulduğunda elektrik kesilmeyecek diye
 kurulması planlanıyor . Japonya ile
 kurulum aşamasında yasa ve
 Neden Reklam Yapar ? Alakır
 Pelin

Şekil 6.9. Alternatif siyasi grupların toplam tweetleri içinde 'nükleer' sözcüğünün en çok yan yana geldiği (eşdizimsellik oluşturduğu) sözcükler

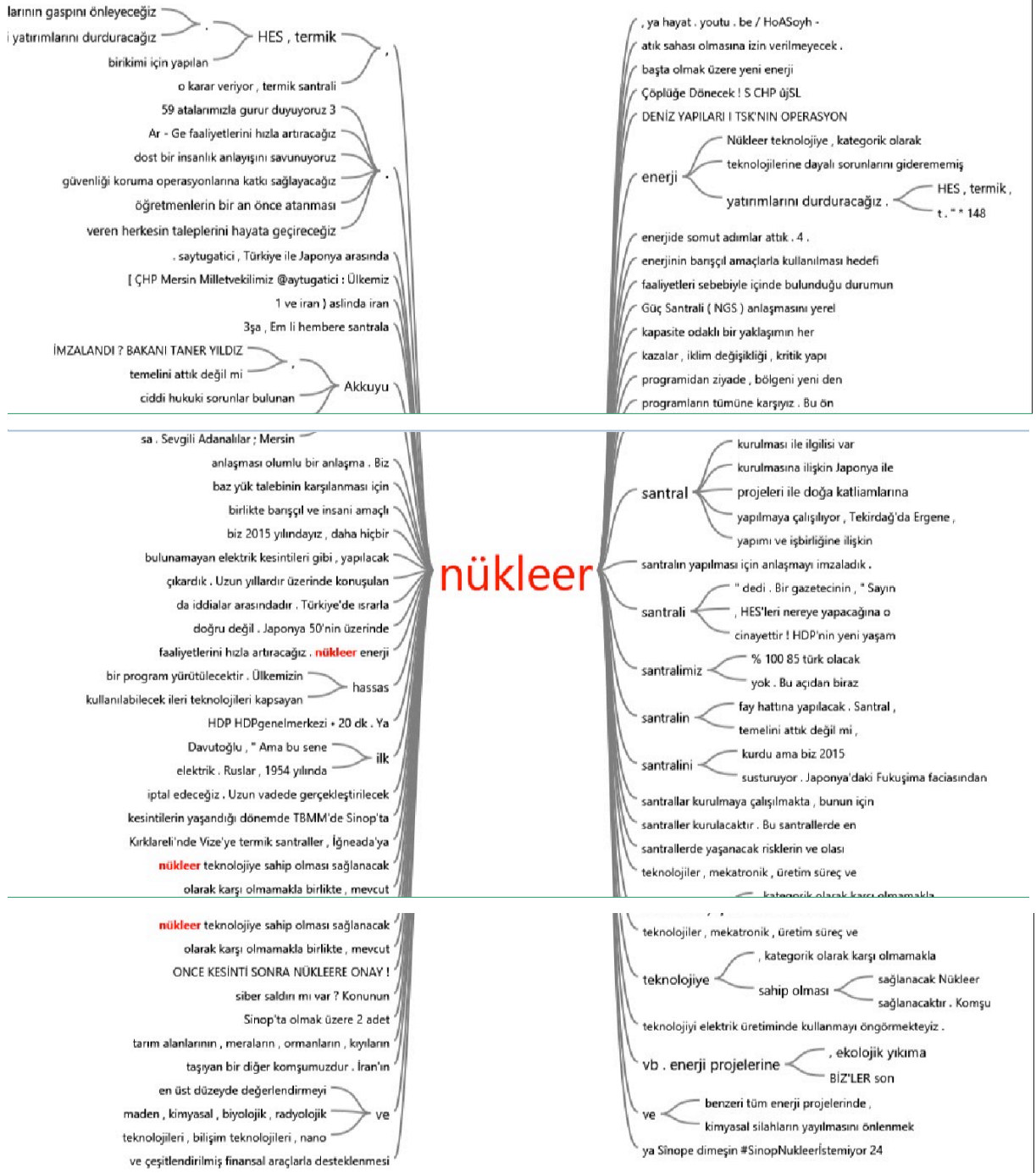
Sözcük haritasında görüldüğü gibi, alternatif siyasal gruplar ‘nükleer’ sözcüğünü daha çok enerji, reaktör, kaza, patlama, santral sözcükleri ile eşdizimsellik oluşturacak şekilde kullanmıştır.

Bu siyasal grupların nükleer sözcüğünü genellikle olumsuz sözcükler ve Türkiye’de yapılması planlanan nükleer santrallere karşıtlık üzerinden kullandıkları görülmektedir. Daha çok dünyanın farklı yerlerinde kapatılan nükleer santrallere dikkat çekmiş, nükleer santrallerin çevre ve insan yaşamına dair olumsuzluklarını konuşturmuşlardır. Nükleer sözcüğünün en çok yan yana geldiği sözcük ‘santral’ iken, daha sonra gelen sözcüklerin ‘kaza, tehlike ve risk’ olması bu durumun göstergesidir. Özellikle Mersin Akkuyu’da yapılması planlanan nükleer santral alternatif siyasal grupların yoğun bir şekilde gündeminde yer almıştır. Mersin’de yapılması planlanan Akkuyu Nükleer Santrali tamamlanması halinde Türkiye’nin ilk nükleer enerji santrali olacaktır. Bu durum santrale olan tepkiyi daha da artırmaktadır.

Sıklık analizinde en çok kullanılan sözcük olması da alternatif grupların, nükleer santral yapımının yaratacağı çevresel tahribat ve riskleri gündeme taşıma çabası ile ilgilidir. Bir tür alternatif kamusalılık yaratarak sosyal medya üzerinden, nükleer karşıtı kampanya yürütmektedirler. Alternatif siyasal grupların sıklıkla Japonya’da Fukuşima Nükleer Santralinde yaşanan kazadan da bahsederek, nükleer santralin risklerini konuşturdıkları görülmektedir. Öte yandan çalışmaya dahil edilen alternatif siyasal grupların her birinin farklı amaçlarla bir araya geldikleri göz önüne alınırsa, hepsinin nükleer santral karşıtlığında ortaklaştıkları söylenebilir. Bu gruplar içinde konuyu en çok gündemleştiren grup ise, çevre ve doğa sorunlarına dikkat çekmek üzere kurulmuş bir grup olan Yeşil İsyan’dır.

- **Siyasal partilerin toplam tweetleri içinde ‘nükleer’ sözcüğünün en çok yan yana geldiği (eşdizimsellik oluşturduğu) sözcükler:**

nükleer partiler - Results Preview

Şekil 6.10. Siyasal partilerin toplam tweetleri içinde 'nükleer' sözcüğünün en çok yan yana geldiği (eşdizimsellik oluşturduğu) sözcükler

Siyasal partilerin 'nükleer' sözcüğünü en çok 'enerji, santral ve teknoloji' sözcükleriyle eşdizimsellik oluşturacak şekilde kullandıkları sözcük haritasında görülmektedir. Ancak alternatif siyasal grupların aksine, siyasal partiler daha ılımlı ve olumlu bir dil kullanmıştır.

Nükleer santrallerin taşıdığı potansiyel risklerden bahsedilmemekte, hatta AKP tarafından atılan tweetlerde nükleer santraller hükümetin hayata geçirdiği icraatlar arasında sayılarak olumlu bir niteliğe büründürülmektedir. AKP nükleer santrali enerji politikalarının önemli bir bileşeni görerek, nükleer santrallere olumlu bir nitelik atfetmekte ve Türkiye'nin enerji sorununu bu yolla çözüleceğini belirtmektedir. MHP'nin bu konuda hiç söylem üretmediği ve sessiz kaldığı görülmektedir. CHP'nin ise özellikle Mersin milletvekillerinin konuyu gündemleştirdikleri gözlenmiştir. CHP de bu konuda çok fazla söylem üretmemekle birlikte karşıt bir tutum sergilediği görülmüştür. Ancak bu karşıtlık temel seçim vaatleri arasında kendisine yer bulacak kadar güçlü bir şekilde ifade edilmemiştir.

Yalnızca yine HDP'nin tweetlerinde eleştirel bir tutum takınılmış ve nükleer santrale kesin olarak karşı çıkmıştır. Bu durum kurumsal siyasetin aktörleri ile yeni politika yürüten aktörlerin aynı konuyu birbirlerine zıt şekilde konuşturdıklarını göstermektedir. Kurumsal politikanın aktörlerinden sadece HDP alternatif siyasetin dilini kullanmakta ve nükleer santrallerin çevre ve doğaya dair olumsuzluklarını konuşturmaktadır.

Siyasal partiler tarafından –özellikle AKP- nükleerin teknoloji ile birlikte anılması ise Türkiye'de daha önce hiç yapılmamış olan nükleer enerji santralinin kamu oyuna ileri bir teknoloji olarak sunulması ile ilgilidir. Alternatif siyasal gruplar ise tam da bu noktaya itiraz ederek, nükleer santralin eski bir teknoloji olduğunu ve riskleri dolayısıyla Batıda nükleer santrallerden vazgeçildiğini vurgulamaktadır.

- **Alternatif siyasal grupların toplam tweetleri içinde 'orman' sözcüğünün en çok yan yana geldiği (eşdizimsellik oluşturduğu) sözcükler:**

orman gruplar - Results Preview

: 38 - 27 Haz 2015 Zekariyaköy'de bölgesini gezdi . bianet'e konuşan gözlemciler dönüştürülmüştür . İnsan , tarih , doğal çevre Followers o Subscribers #3havalimanınadiren Ormanı Havalimanı ihalesini sordu : - Projenin , doğada iptal edilen ÇED raporunu düzenleyerek madene izin veren Orman Bakanlığı Mahkemesi'ne dava açtı . Mahkeme dün marmara otoyolu , kuzey ormanları savunması Sİ Artvinliler , ormanı madenci " CengizHolding göre dağıtım şöyle oldu : - nedeniyle 3 işçi öldü . - Tarım verdi ... İŞ KOLLARINA GÖRE alınması gerektiği * görüşlerine yer verildi avlanacak yabani hayvan sayısı belirtilmedi çalışılıyor . En büyük araçları tirmik Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'na sundu dışında şehrin merkezinde tesisler vardır imalat yapamıyoruz . Bizim uhdemizle değil mesela hala şurada orman var

canilık arasındaki ilişkiyi nasıl anlatırsınız ?
ve - su - ... t . * * 63 * 29
1 km yol , 1 günlük
dere , su ve geçişte tanıklık
kıyı , su havzaları ve diğer
sahil , su gibi kamu kaynaklarını
20 bin fidanı , saha dışındaki
Yol doğanın dostu değil düşmandır .
36 % Taşmacılık 15 % nfaat , Yol
alanı . [Fotoğraf : Güray Ervin / AI
Diğer alanlar Toplam (km2)
alanları içerisinde bağlantı yolu yapılmamasının
üzerine inşa edilecek 3 .
yapılışmaya açılmayacak . Enerjinin yerel
alanlarında kalması durumunda orman tahribatı
arazilerinin korunması , gelişimini , kentli nüfusun
arazisi ; Mezarlık Sokak'ta bahçeli evler ;
artık bu halde ; Fotoğrafi

orman arazisine yapıldığı yüzlerce ağacın kesildiği antikapitalist müs . kamuder • 17 sa Özgür Gündem özgurgundm • 9 su ihtiyacını karşılayamaz hale geldi paylaşıldı ! Kampanyanın muhatabı : Seven Dünyalı Muhatabı T . C yabani hayvanların suya ulaşmasını engelleyecek çalışma başlatılmasını talep ediyorum Muhatabı satışının engellenmesini arz ederim bir imza ; change . org / p durması için ! a Halefleri Avcı / Balıkçı / Tarım Me eri 4 sa . Sanyer İ . Ü ağaç gibi hür ve bir Akkuyu Nükleer Santrali arazisinin yakınında alanları Çayır ve mera alanları Ama bakın mesela hala şurada anlatabilirim : 7650 hektarın , 2750 hektarı 2015) Korkum o ... Candan , sözlerine şöyle devam etti :

inşa edildi' diyen bakanlığa : arazisine yapıldığı ortaya çıktı . Orman Bakanlığı 'Kandırlı' yerle bir edeceğiz' & Orman Genel Müdürlüğü'nden koruyor , Orman Genel Müdürlüğü ve Bakanlığında Arzında 6 Kastamonuda 5 da arazinin orman vasfıyla yapıyor . İhale açıyor ağaç Bakanlığında koruyor . Mehmet Cengiz'e ait Bakanlığında koruyorlar ! (Hamdi Gökdeniz / Evrensel , Bakanlığının bu durumu bir yazıyla yürüttüğü işler . Orada kesim Başak Barak Vefa Saygın Ögütüle Müdürlüğü ise rapora olumlu Müdürlüğünden koruyor . Artvin halkı Müdürlüğü'ne bağlı 200 kişilik ekiplerce kısa kadar yürüyerek yolu Müdürlüğü'nün , " yol güzergahı ve Müdürlüğe rağmen ağaç katliamı bu canllarla bu hayvanlarla orman . çıkan yangınlarda kül oldu .

ve "Yasada yer alan Ankara 5 . İdare Mahkemesi bu kaçak yapı yıkılmalı Büyükşehir Belediye Meclisinde onaylanan düzenlemesinin raporda dikkate alınmadığı Al işte Kaçak Saray İsyarı yenisilisyarı • 7 sa Ankara Büyükşehir Belediye Meclisi'nin batı ve güneybatı yönlerinde bütün yolların ve kullanımların Çiftliği mülkiyetinin 5659 sayılı Favori ! Abdullah Toprak @AbdullahTurab0 göre korunmadığı , bu alanların metrekarelik arazi Ankara Yenimahalle odaları , bu kez de şahsi mal varlığı olan yolların zaten azalmış * 1 / 10 . 000 ölçekli görülen , " 1 / 10000 Saray'ın hizmet binası için tahsis edilen sekiz dönümlük ayı sayısı , Sinop'a bağlı Ayancık Dağıtım Çevre ve Şehircilik

Atatürk

(AOÇ) alanlarına ilişkin Nazım için yapılan imar Koruma Amaçlı İmar , Cumhurbaşkanlığı'na tahsis edildi . Ankara Alanları ile ilgili yapılan Nazım İmar Planı alanlarının daha da azalmasına hangi amaçla kullanılacağı Çiftliği arazisinin şartı olarak hazineye Kanunundaki bu alanlarda konut , Kanun'daki bu alanlarda konut , Mahallesi'nde 612 metrekarelik bina Müdürlüğü Kuruluş Kanunu ile mülkiyetinde olduğu , bunlar üzerinde mülkiyetinin 5659 sayılı Atatürk sınırlarında 1 . Derece trafik Çiftliği'ndeki bütün planlar iptal edildi Çiftliği'nden sekiz dönümlük arazinin Cumhurbaşkanlığı'na Çiftliğinin Mustafa Kemal Atatürk'ün imar ulaşım planları Ankara arazisi geri verilmelidir . Seçim imar , ulaşım plan ve Çiftliğinin İmar , Ulaşım Plan ve

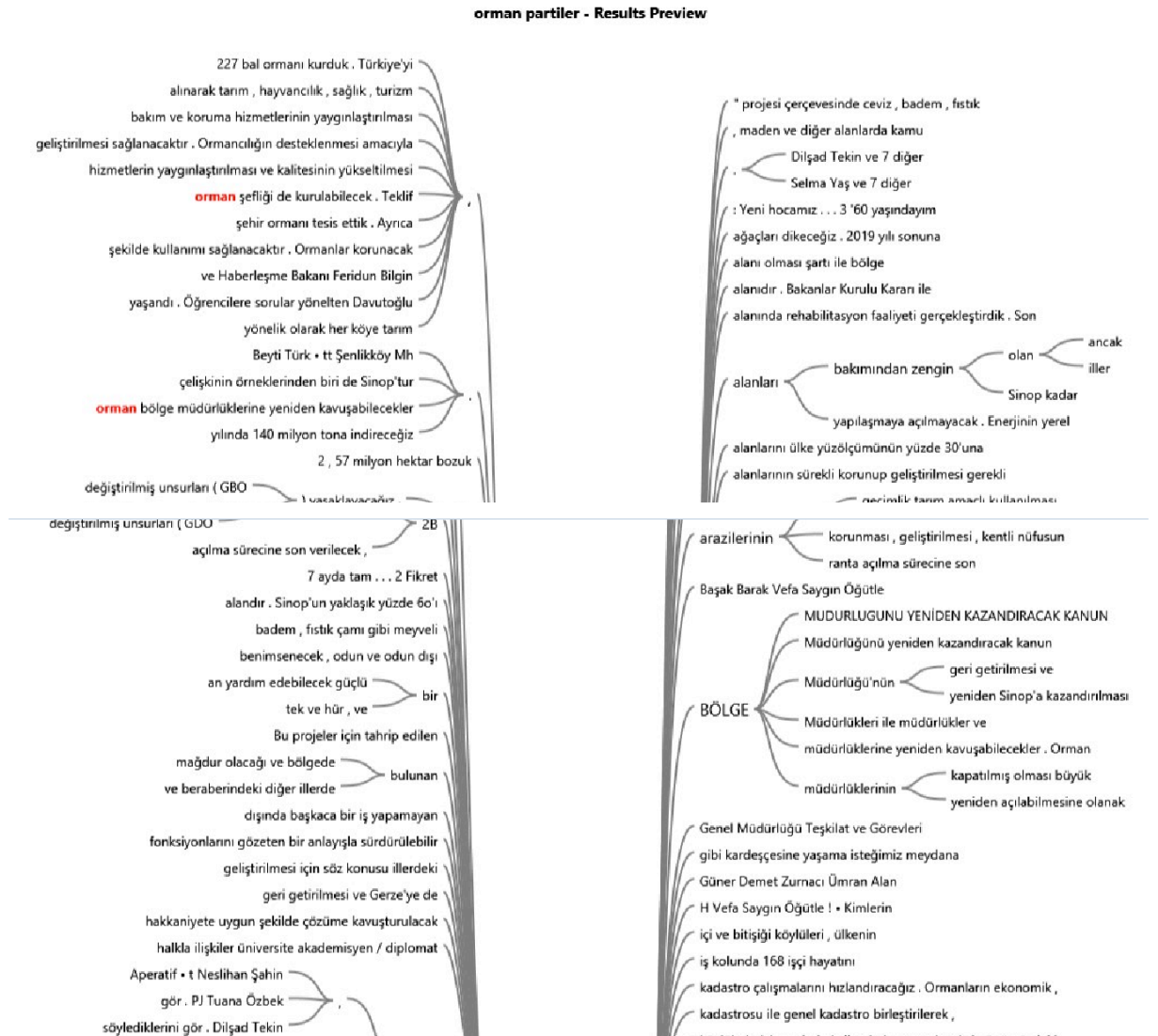
<p>Dağıtım Çevre ve Şehircilik Bakanlığı</p> <p>Orman ve Su İşleri</p> <p>Balçın'ın vatandaşları koordine etmesi sayesinde bir hale getirilmiştir. Bu bağlamda Maslak 1453 projesinin yollarının çok büyük bir kısmının Bu yangınlar sonucunda kaç hektarlık Cerattepe'deyiz, bekliyoruz. * Etiketler: artvin ÇED coğrafyaya sahip Dersim'de sadece dört ormanı kurtardı Ayvalık'ta bugün soykırım durdurulmalı! Türkiye'nin batısında çıkan Şirnak ili sınırları içinde çıkan ve santrale doğru ilerleyen çıkan yangın korkuttu. Alevler büyümeden çıkardı * diye savunuyordu. Fotoğraflar: DHA</p> <p>Denizli ve Muğla ili genelindeki devlet yok! * Devleti yıkıp yerine doğaya hancıer" Karadeniz Teknik Üniversitesi (MAZBUT) 1 manastır, 180</p> <p>Baltık bölgesinde 93 bin dönümlük</p> <p>Latviya'da toplam 10 önce yemyeşil olan 100</p> <p>edildi. Orman Bakanlığı da arazinin</p>	<p>orman</p> <p>kamusal alan olması ve tarihsel kimliği ve amacına</p> <p>dava altın rize madencilik kent dışı alanlardan alternatif güzergahların seçilmesi, diye bahsedilen ağaçlar meşe . kısa ekiplerinden destek istendi . Yangına çok ekosistemi içerisinde bulunan çok değerli öğretim üyeleri ve çevre önünde yolda bulunan 150 yıllık</p> <p>Fakültesi</p> <p>Genel Müdürlüğü bir süre önce 'Yeşil Yol' projesi ve Orman Bölge Müdürlüğü'nden koruyor kuzeyorman lari . Müdürlüğü'nün izniyle kesilen ağaçlar verdiği ağaç kesim</p> <p>Gıda / Şeker * Madencilik / Taş Ocakları Madencilik / Taş Ocakları gibi kardeşesine yaşamak , Gezi'de parkı H UğurTurkkan Yakınlarda 2015 2014 içinde tesisler vardır . 10 bin yürüyerek ulaştıklarını anlatıyor . Aile , Müdürlüğü yetkilileri hakkında herhangi Müdürlüğü'nün yangın söndürme çalışmalarına</p>	
<p>etkisiyle hızla büyüyen alevlere , Mersin etmeniz gerekir . Şunu belirtiyim : Burada evrensel Beytüşşebap'ta Facebook üzerinde paylaşıldı ! Kampanyanın muhatabı : geçen aile , üçüncü ülkeye saatlerce gelecekte yapılması muhtemel bağlantı yollarının Genel Sekreter Yardımcısı Muzaffer Hacımustafoğlu genelinde sıcaklıkların yükseldiği son günlerde göre , Akkaya Orman Kalkınma Kooperatifi'nde haberine göre mahkeme kararında , 'Atatürk Hazine'den , 'Maslak 1453'ün bir kısmı bayramda en az 1500 hektar</p> <p>Bu hesabi sadece 1 Köyceğiz'de 50</p> <p>Alan Vedat Toprak H Hülya</p> <p>Başak Eda Topçuoğlu İly</p> <p>Hukuk Hukuk Hande Tiryaki m Aslı Açcaoğlu M</p> <p>İKEA</p> <p>i / r Otoyolu Egis Ro ;</p> <p>İBB Meclisinde oylanarak teklifte , İstanbul tahribatının en aza indirilmesi için</p>	<p>İŞ @HURORMANIS BİNLERCE AĞACI KESİP</p> <p>işçisi hayatını kaybetti . Edinilen bilgiye olarak çalışan Ramazan Şahin , Remziye Uysal , Antalya Gazipaşa'da 40 emekçi ; İnşaat , Yol 60 emekçi ; İnşaat , Yol</p> <p>işletme Koperatifi'nde işçi Zafer Ergün Müdürlüğü sınırlarında 1 , Türkel 2 olarak Müdürlüğü'ndeki toplantıda belirleneceği duyuruldu . Müdürlüğü'ne bağlı ekipler müdahale yangın</p> <p>Kalkınma Kooperatifi'nde orman işçisi olarak Kullanım Haklarının Ulusal Gıda Güvenliği küllü olmuştur ? Yaşanan bu yangınlardan muhafaza müdürü var . Yangınlar gönüllü , Valilik , Bakanlık ve bazı müdürlüğü , Valilik , Bakanlık ve bazı de sağlıklı veri tutmuyor . Mühendisliği Fakültesi öğretim üyelerinden Yard . satın aldı . Üretim için gerekli İsvçelli mobilya devi alınıldığını belirtti . Wall Street</p>	
<p>yöneltildi . Bölgede sürdürülen çalışma için kesilen ağaçların yüksek dağılımı yesilisyen * 2 sa . Hektarlarca İşletme Müdürlüğü sınırlarında 1 , Türkel kaç kolluk görevlisi bulunmaktadır ? Türkiye'de Kapitalizmle Mücadele Derneği Karatavuk köyünde üzerine tomruk devrilen kaybetti . Edinilen bilgiye göre , Akkaya konuşmuyoruz . Kestiğiniz ağaçların yanında bulunan - Muğla karayolunun bir şeridini Köyceğiz'de Savunması Validebağ 5vms 4 sa . köyü yakınlarında bulunan ormanlık alanda Kuzey Ormanları'nda (foto : KOS Medya) Kürdistan ve Anadolu Bölgesi'nde kaç madenciliklerden ve madene izin veren Meclis gündemine taşıdı . Konu hakkında Meclisi ağuvenicalısma 20 sa . İnegöl Narodnik FraksiyonEditor KAÜFORNİYADAKİ noktalarına müdahale edilseydi o kadar Orman bu canılarla bu hayvanlarla ormanı madenci * CengizHolding , Orman Bakanlığı & Bu projeler için tahrip edilen denge</p>	<p>sınırları içerisinde kaldığı , gelecekte yapılması tahribatı gelecekte had safhalara ulaşabileceğinden TAHRİBATI GELECEKTE HAT SAFHAYA ULAŞABİLİR tahribatının en az seviyede tutulması için aza indirilmesi için Al Şahram Selma Hande Tiryaki Al var . Orman Bakanlığı'nın yürüttüğü işler . vasyfya tescilli için dava açılması Bölge Müdürlüğü ekiplerine bildirdiler . havzalarının yapılaşmaya açılmış Bakanı Veysel - Doğa Artvin'in Doğa Her İsu Orman ve Bakanlığın'a bağlı Bakanlığın - Doğa kaynaklarında geri dönülemeyecek , yüzlerce hayvan hayatını yitirdi .</p>	

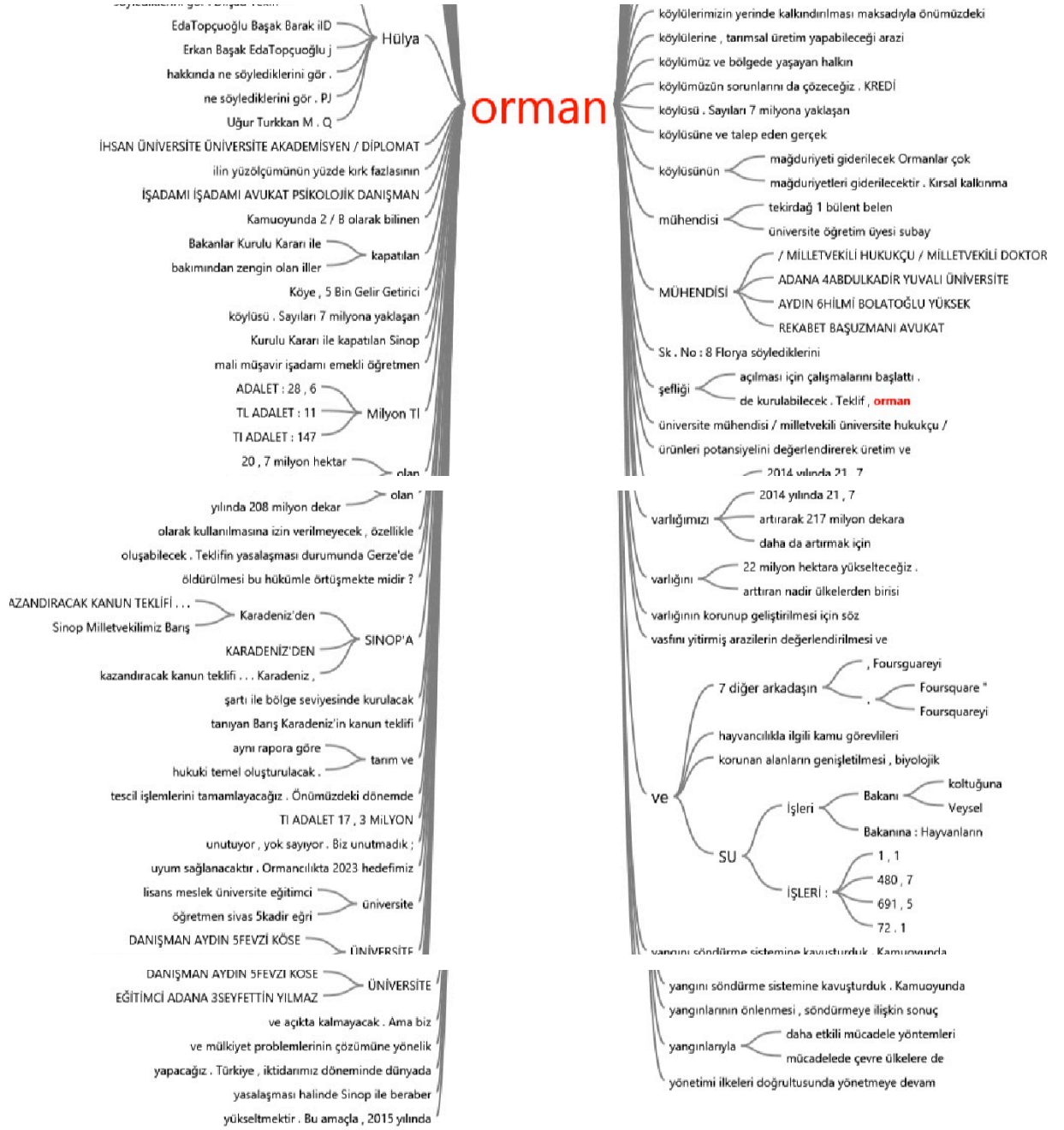

siyasal grupların yeşil alanların imara açılması ve tahrip edilmesine karşı yoğun bir kampanya yürütmeye çalıştıkları söylenebilir.

Öte yandan daha az sayıda da olsa orman işkolunda çalışan işçilerin de konuşturıldığı görülmektedir. Bu ise orman işçilerinin sorunlarını yansıtmaya çalışan bir kullanımdır. Çok fazla görünür olmayan ve sorunlarını aktarabilecekleri kanallara erişemeyen bu kesimin de yine alternatif siyasal gruplar tarafından sahiplenildiği söylenebilir.

- **Siyasal partilerin toplam tweetleri içinde ‘orman’ sözcüğünün en çok yana geldiği (eşdizimsellik oluşturduğu) sözcükler:**

Şekil 6.12. Siyasal partilerin toplam tweetleri içinde 'orman' sözcüğünün en çok yan yana geldiği (eşdizimsellik oluşturduğu) sözcükler

Siyasal partilerin 'orman' anahtar sözcüğünü daha çok 'alanları/arazileri, köylüleri, Bölge Müdürlüğü ve yangın' sözcükleri ile birlikte kullandığı görülmektedir.

Alternatif siyasal grupların kullanımının aksine orman sözcüğünün siyasal partiler tarafından kullanımı daha çok seçim vaatleri şeklindedir. Orman köylüsüne ve orman arazisini artırmaya yönelik vaatler göze çarpmaktadır. Alternatif siyasal grupların orman işçisi olarak gündemleştirdikleri sorunun bir parçası da orman köylüleridir.

Seçim dışı zamanlarda çok fazla gündeme gelmeyen bir kesim olan orman köylüsünün seçim sürecinde gündeme getirilmesi büyük oranda bahsedilen seçim vaatleri kapsamındadır. Yine seçim süreci dışında gündeme gelmeyen orman arazilerinin artırılması bu süreçte gündemleştirilmiştir. Uzun yıllardır iktidarda olan AKP'nin orman arazisini artırmaya değil, tam tersine ormanlık arazileri yapılaşmaya açmaya yönelik bir politika izlediği bilinmektedir. Ancak seçim çalışmaları kapsamında tersine bir söylem benimsediği görülmektedir. Muhalefet partileri ise benzer şekilde orman arazilerinin artırılması vaadinde bulunmaktadır. Bu durum yukarıda da belirtildiği üzere toplumun belli kesimlerinin bu konuda hassaslaşması ile ilgilidir.

Ayrıca alternatif siyasal grupların aksine orman yangınlarına dikkat çekilmesi yerine, orman yangınlarına karşı yürütülen etkin mücadele konuşturılmıştır. Bu durum aynı sözcük konuşturılırsa bile tamamen farklı şekillerde ele alındığını göstermektedir. Özellikle iktidar partisinin bu konuyu yoğun bir şekilde konuşturduğu görülmektedir. Bu durum son yıllarda toplumun pek çok kesiminde yeşil alanların tahribatına yönelik bir tepkinin oluşmasıyla ilişkilendirilebilir.

6.2. Çalışmada Ulaşılan Kategoriler

Çalışmanın bu bölümünde, yukarıda siyasal partiler ve alternatif siyasal gruplar tarafından kullanımları incelenen temalardan yola çıkılarak kategorilere ulaşılmıştır. Kategoriler ilgili siyasal grupların Twitter'ı ne amaçla ve ne şekilde kullandıklarını ortaya koymak açısından önem taşımaktadır. Siyasal grupların Twitter'ı kullanım amaçları ve biçimleri dört kategori altında toplanmıştır. Bunlar; seçim kampanyası, politik ifşa ve çevrimiçi kampanyalar, kamusallık ve alternatif kamusallık ile yeni politikadır.

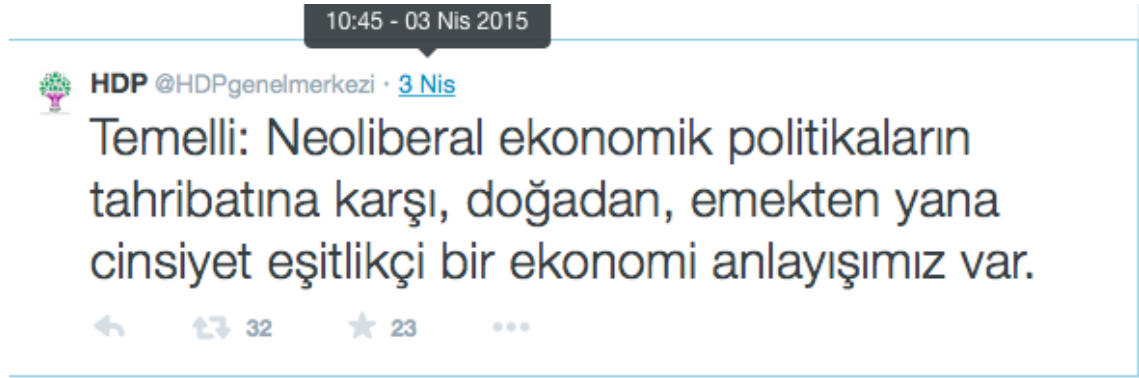
6.2.1. Seçim Kampanyası

Özellikle siyasi partiler tarafından atılan tweetlerin önemli bir kısmı seçim kampanyası yürütmeye yöneliktir. Bu siyasal partiler açısından anlaşılabilir bir davranıştır. Özellikle son yıllarda hem Türkiye'de hem de özellikle Batılı ülkelerde sosyal medya seçim çalışmalarının önemli bir ayağı haline gelmiştir:

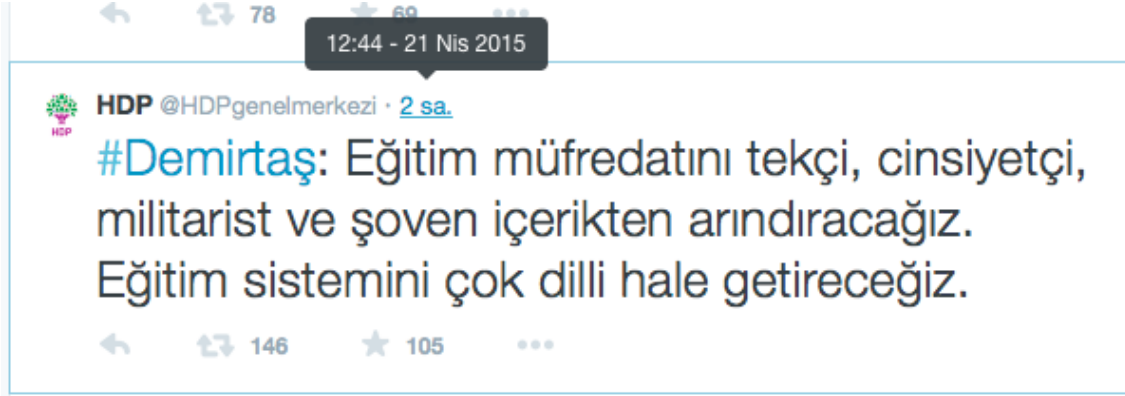
Siyasetçilerin ve sosyal medya uzmanlarının siyasi yönelimlerinden bağımsız olarak üzerinde uzlaştıkları husus, seçim öncesindeki ve sonrasındaki siyasi kampanyalar sırasında ve genel olarak siyasal iletişim sürecinde sosyal medyada üretilen içeriklerin kampanyanın etkisini arttırdığıdır (Doğu vd., 2014, s. 65).

Seçim kampanyası boyunca siyasal partiler arasında iktidar partisi ve muhalefet partisinin tweet içerikleri ayrılmaktadır. İktidar partisi toplumsal cinsiyet, emek süreçleri ve çevre ve kent temaları altında daha çok iktidarda buldukları yıllar boyunca yaptıkları icraatları paylaşırken, muhalefet partileri hem iktidarın başarısızlıklarını gündeme taşımaya çalışmış hem de kendi vaatlerini paylaşmıştır.

Muhalefet partilerinin kendi aralarında da Twitter kullanımını açısından farklılıklar görülmektedir. Örneğin HDP'nin Twitter içerikleri kurumsal politikanın dışında kalan aktörlerin paylaşımlarına daha yakındır. Bu durum HDP'nin 7 Haziran seçim beyannamesinin radikal demokrasi projesi olması ve toplumda kendini ifade olanağı bulamayan kesimleri kucaklamayı hedeflemesi ile ilgilidir. Bu bağlamda örneğin Toplumsal Cinsiyet teması altındaki anahtar sözcüklerden feministleri bir bileşen kabul eden, toplumsal cinsiyet eşitsizliğini kaldırmayı vaat eden (ve kavramın kendisini kullanarak bunu yapan), 'toplumsal cinsiyet, cinsiyet eşitlikçi, LGBTİ, Onur Haftası, Kadın Bakanlığı' gibi Türk siyasal hayatının yabancı olduğu kavramları çekinmeden kullanan tek parti HDP'dir. Bu anlamda siyasal söylem açısından hem iktidar hem de diğer muhalefet partilerinden ayrılmaktadır.

Görsel 6.1. 03 Nisan 2015 HDP tweeti

Görsel 6.2. 21 Nisan 2015 HDP tweeti

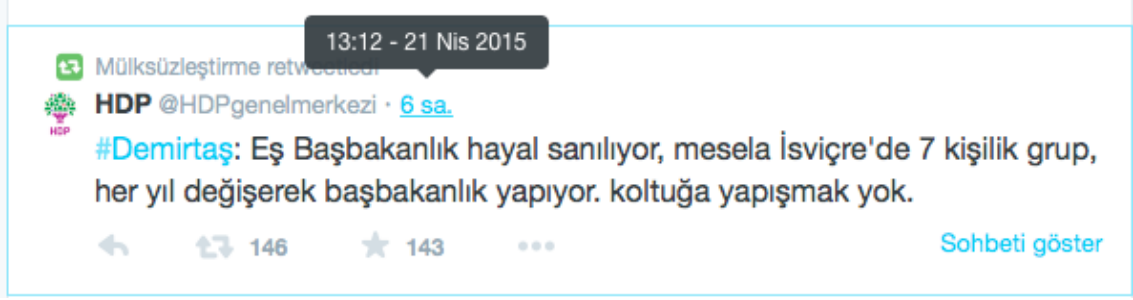
HDP kadar yoğun bir şekilde olmasa da bu kavramların CHP tarafından da kullanıldığını görmek mümkündür. Örneğin Onur Haftası'nın yasaklanması üzerine CHP, Onur Haftasına katılım kararı almış ve profil fotoğrafını değiştirerek ve Facebook'ta bir etkinlik açarak Onur Haftası'na katılım çağrısı yapmıştır:

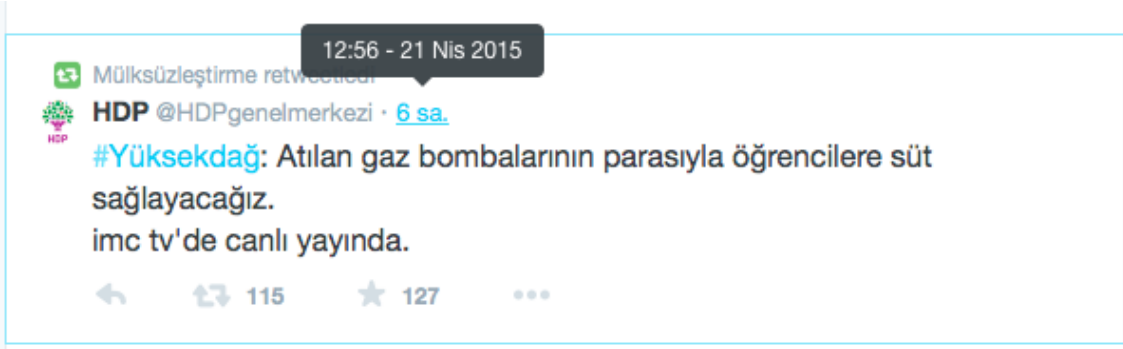
Görsel 6.3. 26 Haziran 2015 CHP tweeti

Alternatif siyasal grupların seçim kampanyasına yönelik tutumları ise farklılaşmaktadır. Mülksüzleştirme Ağları açıkça oy kullanılmasını savunmakta ve HDP'ye yakınlığını gizlememektedir (HDP'nin tweetlerini sıklıkla retweet etmektedir). Örneğin HDP'nin seçim bildirgesini açıkladığı gün eşbaşkanlar Selahattin Demirtaş ve Figen Yüksekdağ'ın konuşmaları ile ilgili bütün tweetleri retweet etmiştir:

Görsel 6.4. 21 Nisan 2015 Mülksüzleştirme retweeti

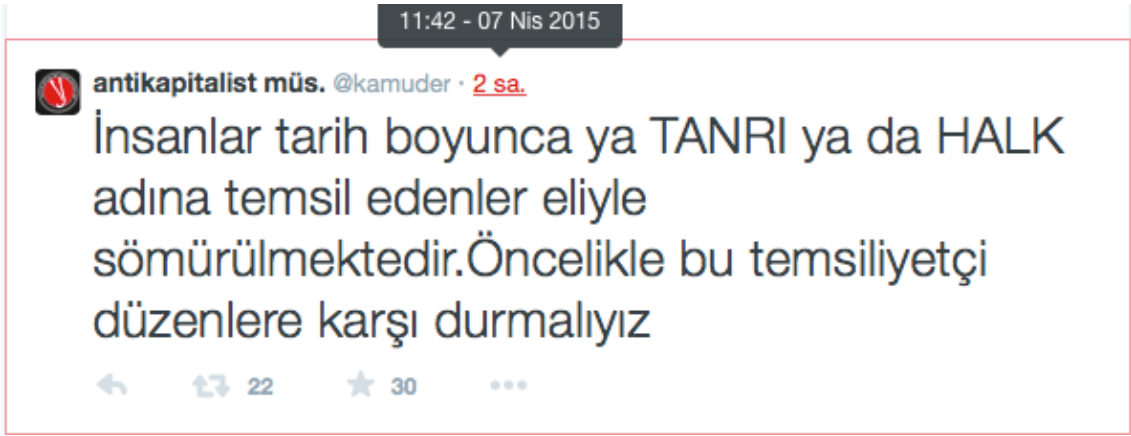

Görsel 6.5. 21 Nisan 2015 Mülksüzleştirme retweeti

Yeşil İsyân ve İş Cinayetleri ise seçimleri hiç konulaştırmayarak seçim sürecinin dışında konumlanmıştır . Antikapitalist Müslümanlar ise açık bir şekilde seçim karşıtlığı üzerinden paylaşımlarda bulunmuş ve insanları oy kullanmamaya çağırmıştır:

Görsel 6.6. 19 Mayıs 2015 Antikapitalist Müslümanlar retweeti

Görsel 6.7. 07 Nisan 2015 Antikapitalist Müslümanlar tweeti

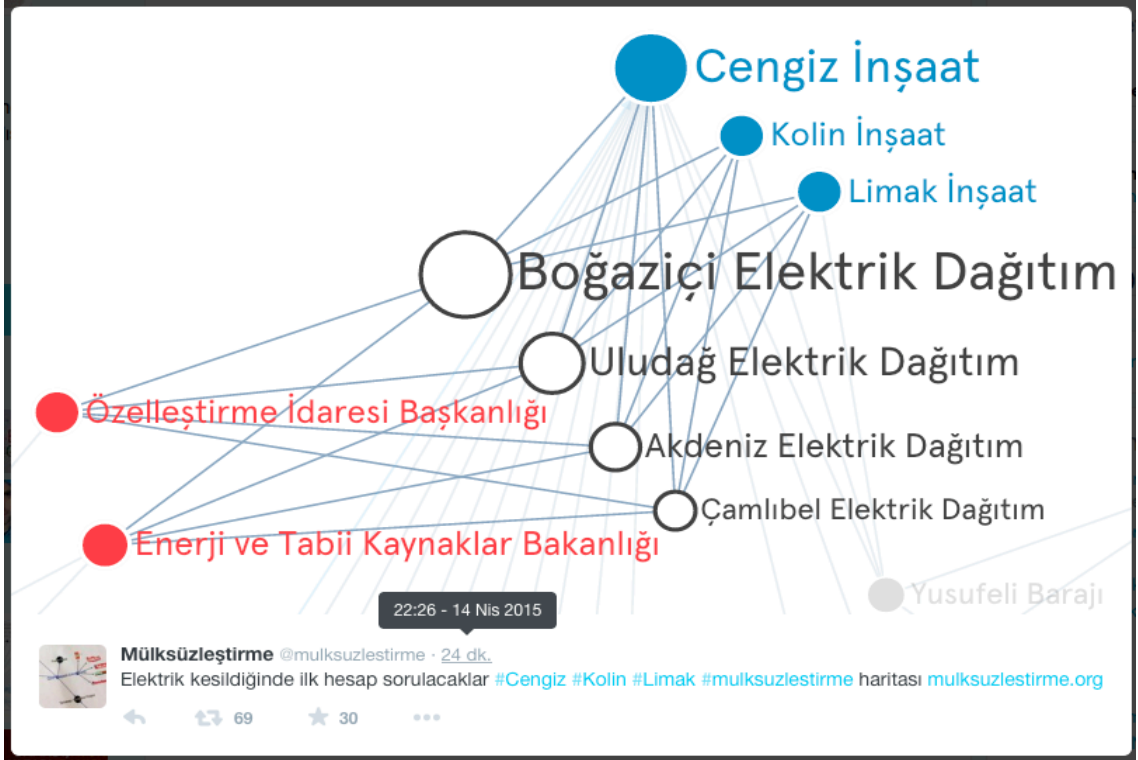
6.2.2. Politik ifşa ve çevrimiçi kampanyalar

Mülksüzleştirme Ağları profilinde kendisini “sermaye-iktidar ilişkileri üzerine kolektif veri haritalama” olarak tanımlamaktadır. Sermaye ve iktidar çevrelerinin ilişkilerini politik olarak ifşa etmeye yönelik paylaşımlar Mülksüzleştirme Ağlarının paylaşımlarının temelini oluşturmaktadır. Mülksüzleştirme Ağları büyük oranda son yıllarda Türkiye’de öne çıkan sermaye grupları ile iktidar çevrelerinin ilişkilerini ortaya koyan veri haritaları paylaşmakta ve ihale ve yolsuzlukları gözler önüne sermektedir. Ana akım siyasette ve medyada yer bulmayan bu ilişki ağlarının ifşası temel hedeflerini oluşturmaktadır. Bunun yanında iktidarın söylemlerinin gerçeği yansıtmadığı veya hukuku çiğnediği noktalarda da yine bu söylemlerin politik olarak ifşa edilmesini amaçlamaktadır. Bu anlamda Lievrouw’un (2016) ortaya koyduğu alternatif ve aktivist medya örneği sergiledikleri söylenebilir. Mülksüzleştirme Ağlarının ayrıca diğer alternatif siyasal gruplar ve alternatif medya kanalları ile yoğun bir dayanışma

içerisinde olduğu ve onların tweetlerini de çoğu kez retweet ettiği gözlenmiştir. Böylelikle ana akım politik alanda ve medyada kendisine yer bulamayan siyasi grupların söylemlerini paylaşmakta ve bu söylemleri görünür kılmaya çalışmaktadır.

Görsel 6.8. 19 Mayıs 2015 Mülksüzleştirme tweeti

Görsel 6.9. 14 Nisan 2015 Mülksüzleştirme tweeti

Yeşil İsyân ise daha çok çevre, doğa ve kent gibi konularda çevrimiçi kampanyalar yürütmeyi hedeflemektedir. Temel politik eylem tarzlarını bu türden çevrimiçi kampanyalar oluşturmaktadır. Sokakla bir bağ kurmayan, diğer bir deyişle bütün eylemleri çevrimiçi olan Yeşil İsyân ise slactivizm adı verilen eylem tarzını sergilemektedir. Bu eylem tarzı genellikle eleştirilmekte ve sokakla bağ kurmadığı sürece gerçek kazanımlar elde edilemeyeceği savunulmaktadır. Öte yandan bu eylem tarzı steril ve korunaklı bir politika yapma tarzını ortaya koymaktadır. Bu anlamda sosyal medya üzerinden yapılan eylemlerin eylem yapma duygusunu tatmin eden ama fizik uzamda risk alınmasına da gerek olmayan eylem tarzları olduğu yönündeki eleştirilerin Yeşil İsyân için geçerli olduğu söylenebilir:

Görsel 6.10. 06 Mayıs 2015 Yeşil İsyen tweeti

Antikapitalist Müslümanlar ve İş Cinayetleri grupları ise sokakla bağları en güçlü olan iki alternatif siyasal grubu oluşturmaktadır. Antikapitalist Müslümanlar hem düzenli olarak yaptıkları toplantılarla hem de 1 Mayıs, Ramazan'da iftar sofraları gibi önemli gündemlerde sokakla bağ kurmaktadır. İş Cinayetleri ise her ayın ilk Pazar günü Galatasaray Meydanı'nda 'Vicdan ve Adalet Nöbeti' adıyla iş cinayetlerinde yitirilen insanlara dikkat çekmek üzere toplanmaktadır. İş Cinayetleri ayrıca zaman zaman çevrimiçi imza kampanyaları da organize ederek iş cinayetlerine dikkat çekmeye çalışmaktadır:

Kapitalizmle Mücadele Derneği

Yaklaşık 1,5 senedir düzenli olarak NÜZUL sırasına göre yaptığımız KUR'AN-I KERİM okumaları, A'RÂF SÜRESİ 80. ÂYET'ten itibaren devam edecektir.

Okumalarımızın altyapısını oluşturan MÜLK ALLÂH'INDIR ve KADİM KÜLTÜR referansları, hayatımızın bütünü sarmalamış KAPİTALİST kuşalmaya ve binlerce senelik iktidarların hükümrânlığına karşı, bir bilinç ve mücadele geleneği oluşturmak amacı taşımaktadır

Okumalarımız bu minvalde, eşitler arası sorumluluk bilinciyle gerçekleşmektedir.

Her Çarşamba 19:00'da yaptığımız okumalarımıza, tüm halkımız davetlidir.

ADRES: Ahmedîye Mah. Halk Cad. Güven Han, No: 21/17, ÜSKÜDAR
İletişim Tet:

Mustafa Vatansever: 0532 605 7752
Sedat Doğan: 0551 860 2243
Munibe Altıparmak: 0507 487 2173

Antikapitalist Müslümanlar hahâk
Kur'an Okumaları (Mikâf Sureleriyle)
A'raf Suresi (سورة الأرف)
لَوْعَ الْحَقِّ وَبِئْسَ مَا خَالُوا يَتَطَلَّوْنَ
Ahmedîye Mah. Halk Cad. Güven Han Kuru. No: 21/17, Üsküdar

11:11 - 08 Nis 2015

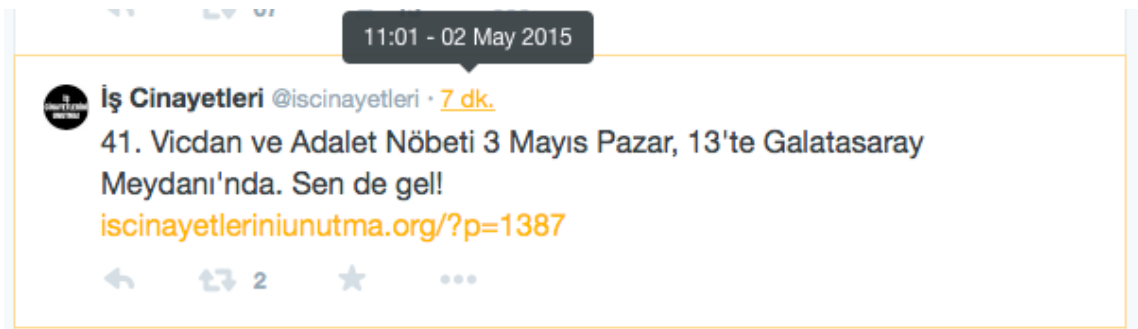
antikapitalist müs. @kamuder · 27 dk.
Her Çarşamba 19:00'da Kuran ve her Cuma 19:00'da İnsanlık Tarihi okumalarımıza tüm halkımız davetlidir.

← ↻ 2 ★ 3 ⋮

Görsel 6.11. 08 Nisan 2015 Antikapitalist Müslümanlar tweeti

Görsel 6.12. 22 Nisan 2015 Antikapitalist Müslümanlar tweeti

Görsel 6.13. 02 Mayıs 2015 İş Cinayetleri tweeti

Siyasal partilerin ise politik ifşa ve çevrimiçi kampanyalar kategorisine girecek paylaşımları alternatif gruplara göre daha azdır. Bunun sebebi zaten diğer grupların konuştukları sorunların muhatabı olarak Meclis'te grupları olan siyasi partiler

olmalarıdır. Bununla birlikte siyasal partiler dahil tüm siyasal gruplar Twitter'ın hashtag özelliğini kullanarak çeşitli çevrimiçi kampanyalar yürütmektedir.

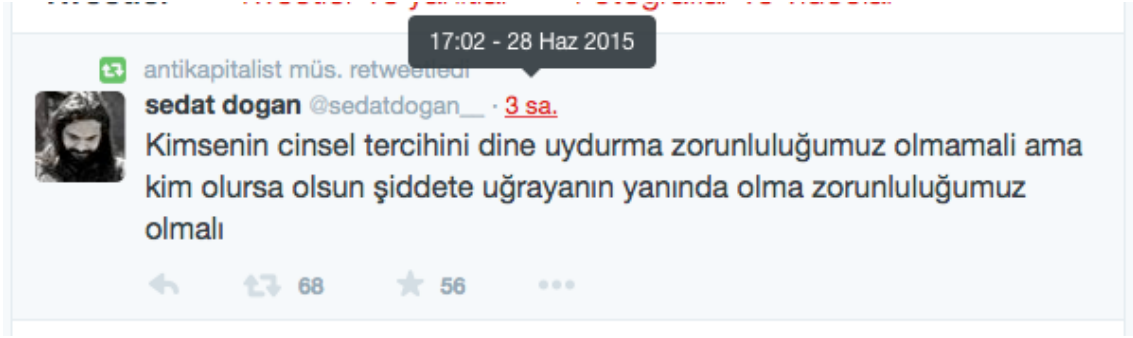
6.2.3. Kamusallık ve alternatif kamusalılık

Sosyal medyanın kamusal alan olma özelliği oldukça tartışmalı olmakla birlikte, incelenen siyasal gruplar tarafından alternatif bir mecra olarak kullanıldığı açıkça görülmektedir. Ana akım medyanın toplumun bütün kesimlerini kucaklayan bir tartışma ortamı sağlamaktan uzak oluşu bu durumun temel sebeplerinden biridir. Bu bağlamda özellikle muhalefet partileri ve alternatif siyasal gruplar sosyal medyayı ve özellikle de Twitter'ı haber paylaşmak ve ana akım gündemde yer bulamayan konuları gündemleştirmek için yoğun bir şekilde kullandıkları gözlenmiştir. Guedes, Commaerts ve Carpentier alternatif medyanın “kamusal alanda marjinalize edilenlerin, kötü ve yetersiz temsil edilenlerin görüşlerindeki nonkonformist ve bazen de karşı-hegemonik temsilleri” ürettiğine dikkat çekmektedir (Guedes, Commaerts, Carpentier, 2015, s. 47). Doğu vd. ise internetin bir mücadele alanı olduğuna dikkat çekmektedir:

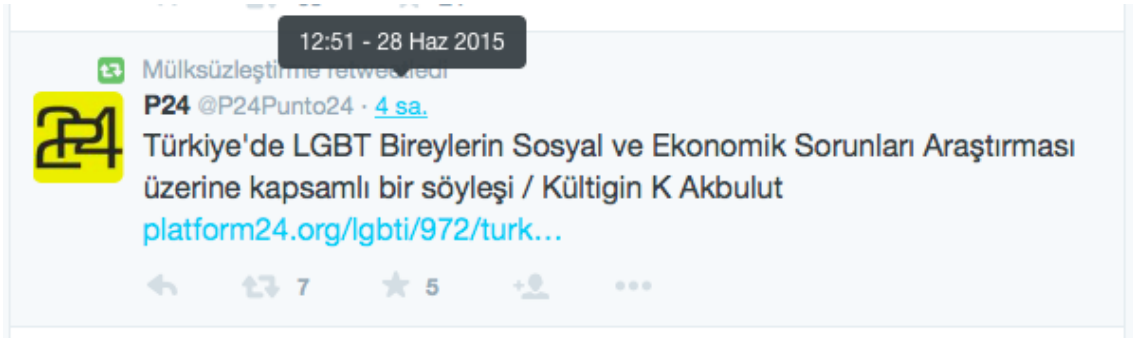
İnternet bir mücadele alanıdır; bu mücadele alanında tek sesliliği, sansürü, ticariliği, nefreti, ötekileştirmeyi, seçkinciliği ekme ve yeniden üretmeye niyetli (ve çıkarları burada olan) güçler olduğu kadar bu ilişkileri eğip bükmeye, kendi lehine çevirmeye, interneti, sesini geleneksel iletişim kanalları ve geleneksel siyasal mekanizmalarla duyuramayan kesimlerin mecrası haline getirmeye çalışanlar da olacaktır (Doğu vd., 2014, s. 41).

Bu anlamda çalışmaya konu olan grupların da Twitter'ı ana akım kamusal alan dışında alternatif bir kamusalılık yaratmak ve siyasal katılımı sağlamak için ve bazen de karşı-hegemonya üretmek için kullandıkları söylenebilir. Örneğin LGBTİ'ler ve Onur Haftası'na polis saldırısı ile ilgili paylaşımlar ana akım gündemde kendisine yer bulamadıkları için hem siyasal partiler (CHP ve HDP) hem de alternatif siyasal gruplar tarafından Twitter paylaşımları ile konuşturılmıştır:

Görsel 6.14. 28 Haziran 2015 Antikapitalist Müslümanlar retweeti

Görsel 6.15. 28 Haziran 2015 Mülksüzleştirme retweeti

Görsel 6.16. 28 Haziran 2015 CHP retweeti

Yine ana akım kamusal alanda kendisine yer bulamayan iş cinayetleri veya grevler de alternatif siyasal gruplar tarafından Twitter'da gündemleştirilen diğer konulardır:

15:01 - 04 Nis 2015

antikapitalist müs. retweetledi

Emek ve Adalet .org @emekadalet · 5 sa.

Divan işçileri 46 gündür direnişterler.

← ↻ 12 ★ 1 ...

Daha fazla fotoğraf ve video görüntüle

Görsel 6.17. 04 Nisan 2015 Antikapitalist Müslümanlar retweeti

22:01 - 14 Nis 2015

Mülksüzleştirme retweetledi

İSİG Meclisi @guvenlicalisma · 52 dk.

Enerji Bakanı yargılsın...

Enerji Bakanı Yıldız döneminde 797 madenci can verdi

EMEK SERVİSİ

İSİG Sağlık ve İş Güvenliği Meclisi (İSİG), Enerji Bakanı Taner Yıldız'ın 1 Mayıs 2009 tarihinden itibaren yürüttüğü bakanlık görevi döneminde iş cinayetleri sonucu 797 madencinin yaşamını yitirdiğini açıkladı. Hazırlanan rapora göre, 2009 yılının son 8 ayında 62, 2010 yılında 105, 2011 yılında 77, 2012 yılında 61, 2013 yılında 95, 2014 yılında 386, 2015 yılının ilk 3.5 ayında ise 11 maden işçisi yaşamını yitirdi. Raporda, bu dönemde enerji özel-

leştirilmelerinin yaşandığına dikkat çekilirken Kozlu, Soma, Ermenek ve Şırnak gibi yerlerde yaşanan toplu iş cinayetleri de hatırlatıldı.

UYGULAMALARDAN BAKANLIK SORUMLU

Raporda ayrıca, Enerji Bakanı'nın emri altındaki faaliyet ve işlerinden sorumlu olduğu vurgulandı. Ermenek'teki maden katliamında Maden İşleri Genel Müdürlüğü'nün (MİGEM) asli kusurlu bulunduğu hatırlatılarak, "MİGEM, Enerji Bakanlı-

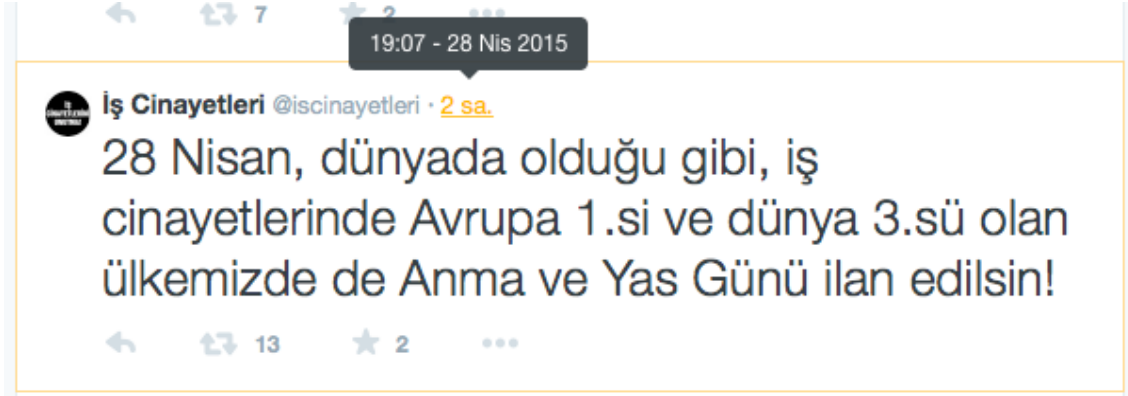
ğının ana hizmet birimidir ve dolayısıyla Bakan Taner Yıldız MİGEM'in uygulamalarından sorumludur" denildi. Raporda, Taner Yıldız'ın Işklar bölgesindeki kömür ocağı açılışında yaptığı konuşmada Soma Holding'i övdüğü "iş güvenliğini ön planda tutan" sözleri hatırlatıldı ve 301 madencinin katledildiği Eyrnez Maden Ocağı'nın da bu şirketin işlettiğine dikkat çekildi.

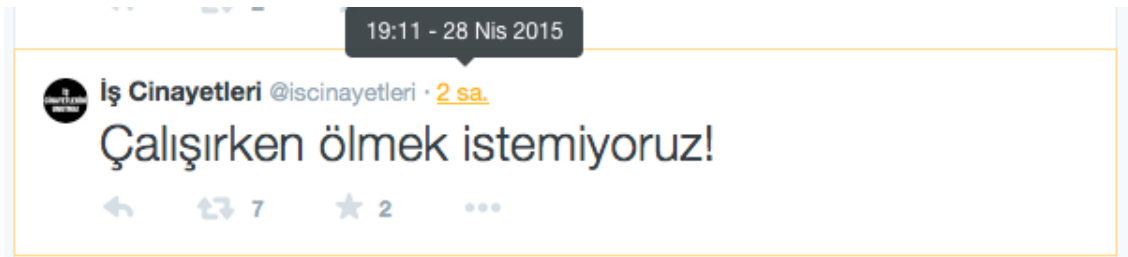
← ↻ 16 ★ 3 ...

Daha fazla fotoğraf ve video görüntüle

Görsel 6.18. 14 Nisan 2015 Mülksüzleştirme retweeti

Görsel 6.19. 28 Nisan 2015 İş Cinayetleri tweeti

Görsel 6.20. 28 Nisan 2015 İş Cinayetleri tweeti

6.2.4. Yeni politika

Çalışmaya konu olan siyasal grupların sosyal medyayı kullanım şekli kendi içinde farklılık göstermektedir. Siyasal partiler Twitter'ı geleneksel politik araçların veya geleneksel medyanın bir uzantısı gibi kullanırken, alternatif siyasal gruplar bu alanı yeni politik katılım olanakları açısından değerlendirmektedir. Siyasal partiler açısından Twitter politik çalışmalarını duyurdukları pek çok kanala ek bir kanal olarak görülmüş ve paylaşımları da genellikle bu yönde olmuştur. Siyasal gruplar açısından ise kendilerini ifade ettikleri temel alanın Twitter ve diğer sosyal medya olduğu söylenebilir. Bu bağlamda siyasal partiler Twitter'ı geleneksel politika yapma biçimlerine eklemekte ve kurumsallaşmış politik tarzlarını bu alana taşımaktadır. Siyasal gruplar ise Twitter'da yeni politika yapma biçimlerini üretmektedir.

2011 Genel Seçimlerinde siyasal partilerin Twitter kullanımını inceledikleri çalışmalarında Doğu vd. de benzer bulgulara ulaşmıştır:

Birçok siyasetçi için Twitter geleneksel medya araçlarının bir uzantısı, mutlaka sesini duyurması gereken bir alan ya da web sitelerine bir eklenti özelliğini taşımaktadır. (...) Rasyonel bir müzakerenin, siyasi muarızlar arası diyalogun ortamı olması arzu edilen Twitter, benzerlerin birbirlerini ve kendilerini onayladıkları ve pohpohladıkları, bırakın siyasi dönüşümü sağlamayı, mevcut kanaat ve pozisyonları pekiştiren, yani safları

sıklaştıran bir işlev görmektedir. (...) Türkiye’de siyasetçilerin yurttaşla etkileşimde bulunmaktan ziyade, geleneksel siyaset yapma stratejilerini bu ortamlara taşıdıklarını, sürekli bir monolog, kendi kendine konuşma, hatta bağırma-çağırma halinde bulduklarını, birkaç istisna dışında söyleyebiliriz (Doğu vd., 2014, s. 90).

Siyasal partiler bu anlamda Twitter’ı seçim vaatleri, fizik uzamdaki etkinliklerinin duyurusu, gündemi yorumlama, diğer faaliyetlerinin duyurusu gibi amaçlarla kullanmaktadır:

Görsel 6.21. 24 Nisan 2015 AKP tweeti

Görsel 6.22. 02 Mayıs 2015 MHP tweeti

Görsel 6.23. 14 Mayıs 2015 CHP tweeti

Görsel 6.24. 06 Mayıs 2015 HDP retweeti

Bununla birlikte iktidar partisi ile muhalefet partilerinin eşit olanaklarla seçime girmediklerini ve ana akım geleneksel medyanın büyük oranda iktidar yanlısı haberlere ve siyasetçilere yer verdiğini belirtmek gerekmektedir. Dolayısıyla sosyal medya sadece alternatif siyasal gruplar için değil, muhalefet partileri için de görünür olmanın bir kanalı haline gelmiştir. Ancak yukarıda da değinildiği gibi siyasal partiler daha çok kurumsallaşmış politikanın alışkanlıklarını sosyal medyaya taşıyarak içerik üretmiştir.

7. SONUÇ, TARTIŞMA ve ÖNERİLER

7.1. Sonuç ve Tartışma

İnternetin ortaya çıkması ve gelişimi gündelik hayatımıza yeni kavramların girmesine yol açmıştır. Siber uzam, sanal ortam, sosyal medya, toplumsal paylaşım ağları, Web 2.0 gibi pek çok yeni kavram sadece hayatlarımızı değil zihinlerimizi de biçimlendirmektedir. Geline noktada fizik uzamda yaptığımız pek çok edimi siber uzamda da gerçekleştirmek mümkündür. Bu çalışmanın temel konusu ise sosyal medya ile birlikte dönüşüm geçiren politika yapma biçimleridir. İnternet ve sosyal medyanın gelişimi yeni politik tarzların ortaya çıkmasına yol açmıştır. Kurumsal politika olarak tanımlanan geleneksel siyasal partiler sistemine ve parlamenter demokrasiye dayanan politika yapma biçimleri de siber uzamın sunduğu olanaklardan etkilenmiş ve yeni politika yapma biçimlerinin ortaya çıkmasına neden olmuştur.

İlk olarak ABD tarafından savunma amaçlı olarak geliştirilen İnternet, zaman içerisinde önce akademinin sonra da toplumun bütününün kullanımına açılmıştır. Toplumlar ile iletişim araçları arasındaki ilişkiye dair tartışmalar çok da yeni değildir. Her yeni iletişim teknolojisi toplumsal dönüşümlere de yol açmıştır. Özellikle her türlü toplumsal hareketlerin kendi dönemlerinin iletişim teknolojilerinden faydalandıklarını söylemek mümkündür. Bununla birlikte iktidarlar ile iletişim teknolojileri ve medya arasındaki ilişkiler de her zaman tartışma konusu olmuştur. İktidarlar bu araçları kendi lehlerine kullanmak ve denetim altında tutmak istemiştir. Günümüzde de toplumsal hareketler yeni medya ve İnternet tabanlı yeni iletişim teknolojilerini toplumsal mücadele aracı olarak kullanmaktadırlar. Günümüz toplumsal hareketleri gibi, günümüz iktidarları da bu araçları kendi çıkarları doğrultusunda kullanmakta, toplumsal muhalefeti denetim altında tutmanın ve kendi iktidarlarını pekiştirmenin bir aracı olarak görmektedirler. Bu bağlamda İnternet ve yeni medya teknolojileri bir tür mücadele alanına dönüşmektedir. İktidarın ve karşı-karşı iktidarın ya da iktidarın hegemonyasına karşı hegemonya üretmenin alanı haline gelmektedir.

İnternetle birlikte hayatımıza giren toplumsal paylaşım ağlarının en bilinenleri Facebook, Twitter, Instagram, sözlükler ve forumlardır. Bu mecralar yoğun olarak politik tartışmaların olduğu mecralar olmasa da özellikle bütün toplumu etkileyen önemli politik ve/ya toplumsal gündemler olduğunda yurttaşların kendilerini ifade ettikleri kanallara dönüşmektedir. Ayrıca yurttaşlar bu mecralarda kendi gündemlerini de yaratmaktadır. Ana akım medyada kendine yer bulamayan toplumsal hareketler ise bu kanalları daha yoğun bir şekilde kendilerini ifade etmenin araçları olarak

görmektedir. Zapatistalar ve küreselleşme karşıtı hareketin İnterneti etkin bir şekilde kullanmalarıyla dikkatleri çeken yeni medya teknolojileri, özellikle Arap ülkelerinde ve Batı'daki toplumsal hareketler tarafından kullanılması ile tekrar gündeme gelmiştir. Bu hareketler sosyal medya ortamlarını, örgütlenmenin bir aracı olarak kullanmıştır. Bu durum ise geleneksel örgütlenme tarzlarının artık geride bırakıldığına ve yeni örgütlenme biçimlerinin ortaya çıktığına dair tartışmaları tetiklemiştir. Son yıllarda gelişen ve sosyal medyayı temel örgütlenme aracı olarak kullanan bu hareketlerin, geleneksel toplumsal hareketlerin aksine, yatay ve hiyerarşik olmayan bir yapıda olduklarına, lidersiz, esnek ve ağlar şeklinde örgütlendiklerine vurgu yapılmaktadır. Bu durum bu hareketlerin daha demokratik olduklarına dair görüşlerin ortaya atılmasına sebep olmuştur. Bununla birlikte bu hareketlerin, belli bir iktidar hedefinin olmaması, sadece bir 'hayır'dan yani bir şeye karşıtlık üzerinden ortaya çıkmaları ve kolaylıkla dağılmaları gibi özelliklerinden dolayı büyük toplumsal dönüşümlerin öznesi olamayacağı yolundaki tartışmaları da beraberinde getirmiştir. Ayrıca bu hareketlerin kendi içlerinde de yeni türden hiyerarşiler ürettiği belirtilmektedir. Örneğin sosyo-ekonomik olarak daha yüksek konumda olanların ya da daha ünlü veya daha popüler olanların tweetleri daha çok retweet edilmektedir. Bu durum da aktivistler arasında yeni tür hiyerarşilere ve yeni tür liderliklere yol açmaktadır. Üstelik bu yeni tür liderliklerin çok da elle tutulur olmaması, bu liderlerin hesap sorulabilirliğini kısıtlamaktadır.

Sosyal medya ve yeni iletişim teknolojilerinin toplumun farklı kesimlerine ve toplumsal muhalefete yeni olanaklar sunduğu açıktır. Fakat bununla birlikte bu ortamlar bir mücadele alanıdır. İktidar ve karşı-iktidarın, hegemonyanın ve bu hegemonyayı kırmanın mücadelesinin yürütüldüğü bu alanların ciddi bir gözetim ve denetim alanı olduğu, politik iktidarların yanı sıra sermayenin de bu alanda baskın olduğu göz önünde bulundurulması gereken bir diğer noktadır. Bu anlamda sosyal medya hem birtakım risklerin hem de olanakların alanıdır. Hem gözetimin merkezi olan bu alanlar hem de özgürleşim alanları olarak görülmelidir. İktidarların İnternet ve sosyal medya sitelerine yasaklamalar getirmesi, sosyal medya paylaşımları yüzünden bireylere açılan davalar bu mecraların denetim altında tutulmasının örnekleridir. Öte yandan sosyal medya araçlarının ticari birer şirket olması ve kullanıcı bilgilerini toplayarak başka şirketlere ve reklamcılara satmaları gözetimin bir diğer boyutudur. Bu durum bu mecraların toplumsal muhalefet açısından ne kadar güvenli olduğu sorusunu gündeme getirmektedir. Ancak bu baskı ve gözetlemeler yine de bu alanda hegemonyayı kırmayı

yönelik hareketlerin önemini azaltmamaktadır. Sosyal medyayı kullanan ya da sosyal medya üzerinden örgütlenen toplumsal hareketler başarıya ulaşmasa dahi bir karşı-iktidar yaratmaktadır ve hegemonyayı kırmaya yönelik çabanın kendisi de anlamlıdır. Bu noktada önemli olan bütün gözetim ve denetim mekanizmalarına karşı özgür İnterneti yaratmanın olanaklarını aramaktır. Daha özgür bir İnternet için mücadele artık yeni bir mücadele alanı olarak yükselmektedir. Bu konuda hem hacker kültürünün, hem wikilerin hem de sıradan kullanıcıların ve çeşitli derneklerin mücadeleleri sürmektedir.

Sosyal medya ile ilgili tartışmalardan bir diğeri ise bu alanın kamusal bir nitelik taşıyıp taşımadığı ile ilgilidir. Habermas'ın (Habermas, 2000) detaylı bir şekilde tariflediği burjuva kamusal alanı, eşit katılım ve ifade olanaklarına sahip bireylerin bir araya gelerek toplumun bütününe ilgilendiren konulara dair müzakere ettikleri ve çözümler ürettikleri bir alan olarak tanımlanmaktadır. Habermas'ın kamusal alan tanımı farklı düşünürlerce eleştirilmekte toplumun pek çok kesimini dışarıda bıraktığı (kadınlar, işçiler, yoksullar, vs.) belirtilmektedir (Eley, 1992; Fraser, 1992; Oblak, 2002; Papacharissi, 2002). Bu anlamda ana akım kamusal alanın dışında bırakılan kesimlerin alternatif kamusal alanlar yarattığı ve birden fazla kamusal alan olduğu ileri sürülmektedir. Yurttaşların toplumsal sorunlara dair bilgi edinerek müzakere ortamının sağlanmasında medya önemli bir araçtır. Fakat ana akım medyanın bu işlevi yerine getirmekten uzak oluşu, yurttaşları alternatif medya ya da sosyal medya ortamlarına yönlentmektedir (Lievrouw, 2016). Bu anlamda sosyal medya ana akım medyada kendisine yer bulamayan kesimlerin kendilerini ifade ettiği bir alternatif kamusal alan işlevi görmektedir. Ancak ana akım kamusal alan gibi sosyal medyanın kamusal özellikleri de eşitsizdir. Her şeyden önce dijital uçurum olgusu, yeni medya okur yazarlığı bilgisine bütün kesimlerin sahip olmaması gibi nedenlerden ötürü, sosyal medyanın kamusal özellikleri de tartışmalı hale gelmektedir. Fakat çoklu bir kamusal alandan söz edilebilirse, pek çok farklı kamusal alandan birinin sosyal medya olduğu söylenebilir. Özellikle ana akım medyanın iktidarlarla ve sermaye çevreleriyle girdiği ilişkiler sosyal medyanın kamusal niteliğinin önemini artırmaktadır. Ana akımda seslerini duyuramayan kesimler giderek daha fazla bir şekilde sosyal medyayı alternatif bir kamusal alana dönüştürmektedir.

Sosyal medya ile ilgili tüm bu tartışmalar temelde bu alanın demokratik katılımı artırmaya yönelik bir araç olup olmadığı ya da demokrasileri güçlendirmeye yönelik olarak kullanılıp kullanılmayacağı ile ilgilidir. Kurumsal politika bugün ciddi bir kriz

yaşamaktadır (Habermas, 1975; Hardt ve Negri, 2011; Mouffe, 1999 ve 2010). Yurttaşların demokratik sistemlere karşı bir güven kaybından söz edilmektedir. Bu güven kaybının pek çok nedeni olduğu söylenebilir. Ancak temel sebep, kurumsal politikanın ve liberal demokrasilerin katılımın tek meşru yolu olarak sandığı görmesi, sistemin belirli aralıklarla düzenlenen seçimlere indirgenmesi ve iki seçim arasında yurttaşların sisteme katılımını sağlayacak mekanizmaların olmamasıdır. Bu duruma cevap olarak dünyanın çeşitli yerlerinde, özellikle sosyal medyayı kullanan pek çok toplumsal hareket yükselmiştir. Sadece Türkiye’de değil dünyanın pek çok yerinde oy verme davranışlarında ciddi bir düşüş gözlenmektedir. Sosyal medyanın demokratik kullanımlarının bu krize bir çözüm niteliğinde olabileceği tartışılmaktadır. Özellikle sosyal medyanın etkileşimsellik özelliğinin kurumsal siyaset ile yurttaşlar arasında yeniden bir bağ kurmaya olanak sağlayabileceği düşünülmektedir. Sosyal medya uygulamaları ile yurttaşların toplumun bütününe ilgilendiren konulardaki fikirlerine başvurulabilir, yurttaşlar kurumsal siyasetin aktörlerine kolayca ulaşabilir durumdadır. Böylelikle seçim dönemleri dışında da katılım olanakları yaratılabilir.

Yeni medyanın demokratik katılımı artıracığı iddia edilmekle birlikte, kimi araştırmacılar bunun bir yanılsama olduğunu ileri sürmektedir. Demokratik katılımın ya da katılımcı demokrasinin ekonomi politikten bağımsız düşünülemeyeceğini belirten bu araştırmacılar, ekonomik katılım olmadan gerçek bir katılımcı demokrasi olamayacağını belirtmektedir (Fuchs, 2016; Aouragh, 2012). Sosyal medya kullanıcılarının ücretsiz emek sarf ederek içerik üretmesi, kullanıcı bilgilerinin şirketlerce satılması ve yine şirketlerin iktidarlarla kullanıcı bilgilerini paylaşması gibi nedenlerle sosyal medya katılımcı demokrasi pratiği sergilemekten uzaklaşmaktadır. Ancak bununla birlikte alternatif sosyal medya mecralarının örnekleri de mevcuttur; Wikipedia, Diaspora gibi örnekler alternatif sosyal medya ortamlarının ve daha demokratik bir siber uzam inşa etmenin araçları olarak görülmektedir. Bunun yanı sıra yeni medya okur yazarlığının artması ile daha bilinçli kullanımlar mümkündür. Ancak tabii ki bütün bunlar daha bilinçli bir kullanıcı olmayı gerekmektedir. Bu noktada da kullanıcılar kadar iktidarlara da iş düşmektedir. İktidarlar da yeni medya okuryazarlığına daha fazla önem vererek ve sosyal medyanın etkileşimsellik özelliğini daha çok kullanarak bu türden demokratik katılımın artmasını sağlamalıdır.

Bu çalışmanın temel konusunu Twitter kullanımları oluşturmaktadır. Özellikle 2011 yılında Arap ülkelerinde ve Batı’da yükselen toplumsal muhalefetin Twitter

kullanımları ve örgütlenmede bir araç olarak Twitter'dan faydalanmaları Twitter ile toplumsal hareketler arasındaki ilişkiyi gündeme taşımıştır. Ünlü blogger Andrew Sullivan'ın "Devrim tweetlenecek" sözü ise manşetlere taşınarak, Arap ülkelerindeki hareketlerin Facebook ya da Twitter devrimi olarak nitelendirilmesine yol açmıştır. Bu durum sosyal medya ve toplumsal muhalefet ilişkisinin yeniden tartışılmasına yol açmıştır. Bu çalışmada da görüldüğü gibi Twitter ve diğer sosyal medya mecraları toplumsal hareketler açısından önemli olanaklar sunmaktadır. Özellikle de ana akım politikada ve medyada kendisine yer bulamayan hareketler bu kanallarda kendilerini daha fazla ifade etme olanakları yaratabilmektedir. Ancak büyük toplumsal değişimler sokakla kurulan bağla ilgilidir. Diğer bir deyişle sadece Facebook veya Twitter bir devrime yol açabilecek güçte değildir (İnceoğlu ve Çoban, 2015; Aouragh, 2012). Devrimleri insanlar yapar ve bunun için de toplumsal koşulların oluşması gereklidir. Fakat daha önce de belirtildiği gibi bütün toplumsal hareketler kendi dönemlerinin iletişim araçlarından sonuna kadar faydalanırlar. Bu anlamda sosyal medya üzerinden örgütlenen hareketler sosyal medyanın sunduğu bütün olanakları kullanmakla birlikte, önemli olan sokakla kurdukları bağıdır. Bu anlamda devrimin tweetlenmeyeceğini ancak Twitter dahil bütün medya araçlarının toplumsal kalkışmalarda önemli bir rol oynayabileceği söylenebilir.

Bu çalışmada TBMM'de grubu olan dört siyasal parti (AKP, CHP, MHP, HDP) ile sosyal medya üzerinden örgütlenen dört alternatif siyasal grup (Antikapitalist Müslümanlar, İş Cinayetleri, Mülksüzleştirme, Yeşil İsyen) örneklem olarak alınmış ve bu siyasal grupların Nisan-Ağustos 2015 tarihleri arasında attıkları tweetlerden yola çıkılarak kurumsal siyasetin ve alternatif siyasal grupların sosyal medyayı kullanım biçimleri analiz edilmiştir. Bu doğrultuda atılan tweetler üç tema altında toplanmış (Toplumsal Cinsiyet, Emek Süreçleri, Çevre ve Kent) ve bu temalardan ise dört kategoriye ulaşılmıştır. Bu kategoriler seçim kampanyası, politik ifşa ve çevrimiçi kampanyalar, kamusal ve karşı-kamusal ile yeni politikadır. Siyasal partiler ile alternatif siyasal grupların belli noktalarda aynı konuları gündemleştirdikleri fakat farklı yaklaşımlar sergiledikleri gözlenmiştir. Örneğin 'kadın' anahtar sözcüğünün hem siyasal partiler hem de alternatif siyasal gruplar tarafından yoğun bir şekilde kullanıldığı gözlenmiştir. Ancak alternatif siyasal gruplar kadın cinayetlerini daha çok konuşturırken, siyasal partiler kadını daha çok emek süreçlerinin bir parçası olarak konuşturdıkları gözlenmiştir. Kimi durumlarda ise alternatif grupların yoğun bir

şekilde gündemleştirdikleri konular kurumsal siyasetin gündemine girememiştir. LGBTİ'ler bu duruma örnek oluşturmaktadır. Alternatif siyasal gruplar LGBTİ'leri ve Onur Yürüyüşüne polis saldırısını gündemleştirirken, siyasal partiler bu konuda büyük oranda sessiz kalmıştır. Yine 'nükleer' anahtar sözcüğü alternatif siyasal grupların yoğun bir şekilde gündemleştirdikleri bir konuyu (nükleer santrallerin risk ve zararları) oluştururken, kurumsallaşmış siyasetin aktörleri 'nükleer santralleri ya gündemlerine almamış ya da tam tersi bir şekilde yani 'olumlu bir politik icraat' olarak konulaştırmışlardır. Bu durum sosyal medyanın, özellikle kurumsal siyasetin dışında konumlanan ya da bırakılan hareketler açısından önemini göstermektedir. Çünkü ancak sosyal medya sayesinde kendi gündemlerini ortaya koyabilmekte ya da ana akım gündeme dair fikirlerini beyan edebilmektedirler. Bu noktada sosyal medyanın bir tür mücadele alanı olduğu bir kez daha gözlenmiştir. Farklı söylemlerin kendilerini ifade etme olanağı bulduğu alan sosyal medyadır.

Bu çerçevede ulaşılan bulgulara göre sosyal medya seçim kampanyasının önemli bir ayağını oluşturmaktadır. Ancak kurumsal siyasetin aktörleri çoğunlukla Twitter'ı geleneksel medyanın bir uzantısı olarak kullanmaktadır. Fizik uzamdaki eylem ve etkinliklerini bildirdikleri bir kanal olarak gördükleri sosyal medyayı, yurttaşlarla bir araya gelerek çeşitli gündemleri müzakere ettikleri bir alan olarak kullanmamaktadırlar. Ana akım medyanın muhalefet partilerine çok fazla yer vermemesi ise eşitsiz bir seçim kampanyasına neden olmuştur. Bu durum muhalefet partilerinin sosyal medyayı da seçim kampanyasının bir parçası olarak görmelerine yol açmıştır. Bu anlamda fizik uzamda ve ana akım medyada daha avantajlı durumda olan iktidar partisinin (AKP) siber uzamda da daha avantajlı olduğu söylenebilir. Daha büyük bütçelerle ve daha profesyonel bir kullanım sergiledikleri çalışma boyunca gözlenmiştir. Muhalefet partilerinden CHP ise daha dezavantajlı olmasına rağmen, yenilikçi kullanımlara daha açık bir tavır sergilemiş, Twitter'ı aktif bir şekilde kullanmıştır. CHP'nin özellikle Ekşi Sözlük yazarlığı alması ve diğer yazarlarla Kemal Kılıçdaroğlu arasında seçim kampanyasının bir parçası olarak çevrimiçi bir söyleşinin düzenlenmesi bu anlamda önemlidir ve kullanıcıların demokratik katılımını sağlayan kullanımlara örnek oluşturmaktadır. Ancak bu tarz kullanımlar seçim süreci boyunca çok yaygın değildir. HDP, seçim sürecinin en dezavantajlı partisi durumundadır. Hem ana akım medyada kendisine yer bulamamış, hem düşük bütçeyle çalışmak zorunda kalmış, hem de pek çok yerde seçim büroları saldırıya uğramıştır. Bu durum HDP'yi seçim kampanyası için

bütün olanakları zorlamaya yöneltmiştir. Seçmenlerinin de yoğun desteğini alarak, sosyal medyayı en aktif şekilde kullanmıştır. Hatta denebilir ki 7 Haziran seçimlerindeki başarısı bir yanıyla da sosyal medya kullanımının sonucudur. HDP hem Twitter'ı etkin bir biçimde kullanmış, hem de Facebook'tan yurttaşlarla çevrimiçi söyleşiler gerçekleştirmiştir. Ancak CHP'nin Ekşi Sözlük yazarlarıyla gerçekleştirdiği söyleşi gibi bu da sosyal medyanın katılımcı kullanımının istisnası durumundadır. MHP ise seçim kampanyası boyunca sosyal medyayı en kötü kullanan siyasal parti olmuştur. MHP'nin uzun il mitingleri Twitter'dan paylaşılmıştır. Ancak akışın çok hızlı ve anlık bir mecra olduğu göz önünde bulundurulduğunda, miting videolarını paylaşmak çok pratik bir kullanım değildir. Bunun dışında hiçbir şekilde kullanıcılarla etkileşime girmemiş ve daha çok genel başkan Devlet Bahçeli'nin gündeme dair yorumlarını paylaşmıştır. Sonuçta CHP ve HDP'nin istisnai kullanımları dışında –ki bunlar bile önemli adımlardır- siyasal partilerin sosyal medyayı yeni politika yapma biçimleri bağlamında etkin bir şekilde kullanamadıkları söylenebilir. Daha çok kurumsallaşmış ana akım politik tarzları sosyal medya üzerinden yeniden ürettikleri görülmüştür.

Çalışmaya dahil edilen alternatif siyasal grupların seçimlere yönelik tavırları ise değişkenlik göstermektedir. Seçim karşıtlığından (Antikapitalist Müslümanlar), belli bir partiyi desteklemeye (Mülksüzleştirme) ve bu konuda hiçbir paylaşım yapmamaya (İş Cinayetleri ve Yeşil İsyen) kadar farklı yaklaşımlar geliştirmişlerdir. Alternatif siyasal grupların sosyal medyayı daha çok politik ifşa ve çevrimiçi kampanyalar örgütlemek ve ayrıca alternatif bir kamusal alan yaratmak amacıyla kullandıkları gözlenmiştir. Bu bağlamda bu gruplar veri haritalarından, çevrimiçi imza kampanyalarına kadar pek çok farklı şekillerde sosyal medyayı kullanmaktadır. Bunlarla bağlantılı olarak yeni politika yapma biçimlerinin alternatif siyasal grupların sosyal medyayı kullanma tarzlarında üretildiği gözlenmiştir. Alternatif siyasal gruplar, bulguların da ortaya koyduğu üzere, hem ana akım gündemde tartışılan konulara dair yorum paylaşırken hem de kendi gündemlerini yaratmıştır. Ayrıca kullanıcılarla daha etkileşimli bir kullanım biçimi sergilemişlerdir. Örneğin Mülksüzleştirme Ağları, sıradan kullanıcıların da içerik ve veri paylaşımına olanak sağlayarak katılımcı bir yapı ortaya koymuştur. Yine bu grupların sıklıkla çevrimiçi imza kampanyası düzenlemeleri veya sokakla bağ kurmaları ya da hashtag kampanyaları örgütlemeleri takipçileriyle bağ kurmaları ve etkileşimi artırma yolunda önemli kullanım biçimleridir. Ancak siyasal partiler sosyal medyayı genellikle kurumsal siyaseti sürdürdükleri bir alan olarak kullanmıştır. Fizik uzamda

kullandıkları geleneksel politika yapma tarzlarını sosyal medyaya taşıdıkları çalışma bulguları ile ortaya konmuştur.

Öte yandan tüm bu siyasal grupların ana akım medyadaki görünürlüklerinin siber uzamdaki görünürlüklerini de etkilediği gözlenmiştir. Diğer bir deyişle ana akım medyada kendisine daha çok yer bulan siyasal partilerin sosyal medyada takip edilme (görünür olma) oranları da o derecede yüksektir. En çok takipçi sayısına elbette ki iktidar partisi sahiptir. Onu sırasıyla diğer muhalefet partileri izlemektedir. Alternatif siyasal grupların takipçi sayıları ise çok daha düşüktür. Bu durum ana akım politikada ve ana akım medyadaki görünürlükleriyle paraleldir. Bu durum yukarıda da değinilen sosyal medyanın kendi hiyerarşilerini üretmesi sorunu ile ilişkilendirilebilir. Sonuçta siber uzamdaki politika fizik uzamdaki politikadan ayrı düşünülemez. Dolayısıyla fizik uzamda daha fazla görünür olanın siber uzamda da daha fazla görünür olduğu söylenebilir.

Siyasal grupların kullandıkları dile bakıldığında ise AKP'nin ve MHP'nin bu süreç boyunca klasik sağ siyasetin dilini sosyal medya ortamlarında da yeniden ürettikleri görülmektedir. Özellikle AKP, yıllardır iktidarda olan bir parti olarak, ekonomik yatırımlarına ve iktidar yılları boyunca yaptıkları icraatlara vurgu yapmaktadır. Ayrıca kapsayıcı bir dil kullanmaktan uzak, kendi kitlesine seslenen ve kutuplaştırıcı bir dil kullanmıştır. MHP yine benzer şekilde dışlayıcı bir dil kullanmış ve sadece kendi kitlesini hedef almıştır. CHP ve HDP'nin ise daha kapsayıcı ve toplumun farklı kesimlerine hitap eden bir dil kullandığı görülmektedir. Özellikle HDP ana akım siyasette alışkın olmadığımız söylemler kullanarak, Türkiye'de sol-sosyalist hareketlerin diline yakın bir dil kullanmıştır. Ayrıca ana akım siyasette çok fazla değinilmeyen ve gündeme getirilmeyen kesimleri gündeme getirmiş ve LGBTİ'lerden işçi ve emekçilere, cinsiyet eşitsizliğinden çevre sorunlarına kadar her konuda söylem üretmiştir. Alternatif siyasal gruplar içerisinde ise en radikal söylemleri üreten Antikapitalist Müslümanlar'dır. Tweetlerinde sıklıkla kapitalizm ve sistem eleştirisi yapan grup, temsili sistemin tamamıyla reddedilmesini savunmuş, sömürüye dikkat çekmiş ve direnişi yücelten bir dil kullanmıştır. Yeşil İsyen ise daha sistemiçi çözümlerden yana bir dil kullanmış ve sıklıkla çevrimiçi imza kampanyalar örgütleyerek, toplumsal sorunlara kurumsal siyasetin aktörlerinin çözüm üretmesini talep etmiştir. İş Cinayetleri hem çevrimiçi kampanyalar düzenleyen hem de sokakta hak arama mücadelesi veren bir grup olarak dikkat çekmektedir. Mülksüzleştirme

Ağları ise seçim süreci boyunca açıkça oy kullanmayı desteklemiş ve HDP yanlısı bir tutum sergilemiştir. Bu noktada kurumsal politikanın aktörlerinin genel olarak yeni bir politik dil inşa etmekten uzak oldukları ve kurumsallaşmış politikanın dilini siber uzama taşıdıkları söylenebilir. Alternatif siyasal gruplar ise bu konuda daha başarılı bir pratik sergilemiş ve yeni bir politik dil üretmeye daha yakın oldukları gözlenmiştir.

Sonuç olarak sosyal medya ile yeni politika yapma biçimleri arasında bir ilişki olduğu, ancak bu ilişkinin siyasal partilerden çok alternatif siyasal grupların kullanımında açığa çıktığı söylenebilir. Sosyal medya kurumsallaşmış politikanın tıkanıklığına karşı bir nefes borusu işlevi görmektedir. Kendisine ana akım siyasette ve ana akım medyada yer bulamayan söylemlerin bu mecrada kendilerini ifade etmeye çalıştıkları gözlenmiştir. Ayrıca bu mecranın bir iktidar mücadelesi alanı olduğu ve sıklıkla baskı ve sansüre maruz kaldığı da bir gerçektir. Bu bağlamda sosyal medyanın hem bir gözetim ve denetim alanı olduğu hem de yeni politik biçimlere olanak sağladığı görülmektedir.

7.2. Öneriler

Sosyal medyanın yeni politika yapma biçimlerine sağladığı olanaklar, politikanın daha demokratikleşmesi için de bir çıkış noktası sunmaktadır. Sosyal medya hem kurumsal siyasetin dışında kalan aktörlere kendilerini ifade etme olanağı sağlamakta, hem de kurumsal siyasetin aktörlerine yurttaşlarla etkileşime girme şansı vermektedir. Bu anlamda sosyal medya ve özellikle Twitter katılımcı demokrasiyi güçlendirmek için bir araç olma potansiyeli taşımaktadır. Ancak bunun için özellikle kurumsal siyasetin aktörlerinin bu mecraları yurttaşlarla daha etkileşimli bir biçimde kullanmaları ve alternatif siyaset yürütenlerin seslerine kulak vermeleri gerekmektedir.

Öte yandan dijital uçurum ve sermaye-iktidar ilişkileri sosyal medyanın demokratik kullanımının önünde bir engel oluşturmaktadır. Bu bağlamda dijital uçurum olgusunun önüne geçebilmek için toplumun her kesiminin yeni medya teknolojilerine ulaşmasına yönelik politikalar üretilmeli ve yeni medya okur yazarlığının artırılması teşvik edilmelidir. Ayrıca Twitter, Facebook gibi şirketlerin kullanım şartlarının değiştirilmesi için mücadele edilmeli ve iktidarlara kullanıcıların kişisel bilgilerinin paylaşılmasına karşı önlemler alınmalıdır.

Ayrıca sosyal medyanın daha demokratik hale getirilmesi için kurumsal politikanın da daha demokratikleşmesi gerekmektedir. Sonuçta sosyal medya üzerinden yürütülen bütün mücadeleler fizik uzamda bir kazanım elde etmeyi hedeflemektedir. Ana akım kamusal alan ve ana akım medya daha demokratik hale getirilmeden sosyal medyanın daha demokratik hale getirilmesi çok da mümkün görünmemektedir.

KAYNAKÇA

- Akcora, C. G. ve Demirbaş, M. (2010). Twitter: Roots, Influence, Applications (Technical Report). Department of Computing Science and Engineering, State University of New York, Buffalo, NY. <https://www.cse.buffalo.edu/tech-reports/2010-03.pdf> (Erişim Tarihi: 14. 08. 2016)
- Altunpolat, R. (2017). LGBTİ'lere Yönelik Ayrımcılığı Tarihsel ve Politik Temelde Kavramak. *Türk Tabipler Birliği Mesleki Sağlık ve Güvenlik Dergisi*, Nisan-Mayıs-Haziran 2017, 40-53.
- Aouragh, M. (2012). Social Media, Mediation and Arab Revolutions. *TripleC*, 10(2), 518-536.
- Arendt, H. (1994). *İnsanlık Durumu*. (Çev: B. S. Şener). İstanbul: İletişim.
- Assange, J., Applebaum, J., Müller-Maguhn, A., Zimmermann, J. (2012). *Şifrepunk: Özgürlük ve İnternetin Geleceği ile İlgili Bir Tartışma*. (Çev: A. D. Temiz). İstanbul: Metis Yayınları.
- Atkinson, J. D. (2015). *Alternatif Medya ve Direniş Siyaseti: Bir İletişim Perspektifi*. (Çev: A. Akdeniz ve G. Önem). İstanbul: Kafka.
- Başaran, E. (2015). Özgürlükler “Twit”le Gelmez. Y. İnceoğlu ve B. Çoban (Editörler), *İnternet ve Sokak* içinde (s. 73-78). İstanbul: Ayrıntı.
- Bauman, Z. ve Lyon, D. (2013). *Akışkan Gözetim*. (Çev: E. Yılmaz). İstanbul: Ayrıntı.
- Bilgin, N. (2006). *Sosyal Bilimlerde İçerik Analizi: Teknikler ve Örnek Çalışmalar*. Ankara: Siyasal.
- Bınark, M. (2007). Yeni Medya Çalışmalarında Yeni Sorular ve Yöntem Sorunu. Mutlu Bınark (Ed.), *Yeni Medya Çalışmaları* içinde (s. 21-44.). Ankara: Dipnot.
- Bogdan, R. C. ve Biklen, S. K. (1998). *Qualitative Research for Education*. Boston: Allyn and Bacon.
- Carpentier, N. (2011). *Media and Participation: A Site of Ideological- Democratic Struggle*. Bristol: Intellect.
- Castells, M. (2005). *Ağ Toplumunun Yükselişi*. (Çev: E. Kılıç). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi.
- Castells, M. (2013). *İsyan ve Umut Ağları: İnternet Çağında Toplumsal Hareketler*. (Çev: Ebru Kılıç). İstanbul: Koç Üniversitesi.

- Collin F. ve Kaufer I. (2015). *Feminist Güzergah*. (Çev: G. A. Savran). Ankara: Dipnot.
- Curran, J. (2014). Medya ve Demokrasi: Yeniden Değer Biçme. Süleyman İrvan (Ed.), *Medya Kültür Siyaset* içinde (s. 135-191). Ankara: Pharmakon.
- Çevikel, T. (2015). Bir Toplumsal Hareket Medyası Deneyimi Olarak “Indymedia”. Y. İnceoğlu ve B. Çoban (Editörler), *İnternet ve Sokak* içinde (s. 293-312). İstanbul: Ayrıntı.
- Çağiltay, K. (1997). *İnternet*. Ankara: METU Press.
- Çoban, B. (2014). *Sosyal Medya D/evrimi*. İstanbul: Su.
- Dacheux, É. (2012). Kamusal Alan: Demokrasinin Anahtar Bir Kavramı. (Çev: H. Köse). É. Dacheux (Ed.), *Kamusal Alan* içinde (s. 13-27). İstanbul: Ayrıntı.
- Doğu, B., Özçetin, B., Bayraktutan, G., Binark, M., Çomu, T., Telli Aydemir, A., İslamoğlu, G. (2014). *Siyasetin Yeni Hali: Vaka-i sosyal Medya*. İstanbul: Kalkedon.
- Eley, G. (1992). Nations, Publics, and Political Cultures: Placing Habermas in the Nineteenth Century. C. Calhoun (Ed.), *Habermas and Public Sphere* içinde (s. 289-338). Cambridge, Massachusetts ve Londra: The MIT Press.
- Fraser, N. (1992). Rethinking the Public Sphere: A Contribution to the Critique of Actually Existing Democracy. C. Calhoun (Ed.), *Habermas and Public Sphere* içinde (s. 109-142). Cambridge, Massachusetts ve Londra: The MIT Press.
- Fuchs, C. (2016). *Sosyal Medya: Eleştirel Bir Giriş*. (Çev: D. Saraçoğlu ve İ. Kalaycı). Ankara: Notabene.
- Gencer Kasap, D. (2014). Çevrimiçi Müzakere Alanı Olarak Sosyal Medya Uygulamaları. B. Çoban (Ed.), *Sosyal Medya Devrimi* içinde (s. 117-138). İstanbul: Su.
- Gerbaudo, P. (2014). *Twitler ve Sokaklar*. (Çev: O. Akinhay). İstanbul: Agora Kitaplığı.
- Gibson, W. (2012). *Neuromancer*. İstanbul: Altıkkırbeş Yayın.
- Gladwell, Malcolm (2010). Small Change: Why the Revolution Will Not Be Tweeted. *The New Yorker*, Ekim, 42-49.
- Guedes Bailey, O., Commaerts, B., Carpentier, N. (2015). *Alternatif Medyayı Anlamak*. (Çev: Ç. Öztürk). İstanbul: Kafka.

- Güçdemir, Y. (2012). *Sanal Ortamda İletişim: Bir Halkla İlişkiler Perspektifi*. İstanbul: Derin.
- Habermas, J. (1975). *Legitimation Crisis*. Boston: Beacon.
- Habermas, J. (2000). *Kamusal Yaşamın Yapısal Dönüşümü*. (Çev: T. Bora ve M. Sancar). İstanbul: İletişim.
- Hançerlioğlu, O. (2002). *Felsefe Sözlüğü*. İstanbul: Remzi.
- Irak, D. ve Yazıcıoğlu, O. (2012). *Türkiye ve Sosyal Medya*. İstanbul: Okuyan Us.
- Hardt, M. ve Negri, A. (2008). *İmparatorluk*. (Çev: Abdullah Yılmaz). İstanbul: Ayrıntı.
- Hardt, M. ve Negri, A. (2011). *Çokluk: İmparatorluk Çağında Savaş ve Demokrasi*. (Çev. B. Yıldırım). İstanbul: Ayrıntı.
- Harvey, D. (2013). *Asi Şehirler: Şehir Hakkından Kentsel Devrime Doğru*. (Çev: A. D. Temiz). İstanbul: Metis.
- İnceoğlu, Y. ve Çoban, S. (2015). Sokak ve Dijital Aktivizm: Eylemin Sokaktan Siber Uzaya Taşınması ya da Vice Versa. Y. İnceoğlu ve B. Çoban (Editörler), *İnternet ve Sokak* içinde (s. 19-72). İstanbul: Ayrıntı.
- Jenkins, H. (2016). *Cesur Yeni Medya: Teknolojiler ve Hayran Kültürü*. (Çev: N. Yeğengil). İstanbul: İletişim.
- Kant, I. (1984). "Aydınlanma Nedir?" Sorusuna Yanıt. (Çev: N. Bozkurt), *Seçilmiş Yazılar* içinde (s. 211-221). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Kant, I. (2001). *Idea For A Universal History With Cosmopolitan Intent [1784]*, A. W. Wood (Ed.), (Çev: C. F. Friedrich), *Basic Writings of Kant* içinde (s. 117-132). New York: The Modern Library.
- Kaplan, A. M. ve Haenlein, M. (2010). Users of the World, Unite! The Challenges and Opportunities of Social Media. *Business Horizons*, (2010) 53, 59-68.
- Kar, A. ve Kesim, S. (2015). Dijital Aktivizm, Gerçek Bir Aktivizm Ruhunu mu Yoksa Bir Vicdan Temizleme Ayinini mi Temsil Ediyor? Dijital Aktivizmin Sosyo-Psikolojik Arka Planı. Y. ve B. Çoban (Editörler), *İnternet ve Sokak* içinde (s. 130-162), İstanbul: Ayrıntı.
- Kara, U. Y. (2014). *Kimlik Oyunu: Video Oyunları, Yeni Medya ve Kimlik*. İstanbul: İletişim.

- Kergoat, D. (2009). Cinsiyete Dayalı İşbölümü ve Toplumsal Cinsiyet İlişkileri. (Çev: G. A. Savran). H. Hirata, F. Laborie, H. Le Doaré, D. Senotier (Editörler), *Eleştirel Feminizm Sözlüğü* içinde (s. 94-105). İstanbul: Kanat.
- Kılıçbay, B. (2005). Bir Teknoloji Söyleminden Parçalar: Enformasyon ve İletişim Teknolojileri Kuramlarına Tarihsel Bakış. M. Binark ve B. Kılıçbay (Editörler), *İnternet, Toplum, Kültür* içinde (s. 15-31). Ankara: Epos.
- Kuruüzümcü, R. (2007). Bir Dijital Ortam ve Sanat Formu Olarak Sanal Gerçeklik. *Sanat Dergisi*, 93-96, Atatürk Üniversitesi online dergi: <http://e-dergi.atauni.edu.tr/ataunigsfd/article/view/1025003233>
- Lamoureux, D. (2009) Kamusal/Özel. (Çev: Gülnur Acar Savran). H. Hirata, F. Laborie, H. Le Doaré, D. Senotier (Editörler), *Eleştirel Feminizm Sözlüğü* içinde (s. 243-248). İstanbul: Kanat.
- Lefebvre, H. (2013). *Kentsel Devrim*. (Çev: S. Sezer). İstanbul: Sel.
- De Souza, M. L. (2011). Hangi Kentte Hangi Hak?: Politik-Stratejik Netliğin Müdafası. (Çev: A. Demirci). *Eğitim Bilim Toplum Dergisi*, Cilt: 9, Sayı: 36, Güz 2011, 183-207.
- Lievrouw, L. A. (2016). *Alternatif ve Aktivist Yeni Medya*. (Çev. İ. S. Temizalp). İstanbul: Kafka.
- Lister, M., Dovey, J., Giddings, S., Grant, I. ve Kelly, K. (2002). *New Media: A Critical Introduction*. London ve New York: Routledge.
- Maireder, A. ve Ausserhofer J. (2016). Twitter'da Siyasal Söylemler: Ağlaştırma Konuları, Nesnelere, İnsanlar. (Çev: E. Erbatur). K. Weller, A. Bruns, J. Burgess, M. Mahrt, C. Puschmann (Editörler.), *Twitter ve Toplum* içinde (s. 403-419). İstanbul: Kafka.
- Marshall, G. (2009). *Sosyoloji Sözlüğü*. Ankara: Bilim ve Sanat.
- Martinez-Torres, M. E. (2011). Civil Society, the Internet, and the Zapatistas. *Peace Review*, 13: 3, 347-355.
- Mathieu, N. C. (2009). Cinsiyet ve Toplumsal Cinsiyet. (Çev: Gülnur Acar Savran). H. Hirata, F. Laborie, H. Le Doaré, D. Senotier (Editörler), *Eleştirel Feminizm Sözlüğü* içinde (s. 82-93). İstanbul: Kanat.
- Merriam, S. B. (1998). *Qualitative Research and Case Study Applications in Education*. San Francisco: Jossey-Bass Publishers.

- Morozov, E. (2011). *The Dark Side of Internet Freedom: Net Delusion*. New York: Public Affairs.
- Mouffe, C. (1999). Deliberative Democracy or Agonistic Pluralism?. *Social Research*, Vol. 66, No. 3, Prospects For Democracy (Fall 1999), 745-758.
- Mouffe, C. (2002). Which Public Sphere for a Democratic Society?. *Theoria: A Journal of Social and Political Theory*, No. 99, Intellectuals, Justice and Democracy (June 2002), 55-65.
- Mouffe, C. (2010). *Siyasal Üzerine*. (Çev: M. Ratip). İstanbul: İletişim.
- Murthy, D. (2011). Twitter: Microphone for the Masses?. *Media, Culture & Society*, 33, 779-789. DOI: 10.1177/0163443711404744.
- Oblak, T. (2002). Dialogue and Representation: Communication in the Electronic Public Sphere. *Javnost - The Public*, 9(2), 7-21, DOI: 10.1080/13183222.2002.11008797.
- Paktin, S. (2015). Katılımcı Demokrasi Çağı: Katılımcılık Bilinci, İnternet Sansürü ve Ulus-Devletler. Y. İnceoğlu ve B. Çoban (Editörler), *İnternet ve Sokak* içinde (s. 313-338). İstanbul: Ayrıntı.
- Papacharissi, Z. (2002). The Virtual Space: The Internet as a Public Sphere. *New Media & Society*, Vol4(1): 9–27 [1461–4448(200202)4:1;9–27;020808].
- Papacharissi, Z. (2009). The Virtual Sphere 2.0: The Internet, the Public Sphere and Beyond. *Routledge Handbook of Internet Politics*, 230-245.
- Papacharissi, Z. (2010). *A Private Sphere: Democracy in a Digital Age*. Cambridge: Polity.
- Pateman, C. (2012). Participatory Democracy Revisited. *APSA Presidential Address*, Mart 2012, Vol. 10, No:1, doi:10.1017/S1537592711004877
- Poster, M. (1997). Cyberdemocracy Internet and The Public Sphere. David Porter (Ed.), *Internet Culture* içinde (s. 201-217), New York: Routledge.
- Rheingold, H. (1993). *Virtual Community: Homesteading on the Electronic Frontie*. London: Minerva.
- Rogers, R. (2016). Twitter’ı Sıradanlıktan Kurtarmak. (Çev: E. Erbatur). K. Weller, A. Bruns, J. Burgess, M. Mahrt, C. Puschmann (Editörler), *Twitter ve Toplum* içinde (s. 9-31). İstanbul: Kafka.

- Saka, E. & Sayan A. (2016). Büyük Veri Nedir? Olanaklar ve Sınırlar. N. Timisi (Ed.), *Dijital: Kavramlar, Olanaklar, Deneyimler* içinde, s. 87-108, İstanbul: Kalkedon.
- Schmidt, J. H. (2016). Twitter ve Kişisel Kamuların Doğuşu. (Çev: E. Erbatur). K. Weller, A. Bruns, J. Burgess, M. Mahrt, C. Puschmann (Editörler.), *Twitter ve Toplum* içinde (s. 47-61). İstanbul: Kafka.
- Schmidt, M. G. (2002). *Demokrasi Kuramlarına Giriş*. (Çev: M. E. Köktaş). Ankara: Vadi.
- Shirky, C. (2011). The Political Power of Social Media: Technology, The Public Sphere, and Political Change. *Foreign Affairs*, 90 (1), 28-41.
- Stevenson, N. (2008). *Medya Kültürleri: Sosyal Teori ve Kitle İletişim*. Ankara: Ütopya.
- Soyseçkin, İ. (2007). Sanal Uzamda ve MUDlarda Eril-Dışıl Kimliklerin İnşası. M. Binark (Ed.), *Yeni Medya Çalışmaları* içinde (s. 251-280), Ankara: Dipnot Yayınları.
- Şener, G. & Öğün Emre, P. (2015). Y. İnceoğlu ve B. Çoban (Editörler), *İnternet ve Sokak* içinde (s. 208-223), İstanbul: Ayrıntı.
- Telli Aydemir, A. (2015). Neoliberal Zamanların Direniş Kültürleri. Y. İnceoğlu ve B. Çoban (Editörler), *İnternet ve Sokak* içinde (s. 279-292), İstanbul: Ayrıntı.
- Timisi, N. (2003). *Yeni İletişim Teknolojileri ve Demokr@si*. Ankara: Dost.
- Toprak, A.; Yıldırım, A.; Aygül, E.; Binark, M.; Börekçi, S.; Çomu, T. (2009). *Toplumsal Paylaşım Ağı Facebook: "Görülüyorum Öyleyse Varım!"*. İstanbul: Kalkedon.
- Turner, E. (2013). New Movements, Digital Revolution, and Social Movement Theory. *Peace Review: A Journal of Social Justice*, 25:3, 376-383, Online publication, DOI: 10.1080/10402659.2013.816562
- Tüfekçi, Z. (3 Haziran 2013). <http://dmlcentral.net/blog/zeynep-tufekci/networked-politics-tahrir-taksim-there-social-media-fueled-protest-style> (Erişim Tarihi: 04.02.2016)
- Underwood, M. (2002). Kamusal Alan Olarak İnternet. *Cogito*, Sayı:1, 120-142.
- Uyanık, Ş. (2015). Toplumsal Hareketlerde Anonim Örgütlenmeler ve İsyen Ağlarının Mülksüzleştirilmesi. Y. İnceoğlu ve B. Çoban (Editörler), *İnternet ve Sokak* içinde (s. 224-256), İstanbul: Ayrıntı.

- Van Dijk, J. (2006). *Ağ Toplumu*. (Çev: Özlem Sakin). İstanbul: Kafka.
- Vicari, S. (2012). Protests for Global Change on Twitter: The Case of #15oct in Italy. *From Social to Political: New Forms of Mobilization and Democratization (Conference Proceedings)*, 277-292.
- Webster, F. (2001). A New Politics?. F. Webster (Ed.), *Culture and Politics in the Information Age: A New Politics?* içinde, s. 1-14. Londra ve New York: Routledge.
- Yaylagül, L. (2013). *Kitle İletişim Kuramları: Egemen ve Eleştirel Yaklaşımlar*. Ankara: Dipnot.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2008). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin.
- http-1; https://www.alternatifbilisim.org/wiki/Türkiye'de_Internet'in_2013_Durumu (Erişim Tarihi: 22.06 2016)
- http-2; <http://www.ntvmsnbc.com/id/25505492/> (Erişim Tarihi: 22.06 2016)
- http-3; http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.54f8bba30eb4d9.63262076 (Erişim Tarihi: 05.02.2016)
- http-4; <http://www.aktifhaber.com/odtu-krizinin-altinda-500-milyon-liralik-rant-iddiasi-1282430h.htm> (Erişim Tarihi: 04.02.2016)
- http-5; <https://www.indymedia.org/or/static/about.shtml> (Erişim Tarihi: 10.02.2016)
- http-6; <http://www.dijitalajanslar.com/internet-ve-sosyal-medya-kullanici-istatistikleri-2016/> (Erişim Tarihi: 22. 06. 2016)
- http-7; <https://rsf.org/en/turkey> (Erişim Tarihi: 17.07, 2018)
- http-8; <https://bianet.org/bianet/medya/196497-basin-ozgurlugunde-turkiye-157-sirada> (Erişim Tarihi: 17.07, 2018)
- http-9; <https://freedomhouse.org/report/freedom-world/2018/turkey> (Erişim Tarihi: 17.07, 2018)
- http-10; <https://freedomhouse.org/report/freedom-net/freedom-net-2017> (Erişim Tarihi: 17.07, 2018)
- http-11; <http://media.digitalnewsreport.org/wp-content/uploads/2018/06/digital-news-report-2018.pdf?x89475> (Erişim Tarihi: 17.07, 2018)

- http-12; <http://www.ntv.com.tr/turkiye/erdogan-twitter-denilen-bir-belavar,nNAKG2OAMUewglwLKFVNfA> (Erişim Tarihi: 25.09.2015)
- http-13; <http://kadincinayetlerinidurduracagiz.net/veriler/2848/kadin-cinayetlerini-durduracagiz-platformu-ocak-2018-veri-raporu> (Erişim tarihi 30 Nisan 2018).
- http-14; <http://www.tuik.gov.tr/HbGetirHTML.do?id=27693> (Erişim tarihi 30 Nisan 2018).
- http-15; <http://www.tuik.gov.tr/HbGetirHTML.do?id=27693> (Erişim tarihi 30 Nisan 2018).
- http-16; <http://www.tuik.gov.tr/HbGetirHTML.do?id=27693> (Erişim tarihi 30 Nisan 2018).
- http-17; http://www.guvenlialisma.org/index.php?option=com_content&view=article&id=19179:ohalkhk-rejimi-is-cinayetleri-demektir-2017-yilinda-en-az-2006-isci-yasamini-yitirdi&catid=149:is-cinayetleri-raporlari&Itemid=236 (Erişim tarihi 30 Nisan 2018).
- http-18; http://www.guvenlialisma.org/index.php?option=com_content&view=category&id=149&Itemid=236 (Erişim tarihi 30 Nisan 2018).
- http-19; http://www.tes-is.org.tr/assets/view/userfile/2018_mart_aclik_yoksulluk.pdf (Erişim tarihi 30 Nisan 2018).
- http-20; <https://www.csqb.gov.tr/home/news/asgari-ucret-2018-yili-icin-brut-2-bin-29-lira-net-bin-603-lira-olarak-belirlendi/> (Erişim tarihi 30 Nisan 2018).
- http-21; <http://t24.com.tr/haber/turkiyede-cocuk-isci-sayisi-2-milyona-yaklasti-her-10-cocuktan-8i-kayit-disi-calistiriliyor,400369> (Erişim tarihi 2 Haziran 2018).
- http-22; <http://ced.csb.gov.tr/ced-uygulamalari-i-82207> (Erişim tarihi 30 Nisan 2018).